

17 Run I, 697.

Telge. 2. peld.

27 I. 721.

3. peld. Telge.

Tömör

2076.

A HITVÉDELMI ÉS DOGMATIKAI SZEMINÁRIUM
KÖNYVTÁRÁBÓL

2829-948
INTO,
TANITO
LEVEL;

MELYBEN, A' REGI
KERESZTYEN HITBEN, A'
BA'TAIAKAT ERŐSÍTI
APÁTUROK;

Fidei, Obedientia comes est; Mater
Humilitas: Hæresis soror, Contu-
macia; Mater Superbia est.

Bellar-
præfat-
in lib-
de Co-
ciliis &
Eccle-

Az-az;
A' Hitnek, az Engedelmeség úri-tár-
sa; Anyja, az Alázatosság: Az
Eretnekségnek húga, a' Meg-álta-
kodás; Anyja, a' Kevélység.

VERESMARTIMI

HA'LY, Posoni Canonok, &c.

Posomban, M. DC. XXXIX.

szentendőben.

IX. 33

EX LIBRIS FACULTATIS THEOLOGICAE

4
14
33
S. August. lib. 4. contra
Donat. Cap. 8.

Constituamus aliquem, castum,
continentem; non avarum, non
idolis servientem; hospitalitatem in-
digentibus ministrantem; non cujus-
quam inimicum, non contentiosum;
patientem, quietum; nullum amu-
lantem, nulli invidentem; sobrium,
frugalem, sed Hereticum: nulli utiq;
dubium est, propter hoc solum, quod
Hereticus est, regnum DEI non pos-
sessurum; Az-az,

Formállýunk valakit ollyat, a'ki
szűz, testi győndöröségűl magát
meg-vonyó legyen; nem fősvény,
nem bálványoknak szolgáló; a' szű-
kölködőknek gazdálkodo; senki-
nek nem ellensége, nem hábor-
go; tüdő, chendesz; senkivel nem
vetekedő, nem irégykedő; józan,
mertékleres, de Eretnek: bizony
abban senki nem kételkedik, hogy
ez, egyedül chak azért, hogy Eret-
nek, az Isten országát nem bírja.

AZ SZENT-
SEGES ROMAI ANYA-
SZENTE GYHAZ CARDI-
NALLYANAK, PAZMANY PE-
TERNEK, Esztergami Erseknek, Ma-
gyar-ország Primásának, és fő Cancel-
lariusának, a' Felsőes Második FERDI-
NAND Romai Chátfárnak, és Ma-
gyar-orzági Királynak belső
Tanáchának, &c.

*Alázatos szolgálattyyát, és Isteni
imádságát ajánlja.*

Régiek nagy di-
chéretet tesznek
a' Majorkodás-
ról. Amaz hires
neves Cicero mond: *Omnium*
rerum, ex quibus aliquid acquiri-

Lib. 1. de Of-
fio.

);(2 tur,

tur, nihil est Agriculturâ melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius; Mind azok-között, a' mellyekből ember valami hasznos vehet, semmi jobb, bévebb, édesebb, fő emberhez méltóbb, a' Majorlágnál nincsen. Ismét: Meâ quidem sententiâ, haud scio, hâc (Agricolatione,) an ulla vita beatior esse possit; neq; solum officio (quod hominum generi universo, cultura agrorum est salutaris) sed & delectatione, &c; Az én sententziám-szerént, ennél (a' majorkodásnál,) más élet boldogb ha lehet-e, nem tudom; nem csak haszonra (hogy az egész emberi nemzetiségnek a' majorkodás hasznos)

Idem, lib. de
Seneſtute.

Temp^o in a-
grorum cul-
tu consume-
re, dulce est.
Ovid. 2. de
Ponto.

nos) de még gyönyörűségre-
is. Más-is : *Nemo est, saltem* *Musonius.*
non mollis, & effeminatus, qui
dicere aufit, ullum opus agricul-
turæ, turpe, aut indecens esse bo-
no viro; Senki ninchen, ugy-
mond, chak puha, és asz-
szonyemberi lágyfággal bíró
ne legyen, a' ki azt merje
mondani, hogy a' majorko-
dásnak akármelly munkája is
rút, és emberféges emberhez
illetlen.

A' Majorfágnak illy hasz-
nos és bőchűletes-vólta ismé-
retiből, annak a' *Romaiak-nál*
még Vrak-is olly űzői vól-
tak, hogy, *A villa in Senatum* *Cic. libr. de*
accersebantur Curius, & ceteri *Senect.*
senes; Curiust, és a' több öreg
): (3 embe-

IV AJÁNLO LEVÉL.

Valer. Max.
libr. 4. titul. de
Paupertate.

embereket, a' Tanách-béli ú-
raságra, a' majorból hitták,
azt írja Cicero. *Attilium au-*
tem, qui ad eum accersendum à
Senatu missi erant, ad Imperium
populi Romani suscipiendum, se-
men spargentem viderunt. Más
azt írja; hogy *Attilius*, azok,
a' kiket a' Tanách küldött
völt, hogy a' Romai Fejede-
lemségnek fel-vételére hinák,
látták hogy magot a' maga ke-
zeivel vetett. Az említett

Cic. de Se-
nectute.

Marcus Curius, minek-utánna
haddal a' Samniteseken, Sabinu-
sokon, és *Pyrrhus* Királyon,
győzedelmet vett volna, í-
még az ő majorkodásához
nyúl, és egész életit abban
vegezi. *Scipio Nasica* tisztért

Brufonius,
lib. 1. cap. 2.

suppli-

supplikált ; és annak az ifiúnak, ki azon tiszttet kívánnya vala, együtt véle mentében, illeti a' paraszt munka-miatt megkeményedett tenyerét, 's monda néki : Hogy vagy el ; talám a' tenyereden járíz te? Tudtára lészzen cz a' Váras népének, és kérését előné vészik, hogy a' major embert meg - utálni láttatott volna.

Ezmajorkodásnak, mind haszonna, 's mind gyönyörűségre, nem utolsó része az óltás ; vad fákba szelideknek cserztése ; és ezeknek őszve forradások-után, a' szép óltoványokkal bálódás. Innét, nevezet - szerint ebben, Kirá-

Cic. in Ca-
tone.

lyok- felől-is olvassuk, hogy magokat gyakorlották. Cicero írja, hogy *Lysias*, *Lacedæmoni* Fejedelem, mikor a' kisebbik *Cyrus*-hoz, *Persiai* Királyhoz ment volna, viszik a' kertbe; és chudálkozván a' fáknak mind magasságokon, 's mind mesterféges rendeléseken, és allyoknak-is szép tiszta-voltán: kérdi *Cyrust*; Kichoda ültette volna azokat, és oly szépen michoda mester rendelte volna? Melyre *Cyrus*: Magam méregetté, úgy mond, én ezeket; magam helyhezgettem: mert tulajdon az én kezeim plantálták ezeket. *Faraó* test, *Indiai* Király, *Apollonius* *Filósofus* kérdezi, mivel élne?

Brufoni, li.
i. cap. 8.

'Samaz;

'Samaz; Pálma gyümölcsel,
 ugy- mond, és kerti fűvel; a'
 vagy, a' mit teremnek azok
 a' fák, mellyekkel tulajdon
 kezeimmal bajlódom. Amaz Esth. 2. v. 8.
 Erdő-felől-is, melly-előtt *As-*
suerus Király a' nagy lakodal-
 mat készitette vala, az Irás azt
 mongya; hogy *Regia manu*
confitum erat; Királyi kézzel
 vólt ültetve. Ezeknek a' nagy
 embereknek, kik e' világtúl
 ennyibé-is dichéretet érdem-
 lettek, Nagód- is ebben kö-
 zikbe illik: kinek magam- is
 egy- néhányzor néztem e'-
 féle dologban- is maga gya-
 korlását; a' gyümölcs fiata-
 loknak jó renddel ültetések-
 ben; a' vad-fáknak óltálok-
)(5 ban;

ban ; ezeknek őszve-forradások-után , a' szép óltoványoknak tulajdon kezeivel irtogatásokban , igyengesétekben , nevelésőkbé , foglalatosságát.

A' mikor őszán Isten e-féle óltoványok termésének idejét el-hozza , majd ember gyümölcsöt édesben nem-ísézik , mint azoknak termését ; úgy annyira , hogy egyébképpen , más , ugyan azon-féle gyümölcs , bár szép , 's jobb légyen-is , de még- is imezt kedvesben kőlti. Es ebben-
 valo gyönyörködést láttatik még a' Bölch-is jelenteni , midőn amaz erős , és nagy gondviselhető aszfonságról , illyé-képpen szól : *De fructu ma-*

nuum suarum plantavit vineam ;
 Kezei műkájából szőlőt plan-
 tált. Es egy- néhány vers-
 után : *Date ei de fructu manuum*
suarum : Adgyatok néki az ő
 kezeinek gyümölcséből. Sz.
 Dávid-is, ennek fő's böchüle-
 tes-vóltát láttatik *commendál-*
ni, mikor így szól, *Labores*
manuum tuarum quia manduca-
bis , beatus es ; Mivelhogy ke-
 zeid munkáját észed, bődög
 vagy.

vers. 82

PSAL. 127. V. 26

Hogy, Nagyságos Uram,
 a' mire szómat vezérlem , a'
 hoz közelben járúlyak ; Sz.
 Pál Apostol, a' Pogányfág-
 nak, az Isten népe-közzé bé-
 vételét, szelid olaj-fába-valo
 óltásnak nevezi. Melly- lze-
 rént,

Rom. 11. v.
 17. 19.

rént, mostan-is, az Eretnek-
fégekből, az Anyaszentegy-
háznak keblébe meg-térített-
teket, óltoványoknak; és
azok óltoványinak, a' kiknek
munkájok-, 's bajlódások-ál-
tal, Isten-után, a' Keresztyén
Hit igazságának szelid ága, a-
zok sziveinek vad-fájába ól-
tatik, nem illetlenül mond-
gyuk. Ezek-közzül, én eg-
gyik vagyok. Melyről-valo-
szómat örömeft el-kerülném,
a' háládatosság-is erre ha nem
vinne, a' Szenteknek-is példá-
ja ha nem segéte.

A' Szentek példájok u-
gyan; Mert ám Sz. Máté, Vá-
mos vala; és még az Apof-
tolásra hívatal-is vámon ta-
lálta.

lálta. Ezért, a' Vámosság mint- hogy gyalázatos tisztvala; a' több Evangelisták a' mikor emlekeznek- is ő-felőle, köznevét, tisztességnek okáért, nem-is említik; hanē, más néven, ^a *Levi*-nek mongyák. De, mikor maga, hivatallyát meg-írja, nem szégyenli, hanē, ^b nevét-is meg-írja; gyalázatos tisztit- is, melyben vala, magát *Publicanus*-nak nevezvén, ki-fejezi; ama' mondás-ízerént: *Iustus prius est accusator sui*; Az igaz, elsőben maga vádolója. Másutt-is; *Dic tu peccata tua, ut iustificeris*; Mond-meg te bűniedet, hogy meg-igazúly. Ezen-ízerént, Sz. Pál-is meg-

mongya;

Sic S. Hieron.
nym. *ll. s. Com-*
ment. in Matt.
cap. 9.

^a Mar. 2. v. 14.
Luc. 5. v. 27.

^b Matt. 9. v. 9.

Prov. 11. v.
17.

Secundum
79. interpr.
Isa. 43. v. 26.
1. Tim. 1. v.
13. & 15.

mongya ; hogy ő az Anya-
szentegyháznak üldözője ,
hogy káromló , boszszufág-
tévő , és minden bűnösök-kö-
zött első volt. Mert , miért-
hogy minden Szentek azon
váltak , hogy az ő Uroknak
dűchőségét keressék ; valami
annak dűchőségének magasz-
talására szolgált , azt teli to-
rokka predikállották. Már
pedig , az Isten jó-vóltának , és
hatalmának nagy dichéretire
vagyon , valami alá-valóból ,
nagy hatalmas dolgot szerze-
ni. Ezért , nem csak azt ír-
ták-meg szorgalmatoosan , az
Ur Isten őket michodásokká
tette ; de még azt-is , az-előtt
michodások voltak , emberek-
nek

nek eleibe adták. Ezeknek példájok-szerént, mit szégyelyem hát én-is mondani, Kichoda, 's michoda voltam?

Az háládatólság pedig : Mert Nagód , hogy-sem a' más-féle óltásbã-is , a'tévelygésbẽ-lévõknek sziveinek lelki vad-fajába , az üdvõsleges Keresztyén Hit szelid fájának óltásában, bezzeg sokkal böl- dogabb. Chak az Ur Isten tudgya számát a' lelki fok szép óltoványoknak , mellyeket , mind ékes Írásival , 's mind élő szavával szerén - szerte Nagyságod óltogatott: kik- közzül , bár leg-kisebb le- gyek-is , de azért én-is ugyan egy vagyok. Mert szívembe

szerzett

Izerzett akadék - után , míg
 Nagód-eleibe az jutna, noha
 sokat, és sok rendbē fáradtam,
 's munkálkodtam vala már
 én, meg-térésem dolgában :
 mindazáltal azt , velem még
 azonba bévebb munkálkoda-
 sával, Nagód végezte : mely-
 ből, magamat-is, a' *Catholicus*
Keresztyén Hitre, tévelygē-
 semnek ellenc - mondván , a'
 Nagód kezébe adtam. Melly
 arra, hogy ebbē Nagód *Crea-*
turá-ja, alkotmánya vólnék;
 és azért , örökké-valo szolgál-
 latra köteles lennék, igaz elég
 léfzen vala : De, nem eléged-
 vén-meg ez óltoványinak , tá-
 plálgatása-után , így meg-fo-
 ganodásával , 's éledésével ;

azon túl, Nagyód azonnak,
irtogatója, igénygetője, és
fel-is nevelője vólt; mikor
vastagodásaért, eggy ideig
szomszéd Országba létében,
szorgalmatos gongyát visel-
te. Haza jüvetele-után pe-
dig, Egyházi hivatalra vezet-
te: de főt ezzel sem eléged-
vén; abban érdeme-főlött,
tisztetekre-is vitte. 'S mint-
hogy már, ilyen nagy Jó-té-
vőmet, és annak jó tetemé-
nyét, elébbenyi állapotom je-
lentése-nélkül nem predikál-
hatom: én-is, nem inkább ma-
gamat vádollyam-e, hogy-
sem a' háládatlanságnak vét-
kébe essem, ^a melyben min-
den gonosz benne vagyon?

)))((

Ezek

* In ingrati-
tudine nihil
mali non in-
est: Cic. ad
Attic. 8.

Ezek így lévén ; Látám én nem olly régen , hogy a' melly elsőben termett gyümölcsöt Nagyságodnak , e' *Poson* várasában épített szőlőjéből, a' J E S U S zászlója-alatt vitézkedő társaság Collegiomából vivének, azt Nagód vigorczával látá, és jó néven vévé. Nem kisebb pedig az öltövényeknek is Urokhöz kötelefségök, mint a' szőlőnek. Es Sz. Pál-is, a' a' mit a' Szőlő-felől jelentett , ha öltövény-felől lett volna szava , a' felől-is azont jelenthette , és kétség-nélkül azont-is jelentette volna ; hogy, tudni illik, Szokatlan dolog, hogy a' ki öltövényeket chinál , azoknak gyümöl-

Itz a' Pater
Kálai Predi-
katzióinak
Első része.

a' Lásd annak
az Ajánlole-
vélnek kez-
detit.

1. Cor. 9. v. 7.

gyümölcséből ne egyék. Az
 én tisztem- bélieknek , a' Bá-
 táiak-nak³, őfők *Catholicus* Hi-
 tiben meg-maradásokra Inté-
 sek-után, írogaték pedig én-is
 valamelly Tanuságokat, szin-
 te csak nékiek-valókat, az-az,
 fejökbe férőket, INTŐ 's TA-
 NITO LEVEL titulus-, a' vagy
 nevezet-alatt. Mjnek-után-
 na már azért a' Nagód ólto-
 ványa-is, fel-nevekedvén, im
 termett valamit , bódlog Is-
 ten , 's bezzeg nagy illetlen
 dolog volna, Nagód - kívül
 azzal valakinek másnak ked-
 veskedni!

Es ezzel, a' Nagód-eleibe
 meneteltül , annak kichinse-
 ge, 's a' szőlőből vithöz nem

)):((2

egybe-

Parva quidē,
 fateor , prę
 magnis mu-
 nera reddi ;
 Cũm p con-
 cessã, verba,
 salute , da-

mas : Sed q
quàm potu-
it dat maxi-
ma, gratus a-
bundè, Et fi-
nè pietas cõ-
rigit illa suũ.
Ovid.

Ælian. Va-
rie hist. li. 1.

egybe - hasonlithato - vólta ,
noha irtóztat : mindazáltal ,
a' mint az rettent, mások lok-
kal hathatóbban bátoritanak.
Mert, bár ez más-féle aján-
dék vólna-is, de meg-is báto-
rit a' Nagód kegyelmessége ;
nem kisebb amaz *Artaxerxes*
Mnemon , *Persiai* Király ke-
gyelmességénél : ki mikor ,
szokás-szerént, az Országot
járná, és azt mindenek , az ő
értcekek - szerént ajándéko-
zának ; egy szegény renden-lé-
vő ember , *Sinetas*-nevű , há-
zatúl megszé-létében, mikor
látná, hogy a' Király szembe
jű véle ; és, mint olyan alkal-
matlan helyen, nem-is tudna
mivel eleibe - menni ; azon-
közben,

közben, másoknál annak tisztelésében aláb - valo nem-is akarna lenni: hogy azt nem chelekedheti, a' mit akarna, a' mit chelekedhetik azt akarja. Es, a' nem-meszsze-lévő Cyrus folyo-vizre futamodván, egy őszve-marok vizet merit, és a' Királyt a'mellett kőszönti. Kinek az, nagy jó akarattyát látván, nem adományát tekintvén, ajándékát jó szemmel látá, és markából a' vizet szép virágos arany-pohárba véteté. Mostan pedig, az ajándék mi-voltátúl-is vévén bizodalmat, a' Nagód kegyelmességéhez, annyiival nagyobb bátorsággal folyamodom. Mert az, egyéb-

Id si non potes quod vis, id velis quod potes: Terent. in Andr.

Munerum animus optimus. Adag.

képpen akár-michodás légye-
is, a' Nagód kichiny ólto-
ványa gyümölcsével köszön-
tóm Nagódat. Kichinről az-
ért kichint, de néki tellyes e-
rejből származtat, Nagód
vegyen jó néven.

Ezzel Nagódat az Úr Isten élteffe sokáig; hogy az eddig-valókon-felyűl, az Igaságra, bölcseségével, még sokakat vezethessé; kiknek istenes életőknek, és valamelyeknek közzülők, az Anyafizentegyházban munkálkodásoknak-is gyümölcsé látásából, még e' világon-is, bennük gyönyörködven, valami hasznotskár vehessen: munkájának pedig derekas jutalmát,

rát , Meny-országban , *Da-* Deu. 12. v. 9.
ni Proféta írása- szerént , a'
 Tüdőfoknak , és fokakat az I-
 galságra oktatóknak , rendel-
 tetett bóldogságot vegye ,
 melyben, mint az erőtségnek
 fényessége, és mint a' chilla-
 gok , tündőklyék örökkön ö-
 rökké , Amen. Posonba ,
 Szent Gergely Pápa napján ,
 1634. esztendőben.

Nagyságodnak

alázatos Káplánnya ,

Veresmarti Mihály ,
 Batai Apáthur, Poso-
 ni Canonok, &c.

A' KERESZTYEN OL- VASONAK, EZ IRAS- NAK ALKALMATOSSA- GAROL.

T Isztem-tajárol, a' vagy Apáturfágom-
szomszédágából jűvén egy emberféges
Catholicus, vagy Pápista ember hoz-
zám, több-szavai-között azt-is mondá, hogy az
én Bátai jobbágyim magokat né jól visélnék:
mert *Catholicus* Plebánosokat meg-vetvén,
helyette magoknak *Luther*, vagy *Calvinista*
Predikátort fogadtak volna. Mellyet halván,
pennámat, a' vagy író tollamat ragadám; és,
mint-hogy még két vag három napig-is mula-
ta nálunk; Őők hitiben meg-maradásokra, 's
az új Vallásoktól távúl járásokra intésem-után,
azonra szolgáló egy-nehány tanuságot-is írék
nékiek, paraszt főhöz-valókat, 's ollyakat, hogy
közteők ne-is találtathatnék olly temérdek fe-
jű, 's késedelmes elméjű, chak eszébe szinte
meg-bontakozott ne volna, ki azoknak erejét,
's igazságát által ne láthatná, érthetné.

Azoknak azon embertől el-küldések-után,
jó üdövel ötlék az a' gondolat elmémbe, hogy
azokhoz hasonlókat, többeket-is írnék. Irék
azért valamelyeket, **INTŐ**, 's **TANITO LE-
VEL** nevezet-alatt; melléket jó akaróimnak-is
menc-

minek-utána mutattam volna; a' kívül-valók előtt-is olvasgattam volna: jo akaróim, jóval-lásokkal, szívet; az idegenek pedig, ellen-szó-lásokkal, okot adának még többeknek-is írá-fokra. Negyven-hatra töltém végre; mellyek között osztán esének deákosoknak, sőt egy-ügyű Plebánosoknak szolgálhatók-is.

Előtte-járónak eleibe adám azokat végre; illy kívánsággal, hogy arra ha rá szabadítana, Három könyvetskét íratnék ezekből: mel-lyeknek egyikét a' Bataiaknak küldeném, kik kedvükért írtam-is: másikat, a' Batai Apá-tursághoz-valo Levelekhez tenném: harmadi-kat, *Calvinista* atyámfának adnám.

Olvasásra, s rostálásra, másoknak-is, Előt-tem járo minek-utánna adta volna, kíváná-gom-főltött, magának, s azoknak itéletire, né-kem Előtte-jaro, ezeknek ki-nyomtatására-is szabadságot ada, ha kedvem azt tartaná. Mel-lyen én magamban azt találám, hogy jobbak, s értelmesbek számára, nám elég sok Írások vannak; de a' mi egyedül egy-ügyűk tanúságá-ra szolgáló volna, ollyat, egybe szedve, még eddig, a' vagy csak én-is nem láttam. Légyen azért már azok kedvükért írt-is, szegényekért, valami. A' ki azért egy illyen együgyűségre, vagy nem finnyáskodik, a' vagy arra szűkfé-ged-is vagyon; ezzel, míg helyette jobbat nem

találk, ély édes Keresztyénem, Isten tisztessége, 's üdvölségedre.

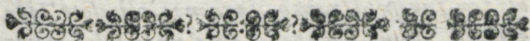
Aprodonként-valo nevededéssel pedig, noha már ez annyira jutott, hogy öregléggel, Levél mivoltót meg- is haladott, mellyért azt, egy-általlyában, *Intés*-nek, 's *Tanítás*-nak nevezhettem volna: mindazáltal, hogy eredetire, vagy kezdetire jutató, 's tanító czimerét homlokán visellye, a' melly nevet elsőb néki nagy méltán adtam vala, most- is hogy azon *LEVÉL* nevezettel tisztelkedgyék, azt akarom.

Az könyvszélin lévő méltóságos és szava-híres embereknek feles mondásit, el sem akartam hadni, hogy, a' mellyekre vannak első hozva, ne láttassam azokat magamtúl mondani; Ugyan- is azokat én- tölem ki akarta volna hinni? Azon- közbé. a' könyvecske derekába sem akartam írni, azért- is, hog' miattok az Olvasónak elnéjét ide 's tova nem akartam vonyarni: 's azért- is, hogy e' könyvecsket vélek nem akartam nevelni, mellét, a' mentül inkább lehetett volna, külső helyre akarok vala szorítani.

Szóllásomat pedig ebbé az egy-űgű kötségnek szava jaraához formáltam, a' kinek képeben disputálódtam. Fülgyönyörködötő ékes beszédet azért itt attúl senki ne várjon, a' kinek minden esze kedve csak a' használásra vagyon. Ezzel én kívánom egelségednek jó folását:

te- is

te-is nézzed ebben az Ironak vagy chak jó szándékát.

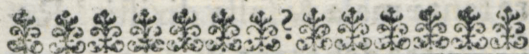
KEGYES OLVASO,

Vedd még-is eszedbe.

K Eszen létele-után , e' Könyvecskének nyomtatása, valamel akadékok miatt későre halada. A' hol időszamlalásra tállalkozol azért benne, mint a' Tíz-kerüldik Tanuságban, §. 14. a' könyv szélén; a' Huszon-kilencedikbe, §. 10. és egyéb helyekbe; azt nem ennek nyomtatásának, hanem az Ajánlo levélnek esztendejéről vegyed. Azon esztendő számából azt-is eszedbe veheted, hogy ezt én szegény Istenben el-nyugot Cardinal Uramnak éltébe ajánlottam. Az bizony dolog, hog, a' könyv-főlött, ez Ajánlo levél-is szegének kezében-is volt. Es mind azt tartom, hogy azt olvasatlan sem hadta. De azért, az-után harmad napra, hogy azt kézéhez juttatám, Jakosik György Ura ó Ngát, akkor Posoni mi Prepostunkat, &c. hívatva ebédre; hívatott engemet-is. Es ebéd-után hogy el-búcsuzánk róle, asztaláról ezt fel-éven, móda: De miszükség ezt nekem olvasnom; más dolgaim-is vannak; hanem igaz elég ha mások
meg-

meg-olvassák, 's javallyák. Im Püspök Uram-is
pedig meg olvashatná: olvassa-meg kegeméd né-
ki. E beszédek-alatt azt nekem nyuyta: mellyet
osztán Jakosfi Uram ó Nagamag-olvassott 's ja-
vallott. Mint-hogypedig ama' nagy bölch és ha-
talmas régi Romaiak-felől azt olvassuk, hogy Tra-
janus Chaszárnak, nagy ² jó jámbor Fejedelmök-
nek ^b hólta-után-is triumphust, az-az, győze-
delemről- való dűchőséges pompát rendelték; és,
maga-helyett, ké faragot képét ültetvén a' dűchő-
séges szekérben, mint élő, úgy vitték nagy és
ékes készülettel bé Roma várasába, 's így tisztel-
ték: Ugy tették, hogy én főkkal inkább vetkészen
nem chelekezzem, mikor im kichin könyvecské-
met, nagy jó jámbor Patronusomnak élébe írott
Ajánló levél-mellett bockátom hólta-után em-
berek kezébe; 's így tisztelem: † kinek kívá-
nom hog emlekezeti-is áldásbá légyen, chon-
tyai meg- ujúllyanak az ő helyekről, és az ő
neve meg-maradgyon örökké.

^a Hinc, in acclamationibus, Principibus loco Vivat,
exhiberi solitis; Augusti felicitatem, Trajanq; bonitatem
illis precabantur. ^b Sexto Aurel. Victore teste. Vide
Bellar. Disputat. tom. 2. li. de Imagin. Sanctor, cap. 20. fine.
† Eccli. 46. vers. 14. 15.

A' Könyv-nyomtatónak jelentésére, aka-
 rám ez íressen - marado leveleket bé-tölteni,
 Sz. Agoston-nak eggy igen szép írásával, mel-
 lyet té szén azoknak, kik valaha mások-
 nak tévelygésben-léteknékokai
 vóltak.

S. August. Tom. 10. Serm. 22. de verbis Apostoli.

U Tinam hæc aliquando cogi-
 tent, vel serò cogitent, vel de-
 tumescente animositate cogitent;
 ad se redeant, se interrogent, se di-
 scutiant, sibi respondeât: pro Ve-
 ritate non timeant eos, quib⁹ fal-
 sitatem diutissimè vendiderunt.
 Ipsos enim timèt offendere: eru-
 bescunt humanæ infirmitati, &
 non erubescunt invictissimæ Ve-
 ritati. Utiq; hoc timent, ne di-
 catur eis: Quare ergo nos dece-
 pistis? quare nos seduxistis? qua-
 re tan-

(†)

re tanta mala & falsa dixistis? Responderere deberent, si Deum timerent: Humanum fuit errare; Diabolicum est, per animositatem in errore manere. Melius quidem erat, si nunquam erraremus: sed, vel quod secundū est, faciamus; ut errorem aliquando emendemus. Decepimus, quia decepti eramus: Falsa Præjudicavimus, quia Præjudicantibus falsa credidimus. Dicant suis: Simul erravimus; simul ab errore recedamus. Duces vobis fuimus ad foveam, & secuti estis cū duceremus ad foveam: & nos sequimini, cū ducim⁹ ad Ecclesiam. Possent ista dicere: indignantib⁹ dicerent; iratis dicerent: aliquando & illi ponerent indignationem;

tionem; amarent vel serò unitatem.

Az-az:

E Zeket valaha vajha meg-gondol-
 nák; bár későre gondolnák, bár
 magok bizások meg-esése-után gondol-
 nák; magokba térnének, magokat ker-
 denék, magokat rostálnák, magoknak
 felelnének: az Igasságért ne felelnének
 azoktól, kiknek hamisságot sok ideig
 árultak. mert azoknak meg-sértetéstől
 felnek: szégyenlik az emberi gyarló-
 ságot, és nem szégyenlik a meg-győz-
 hetetlen Igazságot. Bizony attól fel-
 nek, hogy ezt ne mongyák nekik: Mi-
 ért chaltatok hát meg minket? miért
 hitettetek-el minket? annyi sok rosz-
 szát, és hamissát miért mondottatok?
 Istentől ha felelnének, ezt kellene felel-
 niök: Emberi dolog volt tevélygésbe
 esni: Eördögi dolog, bátran a tevély-
 gésben

gesben meg-maradni. Iobb lett volna
 ugyan, ha soha nem tévelygettünk
 volna: de, vagy a' mi második, azt chele-
 kedgyük, hogy a' tévelygésből térjünk-
 ki valaha. Chaltunk, mert meg-cha-
 latott emberek voltunk: hamissat tani-
 tottunk, mert hamissat tanítóknak hit-
 tünk. Mongyák az ő-hozzájuk tar-
 tozóknak: Eggyütt tévelygettünk; a'
 tévelygéstől búlchút-is eggyütt ve-
 gyünk. Elöttetek járók voltunk a' ve-
 remre, és követtetek mikor vezettünk
 a' veremre: most-is kövessetek, mikor
 vezetünk a' Kereftyén gyülekezetbe.
 Mondhatnák ezeket; mondanák ak-
 kor-is mikor bosszszonkodnának; mikor
 haragudnának-is mondanák: Azok-is
 a' bosszszonkodást el-hagynak valaha,
 bár későre-is de szeretnék az eg-
 gyességet.

A R E C I K E-
RESZTYEN HITBEN,
A B Á T A I A K A T E R Ő S-
S Í T Ő L E V E L.

K Őszönetem-után, Istentől minden
jókat kívánok, atyámfiak Báticaiak.

I K O R nagy jót, 's ör-
vendeztetőt várok, jaj!
mely gonoszt, és szívē-
szomorító hírt hallék
felőleitek, Atyámfiak
Báticaiak; hogy tudni
illik, *Catholicus*, a'-

vagy PápistaPlebánostokat meg-vetvén,
helyette *Luther*, vagy *Calvinista* Predi-
kátort fogadtatok: mely azt téfzi, hogy
Ősötök, 's eleitek Hitiből ki-verkőzven,
tévelygésbe 's Eretnekségbe öltöztek.
Jaj! 's ki bolondítot-meg, édes fiaim? Bi-
zony, ti majd hasonlók vartok azokhoz,

A

kik

kik a' tengeren fok ideig jártokbā, nagy
veszedelmekben mind meg-maradnak,
hanem a' parthoz, és tengertről ki-kel-
rén-helyhez mikor már chak közel van-
nák, gályájokat akkor rontyák, 's úgy
vesznek. Mert ez-ideig ti-is, fok kőrü-
letek-lévő tévelygőknek kísérgetések-
nek, és el-hajlásra kifizetéseknek ve-
szedelmiben, Eleiteknek igaz Keresz-
tyén hitiben, álhataratosán mind meg-
maradtatok : hanem immár tévelygés-
be, 's Eretnekiségbe ugrástokkal, maga-
tokat akkor rontyátok, vesztitek, fillyes-
titek, mikor e' veszedelmes állapotnak
tengeretről, a' meg-szabadulásnak, és ez-
után a' miatt békeségben maradásnak
bátorfágos partyára chak ki-lépőlen vat-
tok. Mert az Ur Isten azt fok szép jelen-
ségekkel mutogattya, hogy ezeknek a'
tévelygéseknek nyakokat szakasztván,
és benneket véget vetvén, e' világot tőlők
meg-szabadítottja, és elébbi tisztaságá-
nak, 's hitben-való eggyeségének meg-
adgya. Es innét, né chak más alachomb
rendeknek, de még hatalmas Uraknak,
sőt Fejedelemségből-lévő embereknek-
is, naponként példájokat kit hallunk, 's
kit szemünkkel is látunk, hogy, kik jó
kedvök.

kedvökből, az igazságot meg-ismérvén,
kik közzülök kényszerítésből-is, tévely-
gésöknek ellene mondván, magokat az
Anyaszentegyháznak keblébe adgyák.
^a *Juxta est dies perditionis. & adesse festi-*
nant tempora: ^b El-töltötték gonofsá-
goknak mértékét, és veszedelmök már
közel vagyon. Es noha bizony, Krisztus
Urunktól-fogva, volt már, csak *Luther-*
ig-is-, ^c Két száz Tévelygés, és Eret-
nekiség, mellyek-közzül ^d némelleyek,
noha úgy el-terjedtek, és Királyokat, s
^e Cházfárokat - is kábitván-meg, ^f oly
hatalmat vőttek, hogy, valamenyi té-
velygések mostan vannak, mind együtt
vennők-is, olyan summát nem tenné-
nek: mindazáltal, Száz esztendőn ha
mellyek meg-haladtak-is benne, ot-
tan hamar meg-hanyatlottak; és nem
fok üdöre úgy el-fogytak, hogy a' *Ca-*
tholicusok, a' vagy a' *Romai* Keresztyé-
nek könyvökben ha nem olvasnánk fe-
lőlök, e mostani emberek csak ingyen
nem-is tudnák hog' voltak-is valaha. E'
mí üdönkbéli tévelygések-is, még szinte
csak úgy járnak. *S Tu exurgens mi-*
sereberis Sion, quia tempus miserendi ejus,
quia venit tempus; El-jut annak ideje, és

^a Deut. 32.
^b V. 35.
^c Gē. 15. v. 16.
^d Mat. 23. v. 32.
^e Sic Bellar.
^f lib. 4. de Notis
Eccles: cap. 8.
At Præcolun
trecentis plus
numerat, Lib.
de Virtus, sectio,
& dogmatibus
hæreticorum.
^d Mint az A-
ri⁹ eretnek-
ség.
^e Constanti-
ust, Valen-
tinet.
^f De eo tem-
pore scripsit
S. Hier. contr.
Lucifer: Ec-
clesiæ Navim
esse ferme
obrutam Et
S. Hilar. lib.
cont. Auxent.
sub finē; Non
fuisse Eccle-
siā tunc tem-
poris in te-
stis, & exte-
riori pompa
quærendam,
sed potius in
carcerib. &
speluncis.
g Plin. v. 14.

könyörül az Ur Isten a' Keresztyénfé-
gen, 's meg-szabadítja azt a' tévelygés-
ektől.

Matth. 16.
vers. 26.

Fiaim, édes fiaim Bátaiaiak, ne vesze-
sétek, 's ne rontjátok magatokat. Am
Kristus Urunk azt mongya; hogy, Haki
ez egész világot meg-nyéri-is, azzal mit
használ, ha lelkében kárt vall, 's el-kár-
hozik? Hát magatok-felől ti mit gon-
dolhattok, ha tévelygő vallásba, 's Eret-
nekségbe lépéstök-miatt, örök életete-
ket, 's üdvösségteket el-vesztitek? mi-
kor itt-is, nem csak e' világot nem
nyeritek-meg, de főt még oly nyomoru-
ságos életet-is viseltök az idegen nem-
zetiségnek kegyetlen birodalma - alatt,
hogy, ha tudtátok volna mire születtök,
és ez élettel kínáltak volna, szabadon
hagván vételén vagy meg-vetésén: kőz-
zületek egy nem találtatott volna, azt
hiszem, a' ki ez életet vette volna. Az-
ért, ha szomorúságos, világi gyönyörű-
ségről örökké-valo gyöttelemeire menő;
menyível siralmasb, é mostani éjjeli nap-
pali nyughatatlanfagból, rettegetsből,
félelemből, szolgálathból, fizetésből; és
a' Sidók Egyiptombéli rabfagát folyó-
múlóinségből, melyben ti vattok (mint
azt

azt én, úgy-mint látott dolgot, tudom, 's
 másoknak-is mondhatom) a' pokolnak
 örökké- valo kínnyára szállani? Mert
 az Apostol mondását hallottátok; hogy,
Hitnélkül lehetetlen, hogy ember Istennél
kedves lehessen. Mely azt teszi; hogy,
 Az igaz Keresztyén hit-kivül, tévelygő
 vallásban-lévő ember, bár annál diché-
 retesb, és fegyhetetlen életet viselleyen-is:
 de haszontalan az arra, hogy azzal Isten-
 nek kedvét, és így országát, 's bődögfa-
 gát nyerhesse. Fiaim, édes fiaim Bátaïak,
 kedvezzetek azért, kérlek kedvezzetek
 magatoknak; ily kegyetlenek magatok-
 ellen ne legyetek, hogy Eleitek hiti el-
 hagyásával, akarjatok magatoknak ily
 nagy veszedelmet szerzeni. Szomorú né-
 kem, egyebeknek-is ebben veszedelmes
 állapotok; de a' tiétek, egyebekénél
 sokszorta szomorúab; Nem csak azért,
 hogy egyebek régen el-rontották mago-
 kat, ti pedig most újonnan, 's az én üdöm-
 ben vesztitek, fillyesztitek magatokat:
 hanem azért-is, mert egyebek távúlban
 vannak én-tőlem, ti pedig nekem Szé-
 kembéliek, ti férfikembéliek vattok. Ne
 chelekedgyétek, édes fiaim Bátaïak, ne
 chelekedgyétek. Ha pedig talám már

Hebr. II. v. 6.

Erre lásd a'
 Sz. Agoston
 mondását.
 pag. 2. post titu-
 lum Libelli.

chelekedtétek-is (mellyet én nem tel-
lyességgel hihetek) chelekedeteket
szánnátok, bánnyátok, és magatokat
előbbeni helyetekbe állásátok. Nem
úta-vesztett a' ki útáratálál. Nem jó ha
kezdettétek, de sokkal gonoszab, kez-
dett dolgokat ha végig űzitek.

Annai tévelygőknek sokasága-kö-
zött pedig, mint-hogy a' nélkül-is igen
szűkölködtek; a' regi, s igaz Keresztyén
hitbe áthatatósá meg maradtokra-is,
valamely segéti Tanúságokat ím adok.

ELSŐ TANUSÁG.

*A' Keresztyén kötség dolga, nem a'
disputálódás: hanem, imádsággal
az Isteni szolgálás.*

† Populares
de Religione
disputatiões,
noxiz: Lipf.
Libr. de Una
Religion. Vide
Valer. Tomo
3. Disput. 1. qu-
to. punct. 4. §.
Secundo: Si is.
Magni peri-
culi res est,
si veterem fi-
dem, quasi
novellā, di-
scutere psu-
mas: S. Am-

ELőször azért; Magatok-között, a'
Hit dolgai-felől, disputázióknak
† nem keli lenni. Mert sok töb rosz-
között, a' féle kötérdések-is, az Eretnek-
segnek gyümölchi: Es, a' az igazság kere-
fések-, s vizsgálások-miatt, melybē fog-
lalatosok örökké a' Tévelygők szoká-
sa, s dolga. A' *Catholicus* gyülekezet-
ben pedig, vagy igaz Keresztyénség bē,
akár-mi más rendnek-is, leg-inkáb pe-
dig

dig a' egy-ügyű községnek dolga, Istennek, chendefségben, az áhitatossággal szolgálás, 's nem a' disputálódás.

brof. in Natall.
SS. Nazarii &
Celsi Mm.
Vide 41. Do-
cum. §. 2. Mi-
hog; in mave-
gint.

MÁSODIK TANUSÁG.

*A' Hitben meg-maradásra, fő orvof-
ság a' Hitetők el-távoztatása.*

AZ ellenkezőknek egyéb kötődéseket is el-kerülyetek; A' hittűi elszakasztásra szolgáló szavokat pedig, csak meg se halljátok, hanem, ^b *El-fus-
satok tőlők.* A' vagy be-dugott füllel le-
gyetek hozzájok. Ne figyelmezzetek
szavokra, úgy hogy, azt halván ne ha-
ljátok: az-az, ha halljátok, se értféték.
Es bizony a' Régiek, ^c *a' Hit dolgában,*
*oly óva viselték magokat, hogy az igazság-
túl el-tántorodtak-közzül valamellyei,*
csak ingyen szállani sem akartak. ^d *Poli-
carpus,* Sz. János Evangelista tanítványa,
mihelyé eretnek séget hallot, füleit min-
gyárt be-dugta, és, vagy ült, vagy állott,
mingyárt onnan el-futott. Maga, ^e Sz. Já-
nos Evangelista, ^f *Cherintus* eretneknek
bé-menetelére, a' földő házból-is, föld-
és-nélkül ki-futott. Az említett ^g *Poli-
carpus*-sal, *Marcion* eretnek, egykor

^b Joan. 10. 7.
5. 8. 16.
Matt. 7. v. 15.
Rom. 16. v. 17
2. Tim. 3. v. 5.
Tit. 3. v. 10.
2. Joan. v. 10.
^c S. Iren. ver-
ba, apud. Eu-
seb. Eccl. hist.
l. 4. c. 14.
^d Euseb. li. 5.
ca. 19.
^e S. Iren. li. 3.
ca. 3. contra
Valent.
^f Epiphanius
hic, Cherin-
tiloco Ebio-
nem ponit.
teste Baron.
Annal: Ecclē.
tom. 1. ad An-
nū Domini, 74.
§. Hic inquit.
Ubi simul &
dissidiū hoc
autorū cōci-
liare nititur.
^g Euseb. li. 4.
cap. 24.

II. Tanus.

A 4

szembe

4 S. Athanas.
in ejus Vita.

5 Theod. Ec-
cles. hist. li. 4.
c. 14.

szembe találkozik, 's kéri, hogy ismérje
őtet. Melyre amaz; Ismérlek ugymond,
az Ördögnek első szűőttének. ^h S. An-
tal, az Eretnekeknek soka még csak a
rátságos szót sem nyújtott. ⁱ Samosata
városbā, Eunomius eretnek Püspök, Va-
lens Chászár idejében, ki Ariarius eret-
nek vala, fördőbe mégyen egykor, 's az
ott találtakat szép beszédekkel hja, hogy
eggyütt fördőgyének véle: de (a' Város
népe, Catholicus lévén) senki melléje né-
méne. Sőt, onnét ki-menése után-is, a'
fördő-házba mind addig-is senki nem
méne, valamig abból minden vizet ki-
bochátván, helyébe új vizet nem szerzé-
nek. E' miatt, onnét el-pironkodván ez
szégyenletiben; Lucius szálla helyébe.
Ez-is pedig a' piacon találkozik olykor
őszvéren által-menni, mikor a' gyerme-
kek laptát játczának; mely, a' verés-
ben, 's haigálásban talállya meg-érni a'
Püspök őszvére lábát: mellyen a' gyer-
mekek fel-sivalkodának, itélvén hogy
laptájok, az Eretnek őszvére lába illetése-
miatt, meg-fergettetett volna. Min-
gyárt azért nagy tüzet gyujtának azon
piacon, és a' laptát belé gőrgetvén, meg-
égeték. A' Régiek azért, így irtóztak az
II. Tanúság. Eretne-

Eretnেকেktől. Ugyan-is, mint a' testi-
ellen, úgy a' lelki *pestis* ellen-is, az-az,
a' dögletes tudomány-, 'stévelygő val-
lásnak emberre ragadása-ellé, bizonyosb
orvosság a' tőle távul állásnál, ninchen.

HARMADIK TANUSÁG.

*Eleinek Hitiben, akár ki bátorfá-
gos leher.*

HA mikor szavokat el nem felelheti-
tek, hogy reá ne kellyen szólla-
notok; a' köz renden-valókat ezzel meg-
éritek: ^a Az Apám hititől, nem bátorfá-
gos, 's nem üdvösleges nekem el-állá-
nom. Az apámnak az Apja-is pedig eb-
ben vólt. De még annak az Apja, 's an-
nak-is az Apja, ezen hitben vólt. Es soha
nem mondhatni, hogy, sem ezek, sem
ezeknek elei fel, valaha, más hittől, 's ná-
loknál előbbeni Kereszténeknek, és kik-
nek gyülekezetiből szakadtak volna ki.
Melyből meg-tetczik, hog, igaz, szét, té-
velygésnek belékeveredése-nélkül valo,
Apostoli Hit ez; és egész Kriszt⁹ Urúktól-
fogva, a' Keresztyének ebben a' Hitben
vóltak. mert, ha külömben vólna, apám-
nak, és őmnek, vagy eleim-közzől vala-

III. Tanus.

A 5

mely-

^a Si novita-
tes, antiqui-
tati contra-
ria, recipi-
antur; neces-
se est, ut Om-
nes omnium
etati Fide-
les, om̃s San-
cti, om̃s Ca-
sti, Cōtinen-
tes, Virgines;
Omnes Cle-
rici, Levitæ,
Sacerdotes,
tanta Cōfes-
sorū millia,
tanti Marty-
rum exerci-
t⁹, tanta Ur-
biū, tāta po-
pulorū cele-
britas & mul-
tudo; tot
Insulæ, Pro-
vinciæ, Re-
ges, gentes,
regna, nation-
es, tot⁹ po-
stremo jam
penè terrarū
orbis, p̃ Ca-
tholicam fi-

dem, Christo
capiti incor-
poratus, tan-
to saeculorū
tractu igno-
rasse, et ras-
se, blasphemaf-
se, nescisse,
quid crede-
ret, pronun-
tietur: *Lyr-
men. cont. Pro-
fan. ca. 33.*

melynek, elébbeñi, 's más hité-lévő Ke-
resztýénektől kellett volna el-szakadni.

NEGVEDIK TANUSÁG.

*A' Predikátorok nem szava-bíbe-
tők, a' Hit dolgairól szoltokban.*

I. **A'** Predikátorokat-is meg-éritek
ezennel, ha félre nem áthatván
előttök, kételen szóllanotok kell vélek.
De e' fölött, mondhattátok ezeket-is:
Am eleget mondál jámbor, ugyan fokat
szóllál; de csak egyet sem veszek ám én
azokban elő. ^a Nem-is tartozom én né-
ked, a' Hit, 's üdvőtség dolgában szol-
todban, csak egy beszédedet-is hinni.
Oka ennek az: mert sem te, sem a' többi-
tek, néktek, akár *Luther*, 's akár *Calvi-
nista* Predikátorok légyetek, igaz, 's tör-
vény-szerént-valo Tanítók, 's Egyházi
emberek, és így szava-hihetők, nem vat-
tok. Mert ti, mind *Luther*-től, 's *Calvi-
nustól* származtok. Ezeket pedig, a'nak
predikállására, a' mit újonnan kezdettek
hirdetni, senki nem válastotta, nem szé-
telte, 's nem küldötte: hanem, mint ré-
genten-is a' hamis Proféták, küldésnél-
kül, magoktól futottak. Egyházi ember-
IV. Tanuság. ségek

*Non audi-
atiseos, eti-
am si dictio-
nes ex Sacris
litteris scri-
bant; etiam si
voces Ortho-
doxe fidei lo-
quantur: In-
dumentū O-
viū hęc ver-
ba sūnt: S.
Athan. Orat.
s. cont. Ariū.
fo. 121. edit. Co-
melin. an. 1690.*

*Jerem. 14. v.
24. c. 23. v. 21.*

fégek hát. 's tanítáfra-valo méltóságok, semmi nem volt. Mint-hogy pedig emberek azt, a mi magoknak finchen, másoknak nem adhatták : bezzeg *Luther*, 's *Calvinus*, az ő Vallásokban, Egyházi embereket nem tehettek, sem tanítáfra méltóságot. 's azzal hitelességet, senki-nek nem adhattak. Egy mint magok, úgy az utannok-valók, és azok-között ti-is, *Luther*, 's *Calvinista* Predikátorok, borkorból u. rottak vattok: semmibe több Egyházi emberfő-tek, és tanítáfra-valo méltóságok nincshé, mint akár-melőlünk-nek nekünk, a' vagy szolgáinknak-is.

2. Egyéb-aránt azért, tisztességtek-ellen nem szóllok; de bezzeg e'dologban szava-bíherő emberek nem vattok. Michodát? Mi-köztünk, csak Bíróvá tenné-is valaki maga magát, chűf volna, nevetné 's pőkné minden; nem hogy szavát fogadná, parancholattyának engedne, igazításán el-eredne, indulna. Azért, ha csak e' világiban-is; veszendő marhánkknak kár-vallásában, vagy, leg-nagyobban, testi, 's a' nélkül-is kevés ideig tartó életünknek fogyásában álló dolgokban-is, ezt kellene chelekednünk, 's chelekednők-is; Michodát, mondok?

IV. Tanúság.

A' Lel-

A' Lelkiben ; üdvösség, örök élet, vagy kárhozat-dolgában kellett volna-e valakinek *Luther*-, 's *Calvinus*-után indulni, kik nem testi bírónak, hanem Lelki tanítónak, Egyházi emberré, magok tették magokat? / A' vagy azok-után, már most, mi hidgyünk-e, a' vagy ugyan tartozunk-is-e hinni néktek; intéstekeket fogadni, tanítástokat venni, vezetéstekeket követni; kik szinte csak olyan borkorból ugrottak vattok, mint azok-is voltak? Bolondok voltak a' kik cheledtek; bolondok most-is a' kik cheledkeznek, és mitől hamarab' farba nem rúgnak.

ÖTÖDIK TANUSÁG.

A' kötségnek, Hitinek igazságát, 's abban meg-maradást, Tanítójában kel fundálni.

El-tágíthatyátok magatokról a' Predikátorokat, ezzel-is :

1. **N**Em illik nékem e' dologban teveled sokat pántolódnom. Hittem igazságát, 's abban álhatatos megmaradásomat, nem az én disputatziómon, hanem Lelki pásztorimnak válasza-
V. Tanuság. adáso-

adáfokō fundálom. Így a'júhna-^{is}élete,
nem a' farkassal szembe-vívasban áll, ha-
nem az ő Páfztora óltalma-alá folyamo-
dásban. Hogy pedig az én Tanítóim,
mind Hitemet, minden vádoláfok-ellen
meg-óltalmazhafák, 's mind minden
egyéb Valláfokat, mindē óltalmazás-el-
len meg-hamísfíthafának, nem kordéba
mondom, sem vakjában hízem, hanem
ily okból: Mert, az egész világon, a'
Keresztyén név-alatt lévő minden Vallá-
fok gyülekezetiben, a' többi, ámitók,
hitetők, lélek-vesztők lévén; igaz, és
törvény-szerént-^{való} Lelki tanítóknak
chak egyedül ez én Papimat látom; ily
fundamentomból: Mert, abban, a'mely
igaz Keresztyén gyülekezetet az Aposto-
lok magok-után hattak; olyak, a' kikre
az a' hatalom Kríftus Urunkról szállott,
az Apostolok, és azok-után következő
Pűspőkök-által; úgy szentelték ezeket
Egyházi emberfőgre, tífztre, 's hivatalra,
a' mint annak eleitől-fogva szokása vólt
a' Keresztyénfőségben; és, a' minek taní-
tására választották, szentelték, 's küldöt-
ték őket, el nem szakadtak, hogy a' be-
lyett mást, 's azzal szembe-főköd tuda-
mánt predikállottak vólna. Melyből,

V. Tanúság.

nagy

Una est an-
thoritas, qua
stultos, (*hoc
est, indoctos*)
ad sapienti-
am perveni-
re oportet:

*S. Aug. lib. de
Utilitat. cred.
cap. 16.*

Lás ezenre
szolgálókat
a' 28. Tanu-
ságban, §. 17.
Elsőször. Leg-
inkább amott:
Negyedszer.

nagy okkal 's ésszel hiszem.

2. Először azt; hogy, E világból az ha számkivetésben nincsen, el nem költözött, ki nem veszett; az igazságnak, Apostoli, 's igaz Keresztyén hitnek. ezeknél kel lenni. Másodszor, azt-is; hogy, Tanításokat, és velemköz hitőket, vallásokat, minden káromkodó vétkecsítékellen, nagy feñ meg tudgyák óltalmazni; az ellenkező tudományokat pedig, akármi óltalmazás-ellen-is, könnyű meg tudgyák hamisítani. Harmadszor, végre azt-is; hogy, ^a Nékem ezekre lelkemet, 's üdvösségemet reájok keliyen bíznom. Mert ugyan-is, benneki mi hasznom volna? Doktorok légyenek, 's tanításokat ne vehessem, hihelem? Pásztorok légyenek, 's szavokat, legeltetésőkben, bátran ne halgathassam? vezetésőket ne követhessem? Bért, c'fejében, nekik adnom; pénzel, búzával, borral fizetnem, de miért keliyen? Mellyek így lévén, hitem igazságát, és a' mellett álhatatos megmaradásomat, a' tí bolond tanítástok-, 's oktalan vezetéstek-szerént, né az én disputatziómon, hitem óltalmazásomön, 's az idegen Vallások rontásomön, mely igen bizonytalan volna, 's keveset tenne;

V. Tanúság.

hanem

^a Ennek határol, lásd a' 16. Tanúságot. §. 3. Im-már.

hanem Tanítóimon, és azoknak válasza-
adásokon, melly méltán fundállyam,
akár-mely értelmefnek-is látni-valo.

HATODIK TANUSÁG.

*A' Pápista hitben, egy tévelygés
sem lehet.*

Hátokon járhattok ezzel-is:

1. **N**Em chak ennyi hamis vallást, Sz.
Írás-ellen-valo tanítást, de még
Hat-száz tévelygésig-is, hogy rédeteken
lévők-közzül némelleyek, a' mi *Catholi-*
cus, vagy Pápista hitünkbe számlállyan-
nak, azt én régen hallom: de rézetekről
még annak el-igazítását nem halhattam;
Mint lehessen a' Pápista hitben, nem tőb,
de chak egy tévelygés-is, mikor azok-
közzül, mellyeket a' Pápisták vallanak
(mert ezeken-kivül, gyalázásokra, 's
gyűlöltetésekre, hamisan a' mellyeket
reájok költőtők, 's Hitők vallásának ha-
zudtok, azokra nékik mi gongyok?) chak
egy-felől sem mondhatni, hogy Krisztus
Urunk- és az Apostolok-által, a' Keresz-
tyén hitnek világ eleibe adása-után, azt
valaki újonnan támasztotta volna vala-
ha. Vagy, ottan nevezd-meg, Hitünk-
VI. Tanuság. nek

Tilemannus
Heshusi^o, li-
brū suū in-
scripsit, *De*
Sexcentis erro-
ribus Pontifici-
orum. Hoc si
ita est, negle-
xit officium
suū Villieus
DEI, Christi
Vicari^o, Spi-
ritus Sanct^o,
sinens inte-
rim Ecclesias
aliter crede-
re, quā ipse
per Apoſto-
los predica-
bat: Tertull.
Præſcrip. c. 28.

*Quæ unquā
Hæresis, nisi
sub certo no-
mine, certo
loco, certo
tēpore ebul-
liit? Quis un-
quam Hære-
ses instituit,
nisi q̄ se pri-
us ab Ecclesiā,
Universita-
tis, & antiq-
uitatis consen-
sione discre-
vit: Lyrin.cōt.
Profan. novit.
cap.34.*

nek akár-mely részét, vagy czikkeltét-is, a' mondott űdő-után ^b ki támasztotta? mikor, 's hol indította? mikenpen terjesztötte? világnak az minémű nagy chudájával, 's rajta meg-háborodásával fakadott-ki? a' Keresztyénységnek mely ellent-tartása-ellen yett erőt? vég-re, kiktől, kichodák szakadtak-el azzal? az elébbi Keresztyének, világnak mely szézeletibē maradtak-meg? imez új Val-lást pedig kővetőivel egygyütt, hol, 's kik sententziázták? Mert ezek, az Aposto-lok hiti-, és Szent Írás tanítása-ellen, vi-lágra minden újonnan bé - hozott té-velygésekben meg-találtatnak.

2. Ezt ha meg-chelekedsz, nyertef-nek tartalak; és, csak ez egy hamiság-nak abban mutatásodért-is, eddig vallott Hitemet, egy-általlyában tévelygésnek tartom. Elég egy kerten egy rés: * vala-mely Vallásnak-is, tévelygés-vóltára, egy abban-lévő hamiság, igaz elég. Ha pedig ennek meg-mutatásában elő nem mehetendész, az bizony dolog, hogy nyil-ván-valo léhen, hogy a' *Catholicusok*, vagy Romai Keresztyének hitibē, a' mel-lyeket ti gyaláztok, 's meg-vettedk, azo-kat az egész Keresztyén világ, egygyező

VI. Tanúság.

szíüvel

* Erre lásd az
43. Tanúsá-
got.

szűvel 's szájjal, eleitől-fogva az ő-szerént
vallotta, mint mostan a' Romai gyüleke-
zet vallyá; és hogy így azok, nem tévely-
gések, nem Hit-rontó vallások, sem Sz.
Írás-ellen való tanítások, hanem merő
Isteni igazságok, Apostoli hit-vallások:
mellyeknek javallásokért, 's vallásokért,
nem a' Romaiak tévelygők; hanem gya-
lázásokért, meg-vetésőkért, 's azok-el-
len másoknak, 's azokkal ellenkezőknek
tanításokért, ti vattok tévelygők, hittül-
szakadtak, cretnekek. Mely így lévén, ez-
ellen mindazáltal még-is, hogy a' Keresz-
tyéniség vallása néktek ezekben Sz. Írás-
ellen, 's a' ti új, 's tévelygő tudománytok
pedig, oly Sz. Írás-szerént-valónak tet-
szik, attúl vagy on kétség nélkül; Mert,
a' *Bibliá*-nak könyvével, annak igaz ér-
telmét, 's magyarázattyát-is, mikor az
ő-előttők-lévő Keresztyéniségtől kell
vala ve'niek, azt *Luther*, 's *Calvinus*, kik-
től vettétek tudománytokat, nem che-
lekedék; hanem néki fogának, és annak
oly értelmét faragák, 's magyarázattyát
gondolák, mely ő-előttők soha nem-is
hallatott. Mely hamisághoz, hogy-im
a' régi Keresztyén hitnek igazsága nem

VI. Tanús.

B

hajol,

hajol, ök, e'hamífsak, kik-után tí-is, az
igátságot hamífsollyátok.

HETEDIK TANUSÁG.

*Quid nobis
adfertis no-
vi? Nūquid
iterum semi-
nandum est
bonū semen,
quando, ex
quo semina-
tum est, cre-
scit usque ad
messē? S.
Aug. De Uni-
tat. Ecclesie. 14
& 15.
† Ut plus est
periculi cor-
poribus no-
stris vere &
autumno, ob
mutationē;
ita novitas
omnis offen-
dit, & lædit
Republi-
cam: Erasmi.
in Simil. E-
vent' varios
res nova sem-
per habet:
Corn. Gallus.
b Amici ve-
teres, vina
vetera, vetus
aurum: Prov.
† Brevem, a-
pertāq, ani-
mi mei sen-*

*A' Papista, úgy-mint régi Hit, hamis
nem lehet: a' más Vallások, mint
újak, igaz Hit nem lehetnek.*

MInd két rend-béli-ellen, mondhat-
tyátok ezeket-is: Vaj Régi Hit, ré-
gi hit! Nem kell még a' régi hitet nekē
az újért el-hagynom. Szeretem az új
köntöft, dolmánt, mentét, szűrt; de
a' semmi kedvem az Új Hithez bizony
ninnen. † Chak falunk, várasunk, dol-
gaiban sem használunk az újítással; sok-
kal inkább ártunk bizony azzal magunk-
nak üdvösségünk dolgában. Senki ne
dichérje nekem az Új Hitet: b bornak, a-
ranynak, hitnek, a' régie jó. Kristus U-
rúk a' Keresztyén hitnek fundátora. Ré-
gi azért az. A' mellett, erős-is, meg-vál-
tozhatatlan, és világ végezetig meg-ma-
radando. Ellensége azért az Újtság a'
Keresztyén, a' vagy Kristus hitinek. A'
Luther's Calvinista vallás pedig hogy †
újak legyenek, meg-tettfik ezekből:
Mert tudgyuk, 's meg-nevezhettyük első
VII. Tanuság. költő-

költőjőket; kik találták, 's hín tegették leg-elsőben-is. Tudgyuk helyőket-is, hol kezdették hirdetni, tanítani. Azon-
 fzerént, tudgyuk t idejét-is, Urunk szüle-
 tése-után azt hány esztendőben chele-
 kedték. Azt-is, michoda formán, 's mód-
 dal hozták-bé e' világra. De főt még
 azt-is, kiktől szakadtak-el, és kik állot-
 tak keresztől dolgokban. Ezek-főlött
 azt-is; Ezek-miatt mindenütt, minémű
 zenebona, 's háboruság támadott e' vi-
 lágon. Végre azt-is, hol, kichodák, 's
 mi-képpen sententziázták őket. Ezeknél
 soha nyilvánban-valo jelenségek arra né-
 lehetnek, hogy ezek a' Vallások újak.
 Ugyan ezen úton, mutathatni-meg min-
 den egyéb Eretnekségék-fől-is, hogy
 azok e' világra, az Apostolok hiti-, 's tu-
 dománya-ellen hozatott újfágok: mert
 mindenikről meg-mutathtattyuk, mi-
 kor, hol, ki-által kezdetek, hol kárhoztat-
 tak, &c. Azért, chak heába; mert né-
 kem új Hitetek nem kell.

NYOLCZADIK TANUSÁG.

A' Luthereknek, 's Calvinistáknak,
 a' Bibliához semmi közök 's igazsá-
 gok nincben.

VIII. Tanus.

B 2

Mond.

tentiā pro-
 feram: In illa
 Ecclesia ma-
 nendū, quæ
 ab Apostolis
 fundata, us-
 que in diem
 hanc durat.
S. Hieron. cont:
Lucifer. c. 9. in
fine.
 + Cur post
 quadringen-
 tos años do-
 cere nos ni-
 tuntur, quod
 antè nescivi-
 mus? Usque
 in hanc horā.
 mund^o Chri-
 stianus sine
 hac doctrinā
 fuit: *S. Hierō.*
epi. 65. cap. 3. ad
Pammach. &
Oscaniū.

Adhuc, tã-
rumodò re-
spondendum
est, quod ip-
sum p se suf-
ficat: Ea or-
thodox Ec-
clesiã nõ est;
neque Majores nostros i-
ta sensisse: S.
Athanas. ad E-
pistolam.

1. **M**ondhattyátok ezeket-is. **A'**
Bibliát, Sz. Irást, (nem mondha-
tom,) bizony eleget emlegetitek, for-
gattyátok, hánnyátok vetitek ugyan;
olvasátok, 's eleget bizonyítotok belőle:
De nekem úgy tették, hogy abban csak
szinte olyan észessen chelekefztek, mint
ha kinek egy Testamentom levél akadna
valahol kezébe, melyben, Házat, szőlő-
ket, szántó-földeket, 's egyéb öröklé-
geket hadtak volna testamentomban:
Mellyet ő forgatna, olvasna, 's keményé
magyarázna; Es a' mellett kapna-is, hol
eggyik, hol másik bé-írt öröklégbe:
Mellyek-főlyűl hogy el-kergetnék, fed-
dőznék, 's panaszkodnék-is, hogy
szép öröklégi-mellől el-verik; hogy az
ővét idegenek torka verve élik. De, a'
felől soha csak nem-is gondolkodnék,
ha vagyon-e valami közi a' Testamētom
levélhez; az ő neve, vagyon-e bé-írva;
és ő-neki hadták-e a' be-írott öröklé-
get, másnak-e.

2. Így, néktek-is szüntelen kezetek-
ben, 's szájátokban forog a' *Biblia*; hán-
nyátok, vetitek, erőssen magyarázza-
tok; és magyarázattya-mellett, kaptok-
is, hol egy, hol más Tartományba, hogy
VIII. Tanúság. ott

ott gazdálkodgyatok, Tudomántokat
 hintegésétek, Vallástokat terjesztétek.
 Es, a' holkapu nyitva nem várnak ben-
 neteket, haragusztok-is, feddőztök,
 hogy a' J e s u s Krisztusnak szállást nem
 akarnak adni: vagy, a' hová bé-loptá-
 tok volt magatokat, onnét ha ki-tudnak
 benneteket, panaszkodtok, hogy ő Sz.
 Főlségét nem akarják szenvedni, ki-tof-
 fák, ki-adnak rajta. Azon-közbé, gon-
 dolatotokat arra soha nem fordítottok,
 ha vagyon-e valami közdötök a' Bibliá-
 hoz, ninnen-e. Mi közdötök azért a' Sz.
 Írásához? A' Bibliához-valo igazságokat,
 honnan, kitől, ki-által vettétek? az
 a' kérdés.

3. Az Ur Isten, az ő Fiainak hadta ezt
 a' drága kinchet: az ő Híveinek szerzette
 ezt a' szép örökséget. Es, nem pénzen-ve-
 hető; nem kardal nyerhető; nem aján-
 dékon, vagy szolgálat-után jutható: ha-
 nem, vérre szálló, nemzetiségre járo. An-
 nak azért meg-bizonyítására, hogy e'hez
 a' Testamentom levélhez igazságatok va-
 gyon; és a' Bibliának könyve-is hogy
 tulajdonotok; igaz értelme, 's magya-
 rázattya-is annak, hogy másutt ninnen,
 's ugyan nem-is lehet, hanem tí-nála-

Lásd erre az
 24. Tanúsá-
 got.

† A seipſis or
ti. Ultrò ſe
Præpoſitos,
ſine ullâ Or
dina-iõis le
ge, constitu
erūt. Nemi
ne Episcopa
rū dante, E
piscopi ſibi
nomen aſſu
mūt: Sequen
tes, ſine au
tededēte; in
quiliñi. ſine
domino. Ipsi
de ſe naſci vo
luerunt, nos
in Radice cū
toto orbe ma
nemus: Cy
prian. & Optat.

* Ad Græcas
Calendas.

Deſinet eſſe
prius contra
rius ignibus
humor: Jun
ctaq; cū Luna
lumina Solis
erūt: Ovidius.

† Ur in natu
ralibus. que
dam ex putri
materia, ut

ſcarabei. alia
Et, ut Optat: lib. 2. cont. Parmen. de Viſtore, primo Mon
tenſ. haret. Epif.

tok, 's a' tí gyülekezetetekbē; ha mi erőd
vagyon, nõ, ved elõ, és mutasd-meg,
hogy az Apostolok véreből származtak
vattok; melyre, † *Genealogia*-tokat, Nem
zetſégteknek (a' Hit dolgában) folyását,
el-kezdvén magadon, vid fel az Aposto
lokig, ilyen formán: Engemet ez a' *Super
attendens* chinált Predikátorrá; azt
meg ez, 's azt ismég ez. Mellyet ha vég
be viſz, nyertes léſzeſ; ma tiéd vagyok.
De, meg-chelekeſzede? * *Borju-nyíró pen
tekre*. Mert, hiſzem, világ-elõtt nyilván
vagyon, hogy el-fogy *Luther*-ben, 's
Calvinus-ban nemzetſégtek. Mert *Lu
thert*, 's *Calvinust*, ki ſzülte? az-az; Az
õ Vallásokra ki tanította? Hogy *Biblia*,
és Iſten könyve, 's Sz. Irás légyen az, a'
mit annak tartottak, 's tartotok tí-is;
Azon-ſzerént, hogy annak az légyen
magyarázattya, a' mely értelemben õk
vették; Es így, olyan tudománt kellyen
abból ki-hozni, a' minéműt õk ki-fa
chartak, kitül értették, 's kinek bizoñſág
tételére hitték? Ennyiben Föld fia, zab
gyermek, fattyak, † Apa 's anya-nél
kül-valók voltak.

VIII. Tanus.

4. Igaz;

Et, ut Optat: lib. 2. cont. Parmen. de Viſtore, primo Mon
tenſ. haret. Epif. Hi ſunt filii. ſine Patre, tyrones ſine Principe, disci
puli ſine Magiſtro, ſequentes ſine Antecedente.

4. Igaz ; azt, hogy az, Isten könyve, 's Sz. Írás legyen, a' Pápištáktól hallották : de, mint-hogy e'nek hitele, üdvösségnek fundamentoma ; azt a' Pápištáknak, mint bálványozóknak (az ő mondások-szerént,) hit-árulóknak, és így, Isten ellenségeinek, bizonyág-tételén, nem építhették. Nem-is építették pedig : Mert abban, ha meg-nyugottak volna a' Pápištáknak bizonyág-tételén, még más hasonló üdvösség fundamentomában-is meg-nyugottak volna ; abban tudni illeik, hogy annak a' Sz. Írásnak igaz értelme, ez, a' vagy amaz legyen. De bezzeg ez utólsóban, semmit nem adnak a' Pápišták bizonyág-tételén : Tehát az elsőben sem adhatnak.

5. Így. a' kérdő helyekbő, a' vagy törvényekben-is, azon-egy embernek bizonyág-tétele, vagy mindenkiben hiteles, vagy egyben ha kétséges, a' többiben sem helyes. Es így hát, még abban-is, hogy a' *Biblia* Sz. Írásnak tartották, korde, csak magoktól, és Apa-,anya-nélkül-valók. Azt pedig, hogy a' Sz. Írást úgy kellyen érteni, a' mint ők magyarázták, Pápištáktól nem-is hallották ; hanem, Egy részét annak a' magoktól gondolták ;

a' Luther ezt maga - felől meg-vallja. Lásd a' 19.

Tanúságot ,
§. 3. Másod-
szor in mar-
gine.

♠ Calvin' azt
mőgya, hogy
közel ötszáz
esztédeig vi-
rágozott az i-
gaz Hit, ere-
jében volt az
igaz Tudo-
mány, és Sz.
Agoston - ig
femi válto-
zás nem lett
a' Keresztyén
hit tudomá-
nyában. *Cal.
li. 1. Instit. c. 11.
§. 3. Et lib. 4.
c. 12. §. 3.*

dolták, minéműt δ-előttők ember soha
nem-is hallott : Más részét pedig, régen
olly δ-előttők- valóktúl vették, kiket
azonokért, az akkori Keresztyénség
(melyet b magatok-is, más szótokkal,
igaz Keresztyénségnek vallotok,) tör-
vény-szerént Éretnekeknek ítelt. Így *Lu-
ther, 's Calvinus*, δ-előttők, csak egyet-
len egyet sem mutathatván, a' ki az δ
Vallásokon lett volna, az-az, együtt
vévén azokat a' czikkeleket, melyek a'
Hithez tartozóknak ítélternek, azt a' Tu-
dománt vallotta, 's δ-reájok-is áraztotta
volna ; meg- akadtok δ-bennek, és a'
vért, a' vagy nemzetiségreket (a' Hit, 's
lelki dologban) az Apostolokra fel nem
vihetitek.

♠ Ha ki pedig
ez-ellen or-
czátlankod-
nék, az te-
kintse vagy
csak az Ka-
láuzt-is, *li. 9.
c. 2. §. 2.*

6. A' Pápisták pedig, ezt nagy kün-
nyen meg-chelekezzik. Mert csak egy
köz Papot kérgy-is, meg-nevezi, őtet
mely Püspök szentelte Papságra ; azt is-
még más, 's azt még más, mind az Apost-
olokig. Es ennek igaz-volta oly nyil-
ván-valo, hogy magatok-is nagy kün-
nyen a' meg-engeditek, hogy a' Pápista-
ságban meg-vayon az Egyházi rendbē,
személyben, az egy-más-után-valo kö-
vetkezés, mind az Apostoloktól-fogva.

VIII. Tanúság.

Mely

Mely úgy lévén, Apostoli vérből-, 's nemzetiségből-valók: és ezért, közők, 's igazságok vagyon a' Bibliához; mind könyvében, értelmében fájattyok a' Sz. Irás. Haez-szerént meg-mutattyák azért, hogy, *Ővék az örökség; hogy eleb bírtak, régen bírták; erős eredetők vagyon azoktól, a' kiké volt a' jószág; hogy ők az Apostoloknak örökösi; a' mint testaméntomban hadták, a' mint hívsegekre bízták, az-szerént meg-tartották az ő testaméntomokat: nichoda orczával kapdostok a' Biblián, forgattyátok a' Sz. Irást szátokban? Hány fejetek, hogy az ő erdejekbe bochátván fejszéteket, azt szabadgyaban vágjátok, pusztíttjátok? hogy az ő kút fejöket bátran zavarjátok? az ő örök ségöket torkok verve bírni akarjátok?*

Tertull. verba sunt hæc, Prascri. adver. Hæret. Cap. 15. 27. 28. 29. 37. Vixit autē hic. Anno Domini, 200.

KILENCZEDIK TANUSÁG.

A' Lutherék, 's Calvinisták el-szakkadtak az Apostolok Hititül, és sz. Irásnak igazán-valo értésétül.

ERŐS kö-fal ez-is. El-hittem azt, hogy az Apostolok hititül, és a' Sz. Irás.

Írásnak igaz értelemben vevésétől a' kik el-szakadtak, azok nem igaz Keresztyének, hanem tévelygők, hittől szakadtak, Erétnekek. Azonközben, azok szakadtak-el az Apostolok hititől, és a' Sz. Írásnak igaz magyarázatban vételétől, a' kik náloknál előbbeni Keresztyénektől váltak-el. Mert az Apostolok, ki-múlásokkor, magokkal-eggyütt, az igaz Keresztyén hitet, e' világból hízem el nem viték; hanem, arra sokakat térítvén, magok-után bizonyos Gyülekezetet, *Ecclesiat*, kellett hadniok: ha nagy háladatlanúl azt nem akarjuk mondani, hogy az Apostolok, és ezek-által szólló Szent Lélek, annyi ideig, annyi tanítással, predikállással, chuda-tételekkel, semmi hasznot nem tettek; Es, vagy későbben, vagy hamaráb lett már az, de minden tévelygőknek attúl kellett el-pártolniok. Miért-hogy pedig, minden kétség-, és ellen-mondás-nélkül, abbá, az Apostoloktól magok-után hagyott Sz. Gyülekezetbē, Apostoli hitnek, és a' Sz. Írásnak igaz értelemben magyarázásának kellett lenni: bizony, a' kik attúl a' Gyülekezet-től el-váltak, azok, Hit-rontások-által, az igaz Keresztyén, 's Apostoli hittől, és

IX. Tanuság.

a' Sz.

a' Sz. Irásnak igaz értelemben élésétől, szakadtak-el. Es így, az Apostolok hitétől, és a' Sz. Irástól azok pártoltak-el, a' kik Hit dolgában, náloknál előbbeni Gyülekezettől váltak-el. Már pedig, csak egyedül a' Pápista gyülekezet a' Keresztényiségben az, mely nálánál előbbeni Keresztényenektől soha nem szakadt-el. mert azt csak e' felől nem mutathatni-meg, Ki-által, hol, mikor, kiktől, minémű háborúsággal szakadt volna el: A' többi pedig, egyig, valahol helyek vannak, mind ettől a' Római gyülekezettől pártoltak-el. mert ugyā nem is volt más, a' melytől pártot űthettek volna. Melyből már, a' Római-tól megválva, a' többivel, a' Luther, 's Calvinista Gyülekezetek-is, az Apostoli Hittől, és az Irásnak igazán értesétől, el szakadtak.

TIZEDIK TANUSÁG.

A' Luther, 's Calvinista nevezet, tévelygésben lételnek nyilvánvaló bizonyága.

I. **E'** Les fegyver ez-is ellenek. Régen járhatottam, jó Predikátor Urá, 's eleget űntaték: Azon-közben, nem *X. Tanuság.* hogy

sicubi audieris eos, qđi cūtur Christiani, nōn ā Domino JE.

s u Christo,
sed à quopiã
alio nuncu-
pari, ut Mar-
cionitas (*Cal-
vinistas,*) Valē-
tinianos (*Lu-
theranos,*) Mō-
rentes, siye
Cāpitas, sci-
to nō Eccle-
siam Christi,
sed Antichri-
sti esse Syna-
gogā: *S. Hie-
ron. Dial. cont.
Lucifer. in fin.*

hogy hozzátok menék; de köztetek vol-
nék-is, az én lelkem ki futna tí-közzüle-
tek. Mert, chak a' *Luther*, 's *Calvinista*
nevezet hallása, vagy efzembe forgása-is,
az én szívemet ki-főjtaná. Tudom, hi-
szem jól tudom, a' mit szóllasz. Es még a'
szegény ködséget-is ezenre íntitek, hogy
akár-mint erőltetésék-is őket, michoda
Hiten-valo emberek, de soha magokat
Keresztyén-nél egyébnek ne mongyák;
mert nem *Lutheré*-ben, 's *Calvinusé*-ban,
hanem az Úr Krisztus nevében kereszstel-
kedtek-meg: azért űk, sem *Lutherék*, sem
nem *Calvinisták*, hanem az ő meg-válto
Krisztusokról, *Christianusok*, a' vagy *Ke-
resztyének*.

z. De, meg-bochás; nekem ez chak
chavargásnak tették. Mert, mint-hogy
ennyi Valláson-lévő Gyülekezetek van-
nak, mellyeknek népei mind Keresztyé-
neknek akarnak hívadni: ha valaki kérdi
tőletek, Michoda Hiten-valo emberek
vattok? oly nevezést vár, melyről min-
gyárt tudhassa, michoda Gyülekezetbe
tartoztok. Azért, halgatóitokat tí mikor
arra íntitek, hogy Keresztyéneknek mő-
gyák magokat, chak út-vesztő tétová-
zásra taníttjátok őket: mert abból,

X. Tanúság.

hogy

hogy Keresztyéneknek nevezik magokat, soha nem tudhatni, michoda Hiten-lévők. miért-hogy, a' Keresztyéniségben-lévő fok Vallásokon-valók, vagy mind igaz Keresztyének, vagy csak igaz Keresztyéneknek-is akarnak tartatni. Mí, Romaiak, mint igaz emberek, ebben-is látod-e mely távúl járunk a' ti magatok-viselésétől. Kérdenek, kichodák vagyunk? 's meg-mongyuk, hogy Pápisták vagyunk: nem, mint-ha tulajdon nevezetűnknek ismérnök ezt; mert a' mi igaz nevűnk, Keresztyén volna: és * méltán, 's igazán, egyedül minket-is illet ez a' nevezet. De, mint-hogy im nem régen így kereszteletek bennünket, 's ez a' nevezetűnk már Hazánkban alkalmassan erőtvett: nem kerülünk emberekkel, hanem, a' mit akarnak tőlünk érteni, egy kerek szóval meg-mongyuk nékiek. Ezent kel-lene néktek-is chelekednetek, ha tiszta lélekkel járnátok: mondanátok-meg, hogy *Lutherek*, hogy *Calvinisták* vattok; 's tudnák mingyárt miben vagyon dolgo-
gotok.

3. Hogy-hogy? † Ugyan nem hason-

X. Tanúság.

lók

aliquando Papistas, vel Pontificios vocandos, itaque *Homil. 33. in Acta*, dicit: Non esse malum; si Catholici denominentur ab iis, qui Ecclesiam gubernant nomine Christi, modo non denominentur ab aliquo homine particulari, sicut Hæretici denominantur.

* Si Hæretici sūt, Christiani esse nō possunt. *Tertull. Prescrip. cap. 7. 14. 16. 37.*

Christianus non est, qui in Christi Ecclesia nō est: *S. Aug. Serm. 1. in Vigil. Pentecost. cap. 12.* Hæretici debati sunt, nomine Christiano: *S. August. li. 1. contr. Parmen. ca. 7.*

† S. Chrysost. videtur praevidisse, nos

lők vagyunk azért hozzátok, minket-is
 bár Pápistáknak nevezzenek-is. Ha ne-
 vezhetnétek egy bizonyos személt, Pá-
 pát, a' ki Eretnekfégget támasztott volna,
 és a' Keresztyénfégnek gyülekezeteiből
 a' kik a' hoz chatlották volna magokat,
 azokat nevezték volna Pápistáknak, 's
 mi azoknak maradéki volnánk : bezzeg
 majd helyen beszéllenétek. De mostan,
 a' Pápista nevezet mi-rajtunk, nem tével-
 gesben-, vagy bálványozásban-létünk-
 nek bizonyfága. Mert, a' tévelgésben-,
 's eretnekfégben-lételt jelölő nevezetek,
 1. Először; Köz embereknek, és ollyaknak
 nevérol vétetnek, kik a' Keresztyénfég-
 nek seregéből, a' Hit dolgábá, valamely
 újonnan talált rész tudománnyal vala-
 kiket el-szakasztanak. Így mondatnak
 az *Ariánusok*, *Nestorianusok*, egyebek,
Arius-ról, *Nestorius*-ról, egyebekről.
 2. Másodszor; A' féle nevezeteket, a' Hitbē
 meg-maradt Keresztyén gyülekezet ad,
 a' töle el-szakadtakra. Mellyek a' mi ne-
 vezetünkhez nem illenek : Mert Pápi-
 stáknak minket, a' tőlünk el-szakadtak-
 is nevezték, nem a' kiktől mi szakadtunk
 volna el. Nevezetet-is nem egy köz em-
 ber nevérol, Péterről, Pálról, vagy más-
 X. Tanuság, ról

róladtak; hanem, köszönséges tisztt, 's méltóság nevezetről formálván nevet, a' Pápákról híjnak bennünket Pápistának: abban, ama' *Balaam* hamis Proféta módgyára, átok-helyett, áldást adván. Mert gyalázatos nevezetet akartatok reánk mázolni; 's azonközben, ollyal nevezők, mely dichéretünkreis szolgál. Mert a' Pápák, eleitől-fogva; a' Keresztyén-ségnek fejei voltak. Azokról már azért, mikor minket Pápistáknak híjtok, jelentek, hogy a' Hit dolgában, mindenkor a' Pápák-mellett maradtunk. Melyből, a' Pápista nevezettel szinte úgy nem gyalázódunk, mint ez el-múlt háborgo esztendőekben hogy nem gyalázódtak volna, ha kik a' Pártosoktól *Királyisták*-nak hívtak volna, azért, hogy, a' kihez hittel voltak kötelesek, koronás Királyok-mellett, a' hívfégben meg-maradtak; hanem inkább alattomban, az még dichéretekre-is szolgált volna.

4. Debezzeg, a' ti *Martinista*, vagy *Lutherista*, 's *Calvinista* nevezeteket, azok-is adták reátok, a' kiktől el-szakadtatok; a' mi Eleink tudni illik, a' *Catholicusok*, vagy Pápisták, a' mint híjátok őket. Azoknak nevérol-is neveztek,

X. Tanuság.

kik

Numer. c. 23.

8c 24.

kik el-szakasztottak a' Keresztyéniség se-
regéből : melyből , bezzeg Eretnekiség-
ben-lételt jelentők-is, és gyalázatosok.
Mellyet tí-magatok-is igen jól láttok, és
le-rázni rólatok azért akarnátok : de e-
rőtöket chak hejába szakasztjátok; mert
valamig tévelygésötket javallyátok, ne-
vöket-is nyakatokról semmi erős lúggal
le nem mósátok.

TIZEN-EGGYEDIK TANUSAG.

*A' Keresztyén köz-népnek, az igaz
Tanítóknak az hamisbaktúl meg-
ismérhetéseknek módgya.*

Rendbe állathatni a' Predikátorokat
czzel-is:

Joan. 10. v. 5.
Matt. 7. v. 15.
Galat. 1. v. 9.

1. **A** Ma' parancholati-szerént Kris-
tus Urunknak; hogy, *Az idege-
nek szavát ne halljuk, 's ne fogadgyuk;*
Es, hogy *A' hamis Profetákat el-tavoz-
tassuk;* Sz. Pálnak-is ama' hagyása-sze-
rént; hogy, *Meg átkozzuk azokat, kik
az Evangelium-kirűl valamit tanítanak;*
Igaz, hogy a' Keresztyén népnek meg kell
ugyan választani az igaz Profetát, lelket,
vagy Tanítót, a' hamistúl; de nem más
XI. Tanusag. regula-

Vide hxc a-
pud Bellar.

regula-szerént, hanem, hogy igen reá halgasson, ha az, a'ki predikál, ellenkezőt mond-e azokkal, a' mellyeket az ő-előtte-valók mondanak vala; vagy azokkal, a' mellyeket a' több törvény-szerént-való Tanítók mondanak. Mert egyéb-képpen, a' Keresztyén népnek meg vagyon parancholva, hogy az ő Pásztorit, Tanítóit, halgassa: *A' ki titeket halgat (ugy-mond,) engemet halgat.* Es, *A' miket mondanak néktek, meg-telekedgyétek.* Nem kell azért egyébképpen a' Keresztyén népnek az ő Pásztorát meg-ítélni, hanem ha új dolgokat halland tőle, és a' több Pásztoroknak tanításától idegeneket. E' fölött, ez az, a' mire Ss. Pál ínt; hogy átkot mongyunk azokra, a' kik új dolgokat tanítanak, és ellenkezőket azokkal, a' mellyeket az-előtte tanítottak. Ugyan-is, mint-hogy tudatlan a' ködség; az ő Pásztor tudománya-, s tanítása-felől, külömben ítéletet nem-is tehet. Mert a' felől, ha maga-szerént ítéletet tehetne, nem-is szűkölködne Tanító-nélkül.

2. Ezek helyben maradván, megtettfik, hogy az akkori embereknek, nem kellett volna helt adni a' Luther,

XL. Tanús.

C

s Calvi-

li. 1. de Clavie.
ca. 7. ante me-
dium Capitu.

Luc. 10. v. 16.
Matt. 23. v. 3.

Gal. 1. v. 8. 9.

Calvinus tanításának, kik csak magok-
túl jűnek vala, és új dolgokat predikál-
nak vala, 's ellenkezőket az *Ecclesia* min-
den Pásztorinak tanításával. Mert, mi-
kor a' törvény-szerént-valo Tanító, és
valaki más, a' ki küldés- és hivatal-nél-
kül predikál, egy-mással ellenkező tu-
dománt tanítanak; tartozik a' nép az ő
Pásztorát kétségnélkül inkább követni,
hogy-sémama' másikat a' ki nem Pásztor,
ha szinte valami-képpen történnék-is
az, hogy a' Pásztor meg-tévelyednék.
Mert, (mint-hogy a' köz nép a' felölítélet-
tet nem tehet,) miért ne higgyen inkább
annak, a' kinek parancholták hogy en-
gedgyen, hogy-sém másnak? Jóllehet,
nem hihető, hogy meg-engedgye Isten
azt, hogy a' törvény-szerént-valo Tanító
oly tévelygésbe essék, hogy az együgyű
népet meg-challya, 's néki kárt tégyen:
mert nagy könnyen meg-tettfik az, ha
ellenkezőt tanít-e a' több Pásztorokkal.
Akkor pedig *Luther*-nek, 's *Calvinus*-
nak ha nem kellett volna hest adni, most
a' maradékin, a' hová bé-fúrták-is
magokat, onnan-is ki kellene
rajtok adni.

TANÍTO LEVE' L. 35
TIZEN- KETTŐDIK
TANUSÁG.

A' Tanítóknak, igaz-, vagy hamis-
vóltok-felől, a' község a' Sz. Írás-
ból, &c. ítéletet nem tehet.

1. **E**Z elébbeni-mellé- való ez-is. Ma-
gam sem tudnám meg-mondani,
michoda gondolatomban tántorodám
e' napokban predikáziódra: 's akkor,
amaz Evangéliomból; * *Meg-őjátok ma-
garokat a' hamis Profetáktúl, kik hozzá-
tok juhok öltözetiben jűnek, belől pedig ra-
gadozó farkasok. Az ő gyűmölchőkbel is-
méríték-meg őket, &c.* Ezeket-is pre-
dikállád: ² *De itt kérdeheti valaki: En-
pedig, ki deáktalan ember lévén, íráshoz
semmit nem értek; ezeket a' Farkasokat,
kik juh bőr-alatt lappangnak, és magokat
Pásztoroknak ily mesterfeggel tetterhetik.
michoda jeltől ismerhetem-meg? E' Kér-
désnek Urunk eleit vévén, igaz Próba-kö-
vet ad kezűnkbe, melyhez próbálynuk mind
a' Tanítókat, 's mind azoknak tudomá-
nyokat. Az ő gyűmölchőkbel isméríték-
meg (ugy-mond) őket. A' Profetának
pedig, vagy Tanítónak, igaz és tulajdon
XII. Tanús. C 2 gyűmöl-*

* Mat. 7. v. 15
Pünköszt - n-
tan Hetedik
Vasárnapon,
esik ez az E-
vangéliom.

* Rodolph
Gvalteri,
Calvinista
verba, in c. 7.
Matt. v. 15.

Sic etiam se-
re Michaël
Sári, cele-
bris Conci-
onator Komj

iatienfis, an-
no 1607. in
pſentia Ma-
gnatum, &
frequentis
populi.

7 Sūrii ver-
ba.

Matth. 24.
v. 23.

gyűmölche, a' Tudomány. Ezt kell azért
meg-tekintennünk; Michoda forrásból szár-
mazzék. michoda célra vezéreltesék.
és annak michoda gyűmölchi égyenek.

2. Egy-néhány szó-után ismét mon-
dád: Ezekből azért tanuld-meg, hogy az
igaz Tanítóknak gyűmölchi ezek: Hogy
Isten szájából, az-az, Sz. Írásból vett tu-
dománt tanítsón; Isten dichőségét keresse;
Emberék üdvösségére igyekezzék, &c.
† Immár pedig te kötség, Íráshoz nem-értő
paraszt, miből lehetsz bizonyos, ha vala-
mely Tudomány, az Isten igjének, jó, és
tiszt a forrásából forjon-e? mert késő neked
a' Bibliát forgatnod. Az Apostoli Credo-
ban, Hiszek-egy-Istenben, bé-foglalt Hit-
nek czikkelyiből, kell neked annak végére
menned. Példának okáért: Mutogatják
imitt-is, amott-is a' Kristust; az Oltá-
ron, a' Mostráncziában; a' Kenyérben,
kenyér-fölött, kenyér-alatt. A' Hiszek-
egy-Istenbē pedig ezt vallyuk: Méne men-
nyekbe. De, ismét ennek igaz értelmén
vagyon a' viaskodás. De mindenek-ellen,
az Írás nagy nyilván mongya: Ha ki nek-
tek mondangya, I' mhol itt vagyon a' Kris-
tus, a' vagy amott; ne higgyetek. Itt az-
ért már alhatatofsan meg-maradgy. To-
vább mondottad;

3. A' Pá-

3. A Pápisták itt azt mongyák; hogy a' hamis Tanítót, vagy Eretneket, abból kell meg-ismérni, hogy igen reá halgasunk, ha az, a' ki predikál, ellenkezőket tanít-e azokkal, a' mellyeket tanítottak az ő-előtte-valók; vagy azokkal, a' mellyeket tanítanak a' több törvény-szerent-való Tanítók. De, hamis jel, 's tanítás ez, és bizony Crocodilus útja. Mert, te, miből tudhatod azt, ha most azon egy dolog-felől én azont tanítom-e, a' mit ez-előtt fél-éztendővel; mást-e? A' vagy, Arius-után, egy-néhány éztendő múlva, a' több Arianus Predikátorok, a' mit tanítottak valami dolog-felől, azon Predikáló-szék-ből, az ha egy volt-e az Arius tudományával, az akkor időbeli emberek miből tudhatták? Azok azért az igaz jelenségek, a' mellyeket hallátok.

4. Ezek lének szavaid. Mellyekben én, csak magamtól-is, láttattá magamnak sok 's nagy fogyatkozáfokat látni. De, nem elégedvén-meg azzal; találék-meg e' felől egy emberféges Egyházi embert; és, a' dolgot mind ilyen rendel-eleibe adám. Ki mindenneknek - előtte (mert igazán meg-mondom) dichére-is, hogy nem kordeba szóltál akár-mit

Et hæc Súrifi
formalia ver-
ba sunt.

Lásd ezeket
a' xi. Tanu-
ságban.

Gyíkhöz ha-
sonlo nagy
Sárkány ez,
Egyiptusba,
és a' Nil' vi-
ze-tájá. Hol-
taig mid nő.
Az üzők - e-
lőtt szalad;
az előtte fu-
tókó rajtok
vagyon. Em-
bert ha lát,
sír; de hoz-
zá ha közel-
get, meg-é-
szi. Mind ví-
zē, szárazon
egy-arant él.
Nyelve nin-
chen. De mē
akart ez itt
ezzel; nem
látom, hanē
hogy nyelvē-
re jut, 's ki-
mondotta,

el magadtól, hanem Doktorid írásiból tanult dolgokat mondottál, kik közönségesen (a' menyire ő tudhattya) e' dolog-felől mindezen nyomban tanítanak; hanem hogy azt némellyek, szóban, ennél-is inkább bé-keverik. Az-után, szavát reám fordítván; 'S magadtól-is nem látod-e (ugy-mond,) hogy ezeket az embereket, nem az egy bizonyos Igaságnak igyenes finóra viseli, hanem a' bizonytalan hamiságnak zúrzavar szél-vé-ze hánnya veti? Mert ím,

I.

A' szent Irás
próba-kő né
ícher a' köf-
ség kezében.

I.

A sinus ad
Lyram.

Luc. 6. v. 40.

Cze' de co-
lore.

5. Először, deáktalan népöket, a' Sz. Irásnak próba-kővére mutattyák; mellyel a' Tanítókat meg-próbállják, ha tanítások azzal eggyez-e, nem-e. Mellyel, Irást olvasni nem tudóval, Irást olvastatnak; az-az, bagollyal hímét varratnak; szamárral hegedűt vonyattak. Az Ötvös mesterek kezéből a' próba-kővet kivészik, 's ollyaknak adgyák, kik azt sem tudgyák, kezdőkbe mit tofznak. Semmitűdőkkel, bölcheket vizgáltatnak; mellyel, Urunk-ellen-is, a' tanítvánt, mesterénél fellyeb-valóvá téstik. Vakokkal szemefeket próbáltatnak; <az ha ugyan feje-, 's fekete-e, a' mit ezek ollyannak mondanak.> Mellyek-mellé, a' nap for-
XII. Tanúság: gafa-

gáának-is meg kellene fordulni; a' Du-
nának vissza folni; nehéznek fel, kűnyű-
nek alá kellene menni. De mind ezek,
az ő tanításokkal egyűt, mind Istennek,
Világnak, bölch rendelési-ellen vannak.
A' Sz. Irást pedig, a' *Calvinisták* mikép-
pen mondhatták a' *Lutherek*-ellen, a'
Lutherek-is a' *Calvinisták*-ellen, az igaz
Tanítóknak a' hamissáktól meg-isme-
résére, bizonyos Próba-kőnek, mikor
mind két fel, azt ő-néki szolgálónak itél-
heti? Mert, a' mivel egyet valamit, tőő
azon renden-, vagy nemből-valóktól,
vagy csak abból-lévőknek láttatni aka-
róktól-is, meg akarunk választani, oly-
nak kell annak lenni, melyhez egyebek
közöket ne árthassák, hozzá szót se te-
hessenek. Vagy, a' Sz. Irás, még csak
a' paraszt emberek kezében-is, ha ugyan
ollyan bizonyos Próba-kő, az Igaznak
a' hamistól meg-választására, mint őők
mongyák mind két részről; miképpen
lehetett csak meg-hasonlás-is közöttök?
a' vagy, a' hasonlás már ha meg-lett-is,
hogy vagyon, hogy leg- ottan ismét,
nem hogy Száz, 's egy-néhány esztendő-
től-fogva, eggyé nem lettek? De, nem
igaz mondások. Lásd azt-is végre; Ez

akadályból miképpen fejtőznek. Ez
 rész-szerént-valo kételkedésnek vermé-
 ből, tudni illik ; Michoda jelszól ismér-
 tetheffenek-meg a' hamis Tanítók ? e-
 zer-szerte nehezebb dolognak, ugy-mint,
 A' Sz. Írás értelméről-valo vizsgál-
 nak mély kúttyába nyakok szakasztása-
 val akarják ki-vonni az ő népöket. Es,
 ez egy bizonyos disputatzióban, véghe-
 tetlen ve zekedésnek tengerébe merítés-
 sel igyekezik el-igazítani az embereket.
 Mert, Száz esztédejénél már több, a' miúl-
 ta ezen veszekednek csak a' *Luther*ek, 's
Calvinisták-is, hogy ők taníttyák a' Sz.
 Írásból vett Tudománt ; hogy Isten di-
 chőségét ők keresik, &c. Es, mint-hogy
 bizonyost, sem egyyet, sem többet nem
 ismérnek, a' ki meg-chalatkozhatatlanúl
 azt köztők, élő, 's értelmes szóval el-
 igazitaná : A' Sz. Írásnak, sok magyará-
 zati-közzül, igaz mellyik legyen ; ez a'
 pör köztők világ végezetig-is le nē szál-
 hat. Azért, azt nem merem mondani,
 hogy ezt szánt-szándékkal chelekeszik,
 hogy meg ne ismértessenek, 's így el ne
 vettesse nek : de azért azt merem mon-
 dani ; hogy, Ha szánt-szándékkal chele-
 kednék-is, Arra, hogy a' hamis Tanítók,

XII. Tanúság. aziga-

az igazaktól soha meg ne ismértethesse-
nek, más *regulát* sem kellene adniok,
sem más jelre mutatniok, hanem erre,
hogy, A'köz nép, a' Sz. Írásból próbállya-
meg őket, mellyik tanítása járjon ke-
relstől azzal, 's mellyik ilyenessen.

6. Sajdittyák ezt magok-is megoly-
kor. Ezért, ez eleibe vett úton, ez a' Pre-
dikátor-is, predikátziojában nagy seb-
tébementében, mikor valami vártatva,
mint egy helyéből ki-mozdíthatatlan
kő-szikla, úgy akadott volna eleibe,
mely képtelē dolog legyen, az Írást chak
olvasni-sem tudó köiséget, a' Sz. Írás-
ból-valo próbálásra igazítani; nagy hir-
telen más-felé chavarítván lova száját,
a' semmi-tudó köz népet,

7. Másodszor, A' *Hízek-egy-Isten-re*
mutattya; hogy abból tégyen választást
az igaz Tanító-, és Eretnek-között. Itt-
is pedig, mikor ismét nagy akadékjá ta-
lalkozott volna, hogy tudni illik, a' *Hí-
szek-egy-Isten* czikkelyi-is nagy erős dis-
putatzióban vannak: A' honnan egy-
szer már el-szökött vala, Még a' Sz. Írásra
ugrik-vissza vélek.

8. De, hogy a' *Hízek-egy-Isten-re*
igazittya-is az olvasni sem-tudókat; Si-
kosb helyre lépik, hogy-sem a' hol meg-

XII. Tanúság.

C 5

álhaf-

II.

A' *Hízek-egy-Isten* sem le-
het paraszt-
ember Pro-
ba-köve, sem
abból a' Ta-
nitók - kö-
zött választ-
ást nem tud
tenni.

1.

álhasson. Mert, Nem-hogy azokban mélyeb dolgoknak értésére 's tudására érkeznek (mely azonközben szükséges az abból-való próbálodásra:) de még csak szavait-is igazán a' *Híszek-egy-Istén-nek, Mi-atyánk-nak, 's Tíz-parancholat-nak* (mert, mások ezeket-is oda hám-lallyák,) kölségőknek, ha reá fognák,

2.

hanyadrésze tudná? De, mind egyig tudnák-is, annak e' dologban mi haszna volna? mikor ímlátni-való, hogy, nem tompa paraszt ember. hanem, fő bölch Predikátor-is, taníttya: de, ha reá kél, azt úgy nem talállya a' mint mongya; és, michoda Tudomány származzék Isten igéjének forrásából. 's mi nem, a' *Híszek-egy-Istén-nek* czikkelyiből végére nem mehet, mert azokat-is disputatzióban láttya lenni. Az Ur Kristusnak Menybe-meneteliről-való czikkelyhez, hasonlító disputatzióban vannak pedig, azon *Híszek-egy-Istén-nek* a' Kristus Pokolra szállaláról; az Atyának jobbjára üléséről; az Anyaszentegyházról; Szenteknek egyességéről; a' Bűnnek bochánattyáról-, &c. való czikkelyi-is. Az *Mi-A-*

Magister in
Israel.

A' *Mi-Atyák,*
és *Tíz-paran-*
czolat is, ha-
sonló-kép-
pen, a' köf-
ségnek Pro-

All.Tanúság.

a' mos-

a' mostaniaktúl, 's ki a' régi Eretnekek-
 tül? Vagy, oly állapotban vannak-e,
 hogy ez-után támadható Eretnekek-is,
 azok-felől ingyen verekedést ne-is in-
 dítassanak? Mert ezek-miatt, egyenlő-
 képpen, alkalmatlanok lesznek a' *Mi-
 Atyánk, Hiszek-egy-Isten, Tíz-Paran-
 cholat*, hogy azokból, az egy-más-ellen
 viaskodo tanítások-között, igazat lát-
 hasson ember; ha valamely czikkely,
 azonra, disputatzióban létele-miatt, al-
 kalmatlan, mint a' Predikátor mondot-
 ta. Még-is; A' Hitben-lévő vihsa-vo-
 nyások-között, a' paraszt embernek, íté-
 letet ha ezekből kell tenni (mellyeket
 némely Predikátorok, Paraszt ember
 Bibliajának-is neveznek;) a' Házaság
 kárhoztatásában a' régi *Manichaeusokat*;
 a' Keresztiséget; az Ur Vachorája meg-
 útáló *Arianusokat*; a' Sz. Irást valami ré-
 széből, vagy egészen meg-vető külömb-
 külömb Eretnekeket; az Ördögöknek,
 valamely későre-is üdvözülések tanító-
 ját, *Origenest*; melyekről ebben, a' *Bib-
 liá*-ban semmi emlékezet nincsen; mi-
 képpé ítélheti-meg a' parasztság? Vagy,
 ezeknek meg-ítélhetése-, vagy meg-is
 ítélése-nélkül, a' Keresztyén hit építé-
 XII. Tanúság. ben

ba - köve né-
 lehet.

31

4.

ben meg-maradhat-e? a' vagy inkább ezekbē, úgy szabad lēfzen egyyet, mint mást hinni a' parasztfágnak? Vēgre; Mikkēppen vehetni próba-kő-gyanánt azt, mely kettőnek kezében kettőt mutat? Mert, a' *Lutherek-is*, a' *Mi-Atyáink*, *Hiszek-egy-Istent*, *Tíz-Parancholatot*, Paraszt ember próba-kővének mongák. Azonközben, mint a' *Calvinisták* kezében hogy e' Próbakő (mint szinte a' Sz. Irás-is,) a' *Luthereket*, Tévelygőknek; azon-szerént, a' *Lutherek* kezében, a' *Calvinistákat* Eretnekeknek mutattya; az *Arianusok*, 's egyéb tévelygők kezében ismég, mind egyyiket másikat, egyenlőképpen, Eretnekeknek mongya.

III.

A' mely egy bizonyos Sz. Irásra igazítá újonnan népét, a' kő-ség Próbakő-gyanánt azzal sem élhet.

9. Harmadszor; A' *Hiszek-egy-Isten*-ről pedig, annyi kerülése-után, ismég ha vihá-szókőtt-is, a' vízbe-halo ember módgya-szerént, minden-felé kapdován (melly az Igaság utának kerék vágásából egyker ki-térteknek köszönféges böldogtalanságok,) és az Irást olvasni sem-tudót, chüfossan ismég a' Sz. Irásra igazította-is; az elő-hozott Irás mondatát, olyan nyilván-valónak mondván, ok nélkül paráchoolta halgatóinak, hogy ott már ugyá meg-maradgyanak. Mert,
XII. Tanúság. hiszem

hiszem meg az ítélettyök azon, ha olyá nyilván-való-e? és kellyen-e mellette meg-maradni, nem-e? Itt-is, egyik szavát másikkal arczúl verte.

10. A' minemű Irás-mellett pedig álhataros meg-maradást parancholt az egy-ügyű kölségnek, az immár oly nyilván-való-e, hogy mellyet mindenek egy értelemben vegyenek, és magyarázási-ban ugyan ne-is különbözhessenek? De majd! Am annak magyarázása-szerént, é beszédeknek erejével, az Úr Krisztuski-rekésztetik az Oltári szentségből. Azonközben pedig, *Calvinista* Doctor-is, érti, s meg-is vallyá, hog' Krisztus Urunknak ott semmi szava nincsen az Oltári szentség-felől; hanem arra ínt, hogy meg-őjük magunkat azoktól a' Chalokáktól, kik magokat Krisztus-gyanánt mutogat-tyák. mert mingyárt így szól: Hamis Krisztusok támadnak.

Christus nō loquitur eo loco de Eucharistia: Petrus Martyr, lib. contr. Gerdinerum, Parte 1. Object. 9. Vide Bellar. lib. 1. de Sacra Eucharist. c. 1. §.

11. Kettőt mond pedig a' Chalokák-felől; mellyek-miatt, é mondást semmi-képpen nem vonhatja az Oltári szentségre: Elsőt, hogy azok titkon jűnek, nem szem-látomást; mint meg-tettfik imé beszédekből: Ime, a' pusztában vagyok; ime, a' rejtek helyekben. Mely-

XII. Tanúság.

re-ké-

re-képest, é lappangva-já ro hamis Krisztusnak, ellenébe veti az ő el-jűvetelit, mellyet ez egész világ fog-lát ni; kit a' Nap fényességéhez hasonlít. Másodikat, azt mongya; hogy azok látható-képpen jűnek, és emberi mód-szerént szólnak; végeznek az emberekkel, noha rejtek helyekben. Ezek, az Oltári szentséghez nem illenek. Mert ez, nem puszta-ban, sem rejtek helyekbē szenteltetik, 's tartatik, hanem Városok közepin, bév-népű Szentegyházakban, magas es látható helyekben. Annak-főldtte; Az Oltári szentség, noha így világ láttára tartatik, 's tiszteltetik: mindazáltal, az U r Krisztus ott nem látható-képpen, sem emberi mód-szerént vagyon; nem predikál, sem chudát nem téfzen; hanem ott úgy vagyon, mint-ha nem-is vólna, az emberi látásra-, 's érzésre-nézve. Ladd-e, maga-is Predikátor bátyám, mellyet hittyen onnan, a' hová a' parasztságot há gatván, paranchollya, hogy ott erőssen tartsa magát. Hová tudgyák azért immár (szegény lelkek!) fejőket fogni vélek?

A' Catholic' Doctorok tanítása által-maztatik - meg e' dolog-ban. Es itt,

12. Okoknak, 's erősségőknek hatalmas fal-ronto álgyúit pedig, a' Catholicus, vagy Pá p ista Doktorok tanításának

fanakrontására, ha nem találják; még ezzel az áfással, hogy a' ködség nem elengedő annak meg-ítélésére, ha most ő azont predikállya-e azon egy dolog-selől, a' mit az-előtt csak felciztendővel predikállott-is; vagy, hogy *Arim*-után a' többkövetkező *Arianus* Predikátorok ha azont predikállották-e, a' mit maga *Arim* predikáll vala, akkori halgatók meg nem ítélték: azt fondamentomból ez fel nem veti.

Először; Attul az idegen értelmek vetetnek-ek

13. Először; Mert, a' Pápista Tanítók azt nem akarják jelenteni, a' mire ez láttatik tekerni; hogy a' Keresztyén ködség eszebe veheti, meg-ítheti, tartozik-is meg-ítélni, az ő mostani Tanítója, ellenkezőt szóllyon-, 's taníttson-e azokkal, a' mellyeket tanítanak vala az ő-előtte-valók; vagy azokkal, a' mellyeket a' több törvény-szerént-valo Tanítók tanítanak a' Hitnek titkos, 's mely vallásban; mert bizonyos, hogy a' ködség arranem érkezik. holott láttuk, hogy, vagy tompasága, vagy deáktalan-, és tudatlanfága-miatt, nem hogy értené a' Szent Háromságnak, az Isten Fiának meg-testesülését, és az üdvösségre ezekhez hasonló több szükségéseknek

XII. Tanúság.

titkait;

a Si ppter eos
solos Chri-
stus nat⁹ est,
q certâ intel-
ligentiâ pos-
sunt ista dis-
cernere, pœ-
nè frustra in
Ecclesia la-
boramus: S.
August. in Ep.
102. ad Eve-
dium.

b Turbâ, nõ
intelligendi
vivacitas, sed
erededi sim-
plicitas; tu-
tissimam fa-
cit: Idè, cont.
Epist. fundam.
cap. 4.

c Anuas, atq;
mensruas
Fides decer-
nüt; decretis
pœnitët; de-
fendunt, de-
fensos ana-
thematizât.
S. Hilar. lib. 1.
postor. ad Con-
stantium.

titkait; de, ha szinte valaki e' felöl szöl-
is nékie, a' szó zengésefèr hogy hallya, de
valamit a' kívül, eszebe abból alig vésté.

Ezért mongya S. Agoston; hogy, *a* Az
Ur Kristus ha csak azokert született, a'
kik azokat jó módgyával meg értik, csak
hejába fáradnak az Anyaszennegyházba.
b A' köfségtül az ért ezeknek (mint azon
S. Agoston mongya,) csak egy-általlya-
ban-valo hitele, nem ertése, kívánatik.

14. Másodszor; Mert., sokkal inkább
a' Keresztyen Doktorok azt nem akarják,
hogy az egy-ügyű nép, minden tévely-
géseket meg-ítellyen, azok miben, 's
menyiben különböznek egy-más-kö-
zött: vagy, még azon egy Eretnekségté,
egy-más-után következő Tanítók-is
(kik c' esztendőnként, hólnapon-ként
változtatták Vallásokat,) naponként
azon tévelygő tudományban mint vál-
tozzanak; a' mint példáival ezt a' kíván-
ságot láttatik ez a' Predikátor a' Pápista
Doktoroknak tulajdonítani. Igaz jám-
bor affonyfiájúl fel-találta pedig magá-
ban,

XII. Tanúság.

Luther támadásától, úgy-mint, 1517. esztendő-tül-fogva, 1567.
esztendeig, 50. esztendő-alatt, Prætolus 78. Eretnekséget szám-
lál, mellyek a' Luther Evágeliomából származtak. 1567. esztendő-
tül-fogva, 1634. esztendeig, 67. esztendő-alatt, megnyit számlál-
hatna, ha ki magát annak vizsgálására adná?

ban, és az *Arianus* Predikátorokban, a' napöként változásnak példáit. Nő nem említ itt Papokat, Barátokat; tudgya hogy czéhökben nē illenek. Igazán őszve-találta példáit: jól vagyon.

15. A' *Catholicusok* tanítása azért ez; hogy, A' Keresztyén nép, vigyázván az ő mostani Tanítójának predikállására, azokban jegyezze-meg, ha ellenkezőt tanít-e, nem-e, az elébbeñiekkal, vagy több törvény-szerént-valo Tanítókkal, a' mellyekben ő meg-jegyezheti, és köz-tők a' külömbözést észébe veheti. E' fé-léket pedig én, a' *Lutherok*, 's *Calvinis-ták*-között nem igen láthatok: de a' Pá-pistáknál, ilyenek az Innep szentelések, Böjtölések, Üdvöz-légy - Maria mon-dás, Gyónás, Pénteken, Szombaton hús-nem-étel, 's egyebek. Semmi kárt nem vall azért a' köfség az ő Tanítójában, ha szinte tévelygéseket tanít-is oly mély dolgokban, mellyekben ítéletet ő nem tehet. † Mert, miérthogy Isten őtet azok-nak értésére, mint lehetetlen dologra, nem kényszerítheti, nem-tudásaért nem-is bünterheti: és ezért, az-ellen, tartozik Tanítóját halgatni. De, mihezt ollya-nokban kezd ellenkezőket mondani az-

Másodszor 3
Igaz értelmé
adatik elő.

† Errel lásd az
42. Tanusá-
got. §. 13. Mí
pedig.

XII. Tanuság.

D

előt-

előtte-valókkal, és több törvény-szerént-
való Tanítókkal, melyekben által-ért-
heti az ellenkezést és újítást; ottan nem
tartozik azt halgatni, sőt tartozik nem
halgatni: és azokból, a' melyekben nyil-
ván láttya hogy különbet tanít egye-
bektől, azt eszeísen ítéli, hogy még azok-
ban sem fog egy nyomban járni a' több
törvény-szerént-való Tanítókkal, a' mel-
lyekben ő nem értheti.

El-végezése
ez rész dispu-
tációnak.
Holott, ennék
a' maga szá-
vaiból vett
okkal mutat-
tatik meg,
hogy a' köf-
ség a' Sz. Írás-
ból (ugy a'
többiből is,
Hiszek egy-
Isten -, Mi-
atyánk, Tíz-
Paranch.) a'
Tanítók kö-
zött válaí-
tást nem tud-
zeni.

16. Végre; A' mit beszéltett a' Predi-
kátor, ha igaz, mint-hogy ez igaz is,
hogy tudatlan köfsége, nem értheti tud-
hattya, ő ha még-is azon-e, és azon egy-
ről azt predikállyá-e a' mit az-előtt fél
esztendővel predikállott: hát ísmég az,
hogy lehet igaz 's eszes tanítás, mellyel
utóllýára-is, az Íráshoz né-értő együgyű
népet, a' Sz. Írástól igazítá, hogy abból
mennyen végére, az ő Tanítója ha igazat
tanított-on-e, nem-e? Mert ennek, mel-
lyik kűnyeb másikkál: Az-e, hogy meg-
ítéllye őtet, azonról ha még-is azon egy-
gyet tanít-e, a' mit az-előtt fél esztendő-
vel; vagy, a' mit tanít, abban a' Sz. Írás-
sal ha egy nyomban jár-e? Ha nem ne-
hezebb, nyilván nem kűnyeb ugyan ez-is
az elsőnél. Abban azért ha meg nem itél-

XII. Tanúság.

heti,

heti, ha most-is azont predikállyá-e valamiről, a' mit a' felől az-előtt főlészten-dővel predikállott : abban sem itélheti meg, ha a' Sz. Irással az, a' mit tanít, egyez-e, nem-e.

17. Es így, a' Tanítóknak, 's azok tanításának meg-vizsgálására, a' Sz. Irás, *Híszek-egy-Isten*; de sőt a' *Mi-Atyánk*, 's *Tíz-Parancsolat*-is, a' Paraszt emberek kezében Próba-kő né lehet; az-az, ezekből, a' Tanítók-felől, a' tudatlan kőség ítéletet nem tehet. Ezeket nekem előm-be az, az Egyházi ember, ez-szerént adá : mellyeknek már értése-után, csak Isten ezt az egy elébbi bűnőmet bochássa meg; ha többször predikációdon láthatq, bár ki-tafzigáltas.

TIZEN-HARMADIK TANUSÁG.

A' Kőz népnek abban el nem igazíthatása-miatt, Miképpen tebeffenítéletet a' Tanítók-között : ez új Val-lások igazak nem lebetnek.

Plebános mongya a' Predikátornak ezeket :

XIII. Tanus.

D 2

A'ti-

a Lásd erre
egészlő a' 12.
Tanúságot.
Matt. 7. v. 15.
1. Thess. 5. v.
20. 1. Joan. 4.
v. 1. Lásd ezé-
re a' 17. és 20.
Tanúságok-
nak eleit.

Hebr. 11. v. 6.
1. Corin. 14.
v. 32.

A' *Ti Martinista, 's Calvinista Vallá-*
fitok tanításából, az egy-ügyű's tu-
datlan népet abban a' fémi-képpen el né-
igazíthatni; A' Hit dolgában, nichoda
úton 's módon tudhassa meg-próbálni
a' Tanítókat, és azoknak tanításokat.
Chakez-is pedig igaz elég bizonyág arra,
hogy azoknak egyyik sem Istentől-valo
igaz Keresztyén Hit, hanem Ördögtől
származott tévelygő, 's Pokolra vívő
Vallások. Mert más-felől azt taníttyák;
hogy Kríztus Urunk ama' mondásával:
*Meg-őjátok magatokat a' hamis Proféták-
tól.* Az Apostolok-is amazokkal: *Min-
deneket meg-próbállyátok; a' mi jó, azt
tartssátok.* Es; *Minden léleknek ne hid-
gyetek, hanem meg-próbállyátok a' lelke-
ket, ha Istentől vannak-e: a' Tanítóknak,
és azok tanításának meg-próbálására
magokért, mindeneket kételenítenek;
hogy így a' tévelygő Vallásokat meg-
vetvén, az igaz Keresztyén hithez ragasz-
kodgyanak, 's üdvözülhessenek.* Immá-
ran pedig, abból ha valaki meg nem pró-
bálván a' Tanítókat, tévelygésben ma-
radása-miatt, veszedelemre megyen, el-
kárhozik, amazok-szerént: *Hit-nélkül
lehetetlen Istennél kedvesnek lenni.* Es;

XIII. Tanúság.

A' ki

A' ki nem tud ; ő sem léssen tudva ; az Ignorans, ignorabitur.
 Ur-Isten gyalázódik : mert bűnbe , hamis-
 ságba keverődik : Mikor egy-felől
 meg-paranchollya a' Tanítóknak meg-
 próbálását ; 's más-felől, útat , 's módot
 nem ad , nem mutat azoknak meg-pró-
 bálhatásokra : akár hogy nem akart adni ,
 mutatni ; 's akár hogy nem mutathatott :
 mely-miatt, embereknek el kell kárhozo-
 niok. A' mely Vallások-miatt pedig már
 az Ur-Isten gyalázatba , bűnbe , hamis-
 ságba keverődik ; azok bezzeg nem
 Istentől-valók : mert az Istentől származott
 Hit tudománnak , ő Főlségét mindē
 gyaláztatúl meg kell őltalmazhatni.

TIZEN-NEGYEDIK
 TANUSÁG.

*A' Viszsa-vonyások le-szállításá-
 nak módgya nem lévén, Isten sem le-
 bet az új Vallások Gyülekeze-
 tiben.*

Péter Deák a' Predikátornak :

E'N-e ti-hozzátok : mikor Isten sinch, 1. COR. 14. V.
 's nem-is lehet ti-köztetek ? Mert az 33. 2. COR. 13.
 V. 11. 2. THESS.

XIV. Tanus.

D 3

Ur-

3. V. 16. In-
 tellige hæc,

non de generali, qua rebus omnibus adest, imò verò intra omnia
 est: sed de particulari, speciali, sive singulari Dei præsentia, quâ
 inter pios, & suos Fideles, ac veros Christianos est. Lásd az 35.
 Tanuágot, §. 7. Hogy pedig azokra.

† Külső Há-
borúlag in-
dító-voltok-
felől pedig,
Lásd az 36.
Tanúságot.

Ur-Isten nem vihsa-vonyásnak; hanem
békeségnek, és szeretetnek Ura 's Istene.
† Tí- köztetek pedig, igaz, és állandó
békeség, 's szeretet, nem volt, soha nem
lészen, 's nem-is lehet. Oka ennek ez:
Mert, miért-hogy emberi társaság ég-
alatt olly ez-ideig még nem volt; és ta-
lám, embereknek vagy gyarolóságok-,
vagy gonofságok-miatt, ugyan nem-is
lehetett, melyben vihsa-vonyások né tá-
madtak volna: azoknak le-chendeszíté-
seknek módgya, köztök ha nem lett vol-
na; békeség, eggyesség, 's szeretet, soha
köztök nem lehetett volna. Már pedig,
a' títársaságatokban, ez, a' vihsa-vonyál-
nak le-szállításának módgya, ninchen:
mert ollyat tí, ég-alatt sem ismértök, a'
kinek élő, 's értelmes szóval adott igazi-
tása vételére köteleltségteket vallanátok.
Mert a' Keresztyéniség, noha egész az A-
postoloktól-fogva, a' törvény-szerént-
valo *Conciliomokat*, a' Hit dolgaiban tá-
masztott kérdéseknek, 's vihsáltatások-
nak el-igazításában, meg-chalatkozha-
tatlanoknak tartotta: tí mindazáltal azt-
is fel-bontyátok, azzal, hogy a' *Concilio-*
mok-ban-lévők, mind csak emberek
voltak; kik a' *Conciliomok*-ban sem má-
fok,

Saluberrima
semper habi-
ta est in Ec-
clesia Conci-
liorū autho-
ritas. S. Aug.
Epist. 118. inij.

XIV. Tanúság.

lok, mint a' kívül a' kik vóltak. A' *Con-*
cilium-kivül pedig meg-chalatkozhat-
 tak; a' *Concilium*-ban hát miért nem?
 Mely mondás, a' ti ítéletetek-szerént,
 miért-hogy fölőtte helyes; bezzeg e' vi-
 lágon valahol kik vattok, ma Sinatban
 együtt-lévén, mind egyet mondaná-
 tok-is: ugyan ezen mondással, a' ti vé-
 gezéftéket-is, nem chak egy-valamely
 közzületek, utól jűtt, 's job' ésszel, de chak
 egy közparaszt ember-is, tel-bonthatná.
 Mely-miatt, békeség, eggyeség, és így
 szeretet nem lehetvén, Isten-is, ki béke-
 ségnek, eggyeségnek, és szeretetnek
 Ura 's Istene, köztetek nem lehet; 's én
 sem léfzek.

Posteriorēs
 cogitationes
 sapientiores

TIZEN-ÖT ÖDIK TA-

N U S A G.

A' Kősségnek chak ámitása, az
 Igasságnak a' Sz. Irásból mu-
 togatása.

Szólhattyátok ezeket-is a' Predikato-
 roknak:

N E'kűnk ámitásnak, 's nem tanítás-
 nak; útról el-tántorításnak, 's nem
 útba igazításnak tettük ám e' te dolgod,

XV. Tanus.

D 4

jó Pre-

a Scripturas
tenēt ad spe-
ciem, non ad
salutē: Ter-
tul. li. 3. de Ba-
ptis. cont. Du-
natist.

* Quid cæco
cū speculo?
Adagium.

† Ezek azért
Helvidiussal,
more Anda-
batarū (verba
sunt S. Hierō.)
in tenebris
gladium ven-
tilant: setet-
ben vagdal-
koznak.

Vide Adag.
Andabatæ;
Chil. a. Erasmi;
Proverbia 337.

jó Predikátor Uram, akár-mit mongy-is-
te. Mert hogy-ím intesz, 's kérés-is ben-
nünket, hogy hozzád hajollyunk; és a'
Bibliá-ból mutogatod erre Vallásodnak,
's tanításodnak Sz. Írással egygezõ-vól-
tát; abban hasonlónak láttól a' hoz, a'
kit valamely vak ifju, vagy leánzo ha kér-
dene, ő ha szép-e? kapná * a' tükört, és
szép-vóltát abból mutogatná néki. Mert
mi kik távúlról sem köszöntünk az Is-
kolának; kik íráshoz semmit nem értünk,
és ennyiből vakok vagyunk; még † chak
abban-is mit tudunk, ha *Bibliá*-e, mi-
choda-e, a' mit kezeden forgat. Sok-
kal inkább abban mit tudhatunk, azt ha
igaz értelemben, 's magyarázatban vé-
szed-e, nem-e: holott, Isten tudná meg-
mondani chak azt-is, hány-felé húzzák
vonszák, 's hány-képpen magyarázzák
a' Sz. Írást, a' mint értyük: Hogy tudhat-
tyuk hát mi, abból ha igazat mutogat-e
hamisat-e? Bizony, ezen az úton min-
ket ott hordozhattok, a' hol akarjátok.
Mert im te, *Luther* lévén, mi-ellenünk
most, a' Sz. Írásból, mind a' magad Val-
lását meg-igazítod, 's mind a' másokét
nagy könnyen meg-hamisítod. De, tő-
led el-távozván, fogjon egy nyelves Cal-

XV. Tanúság.

vinista,

vinista, Anabaptista, Ariannus, vagy akár-mi más Valláson-lévő, bennünket elő, 's még ilyen könnyen meg-hamisít az mind titeket, 's mind egyebeket: a' maga Vallását pedig, mi-ellenünk, a' Sz. Írással, nagy feñ eggyezővé téfzi. Oly okkal, 's móddal, és oly úton ad azért nekünk előnkbe Vallásod, 's tanításod igazságát, hogy mellyet, * a' mi rendünk, 's állapotunk-szerént, mi által-érthessünk, láthassunk. De meg kell néked ez-aránt fillyedned. Mert egyébképpen ez ideig, síros táskádban ha lett volna, ezt a' vajás pogáchát, szepelkedésed a' mint mutatya, elő-vetted volna. Ebből pedig megtettük; hogy Amító, nem Tanító lévén, hozzánk vesztetni fillyeszteni, nem vezetni jüttél. Mindazáltal, most ám menny békével: de többször ide ha jüvendesz e' fejében, arra-is vigyázz, mint mehe's visk-ka tisztességedre.

* Az xi. Tanúságot láte erről.

TIZEN-HATODIK TANUSÁG.

*A' Keresztyén Hit vallását, csak a'
Tanítók biteles méltóságáért
bihettyük.*

Iskola-mester a' Predikátornak:

I. Bizony hogy nagy erőt szakasztasz
 Ugyan, jámbor Predikátor, ígyed
 igazításán, 's Vallásod commendálásán:
 de, mint-hogy fundamentom-, 's így, es-
 mélkül vagyon dolgozod, csak hejában-
 valo magad fārasztásod. Mert, a' mint
 azt én, csak e' kichin deákosságra-is

Vide Sta-
 plēt. Princip.
 Fidei. contr.
 2. qu. 4. ar. 2.
 R. ad arg. 5.

Ide szolgál
 im-ez: Non
 te dicentis
 moveat reve-
 rentia: sed qd
 Dixerit, at-
 tendas; qua
 ratione pro-
 bet. Incerti
 auctoris.

6 Vizont, itt
 ennek vagtő
 helye: Hic te
 dicentis mo-
 veat reveren-
 tia: nec quid
 Dixerit, at-
 tendas; qua
 ratione pro-
 bet. Lásd er-
 te a' 19. Ta-
 nulást. §. 2.
 a' vége felé.

7 A' XI. Tanu-
 ságban.

megtudtam tanulni: 4 E' világi Tudomá-
 nyokban, úgy mint, *Grammaticá*-ban,
Rhetoricá-ban, *Dialecticá*-ban, 's egye-
 bekben, mint mellyek emberi elméből
 folynak, 's okosságon forognak; né azt
 kell tekinteni, azokat kichodák tanít-
 tyák, *Plátó*, *Aristotéles*-e, vagy ki: hané
 azt, Mit tanítanak: Az igaz-e, nem-e.
 6 A' Hit dolgában pedig vizont, mint-
 hogy emberi elmét, 's okoskodást, az fő-
 lyúl mul; és ezért, bizonyág-tételen, szó-
 biihetőségen áll-meg; nem azt kell nézni,
 Mit tanítanak (hanem-ha közönséges-
 képpen, melyről t' láts másutt;) mit szól-
 nak, mondanak; az igaz-e, nem-e: ha-
 nem, Kichodák szóllyák, mongyák, kik
 tanítttyák azokat: azok, ha szava-hihe-
 tők-e, nem-e; 's így okosan utánnok
 indulhatni-e, nem-e. Ezen-szerént, a'

XVI. Tanuság.

Tör-

Törvény-székekben-is, az elő állatott
biztonságokban, csak azt tekintik-meg,
azok ha tisztesség-béliek, 's így szava-hi-
hetők-e, nem-e. Az Egyházi személybe-
azért, a' vagy Lelki Tanítóban, minde-
neknek előtte az kívántatik, hogy *hi-
teles, és méltóságos legyen: mely-nél-
kül, annál inkább forgassa-is a' Sz. Írást, bi-
zonyítsa akár-mit-is belőle; tanítsa,
predikállyon: senki nem tartozik hinni,
főt tartozik nem hinni, 's még a' jót, és
Igazat-is tőle nem venni.

2. Ez a' Lelki Tanítóknak hiteles-,
és méltóságos-volta már, azon fordúl-
meg, hogy ollyaktúl, 's azoktúl szentel-
tesenek Egyházi hivatalra, kikre ez a'
szentelhetésre-valo hatalom, és méltó-
ság, az Apostolok-után, félbe szakadás-
nélkül, egy-más-után következő Püspö-
kök-által, Krisztus Urunkról származott;
ki Tanítóknak tanítója, és Első Papi Fe-
jedelem volt. Így, világ-szerént-is, a'
Tisztekben-lévőknek méltóságok, 's hi-
teles-voltok, attúl fűg; hogy, annak ren-
di-, 's módgya-szerént, ollyaktúl válasz-
tásának és helyhezteszenek a' Tisztekbe,
a' kiknek arra hatalmuk vagyon: mely-
nélkül, igazításokhoz, 's tőlök költ Le-

* Quod eredi-
dimus, debet
mus autho-
ritati: quod
intelligim?
rationi: sed
quod erra-
mus, opinio-
ni. S. Augusti-
n. & S. Hieron.

Heb. 5. v. 5. &
cap. 6. v. 20.

XVI. Tanúság.

velők-

velőkhöz, senki semmit nem bízhatik.

Lásd e' felől,
a' 9. Tanúság
kezdetiben.

Lásd erre, a'
xi. Tanúsá-
got.

3. Immár, az Apostolok, magok-
után hagyott Keresztyén gyülekezetbe,
azon Apostolok-után, félbe szakadás-
nélkül következők-közzül-lévő Püspö-
k-által-valo Választást, szentelést, 's
küldést; mint-hogy én az én Plebáno-
somban fel-találom; annyi bűchületi
nálam, hogy a' Hit dolgairól-valo tani-
tását bátrán vészem, 's hiszem mind ad-
dig-is, valamig újat, és a' több törvény-
szerént-valo Tanítókkal ellenkezőt nem
predikál. E' letem viselése vezetésében
pedig, mindaddig ismég nagy lépések-
kel követem, valamig olyra nem ínt, mel-
lyet által-értek, hogy az, Isten parancso-
lattyá-ellen vagyok; vagy olyra ínt, mel-
lyet nem tudhatok, ha vagyok-e Isten
parancsolattyá-ellen, ninchen-e. Mert
azokban ha mi véték lenne, az, az ő szám-
adása lenne, nem az egy-ügyű Juhé, mely
az ő Pásztorának engedelmeiséggel tar-
tozik. Te-néked pedig viszont, jó Pre-
dikátor Uram, mint-hogy az Apostolok
magok-után hagyott Keresztyén gyüle-
kezetben, csak lételeid sem találtatik; né
hogy abban, azon Apostolok-után kö-
vetkező valamely Püspök-által-valo vá-

XVI. Tanúság.

lasztá-

lasztásod, szenteltetésed, és küldetésed
találtatnék: Személyedben ím látlak;
egyébképpen-is, mások szava-után, em-
ber embernek tartalak; és ezért, egye-
bekben, mint akár-kit mást, meg-bő-
chüllek: de a' Hit dolgairól szoltodbá,
csak emberek-közzé sem vészlek.

T I Z E N - H E T E D I K T A N U S Á G.

*Az Uj Vallások, az-ellenigazak né-
lehetnek, hogy azok vezetésének kö-
vetőit, és így, azok vezetését, más-
felől a' Predikátorok vétkeztetik.*

Plebánostúl Halgatóinak adott tanuság.

A' Luther, 's Calvinista Vallások-fe-
lől jót ki mondhatna? Keresztyén
Hitnek valamellyikét hogy tarthatná, 's
így vélek ki tűrhetne, mikor a' magok
Predikatori-is, vélek roghúl alkuszna?
Mert azoknak dolgokat, ezek, cheleke-
detökkal gyalázzák; tanításokat kárhoz-
tattyák. Mert, mind két Vallás azt ta-
nítja; hogy a' az embereket, Isten pa-
rancholattya kényszeríti arra, hogy a' Lel-
keket, a' vagy Tanítókat, 's azoknak ta-
XVII. Tanuság. nitáso-

Lásd erre 23
13. Tanuság-
nak eleit.

nitáfokat, meg-probállyák; és kinek-
kinek a' minémű Valláson lelke meg-
nyugszik, azt kövesse. Ezt, Vallásokon-
lévők-közzül felelsen chelekefszik: de
akár *Luther*-ből legyenek *Calvinistá-*
vá, a' kár *Calvinistá*-ból *Luther*-ré, akár
pedig egyiktől valamelyiktől, vagy
mind kettőtől jűjenek-is valakik mi-
hozzánk, Romai Keresztyénekhez, nem
gödolván amaz ok-adásokkal azoknak,
hogy az ő lelkők azon meg-nyugott;
vélek ismég mingyárt szemben álnak;
Vallások el-cherelésőkért vétkesítik.
feddik, tőlők számat vévőlen, cheleke-
detőknek okát kéri; hogy őket vissza-
zántfak, reá fok mesteriségőket költik:
melyben kedvők ha nem telik, rajtok
boshűjokat szidalommal, 's gyalázással
töltik. Mellyel Vallásokat hamisollják,
mikor, a' mit az javall, ők azt kárhoztat-
tyák; melyből, mások, Vallásokat sok-
kal inkább Keresztyén hitnek eszeisé nem

A' *Luthereket*,
's *Calvinis-*
tákat, akár-mi
Vallásbá-lé-
vőket, sem
akár-mi-
ből, mibe-
ménőket, né
vétkesítet-
tek,

tarthatták. A' *Luthereket*, *Calvinistá-*
kat, 's egyebeket, azért itt, Vallások, ama'
tanításával, hogy; Valakinek lelke min
meg-nyugszik, azt kövesse; attúl tel-
lyeséggel el-rekeszti, hogy azok-ellen
szólhassanak, a' kik ő-tőlők el-szakad-
nak;

XVII. Tanúság.

nak; és más valamely Vallást választván,
 azt mongyák, hogy, Az 8 lelkők azon
 meg-nyugott. Ha pedig szóval azok-
 ellen ugyan törekednek, Vallásokkal *^{*Luc. II. v. 37.}
 magában meg-hasonlott ország lesznek:
 És így, mint Vallások 8-nékiek hamis,
 mikor, a' mit az javall, chelekedetőkkel
 azt ők vétkecsítik; így ők-is, Vallások-
 nak hamisak lesznek, hogy annak ta-
 nitása-ellenjárnak.

TIZEN - NYOLCZADIK TANUSÁG.

*Egyenlő feleletre, 's bizonyításra,
 mint hogy a' Luther, Calvinista, 's
 egyéb Vallások, mind igaz Hit nem
 lehetnek, mind tévelygéseknek
 kell lenniük.*

*Catholicus Fő ember, ad tanuságot a' Lu-
 thereknek, Calvinisták-nak.*

EGyenlő igazságra, Szék-ülő Birák
 egyenlő Törvént-is téfznek. Mert,
 ha hárman négyen pörlenek vala-mely
 örökségen; és azok-közzül valaki, má-
 soknál, a' hoz job igazságát nem mond-
 hatya, hanem igazságok mutatásában
 XVIII. Tanuság. ehak

chakegy határban maradnak: ez egyelő
igafságra, törvények-is egyenlő lészen,
's az örökséget köztők egy-aránt osz-
tyák. Imáran, ti-is *Lutherék, Calvinis-
tak, egyebek, egy-más-között* nagy erős
pórt űztök az igaz Hitnek örökségén;

* Nihil gra-
vius, quàm
si id, quod
ignorat quis,
scire se cre-
dat; & defen-
dat verum esse,
quod falsum
est. Quod ta-
le est, quale
si quis ebrius
sobriū se pu-
tat, & agat q-
dem cūcta ut
ebri*, sobriū
se tamen &
ipse putet, &
dici à ceteris
velit. Ita sunt
ergo & hi, q
ignorantes
quod verum
est, speciem
tamen alicu-
jus scientiæ
tenēt; & ma-
la quasi bona
gerunt; atq;
ad perniciē,
quasi ad sa-
lutem festi-
nant. Clemens, lib. 5. Recognitionum.

* mindenitek ma-
gácvá akar tenni. Mond azért *Luther;*
A' Hithez senkinek semmi közzi, mert
enyim az: az-az, az én Vallásom az igaz
és üdvösséges Hit. Es ezt azzal bizonyí-
tom: mert annak, minden részekben, a'
Sz. Irással egyező-voltát szépen meg-
mutatom: mert ez így vagyon, 's amaz
amúgy vagyon. Es ^a ezeknek így létő-
ket, 's igaz-voltokat, a' Választott fiak,
kik kedveért a' Sz. Irás adatott; a' Szent
Lélektől meg-világosítottak, nyilván-
sággal által-látták, 's értik. Azont, a'
más Vallásokon-lévők-is hasonló-kép-
pen láthatnák, érthetnék: de látása-'s
értése-ellen, bé-húnnyák szemőket, vé-
telére meg-keményítik szívőket. Akár
lásák pedig e' féle hitetlenek, meg-ál-
talkodtak, értve tudva vakoskodók, el-
mējőkbe † e' Világ Istenétől meg-vakít-
tattak,

XVII. Tanúság.

† Lásd erre a' 30. Tanúságot;
§. Első. Második, Harmadik, &c. † 2. Cor. 4. v. 4.

tattak, azoknak igazságát, 'sakár ne lássák: de semmit azzal nem kell gondolni, hanem az-ellen, † a' bizonynyal megértett Igazságban meg kell maradni.^b Megnyugott benne lelkünk, áthatatósaknak kell azért abban lennünk. *Calvinus* ezután elő-áll, 's mond: Senkinek a' Hitet nem engedem. Tulajdon örökségem az nekem. Es erre, Vallásom igaz-voltát, a' Sz. Írásból, minden czikkelyekben, jó módgyával szem-eleibe adom. Mert e' volt, 's ama' volt. Es ez-is azonokon mind el-mégyen, a' mellyeken *Luther* el-méne; 's szintén ott tartózkodik-meg, a' hol az-is. *Arius* ezek-után elő-ugrik, 's mond: De mit kapdostok a' másén? Saját örököm nekem a' Hit; melyre, ne, Vallásomnak a' Sz. Írással egy nyombá járását; részenként szépen meg-mutogatom. Imhol azért, ez így, amaz amúg vagyon. Ez-is addig, míg az előtte-valók, mind el-űget, hanem ott akad-meg, a' hol azok-is. A' többi-is, ezeren vólnának-is, eggyig, mindezent chelekeszik. A' *Catholicusok* azért, mint * ebben törvény-szerént-valo Biráitok, itt nékrek ilyen Törvént chinálnak. Az igaz Keresztyén Hit öröksége keresésteekben, ti

XVIII. Tanús.

E

maga-

† Qui certò credunt ea, que falsa sūt, non tam certi, quàm persuasí dici debent: *Bellar. lib. 3. de Lustification: c. 2. §. Denique.*

^b Erre lásd a' következő Tanúságot.

* Lásd erre az 34. Tanúságnak eleit.

Ubi par est
ratio, par de-
bet esse judi-
cium.

-137-1000

-137-1000

-137-1000

-137-1000

1 Eph. 4. 8. 5.

6.

Ratio hujus
est, qd Malū
(Error) mul-
tiplex est)
Bonum (Ve-
ritas) contra
simplex. A-
post. li. 1. Mag:
Moral. c. 24.

magatokért, mindchak azon egyyet fe-
lelitek, 's azon eggyel bizonyítotok:
Azért, a' egyenlő igazságra, törvénytek-
is egyenlő; hogy, tudni illik, vagy mind
igazak, vagy mind hamisak vattok; és
Vallásitok, vagy mind igaz Keresztyén
Hit, vagy mind tévelygések, Eretneksé-
gek. Nem lehet pedig hogy mind igazak
legyetek, és Vallásitok igaz, 's üdvössé-
ges Keresztyén Hit légyenek: mert mint
† Isten, úgy Igazság-is, és igaz Hit, egy-
nél több nem lehet. A' mi lehet azért, an-
nak kell lenni. Meg lehet pedig hogy
mind hamisak, 's Vallásitok mind tével-
gések légyenek. Hát ugyan egyéb sem,
hanem hogy mind hamisak vattok,
's Vallásitok mind tévelygések, Eret-
nekségek.

TIZEN-KILENCZEDIK TANUSÁG.

Az Idegeneknek dolgok, Vallásokbã,
nem hívés, sem lelkeknek meg-nyugo-
vása, vagy álbatatosság: hanem
inkáb álbatatlanság, meg-bámulás,
magok meg-kötések.

XIX. Tanuság.

Catha.

Catholicus Pap ad tanúságot Tevelýgésben-lévőknek.

1. **N**Em elég ám azt mondanotok, hogy Vallástokon néktek lelke-
tek meg-nyúgott; azt ti már el-hittétek; álhatatosok-is lésttek benne; 's többet né bolygotok: Hanem azt kellene meg-tekintenetek, a' mit Hitelnek mondotok az ha hitel-e, nem-e; a' mit Lélek meg-nyugovásnak neveztek. Álhatatosságnak hittok, az ha ugyan lélek meg-nyugová-s-e, álhatatossá-g-e, más-e. Ertféttek azért, hogy,

2. Valamely Vallásnak hely-adás, Hitelnek; annak tettése, Léleknek azon meg-nyugovásnak; és, még testben szenvedés-ellen-is abban meg-ma-radás, Álhatatosságnak; méltán, 's igazán csak akkor mondatik, mikor annak Igasságának által-értésére, az ő rendi-hez, sejehez, 's állapattyához; ugy-mint, tudós, vagy tudatlan-ságához-képest, olyakban, † a'mellyekből ő itéletet tehet, elméjében úgy meg-győzetik, kötöztetik, hogy az, miképpen ne légyen igaz, soha semmi-képpen nem láthattya, nem értheti. Már pedig, a' mely Vallásokon

XIX. Tanús,

E 2

ti mon-

Insignis est temeritas, cum aut falsa, aut incognita res approbatur. Nec hoc quod est turpius, quam cognitioni, & perceptioni, assertionem, approbationemque praecurrere: Cic. 1. Acad.

A' Hitel-dol-gában, Hitel-nak, Lélek meg-nyugovásnak, Álhatatosságnak mi mon-dat-hat-sék.

+ *Vulgò ne gligitur Veritatis investigatione; sed ad ea, quae fortè, & temerè oblata sunt, potius feruntur homines: Theod. lib. 1.*

tí mongyátok, hogy Lelketek megnyugott, azoknak igazságát néktek a' Ss. Írásból mutogatták: mely-ellen megakadáftokat, lelketek ismémentiben meggyőzetésnek nem tarthattyátok, 's nem mondhattyyátok. Mert, ^aegy parafst ember vagy te, ki meffiről sem vetettél süveget az Iskolának. Te ^btanúltál valamit; de sok mért-földön vagy attúl, hogy Túdós embernek tartathasál. A' Ss. Íráshoz azért, *^ctí mit értetek? Azt

^a A Judice ru di & imperio, recta judicia, nisi forte casu, expectari nequeunt: *Quidam.*

^b Ad veram sapientiā per venire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiduciā desipiūt: *S. Gregor. in Moral.*

Lásd erre a' 30. Tanuságot, §. 3.

^c Lásd erre a' 15. Tanuságot. Es 28.

§. 4. Hogy abban, amott: Hatodszor.

^d Assens^o iste non rationē & evidentiā rei, sed auctoritatē pponentis sequitur. Unde Fides dicitur, non notitia. Vide Bellar. *Lib. 1. de In-*

fific. ca. 7. Lásd ezenre a' 16. Tanuságot-is. Hæc est una omnis scientia, non arbitrari sese scire, quod nesciat; ob eamq; rem, *Socrates* ab *Apolline* omnium sapientissimus est dictus: *Cic. 1. Academ.*

XIX. Tanuság.

tését,

téset, Hitnek-is mongyuk, nem Tudos-
mánnak. Miért-hogy pedig már, te a'
Szent Írásnak akár-mely magyarázat-
tyát-is igaznak, egyedül a' te-magad
ítéletedért, 's tettéfedért hiszed; Ebben
pedig, a' te itélednek, 's tettéfednek
meg-ehalatzkozhatatlan-volta-felől, sem
Istenigéretiből, sem emberi okoskodás-
ból bizonyos nem lehet: itt a' te dol-
god-is, mint szinte a' többiöké, chak
kordé, bizonytalan dolog.

3. Mely így lévén már: Néktek vala-
mely Valláshoz magatok erős charlástok,
minem Hit, vagy Hívés, a' mint ti tartya-
tok, hanem *Levitas*, tettéftekben, 's vé-
lekedéftekben- valo változandóság, ál-
hatatlanság. A'hoz, a' mely értelemnek
magatokbá helt adtatok; chak szívetek-
nek, ítélet-, ész-, 's értelem-nélkül- valo
ragasztástok, enyvezéftek. Lelketeknek
meg-nyugovása, abban, a' minek köve-
tése magatokat szántátok; chak egy
oktalan meg-bámulástok; azzal minden
ok-nélkül tűrésteök, tartástok, maradá-
stok. Alhatatosságtok-is, azokban, a'
miket elő-vettetek; chak szíveteknek
kövé tétele; magatoknak rajtok egy
oktalan meg-kötéftek, általkodástok.

Meg-általkodásból-valo szók, 's chelekedetek.

† Audacia, & temeritati, porius sero, quam nunquā obviandum est. Livius, Dic. 1.

¶ Pleriq; erare malunt: eamq; sententiam, quam adamaverūt, pugnacissimè defendere, quam sine pertina- cia, quod cōstantissimè dicatur, exquirere: Cic. 4. Acad.

* Meg-térése előtt. Hegény Balassa Peter szavai, a' Hit dolgaiban Annja igazgatása-ellen: Nagöd, ugy-mond, azt én-velem. &c.

E' meg-általkodásból vagy on az; hogy, A' *Catholicus*, vagy Pápišta hit részéről az előtökbe adott nagy nyilván-valo Igasfág-ellen, hogy nem találhattok mit szólhassatok; Vagy az, hogy azt meg sem halljátok; De mi haszna, ugymond, ha csak lelki ismérési chendefségének tisztá vizét zavarja-meg ember véle: Vagy, Ha meg-halljátok-is, azzal veritek-meg; hogy, † Hejába, mert imezt, vagy amazz, egyszer ti már el-hittétek. 's helyette mást nem vésztok: többet sem szédelgetek. Találatnak e' fölött, a' kik nyersebben, azt-is, sem emberektől nem szégyenlik, sem Istentől nem rettegik mondani; hogy, "Vagy igaz, vagy nem igaz: de abban nőttek-, nevedtek-fel, 's abból ők azért már ki nem állanak. Az csak nem kézzel tapaszthalható Igasfág-ellen, hogy nem-is vólt mit szólani hozzá sem akart hajlani; hallottam a' ki ezt-is mondotta: * Uram, kegyelmed azt én-velem csak hejába nézeti, a' mit én nem akarok

látni.

XIX. Tanúság.

HUSZA-

HUSZADIK TANUSÁG.

Az Uj Vallások, sok lelket ejtven vezetésökkel kárhozatba, igazak nem lehetnek.

Catholicus tanult embertől adott tanuság a' Tévelygőknek.

I. **A**' Mely Vallások, tanításokkal, és vezetésekkel, embereket kárhozatba, 's Pokolra ejtenek; azok nem Istentől, hanem pokolbéli Ördögtől-válók: mert az Istentől költ Hit, 's tudomány, soha senkit Pokolra ejtő útra nem igazít. Mind *Luther*, 's *Calvinista* Vallás pedig, tanítással, 's oktatással, sok számtalan lelket ejt kárhozatba. Mert, mind két Vallás azt tanítja; hogy, Mint-hogy senki-helyett, senki más nem üdvözül, sem nem kárhozik; ember, üdvössége dolgában, magát senkire nem bízhattya; sem egyre, mint valamely Szent Atyára, vagy más Tanítóra; sem többekre, mint *Concilium*-ban végezők-re. Mert ezek, akár eggyütt, 's akár másutt, többben, vagy kevesebben legyenek-is, ugyan csak emberek: ezért, meghalathatnak; igaz-helyett hamis-

Lásd erre a'
13. Tanuságnak eleit.

Lásd erre a'
14. Tanuságot.

sat mondhatnak; jó út-helyett rosszra igazíthatnak. Azért, magáért, minden maga lássa-meg a' dolgot. A' Vallásokat igen meg-vizsgálja, és a' mellyen lelke meg-nyugszik, mindenek-ellen azt követi. Sokan találkoznak pedig, kik azt mongyák; hogy ők a' Vallásokat meg-probálták, és egyedül a' Romai, a' vagy Pápista hité nyugott-meg lelkők, mely-re adták-is magokat. Kiknek ténéki támadván, fedditek őket, 's azt mongyátok; hogy Hat-száz tévesztesbe, bálványozásba, estek; és abba végig ha meg-maradnak, minden bizonynal el-kárhoznak. Mely ha így vagyon, a' *Luther*, 's *Calvinista* Vallások, lesznek azok el-kárhozásoknak oka. Mert, azoknak vezetések-szerént, a' Vallásokat ezek meg-probálván, a' mellyen lelkők meg-nyugott, magok mondása-szerént, azt követtek; 's ím, a' mint mongyátok, kárhozatba estek.

2. De még itt a' Pápisták, azt nem könnyen engedik-meg, hogy az ő-hozzájuk hódolásért valakik kárhozatba essenek. Vegyűk azért a' *Szent-Három-ság-tagadókat*, és több régi Eretnekeket, kik csak *Luther*, 's *Calvinus* támadása-
XX. Tanúság. előtt-

Lásd a' 6. Tanúságnak eleit.

előtt-is voltak ^kkét százig. Ezek-felől, ^kLásd e' felől
 már egyik részről sem kételkedünk, ^{e' Könyvetf-}
 hogy Pokolra szállott Eretnekek nem ^{kének elein.}
 lettek légyen. Azonközben, azoknak az
 Eretnekségeknél mind első támasztóit,
 's mindezek-után, több követőit, a' *Luther*,
 's *Calvinista* Vallások tanításával,
 egy tudomány vitte azokra az Eretnek-
 ségekre. Mert, másokra nem bízván
 magokat, mindeneket magok próbál-
 tak-meg; és, mondások-szerént, a' min-
 lelkek meg-nyugott, azt követették, 's im-
 minden-felől azt mongyuk, hogy el-
 kárhoztak. Mely így lévén, látni-valo,
 hogy a' *Luther*, 's *Calvinista* Vallások,
 kárhozatba ejtő tudományok; 's így,
 Pokolból fel-forrott tévelygések, Eret-
 nekségek. Es, hogy ennyivel még ezt
 meg-is jobbítottam;

3. A' régi Eretnekségeknél, annyival
 ezek veszedelmesbek, hogy embereket,
 mind^a *Ertelmök*-ben, 's mind *Akarat-*
tyok-bá meg-rontanak. Mert a' Hitben,
 bákát-mi Tévelygés- is veszedelmes
 ugyan: mert, az egész Lelki épületnek,
 a' Keresztényi Vallásnak fundamento-
 mat; a' meg-igazulásának, minden jó
 cselekedeteknek, és egészen az üdvöf-

*a*Intellectus,
 & Voluntas,
 sunt princi-
 pales Anime
 vires, vel po-
 tentiæ.

*b*Erre lásd a'
 34. Tanusa-
 got, §. 11. Es
 az 43. §. 16. 17

ségnek gyökerét, az semmivé téfzi. De azért, a' mely Tévelygések embereket életökbē, 's erkölchökbēn-is meg-vesztegetnek, bezzeg még veszedelmesbek: mert azt chelekeszik, hogy a' Hamisságnak után oly szabadgyábā járjanak, mint egy szabad úton. Illyenek pedig a' *Luther*, 's *Calvinista* Tévelygések. Mert, a' Régi Eretnekségek, az *E'rtelmet* illető dolgokban valának leg-inkáb; mint, *A' Fiúnak személye*, az *Atya személyével*

Lásd a' 34. Tanuserről, §. 6. §. 9. 10.

ha egyenlő-e? &c. De ezek, az *E'rtelmet* illető Tévelygésektől-is noha nem tiszták: mindazáltal, az *Akarat*-nak vesztik leg-inkáb el az Istenes életben; az Isten Parancholatiban: mikor azt tanítják; hogy, *A' Tíz-Parancholatot* Isten ^d el-törölte; vagy, annak erejét elvette. Melyből, Senkit az, maga bē-től-tésére nem kötelez. Ugyan Lehetetlenek is pedig azok: Hanem, Magában, csak a' Hit elég mindenekre. Es, *A' kinek Hiti* vagyon, annak semmi bűn nem tulajdoníthatik. Istennek a' Jó chelekedetekre semmi tekinteti ninchen; azokkal tőle semmit nem nyerhetni: kedvesb előtte nem lehetni: Menyországban nagyobb boldogságot nem vehetni, mert csak az egy Hitet követni.

Abrogavit. A' Calvinista Tudomány-nak minden előtte támadott Tévelygéseknél ékelteb - volta meg-mutatá fát más útó, lásd a' Kalauzban, lib. 5. cap. 10. §. 2. végén, amott: Gaspar Scopus.

XX. Tanuság.

ronáz-

ronázza-meg. * Várkezik-is az ember minden jó chelekedetiben: Chelekedett bűneit ha kiszánnya, bányá, 's rajtok ke-
fereg: azzal még több bűnökbe esik, &c. Mellyek, akár-mi gonofságra-is, mind-
tágas út-adás.

* Justus in omni bono opere peccat: Luth. in As- sert. artic. 38. damnati à Luth. me X.

HUSZON-EGGYEDIK TANUSÁG.

Az Új Vallásokból a' Pápistákhoz
meg-térők, nem Hiti-hagyók, hanem
Hitőköz-térők, 's Pribékségből
vetközők.

Catholicus Pap oktat Predikátort.

I. **H**A talám abból vagyon, Prediká-
tor atyámfia, hogy elmédet e'
dolognak meg-rostálására nem térítet-
ted, az más dolog: de, ha értve tudva
chelekefzed, tőled nagy vétek. A' Pápi-
stává-lévők nem érdemlik azt, hogy hi-
ti-hagyozzad, hitetlenezzéd őket. Mel-
lyet így végy eszedbe. Az Országban, egy
szer'smind ha két, vagy három párt-is
vólna; akár-mellyik pártból me'nének-
is valakik más pártba, hitetlenezznék
őket. Es igaz, hogy csak egy hitetlen-
XXI. Tanuság. fégből-

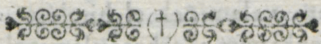
Tekintsd a'
Kalaúzt ex-
re: post lib. 15.
Appendic. par.
2. §. 2. ibi. Nem
végen.

fégből-is változnának másba; mert együtt-is hitetlenek, másutt-is. A' Királyhoz-is, és azzal a' hívfégben megmaradott rész Országhoz, ha közzűlők kik meg-térnek, akár-mellyik pártból-is, azokat-is szinte úgy hitetlenezik. De méltán-e? Nem. Mert akkor lettek hitetlenekké, mikor törvény-szerént- való Fejedelmöktől, Királyoktól, és azzal a' hívfégben meg-maradtaktól el-szakadtak: mikor pedig visszamennek, hitetlenfégből vetkőznek, hitők-'s hívfégők-mellé mennek.

2. Ezen-szerént, tí-is, *Lutherok, Calvinisták, Szent-Háromság-tagadók, 's* egyebek-is; köztetek mennyetek-is egy Gyülekezetből másba, hitetlenezitek egy-mást. Es nagy igaz-is, hogy akár-melybe mennyetek-is, chakegy tévelygésből, 's hitetlenfégből mentek másba; lochból pochba, förtőből posványba léptök. A' *Romai Anyaszentegyházba* is ha kik közzűletek, akár-mellyik Gyülekezetből-is, meg-térnek, azokat-is szinte meg úgy hitetlenezitek; de nagy méltatlanul. Mert magok, apjok, vagy őfők-is, akkor lettek hitetlenekké, mikor el-szakadtak a' *Romai Anyaszent-*
XXI. Tanúság. egyház-

egyháztúl, vagy a' Pápistáktúl: kik, ná-
loknál előbbeni más Hitē-lévő Keresz-
tyénektúl hogy el-szakadtak volna, soha
nem mondhatni. Mostan pedig, mikor
azon *Catholicus*, vagy Romai Sz. Gyüle-
kezetbe meg-térnek, akár magok az el-
szakadtak, 's akár pedig azoknak mara-
déki: bezzeg nem Hiti-hagyottak, nem
hitetlenek, sem Pribékek; hanem inkább
Hitők meg-találók, Hívek, pribékekből
igaz Keresztyének. Vagy, azt ha meg-
mutathattyátok, hogy a' Pápisták-is ná-
loknál előbbeni Keresztyénektúl szakad-
tak el valaha; és az, kiktől, hol, mikor,
&c. lett; ők-is meg chak olyan hitet-
lenségben lésznek, mint szinte ívattok:
hanem, valamely föld szegelyetiben lész-
nek-is, azokat kell fel-keresnünk, a' kik-
től ezek el-szakadtak; és üdvösségünket
ha kívánnjuk, magunkat azokhoz kell
adnunk, mert az igaz Keresztyének azok
lésznek. De t'kűnnyeb a' fejer hollókat
fel-találnunk, hogy sem azokat. E' lé-
gyalázás-nélkül azért, atyám-
fia, el légy.

† Testorum,
regio Indiæ
extra Gangē.
albis Corvis
abundat: *Ptol.*
lib. 7. Ista ho-
die regnum
Pegu dicitur.

HUSZON-KETTŐDIK TANUSÁG.

*A' Luther, 's Calvinista Vallás,
minden részeiben merő bizony-
talanság.*

Catholicus tanít-is, inté-is Predikátort.

*a' Ezt Georgi
Ratkainak
híjak vala,
ki, 1609. ész-
tédőbē Nagy
szombatban
predikálko-
dott: Lévai
Predikátor-
ságában holt
osztan meg.
* Quod vult;
nō quod est,
credit, qui
cupit errare:
Quidam.*

** Nulla volū-
tas potest cre-
dere, si nul-
la sit persuasio,
cui credatur.
S. Aug. de Spir.
lib. i. c. 34.*

1. **E**' Des Predikátorom, ismertem én
a' Predikátort, 's fő helybē lakót,
kinck, a' Hit dolgairól szóltokban, egy,
a' *Catholicusok*-, a' vagy Pápisták részé-
ről, ezeket szóllá: Ezen formán, Uram,
hát te még azt-is el-hiheted, hogy *Palat-
tinus* Uram most észik, aluszik, nyúlász,
vagy kertbē sétál. Melyre amaz, * El-hi-
hetem, ugy-mond; 's miért nem, ha aka-
rom? Mit gondolk már e' felől? Hívés-
nek, vagy ezt inkább nem esztelenfégnck
tartod-e? Mert, az bizonyos nem vól-
na, *Palatinus* Uramakkor mit cheleked-
nék. Es bár úgy lenne-is, hogy akkor
azt chelekedné, a' mit mond hogy hiszen
felőle: mindazáltal, ez mikor azt feromá
okból bizonynyal nem tudhatná, chak
kordé vólna dolga. Nem-is elég * az
akarat, valaminek el-hitelére. Mert,
úgy senki nem akarhat valamit el-hinni,
XXII. Tanuság, hogy

hogy azt hiheffe, ha nem láttya miért
kellyen hinni.

2. Már néktek a' Hit dolgában, min-
den Vallástok chak illyen kordé, még
azokban-is, mellyeket a' *Catholicus*,
vagy Romai Anyaszentegyházzal igazán
vallotok: minéműek, a' ^b *Ss. Háromság*
egy Istenről, és a' Keresztyén Hitnek
némely több Ágazatiról-valo vallásitok.
Mert, azon fordul-meg a' Hit dolga,
hogy ember meg-chalatkozhatatlanúl
bizonyos légyen abban; 1. Hogy üd-
vótságunk dolgában, magunk vezetésé-
re, vagyon Istennek e' világon könyve.

2. Hogy az a' Könyv, ez, vagy amaz, 's
nem más. 3. Hogy az, minden részeibé
hiteles; vagy, mellyekbē nem. 4. Hogy
az, meg-változtatással, hozzá-tévéssel,
vagy valaminek belőle ki-vételével, meg-
nem vesztegettetett. 5. Hogy a'nak igaz
értelme, ez, vagy amaz, 's nem más, &c.

Tí pedig bizonyosok, meg-chalatkoz-
hataltanúl ezekben nem lehettők: mert
egyéb vezéreték ebben ninchen, a' ma-
gatok eszénél, 's itéletinél: mely hogy e'
dologban meg-chalatkozhatatlan vól-
na, mondani magatok sem meritek. En-
gemet ne ints, 's másokat se hitegefs az-

XXII. Tanúság.

ért il-

b A' mint ez
szóval meg-
mőgyák ám:
mert azért
egyeb-kép-
pen, ebben-
is dolgokat,
lásd az 34.
Tanúságba,
§. 6. Azt pe-
dig.

Lásd erre a'
19. Tanúsá-
g. 2. Vala-
melly: utól-
lyát.

értilyen esztelenfögre, hanem inkább néked-is légyen gondod üdvösségedre.

HUSZON-HARMADIK TANUSÁG.

**A' Sz. Irás-felől, Lutherek-nek,
's Calvinisták-nak semmit
nem bihetni.**

Még-is *Catholicus* traktál Predikátorral.

Ex 3. August.
lib. ad Honor.
de Util. Credō.
cap. 14. A' 33.
Tanuság - is
ezen értel-
mü.

HOgy-ím a' Sz. Irásból ennyit bizonyítasz: El-hittem, hogy, A' mit a' Profeták, Apostolok, és Evangelisták írtak, az, minden egyéb bizonyfág-nélkül, igaz. 'S hiszem tí-is, mindenekelőtt ezenre tanitanátok. Várhattam már, ha'd gondolkodgyam én itt valamit. A' Profetákat, Apostolokat, és Evangelistákat, én soha sem láttam. Hát, kiknek hihetem, hogy ezek voltak, éltek, 's írtak valaha? Nem látom, okkal, 's eszeffen kiknek hihefsem, hanem a' Pápisták-nak. *Lutherek-nek, Calvinisták-nak*, * sem pedig ezeknek első Attyok-nak, *Luther-nek, Calvinus-nak*, nem hihetem: mert, szinte mint én, úgy ők-is azokat szemökkel nem látták. Nékiek-is azért másoktól kellett ezt érteniök, *felől*

XXIII. Tanuság,

hinni-

hinniſk. Nem halhatták, 's hihették pedig egyebektől, hanem † Pápiſtáktól, kikről, Uj Tudomány találásokkal, 's Vallás költéſekkel el-is szakadtak. Hát miért nem inkább azoktól kérgyem, értelem, 's hidgyem, mit írtak, 's michoda értelemmel írtak a' Proféták, Apoſtoloſok, és Evangelifták, a' kiknek hiteles méltóságokért már hiſzem hogy valamit írtak? Tí magyarázzátok-e nékem azt előmbe, mit írtak, 's michoda értelemmel írtak azok? kiket, hogy vóltak-is, hogy éltek, 's írtak valaha, nem itélem hogy hinnem kellene, ha nékem azt tá mondanátok. Mondom azért, hogy azok a' Pápiſtáknak hihetem. Tí pedig, kik ily újak-is, ily kevesen-is, ily igye- netlenek-is vattok, abban ſemmi kétség nincsen, hogy tí-bennetek ſemmi hitelt-ſzerző méltóság nincsen. Michoda nagy bolondſág azért ez, hogy a' Pápiſtáktól hidgyem hogy a' Proferák, Apoſtoloſok, 's Evangelifták vóltak, éltek, és írtak valaha; 's a' *Lutherék-től*, *Calvinifták-től*, vagy máſoktól tanuljam, 's hidgyem, mit írtak, hogy írtak, 's michoda értelemmel írtak? Mert a' Pápiſták ha el-fogynának, és engemet ſemmi-

† Testamus
in Papatu ef-
ſe multa bo-
na. quæ inde
ad nos fluxê-
re. Ibi enim
eſt vera Scri-
ptura, &c.
Luth. rom. 2.
Latin. Viſſam.
epiſt. ad duos
Plebã. edit. an-
no 1557. per lo-
an. Luſt. f. 329.

re nem taníthatnának: azt sokkal hamarab el-hinném, hogy a' Profetáknak, Apostoloknak, Evangelistáknak semmit nem kell hinni, hogy-sém mint azt hinném, hogy azoknak Irások-felől, valakiktől másoktól kellyen tanulnom, azokon-kivül, a' kik-által azoknak hittem.

HUSZON-NEGYES DIK TANUSÁG.

*Az Apostoli Hit, a' Catholicus,
vagy Papista Gyülekezet-kivül,
másban nem lebet.*

Plebános ád tanuságot Halgatóinak.

2. **M**Int akár-mely folyó-víz, valamely kő-sziklából fel-forván, mingyárt fekvésbe vészi magát; mely-nélkül, igyenefen nem-is folyhatna; és nem csak el nem szárad, de még † a' jobbról's balról-lévő forrásokból, nevedeten nevededik-is; 's így, sok tekergések-után, végre, vagy maga-szerént, vagy magát más folyó vízbe ontván, a' tengerbe szakad: Így, a' Keresztyén Hitnek-is folyó-vize, Krístus Urunkból, kit az Irás * Kő-sziklának nevez, fel-forván, soha el nem száradott, sem el nem száradhatott;

† Nascitur
exigu^s, sed o-
pes acquirit
eundo: Qua-
que venit,
multas acci-
pit, amnis,
aquas. Ovid.
* Isa. 28. v. 16.
Psa. 117. v. 21.
Mat. 21. v. 42.
Act. 4. v. 11.
Rom. 9. v. 33.

XXIV. Tanuság.

hanem

hanem inkább, hol egy, 's hol más Pogán népnek, 's nemzetségnek arra magát adásából, az nevedekten nevedevén, fekvésében folyva, mind e' mi üdönkig megmaradott; és végre, magát az utolsó Itéletnek tengerébe önti.

2. A' mi pedig a' Folyó- vizeknek a' völgy, vagy fekvés, melyben folynak; a' Keresztyén Hit folyó-vizének az, az Egyházi Fejedelmeknek, Püspököknek személyek; kik az Apostoloktól-fogva, egy-más- után, félben-szakadás-nélkül következően; és választás-, szentelés-, 's küldés-által, egy-mást, mint a' hab, úgy tolván, a' Keresztyén Hitet, tisztaságában meg-tartották. Krisztus Urunk azért, az Apostolokat választotta, szentelte, 's küldötte Egyházi tisztre; kik mind egyig Püspökök voltak; és egyszer'smind a' Keresztyén Hitnek Folyó vizét-is, magából, beléjek áraztotta. Az Apostolok, ismég más Püspököket választottak, szenteltek, küldöttek; mint, † mások, † másokat. Sz. Pál pedig, a' többi-között, Timóteust, és Titust-is: és ők-is, a' Keresztyén Hitnek folyó-vizét, magokból,

XXIV. Tanús.

F 2

egy-

† A. & 13. v. 2.
3. Saulum & Barnabam.
A. & 14. v. 23.
cap. 20. v. 28.
1. Pet. 5. v. 2.
Vide Baron.

Annal. Eccl. ad Annum Christi 44. versus finem. §. Nunc ut ad res gest.

Tit. 1. v. 5. Constituas per Civitates Presbyteros.

De Episcopis verò à S. Petro ordinatis, vide Baron. Annal. Eccles. tom. 1. ad Annum Christi 64. initio. De S. Ioanne, redeunte ab exilio, Eusebium, lib. 3. c. 77.

egyszer'smind azokba folytatták; azt vé-
lek közölvén, nékiek *commendál-ván*,
reájok bízván. Azok ismég, más Püspö-
köket választottak, szenteltek: azok még
másokat, még másokat: kiknek sze-
mélyekben a' Keresztyén Hit, tulajdon
tisztaságában, az Apostoloktól-fogva,
eléb-eléb, szinte úgy jött, és folyt, mind
e' mi üdönkig, mint akár a' Duna, 's akár-
mi más Folyó-víz az ő fekvésében. E' mi
üdönktől-fogva ismég, Világ végezetig,
szinte még úgy foly: és akkor osztán, az
utolsó Ítéletnek tengerébe szakad; mely
azt, mint a' Tenger akár-mely Folyó-vi-
zet, meg-emélti: mikor az ottan, a' re-
ményfeggel-eggyütt, a' meg-űresül, meg-
szűnik, és tovább a' bódogult lelkekben
meg nem marad.

2. 1. Cor. 13. v.
3. 10. Vide
Valent. Tom.
3. disp. s. qu. 7.
pun. 4. ad finē.
ibi: Restat vir-
tutes: Item,
Tom. 3. disp. 1.
qu. 5. punct. 2.
medio. ibi: Ha-
bitus de de-
mōn.

3. Immáran, a' Keresztyén Hit Folyó-
vizének fekvése, a' Püspököknek egy-
más-után el-szakadás-nélkül-való kö-
vetkezése, mint-hogy a' Keresztyén név-
alatt-lévő külömb - külömb Vallások-
nak más Gyülekezetiben, a' *Catholicus*,
vagy Pápisták-kivül, né találtatik (mely
oly nyilván-való, hogy ezt, mind *Luthe-
re*, *Calvinistája*, nem sok szóra meg-en-
gedi;) világossan meg-tettük, hogy az

XXIV. Tannáság.

Apos-

Apostoli Hit, a' Sz. Írásnak igaz értelme, magyarázattya, nem másuvá, hanem egyedül a' *Catholicusok*, Pápisták Gyülekezetiben folyhatott, 's ott vagyon. A' más Gyülekezetekbē pedig, fekvés-nélkül mint folyt, 's hogy folyhatott volna, ember csak el-gondolni sem tudgya.

HUSZON-ÖTÖDIK
TANUSÁG.

Szent István Király-idétt, a' Magyarok igaz Keresztyén hitre térven, a' Pápistáknak igaz Keresztyén-ségnek kell lenni.

Egy-mással szóllók; *János Deák, Péter Bíró, Predikátor.*

1. *J* Anos. A' Predikátor, próbálgatni, én-hozzám-is el-jött vala, 's illyen kérdést adék eleibe. *Scythiá*-ból kijűvén a' mi Magyar Eleink; a' Sz. *István Király*-idétt, Sz. *Albert*, Sz. *Gelérd*, és akkori tőb Egyházi emberek-által, a' *Pogányságból*, igaz Keresztyén hitre, 's olyra tértek-e, melyben üdvözülhettek, nem-e? Ha nem olyra; az bizony, majd az Ur Istennek sem kezd tisztességére lenni.

XXV. Tanus. F 3 ni.

a Ezer har-
micz-nyolcz
esztendőben
holt - meg,
Nagy Boldog
Ástőy nap-
ján.

* Exo. 32. v.

3. 4.

Dan. 5. v. 4.

ni. Mert, valamely Pogány nemzetfő-
get, űstűl maratt hamis Isteni tisztetle-
ből, * melynek tulajdoníttya minden vi-
lági dichőfőget, jó szerenchéjét, birodal-
mát; E'mellett, Szabados életből, testi
gyönyörűség űzéséből, és minden egyéb
feszlettségbe, 's gonofságba el-merűlésé-
ből, Kereftyén Hitre téríteni; Itt, min-
den emberi elmét, értelmet, 's okofság-
nak erejét folyűl-halado dolgoknak hi-
telére; és nem chak világi győñörűségé-
tűl meg-vonyására, de még külömb-
külömbrendbéli magasanargatására-is;
másfokénak nem kívánására, magáénak
szegényeknek őstogatására bírni: Isten-
nek kivált-képpé-valo segétsége-'s mű-
kalkodása-, szívének lágyítása, akarat-
tyának hajtása-nélkül, nē lehet. Innét,
a' mint^b Lelki Tanítóink, historiákból
azt ki-magyarázzák, chuda-tételek látá-
sa-nélkül, mellyek egyedűl chak az I-
stennek mindenható erejéből lehetnek;
majd egy Pogány nemzet sem tért Keref-
tyénfőgre. Mely így lévén; ha már a'
Magyarfőg, Pogányfőgből vetkőzvéñ,
Kereftyén, 's űdvősfőges Hit-helyett,
tévelygéséből, hamis Isteni szolgálat-
ból, bálványozásból-álló, 's így, Po-
XXV. Tanusfőg. kolra-

^b Vide Thō.
Bozium, de
Signis Ecce-
siae, Tomo. 1.
li. 5. cap. 1. & 2.
Et Kalauz,
lib. 9. ca. 2. §. 2.
m. 2.

kolra-vívő Vallásra kezdett térni; az bizony dolog, hogy, az Ur Isten, hamiság terjesztésbē magát társúl adottnak talál-
tatik; mely gondolat, hogy szívünket
chak illelse-is, óltalmazzon ő Szent Föl-
ségre.

2. Ha pedig igaz, Apostoli, 's üdvös-
ségre vezérő Keresztényén hit volt, a' mely-
re tértek elsőben a' Magyarok. nem-is
illett pedig az Ur Istennek kegyes gond-
viseléséhez, hogy a' Pogány tévelygés-
nek serétségét, ő Sz. Föliségének kedve-
szerént szolgálni kívánásokból, el-ha-
gyó hegény Magyarokat, ismég más ha-
sonló, vagy még nagyobb serétségbe-is
ejtse: † Közönfészes rendelésének ez, az
bizony dolog, hogy ellene lett volna.
Mert, Urunk mondása-szerént*, az eléb-
bi serétségőket el-hagyó Pogányfágnak
földébe, a' jó mag vettetik elsőben; 's
az-után híneregettetik őstán közibe, a' té-
velygéseknek, 's Eretnekiségeknek kon-
kolya. Mondom azért, hogy így, igaz
Keresztényén Hit lévén, a' melyre tértek el-
sőben a' Magyarok; Luther-rel, 's Cal-
vinus-sal együtt, néktek-is azzal meg-
kellett volna elégednetek, és a' ennyi Ke-
resztényiségnek vére ontására, mint azok-

† Sinon per-
peram; qua-
le est, ut antè
Hæreses fue-
rint, quàm
vera doctri-
na: Tertull.
Praescr. cap. 29.
* Matt. 13. v.
24. 25.

4 Lásd erre a'
29. Tanúsá-
got, §. 10. Ez
mostan.

miatt csak ez egy-nehány estendőben lett-is, Uj Vallásokat nem kellett volna támasztanotok.

3. Azt ha mőgyátok; hogy, *Sz. István* Király idejében, a' Pápisták még külömbek voltak hogy-sem a' minéműk most: Ottan ti legyetek olyanok, a' minémű Pápisták azok voltak: 's felelek felőle, hogy e' mostani Pápisták az Eretnek nevet fejetekhez soha nem verik. Vagy pedig, Mutassátok-meg, azt az első Keresztén hitit a' Magyaroknak, *Sz. István* Király-után, Mikor, hol, kichoda, mivel, kiktől el-szakadással, &c. mochkolta-meg: 's úgy-is nyertefek lehettek. De, mint-hogy ezt-is meg nem mutathattjátok; 's a' hoz-is, a' mely Keresztén hitre magokat a' Magyarok elsőbenadták, állani nem akartok; Tévelygéstekben hogy magatok meg-körtörtetek vattok, meg-mutattjátok. *Péter*. Emberül eleibe adtad a' dolgot: akarom. 'S ezekre mit szólla? *János*. Egy elsőben monda; hogy azzal ő mit gondol, kik, mikor, mire tértek, 's mire nem tértek: de b a' *Sz. Írásból* az Igas-ságot ő láttya. *Annak-utánna*, hogy *XXV. Tanúság.* a' mit

6Nihil mirū,
si ex Dei In-
firmūto ca-
ptantur ar-
gumenta: cū

Hæreses esse non possent, si non &c. perperam Scriptura intelligi possent. Tertull. de Resurr. Carnū, ca. 40.

a' mitakarék, mind el-mondám; hogy az semmi; az bizony " semmi; hitre, hogy az ugyan chak semmi; azzal tekerék-el tölem.

Lásd erre az 46. Tanúságot, §.3. Olykor.

4. Látható pedig ennek az ő chavargása, 's chalárdtsága. Mert, im ilyenekben, azt sem meri mondani, hogy az, igaz Keresztyn hit nem lett volna, melyre a' Magyarok elsőb' tértek vala. mert ő-is által-láttya, hog' abból-is Isten gyaláztatya következne, 's úgy-is ígyét veshtené; Az Igasságot sem akarja pedig meg-val-lani, hogy, Az, igaz Keresztyn hit volt; minthogy a'hoz sem akar hódolni: Hanem, † félre ugrik; hogy, az Igasságot a' Ss. Írásból ő láttya. Szintén az pedig az Eretnekség, hogy oly Igasságot látnak a' Ss. Írásból, minéműt az Apostoloktól-fogva, Luther-ig, 's Calvinus-ig, a' Keresztynség nem látott.

† Lásd itt az 37. Tanúságot §.4.5.

5. *Predik.* Jó napotok, jámborok. Ne hadgyátok; mi jót beszéletek vala? *Janos.* Mit! Im a' tegnapi disputatziódat beszéllem. *Predik.* Tudom, tudom. Azzal a' Kérdéssel engemet igen véletlenül találtál vala: azért, a' mi fogatkozás lett a' válasz-adásban, chak a' miatt történt. Most már Könyveket forgat-

tam; reá tanúltam; 's én-is derekas fele-
 letet adhatok. *Péter.* De hallyuk, mi-
 chodást! *Predik.*

*Omnium re-
 rü principia
 parva sunt,
 sed suis pro-
 gressionibus
 augmentur:*

*Cic. 5. de Fi-
 nib.*

*De his, vi-
 de Valent. rő.*

*1. disp. 5. qu.
 3. punct. 1.*

† Scilicet, a-
 liquos Mar-
 ciones & Va-
 lētinus (Lu-
 theros, Calvi-
 nos) liberan-
 da Veritas ex-
 pectabat. In-
 terim perpe-
 ram Evange-
 lizabatur;
 perperā cre-
 debatur; tot
 millia milli-
 um perperā
 rindā; tot opera Fidei perperam administrata: tot virtutes, tot
 oharisimata perperam operata: tot Sacerdotia, tot ministeria per-
 peram fundā: tot deniq; Martyria perperam coronata: Tertul.

Præscrip. cap. 29. b A. 13. v. 46.

6. Az Ur Istennek az eleitül-fogva-
 valo szokása, hogy dolgait kichinen, és
 gyengén kezdi; 's üdövel osztán, tel-
 lyesb, 's tekéletesb állapatra úgy viszi.
 Példareá: Mingyárt a' Teremtésben-is,
 e' Világnak elsőben, a' chak gyenge, 's
 homályosb világosságot szerze; 's osz-
 tán, annak-utánna negyed napra, a' fé-
 nyeskedő Napnak teremtese-által, azt,
 ezzel a' tündöklő Nap-fénnyel, mellyel
 ma-is élünk, úgy ékesíté-meg. Ezen ú-
 ton azért, a' Magyarokkal-is elsőben,
 igaz ismértetinek gyengébb világát köz-
 lőtte; hanem annak-utánna, a' Kere-
 tyén hit Igaságának, † *Luther*-után,
 mí-általunk hirdetése-által, tellyes, 's
 tekéletes ismértetinek, és igaz tistele-
 tinektündöklő fényével im most kínál-
 ná b őket, ha magokat arra méltatla-
 noknak nem itélnék ők-is.

7. *János.* Akár kissébb 's akár na-
 gyob, gyengébb vagy vastagab, tekélle-
 tesb vagy fogyatkozottab lett légyen-is:

XXV. Tanuság.

de a'

de a' Kérdés az ; Ha *Sz. István* Király-
idétt, a' Magyarok a' mely Hitre tértek,
az igaz, 's oly Hit, oly Isteni ísméret, és
szolgálat volt-e, melyben üdvözülhet-
tek, nem-e ? Es, mint-hogy azt Isten-
adományának tulajdonítád: igaznak-is
kellett lenni. Az Isten szolgainak azért,
csak annak a' Hitnek, Isten ísméretinek,
és tisztületinek, tellyesb, 'stekélletesb
állaptra vitelében kell vala fáradniok.
Denem úgy, *Luther*-után, tí; hanem
azt, elsőben az Istenül adott gyengéb
világosságot (a' mint tí mongyátok,)
Bálványozás fetétsége nevét költvén;
igyekezettel tellyeséggel el-óltjátok;
és helyette, 's ellene, más világosságot
gyújtotok. Melyben, mint-hogy nagy
nyilván Isten-ellen törekedtek: bizony,
ti nem Istentül küldött Lelki Tanítók,
hanem Ördögtül rafízított Lélek-lopo
Martalóczok lehettök. *Predik.* Igazán
mongyák; hogy, Nem jó lúdra szénát
vesztégetni: Bőlc emberekkel tizser in-
káb *disputál*-nék, Hogy-sem ilyen tu-
datlanokkal szóllanék. A' bőlc felelet
nem fér fejdökbe; mely-miatt, ember sem
lehet nálók bőchben. *János.* Azt be-
széllem vala szinte most-is, hogy meg-
XXV. Tanúság. bőchül.

böcsüllek. Es jűj-el még, ne többször,
bár chak egyszer!

H U S Z O N - H A T O D I K T A N U S Á G.

*A' Lutherék-nek, Calvinisták-
nak, a' Sz. Irás-körűl-valo minden
munkájok, chak baszont a-
lan.*

Egyházi ember ád tanuságot a' Predika-
tornak.

HA mely ember sákját keményen-
töltene, 's annak száját bé nem köt-
né; valamit töltene belé, azt chak el-vef-
tené, mert azt kötés-nélkül az meg né
örzené. A' Sz. Irás-körűl minden tí for-
gódástokban, 's fáradozástokban-is,
szinte még chak annyi haszon. Mert an-
nak magyarázástoknak, abból tanítá-
stoknak, bizonyítástoknak, 's hamisí-
tástoknak, az volna chomója, ha vala-
mely úton, 's okból, a' felől bizonyosok
lévén, hogy annak magyarázásában, be-
lőle tanítástokban, bizonyítástokban,
's hamisítástokban, meg nem chalatkoz-
tok, sőt meg sem chalatkozhattok, azt
magatok-is hinnétek; és azont, mások-
XXVI. Tanuság. nak-is

Ezekre lásd
a' 28. Tanu-
ságot-is.

nak-is szemök-eleibe adhatnátok. De mostan, magatok-felől-is, nem chak nem hiszitek; de sőt azokban, meg-chalatkozhatatlan - vóltorokat ugyan nem-is hihetitek, okát magatokban nem találhatván, azt miért hihefétek. E' földött, lehetetlennek-is tartjátok, hogy föld-földött oly találtathassék, a' ki azokbá

Okát pedig annak hihefének lásd a' 27. Tanuságnak utólyan.

méltán meg-chalatkozhatatlannak tartathassék. Es ezért, gyalázzátok azokat-is, kik azt tartják, 's tanítják; hogy, az már egy léfzen-e, vagy többen léfznek, de kell ég-alatt olyyaknak lenni, kik az Irás magyarázáfában, a' Szent Léleknek vezetéféből, 's vezérléféből, meg-chalatkozhatatlanok légyenek; abból, igaz-helyett, mí-előnkbe hamisat ne, adgyanak, ne-is adhasanak. mert a' nélkül, Vallásunk Keresztyén Hit sem volna; mely meg-chalatkozhatatlan; mint annak jelentője, az Ur Isten-is, hogy meg-változhatatlan: Hanem az, *Opinio*, chak vélekedés, bizonytalan dolog volna: *Fortè ita, fortè non*; Ki tudgya, igaz-e, nem-e: Talám igaz, 's talám nem. Ezért, † a' Ss. Irás magyarázattyáról potrohos Kőnveket írhattok, belőle bévféges tanítást tehettek, számtalant bizonyíthattok,

4 A' Catholicus, vagy Római gyülekezet ez. Lásd a' következő Tanuságot erre.

† Putativum est omne, quod apud Hæreticos est: *Iren. lib. 4. c. 60. §. 2.*

XXVI Tanuság.

lokot

fokat hamisíthattok: de semmi nyíláson nem láthatván ezekben meg-chalatkozhatatlan - vóltorokat, mint a' szája bémem körtött sákba töltött hogy el-foly, 's el-chorog; úgy mind az, csak füstbe-mégyen, haszna semmi nem lészen: mert eszelsen rajta meg nem nyughatni, üd-
wótséget rajta nem fundálhatni.

H U S Z O N - H E T E D I K T A N U S A ' G.

*A Sz. Atyák, mikor méltóságosok,
a' vagy szava-bíbetők?*

Azonrúl adott más tanuság.

Ex Bell. C6.
trov. sumta.
Valétiam et-
iam vide To-
mo 3. disp. 1. qu.
1. punct. §. 46.

Szent Atyáink, vagy Püspökink, és
Theologusink, a' vagy Sz. Doctörink-
felől, nekünk *Catholicusok*-nak, a' Hit
dolgai igazgatásában, ez vallásunk: Elő-
szőr; Mikor ezek, vagy *Conciliom*-ban,
vagy Irásokban mind egyet tanítanak,
's végeznek valamiről, azt minden kétel-
kedés-nélkül vészfűk. Mert azt mon-
gyuk; hogy, Az Anyaszentegháznak Sz.
Attyai, 's Doctori, valamely tévelygésbé
úgy egyet nem érhetnének, hogy az
egész Anyaszentegyház tévelygésbe nem
esnék, 's el nem veszne: mert a' Keresz-
tyén

*Láld erre az
3. Tanuság-
nak is utol-
lyát.

XXVII. Tanuság.

tyén nép, az ő Lelki Attyait, 's Sz. Doktorit követni tartozik. Nem lehetséges pedig, hogy az egész Anyaszentegyház tévelygésbe essék, 's el-veszjen. Másodszor; A' Sz. Atyák, 's Doktorok, külön Könyveket írván, ha minnyájan nem tanítanak-is valamit: mindazáltal, ha egy-néhány nevezetes Doktor tanít, és a' többi annak ellene nem mond, noha ők-is Irásokban azon dolgot említik; azokat-is bátran követhettyük. Mert az a' halgatás, mellyel a' mellett el-múlnak, elég tanúság arra, hogy ők-is a' többbitől, abban különbet nem értenek. Mert, ha mikor az történik, hogy egy valaki a' többbitől különbet ért, 's tanít, egyszerűen mind foka találkozónak, a' kik annak ellene-írnak. Harmadszor; Ha mikor valakik a' magok vélekedéseket követik valamely dologban, egyebektől különbet értvén, azoknak semmit nem hiszünk, mint, kik magoknak pártot ütöttek.

2. Szép, és bizonyos dolgok ám ezek, nem úgy mint ti-köztetek, kinek-kinek a' maga lelkének, vagy bizonytalán tette-sének vakmerő követése. Ezzel pedig, hogy a' Sz. Irás magyarázában támasztott kérdéseknek el-igazításában, 's egész

Lásd erre az
26. Tanusk-
got.

XXVII. Tanúság.

a' Ke-

a' Keresztyénfégnek igazgatásában Sz. Atyáinknak, 's Doktorinknak megchálakozhatatlanságot adunk: azokat emberfég-földött-yalo állapotra miné emellyük; hanem, a' Szent Léleknek vélők-létével, 's vezérlésével ékesíttjük: mely, az Ur Istennek nem chak gyalázattára ninchen, de sőt még dichőségére, 's tisz-

Effectus omnes, non solum principi causa, sed etiam instructio, quo illa usa est, merito assignantur.

*Vide Bellar. lib. 2. de Conciliis, ca. 12.

tetségére-is vagyon. nem külömben, mint, mikor a' fűvekben, fákban, 's kővekben-is, annak Istentől beléjek óltásából, gyógyító erőt ismérünk; a' földnek, bor, búza termést tulajdonítuk, &c. Tanítások pedig ezeknek, és végezések (hogy itt már ezt-is ide tegyem,) áll imé

Három dolognak *előnkbe-adásokban: 1. Az Istennek Irva, vagy Irás-nélkülvaló szavai mellyek legyenek. 2. Az Istennek szavait mint kellyen érteni. 3. Az Isten szavaiból, minémű Vallásokat, vagy üdvösséges Tudományokat hozhatni ki.

HUSZON-NYOLCZADIK TANUSÁG.

Az Romai szent Gyülekezet vallásiban, chak egy tévelygés sem lehet.

XXVIII. Tanuság.

Egy-

Egy-mással szólók; *Plebános,*
Predikátor.

1. **P** *Leban.* Doktoritok-közzül oly,
a' Hat-száz tévelygést-is mert a' mi
Romai hitünkben számlálni. *Predik.*
S' nò, ha két hat-százat számlált volna-
is, a' számlálást el-vétette volna-e; mikor
a' fok tévelygés ugyan pofog Vallástok-
ban, mint a' hangya határábá, vagy fész-
kében. Mert az Írás erről így szól; 's tí
az-ellen ezt vallyátok. Amarról ilyen
tanítást téssen; de tí, ellene ilyen ha-
mítségöt óltalmaztok, &c. *Plebános.*
Ezeket én hallom, 's értem; elég nagy
vádolás. Eebben ha valami léssen: nem
Hat-százra, de chak egy abban-lévő té-
velygésre-is, én bezzeg a' Pápistáságnak
ellene-mondok. Erre pedig nekem több
sem kell, hanem hogy valami jó úton 's
módon, chak azt ad előmbe, hogy e' *Di-*
sputatzió-ban, nem egy vakjában szól-
tal akár-mit el, a' minyelvedre jött, chak
hogy ne halgass; és nem magad meg-
chálatkozható ítéltednek vakmerő, 's
bizontalan tettéjét beszélted, hanem ta-
nításodat a' Sz. Írásnak tulajdon, 's igaz
értelméből tetted. *Predik. Bátor.* A'

a' Az 6. Tanu-
ság kezdetit
lásd a' könyv
szélin.

Ezekhez ha-
sonlókat lát-
hatfi a' 6. Ta-
nufagbá. §. 2.
Ezt ha meg.

XXVIII. Tanus.

G

mon-

¶ Omnes Hæ-
retici, Scrip-
turas sibi vi-
dentur sectari,
cum suos
potius secten-
tur errores:
ac per hoc,
nō quod eas
cōtemnānt,
sed quod eas
non intelli-
gant, Hære-
tici sunt: S.
August. *epi. ad
Consentium.*

¶ H R Ő, 's
mondottak - fölött azért, erről + a' S.
Írásnak, itt, ez nyilván-valo tanítása.
Azonról imitt-is az Írás ismég így szól:
melly, noha homályosb mondás, de az-
ért azon S. Írás, maga, itt, 's itt, ebben
magát így magyarázza. Másikat, eze
mondám. 'S erről-is itt's itt, a' S. Írásnak
ez világos mondása. Imez, azon-felől
nem oly világos mondás, de azért ugyan
oda szolgáló; 's így kell érteni, &c.

2. *Pleban.* De, tudod-e mit chele-
kezel? Hiszem most-is a' S. Írásról-
valo szám, és ok-adás vagy on előtted,
's még-is azon S. Írásból mutogaték te im-
ezt amazt. Evezék evezék azért, 's ugyan
chak ott vagy. Szóllasz, de semmit nem
mondasz. Azért te, noha mondod, hogy
a' S. Írás maga, így, 's amúgy magyaráz-
za magát; de azért én a' S. Írás szóllását
nem hallom, hanē a' te nyelved ám elég-
gé pörög, 's a' te magyarázó szavaidat
hallom. Vagy, a' te szavaidat akarod-e
hogy S. Írás-gyanánt vegyem? Chak
szél-szók azért ezek, valamig előmbe ad-
ni nem tudod, miből tudhassam, 's hihef-
sem bizonynyal, hogy a' S. Írásnak ilyen
magyarázáfaban, rakogatafaban, eg-
gyiknek másikkal össze-vetésében meg

XXVIII. Tanúság.

nem

nem chalatkoztál. Azért, ha tőled lehet, láss jobban dolgodhoz. Hogy-hogy? Még a' Sz. Irásba kapk-e? *Predik.* Hát? Hóltommal szakadok én el a' Sz. Irástúl. Az nekem óltalom helyem: az az én erőskő-váram.

3. *Pleban.* Mert olyhoz kellene ám folyamodnod, mely-mellett minden of-tromlás-ellen meg-maradhatnál. De ládd-e, hogy a' Sz. Irás-körül meg nem állhatk. Mert, egyszer, kétfzer a' mellől a' mivel el-vertelek, még azonnal, attúl az óltalom-helytúl, el-vonfzlak; és abból az erőskő-váradból, tízfzer, húfzor, belé szorúlk-is, ki-hánylak. Mert a' Sz. Irást ha fzon-ként vészéd-is, 's egyyiket a' máfikból úgy magyarázod-is, véget-lenül abban ugyan elő nem mehetk. Azért, valahol tartózkodol-is meg, ottan még ezen kérdéffel léfzek rajtad: 'S nò; Honnan, 's miből hihetem már, hogy ezek ugyan így vának? Azt az Irás mon-dását, hogy arról, 's úgy kell érteni? Amaz, hogy oly világos? Imez, hogy amazt magyarázza? A' mit itt homályos-ban, amott hogy világosban azont mon-gya? *Predik.* Nò! Hát ugyan semmit

XXVIII. Tanús.

G 2

nem

Formalia vez
ba Thomæ
Ratko, de qua

1782. az 30. Tanús. 9. 3. Elő: in margine.

* Nulla voluntas potest credere, &c.
Lásd a' 22.
Tanúság ele-
it, a' könyv
szélin.

nem akarék te hinni. Látsad; de nagy erős hittel hiszem én ezeket. *Pleban.* Vaj pedig, legény, nem hívés, hanem oktalanság azt akarni hinni; 's * nem is akarhattya úgy hinni, hogy azt hiheffe, a' minek okát ki nem láttya, miért kellyen hinni. Ad okát azért, miért kellyen hinnem, hogy a' mellyet adál, a' Sz. Írásnak az igaz magyarázattya; 's kész vagyok hinni. *Predik.* De sőt, ha nem hiszed, vagy itéled hogy nem-is kell hinned; Írás magyarázásokban mi miért né tették, te mond okát. Tanult ember vagy, kell a' dologhoz értened. Nem is tudom michoda Pap vólnál, a' Sz. Íráshoz ha nem tudnál. Ez én magyarázatomat azért meg-hamisítván, te mongy jobbat helyette, 's ottan hadgyuk arra. Jó ez.

3.

4. *Pleban.* Hogy abban feledéken-
ség ne légyen; itt, Elsőben; Ezt hát jer írjuk-le, hogy, I'm semmi nyiláft nem találhaték, mellyen magad-is láthassad, nekem-is előmbe adhassad, hogy a' Sz. Írás magyarázásokbā, valami okból, meg ne chalatkozzál. Mely úgy lévén, valamellyeket láttatol tehát magadnak a' Sz. Írásból szóllanod, azok mind csak
XXVIII. Tanúság. a' ma.

a' magadtettféid: mellyek-felől, havalahonnan magadnak bátorfágot megszerzettél, hogy e' dologban néked valamitettük, annak mindigaznak kell lenni, azt bátran magad sem követheted. Másodszor; Tartfuk ezt-is eszünkben; hogy, Irás magyarázásunknak okát, mint ti, bár mi-is, ne adhasuk-is, néktek az de miben segét? Mert a' mi sebünk, titeket meg nem gyógyít. A' mi kétség-voltunk a' Sz. Irás magyarázásában, titeket azöbana n-lévő bizonytalanságtokból ki nem tisztít: Veletek egy verembe esésünk, azonból titeket meg nem szabadít. Igaz, hogy betegségték bérészefek, hozzátok hasonlók, veletek egy hajóban evezők leszünk: de néktek abból, nyavalyások! semmi hasznótok nem lesz. De, Harmadszor; Irás magyarázódát én még hamisnak nem mondtam vala: annak, mint üdvösségemet mellyen kellett volna fundálnom, igaz-voltának okát hallani tőled ha kívántam, méltatlant azzal még nem akartam. Negyedszer; Haveled a' felől én szóba erednék, és Irás magyarázódát ellenem megnyernéd; úgy-e, hogy abból azt igaznak hihetnéd? Másnap, egy náladnál tudá-

2.

3.

4.

kosb, és azért, a' Sz. Irás rongyoláfaban-
is vakmerőb Calvinista társod (maga-
tok-közöt-is a' mely egyenetlenek vat-
tok,) vagy valamely Luther, Szent-Há-
romság-tagado, a' vagy más, el-jűne; és,
a' melly Irás magyarázást én-ellenem,
meg-nyertél vala, ez markodból azt ís-
még ki-disputálná. Mely ha lenne (a' ti
dolgotok a' mint vagy on; meg-is lenne
pedig,) a' mi tegnap igaz lett volna azért,
hogy én-ellenem azt el-nyerted; azon-
ísmég ma hamis lenne, azért, hogy azon-
te-ellened más el-nyerte. Es így, azon-
egy, igaz-is, hamis-is lenne. A' mire te
nézsz azért; ez én-velem indítani kíváno
disputatziódból, Irás magyarázódnak,
's Vallásodnak igaz-vóltát, még ugyan-
megnem mutatnád. Ötödször; Az Irás
értelme-, 's magyarázattya-felől, nem-is
akaro k ám én-veled disputatzióba szál-
lani, hogy annak egyikét hamisítottam,
's másikat igazítottam, mert, * minem-
mind Mesterek lehetünk: hanem, mint-
hogy Irás magyarázásban ártád maga-
dat, ha magyarázódnak igaz-vóltát
meg-mutatod; hozzá meg-hóldolok:
ha nem mutathatod; csak az, hogy tőled
távul járok. Hatodszor; Múltán én-tő-

5.

* Nolite plu-
res Magistri
fieri; fratres
mei. 1ac. 3.
v. 1.

6.

XXVIII. Tanúság.

lem,

lem, a' Sz. Írásból veled disputatzióba-
bochátkozásomat nem-is kívánhatod:
Meria' Sz. Doktorok, kötelesek az Írásnak
annyira-valo tudására, hogy magyará-
zattyát tudgyák; annak okát adhafásák;
az ellent-mondók-ellen azt meg-óltal-
mazhafásák; Viszont, azonnak hamis ma-
gyarázóit meg-czáfolhafásák. Már pe-
dig, én, noha Pap vagyok, de azért, chak
másod rendben-lévő Tanító vagyok; ki
tanuságomban annyira nem mehettem,
elő, hogy a' Sz. Írásban tudós lehettem
vólna. A' *Catholicusok* pedig, a' Sz. Írás-
hoz- valo böchületökből-is; a' gyarló
disputatzióból a' Halgatókat botránko-
zástúl féltésökből-is (kik azt bihetnék,
hogy a' Sz. Írásból mi jobban annál ugya
nem bizonyíthatunk;) hogy e' félék azt
mochkollyák, 's marczongják, ugyan,
† nem-is engedik. A' nálamnál-is ru-
datlamb " ködséget azért én-is, mint va-
kokat, noha igazgatom: de azért, ísmég
engemet-is a' Sz. Doktorok, mint szemé-
fék a' szemé-fájót, úgy vezetnek. Mondó
azért, hogy én-tőlem senki méltán a' Sz.
Írásból-valo disputatzióra-fzállásomat.

XXVIII. Tanús.

G 4 nem

† Vide Valent. Tom. 5. disp. 1. qu. 10. punct. 4. §. Secunda assertio; & seqq.
" Lásd erre a' 31. Tanulagban, §. 4. Mellék. az könyv szelin az
igazítást.

Cum quis ad
probandā Fi-
dem Christi-
anā inducit
rationes, quę
non sunt co-
gentes: cedit
in irrisionem
(*Hæreticorū*)
Infidelium.
Credūt enī,
quod huius-
modi ratio-
nibus innita-
mur, & pp-
ter eas creda-
mus: S. Tho-
mas . 1. parte
Summę q. 18. 30.
artic. 1.

° Az Új Vallásokól lévőknek, mindegyig Doctores Doctóranak, Bölchek bölcheinek kell néktek lenniük. Erre lásd a' 42. Tanuság eleit.

Aristarch' dicere solit' fuit: Olim vixerant septē Sapientes; nunc haud facile invenias totidem Idiotas: Notans Sophistarum (*Hæreticorū*) turbam, qui se pro Sapientib' iactabāt; ut vix superesset, qui se pfiteretur in doctū: Eras. lib. 6. *Apoph.*

“Tanta ac talis est divinx Scripturę sublimitas, ut nō solum verba, quę à

Sanctis, vel ab ipso Domino dicta referuntur; sed etiam circumstantiæ rerum, quę simpliciter posite videntur, spiritualibus sint plenę mysteriis: S. Gregor. *in Homil.* * Májd. §. 7. lásd a' könyv szélén felőle. † Quod Medicorum est, promittunt Medici; tractant fabrilia fabri. Sola Scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc Sophista verborosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antè quàm discant. S. Hieron. *epi. ad Paulinum.*

nem kívánhattya. De, Más a' ti dolgok: “Mert egész világ ellen-is, együl egyig Doktoroknak Doktorának, bölcheknek bölcheinek kell néktek lennetek. A' Sz. Irást, “minden titkaival, mint a' tíz újotokat, úgy kell tudnotok: mert egyéb-képpen, Vallástok tanításfzerént, mint léssen-meg, hogy üdvösségtek dolgában magatokat senkire ne bízzátok; hanem az Igaságot, a' fok Hamiság-, 's tévelygések-közzül, mint a' kichin szikrát, a' fok hamu-közzül, magatok keressétek-ki; és kinek-kinek közzületek a' mi tetténdik, Világ-ellen-is azt kövessétek?

5. Es bölchességtek-felől * én nem szóllok: de azért, chak fájo szemmel-is én a' mit e' dologbā láthatok, az bizony dolog ugyan, hogy Vallástoktól vett szabadságtok-mellett, mint egy állat, a' makkos erdőt, úgy † a' leg-aláb-való-is köztetek, minden felelem-'s bőchület-nélkül, a' Sz. Irást, follyá's túrja. En, tőled sem kívántam, hogy a' Sz. Irást

XXVIII. Tanuság.

bame-

ba meríts kőrmecidet : de minek-utánna magadtól belé kapál, igazságom volt annak tőled meg-kérdesére; Honnan, 's miből tudhassam, 's hihefsem bizonyal, hogy a' Sz. Írás magyarázattyában meg nem chalatkóztál. Mellyet, mint hogy még eddig meg nem mondottál, most-is kész vagyok meg-hallani.

6. *Predik.* Tudhatnád, ha akarnád; hogy, A' mellyeket szoltam, én sem újomból szoptam; hanem Doktorim értelmét mondottam. Mikor pedig a' Sz. Írással a' te Doktorid-is hasonlóképpen bánnak; hogy, Magyarázzák; egy Írás helyéről másra mutatnak; a' homályost más világosb Írás módásából téstik nyilvánban-valóvá : Mi az oka, hogy a' mit a' te Doktoridban el-szenveds, vagy javallasz-is, azt az én Doktorimban vétkefted? Az enyimeknél, " a' te Doktorid mivel bölchebbek, hogy a' Sz. Írás ilyen magyarázásában az én Doktorim megbotlanak, 's a' tieid meg nem chalatkózhathatnak? Tudnád-e te nekem bizonyosúton előmbe adni, miből tudhassam meg-chalatkózhatatlanúl, hogy a' te Doktorid ott, 's abban, meg nem botlottak, a' hol, 's a' mibé néked-is, nékiek-is úgy tették, hogy meg né chalatkóz-

Doktoridokra nem mutathatnak.

Scripturarum intelligētia, & Miracula, quod nō nisi in Ecclesia Catholica reperiantur, & Patribus Ecclesiae Dotes appellantur: Vide Baron. in Annal. Eccles. ad Annum Chr. 24. multa post medium. §. Arqueonia. Lásd erre a' 27. Tanuságot.

Formalia ver
ba Michaëlis
Sári, de quo
Documē. 12.
§. 1. Ez eléb-
bői. in marg.
Item, Docu.
§. 3. Első:
in margine.

tak? Mint az enyimek, a' te Doktorid
talam ingyen nem-is emberek, hanem
Angyalok. Azért, nyilván azok néked
chak azért oly meg-chalatkozhatatla-
nok, mert kedved vagyon azokhoz, mel-
lyeket a' Sz. Írásból tanítanak: az én
Doktorim pedig, azért oly botlók elöt-
ted, mert a' mellyeket azon Sz. Írásból
tanítanak, még eléb kezted azokat utálni,
hogy-fem mint tőlök akartad volna
hallani.

I.

a' Amaz-sze-
rént: *Lutho-*
ren én mit a-
dok? *Calvinus*
sal mit gon-
dolok?
b Mint jót,
igazat, 's Sz.
Írással eg-
gyezőt.
c Mellyet
hidgy, vally.
d Azt maga-
dévá térszed.
e Haszonta-
lá forgatod,
hogy azt Do-
ktorid írják,
taníttyák.

2.

Hasonlót
lafs e'hez a'
30. Tanuság:
§. 3. Első;
Tudok.

7. *Plebanos.* Először; Doktoridra-
méltán úgy igazíthatnál, ha benne hi-
teles méltóságot mondanál, mellyen az
Írás magyarázásokban, és abból tett ta-
nításokban, magadat egy-általlyában
fundálnád; igazaknak azokat, mondá-
fokért tartanád. De mostan, Doktorid-
nak egy-általlyában te mikor a' semmit
nem hisz; meg-próbalások-után, ma-
gad ítéletinek követéséből, b a' mit ta-
nításokból c vesz, az már d tiéd lesz, 's
miatta többé viszka Doktoridra chak
e hejába nézh. Másodszor; Az éntompa
elmémnek akó-fája, vagy tudomá-
nyomnak mérő-kötele, rövideb, hogy-
fem mellyel akár-mely Valláson-, Pá-
pistán-, *Lutheren-*, *Calvinistán-*, egye-
XXVIII. Tanuság. beken-

bekén-lévő Doktorok bölcheségeknék
 hordóját, vagy *Dunáját*-is én meg-mér-
 hetném. Mert, f a' mint én tartom, a' Ke-
 restyén név-alatt-lévő akár-mely Vallás-
 ban-is, hatalmas Bölch emberek vannak.
 De nem bölcheségen fordul-meg a' do-
 log; mert így, vagy mind igazak, vagy
 azok mind hamisak volnának: mely
 nem lehet. Harmadszor; Az én Dokto-
 rimnak hiteles méltóságok állatására,
 semmit én, a' te Doktorid hiteles-vól-
 tok- állatástok-főlött nem mondhat-
 nek-is, azzal Doktorid hiteleségre nem
 emeltetnének: hanem az én Doktorim
 vetetnének-le hiteleségből; melyből
 még nem látom michoda vigasztalásid
 lehetnének. Negyedszer; Bölcheség-
 ben-is, Doktorim a' te Doktoridnál hog'
 hátráb-maradók volnának, nem gon-
 dolnám: De azért, Doktorim köve-
 tésében, nem az ő bölch-vóltok téfzen
 engemet bátorfágossá; hanem ez: mert,
 † A' más Vallásokon-valókat, Egyházi
 emberfégre ollyak nem szentelték, a' kik-
 nek arra hatalmok lett volna: s azért,
 semmi méltóságok, hitelességök sem-
 mi nincsen. De bezzeg a' mi Doktorim-

XXVIII. Tanuság.

kat,

f Aliás, De
 Peritia Ca-
 tholicorū in
 omnib. disci-
 plinis, Vide
 Thomā Bo-
 zium, de Si-
 gnis Eccl. Dei;
 Tom. 1. li. 6. c. 8.
 De ignora-
 tia verò He-
 reticorum,
 Vide ibid. lib.
 12. cap. 18.

3°

4°

Lásd erre a'
 31. Tan. eleint
 a' Könyv szé-
 lin való igaz-
 gatást.
 † Authorita-
 te oportet in-
 duci, ut quis
 statuat, apud
 hos potius
 quam ap. il-
 los, esse Do-
 ctorum veri-

tatem. Vide
Valent. 10m.

3. disp. 1. qu. 1.

punct. 7. §. 25.

ibi: Hoc ut cla-

rius. Cōpara-

tionē autho-

ritatis Catho-

licorū & Se-

ctariorum,

Vide ibidem.

Lás eñek ha-

raráról, a' 16.

Tanúságban;

§. 3. Immár,

az Apost.

Hec ex En-
chir. Cōtro-
vers. Costeri,
De S. Script.
fine.

† Nedamne-
mus Patres:
Cogitemus
tot Sacerdo-
tes sanctos jā
quiescere.

Quid de no-

kat, olyyak-is válaštották, 's szentelték
az Egyházi hivatalra, 's tisztre, kiknek
arra törvény-szerént-valo hatalmok,
's igazságok volt: úgy-is szentelték, mint
annak az Anyaszentegyházban, rendi,
törvénye, 's módgya. El sem szakadtak
attúl, a' mire válaštották, fel-szentel-
ték, és el-küldötték őket. Ezért, au-
thoritatívusok, méltóságosok, bőchüle-
tesek, szava-hihetők. Melyből, minden
tanításokat, mint Isten Angyalitúl, úgy
vélszem; lelkemet, üdvösségemet reájok
bírom: tudván, hogy azok, mint e' do-
logban meg-chalatkozhatatlanok, en-
gemet tévelygésbe nem vihetnek. In-
nét, mint-hogy az Anyaszentegyház
Doktori, magokhozebben mindenkor,
hasonlók voltak: bezzeg a' Romai Sz.
Gyülekezet vallásiban, nem hogy Hat-
száz, de csak egy tévelygés-is lehetet-
len hogy legyen.

8. De, miért-hog e' mostaniak-földött,
még régi Doktorinknak, és † Sz. Atyáink-
nak-is, hiteles méltóságtúl meg-fosztván
őket, azon okon akarjátok meg-veté-
süket, hogy Emberek voltak: értsed,
A' Sz. Atyák, miért a' Kereszténységben
hitelesek; és őket, Vallásink bizonyítá-

XXVIII. Tanúság.

sára

lára miért forgassuk. Első oka annak azért ez: Mert, igaz és hűv bizonyságok arra, A' Kereszténység, ez egész világon, az ő idejekben mit hitt. Mert, mikor olvassuk, hogy * azon-egy időben rég, egyik e' Világnak egy részében, másik másokban, harmadik harmadikban, mi-velünk eggyet értettek, és írtak, az ő gond-viselések-alatt-lévő népet Predikatioiban tanítván, és Írásokban oktatván: kételkednünk nem kell, hogy abban az időben, az egész Kereszténységben, az a' Hit nem lett volna, a' mellyet mi *Catholicusok* most-is tartunk. Mert, mint a' Historia-írók hogy hitelt érdemlenek: úgy, és sokkal inkább hihetünk azoknak a' Sz. Atyáknak, és Doktoroknak, kik az utánok-következő Kereszténységnek nem csak azt írták-meg, akkor a' Kereszténység mit hitt; hanem még azt-is, a' Predikátorok, és Elöl-járók, a' reájok bízott nyáját mire, s miképpen tanították.

9. Második Oka: Mert azok-felől, mint kik szentséggel tekintetsek, chuda-tételekkel nevezetsek, tudományal híressek, munkában fáradhatatlannok voltak, sokkal inkább hihetni hogy

XXVIII. Tanúság.

meg

bis Domin⁹
judicabit, &
nūc anathe-
matizētur à
nobis? Hilar.
lib. de Synod. in
sine.

* Mint, Aram
száju Sz. Já-
nos, Görög-
országban;
Hieronimus
Siriában, Sz.
Ambrás O-
lasz-ország-
bā, Sz. Agos-
ton Africa-
ban, Hilari⁹
Francziábā;
Orosius és
Prudentius,
Hispaniábā;
ez-előtt Ezer
két-száz éz-
tendővel.

meg nem tévelyedtek, mint-sem mi-felölünk, új emberek-felől; kik sem Istenes étellel, sem bölcheséggel, azoknak a' leg-kisebbikével sem érünk. Mert nem hihető, hogy ilyen emberek, leginkább oly dolgokban, melyek a' Hitet állították, az Istentől úgy el-hagyattak volna, hogy tévelygésbe estek legyen; és egyebeket-is Predikációjokkal, 's Írásban tanításokkal tévelygésbe vittek legyen.

10. Harmadik: Mert, a' kik ez-előtt, Ezerkét-száz esztendővel, az Anyaszent-egyházat vezérlették, az Apostolok-után csak Háróm-száz esztendővel voltak; és így, azoknak Tudományokat, mint hozzájuk közelben-járók, sokkal jobban tudták, hogy-sem mint mi Ezer két-száz esztendő-után: kiváltképpen, holott mi-hozzánk, a' mi Keresztényen Hitünk, azok-által, a' Régiek-által jutott. A' Régiekhez-valo folyamodás azért, nem egyéb, hanem annak tudakozása, Ha a' Keresztényen Hit vallási, tisztán, és rontás-nélkül jutottak-e mi-hozzánk, a' mint azok tanították, nem-e.

11. Negyedik: Mert, minthogy a' mi időnk-előtt sokkal éltek; a' Hit dolgai

TANÍTÓ LEVÉL. III

felöl-^{való} pör^{lő}désekben, melyeket az
utánnok-^{valók} indítanak, igaz Birák: S. Aug. lib. 2.
Cont. Julian.
Pelagian.
Sem mi-^{velünk}, sem ti-^{veletek} barátsá-
got nem tartottak, sem ellenkezést nem áz-
tek; sem mi-^{reánk}, sem ti-^{reátok} nem ha-
ragudtak; sem minket, sem titeket nem
szántak: a' mit az Anyaszentegyház-
ban találtak, azt tartották; a' mit tanul-
tak, azt tanították; a' mit Attyoktól vet-
tek, Fiaioknak azt adták.

HUSZON-KILENCZEDIK TANUSÁG.

Az Ellenkezők, a' mi vétkeztetésün-
kel, magokat azon vétkekbe ejtik
a' mellyekkel minket terhel-
nek.

Pál Deák szól Predikátorral.

EGy barátommal e' napokban me-
tőmben, sivalkodásokat halván
inkább egy Pajtában, hogy-sem kiáltást
hallottunk volna: oda hogy ménénk, lát-
tyuk hogy te predikállasz: Es a' Pápi^{stá}k-
nak a' hof^{su} laistromba írt fok tévelygés-
söket, szörn^yító nagy chatorával, hát
szinte akkor számlálod-^{elő}: † hamisít-
ván azokat; és viszont, azok-ellen-lévő

XXIX. Tanuság.

ti Val-

a' Lásd erre
6. és 28. Ta-
nuságok ele-
it.
† Omnia ad-
versus Veri-
tate, de ipse
veritate con-
strueta sunt.
Tertul. *Apoc.*
leg. cap. 47.

tí Vallásitokat, a' Sz. Irásból sok szóval bizonyítván. Melly-után, Halgatóidra térítvén szódat, mondád; hogy, az Ur Istennek elégendő hálát azon soha nem tudnak adni, hogy világra születésőket erre az üdöre rendelte. Mert, az idegen Nemzetfégrajtok-lévő kemény inségének, noha súllyos igáját viselik; de azért lelkők, az Evangéliom igaz tudományának világában nyugszik: mellyet

Hoc ipso, quod posterius instituti sunt, eos se esse indicat, quos futuros praenuntiat Apostolus: S. Hieron. com. Lucifer. cap. 9. in fine. 1. Tim. 4. v. 1.

Abseonditā post Christum sapientiam, nobis annuntiant? Rem lachrymis dignam! Si enim 30. his annis, Fides originem

habuit, cūm 400. ferē anni ab eo tempore fluxerint, quo Christus palam conspectus; inane toto tempore fuit Evangelium; inanis fides nostra, &c. S. Greg. Nazianz. ep. 2. ad Clidon. sub finem.

O Christe, patientissime Domine, qui tot annis interversionem praedicationis tuæ sustinuisti, donec scilicet tibi Marcion (Lutherus, Calvinus) subveniret! Textul. 1. cent. Marcion. c. 20.

8 Sz. Fölsege nag' kegyelmességéből, bezútólso üdöbē nyilatkoztatott-meg. De, jaj! az istentelen Pápisták, e' világból azt ismég tellyességgel ki akarják óltani. Erre, valahol hozzájok férnek, az igaz Keresztyéneket kegyetlenül űzik, kergetik; tévelygésekre, 's bálványozásokra tűzzel, vassal, kényszerítik: mely-miatt, e' mostani háboruságban-is, Lelki Tanítókat, és egyéb rendbélieket, külömb-külobb szörnyű halállal öltek-is fokaikat. Ebben pedig, a' Pogányokat-is gonofsággal meg-előzik. Mert, még azok-is, hogy hitetlenségekre valakiket erő-

XXIX. Tanúság.

vel

velkényszerítettének, reá nem lépnek; hitőkben, akár-kiket-is meg-hísznek. Es ezt, ha Sidókkal, 's más köztünk-forgo, 's hasonló hitetlenségben-lévőkkel (*Törökökkel*) chelekednék, ellene mit mondhatnék? de hogy-ím igaz Keresztyéneket üldöznék, azon méltó volna jajgatni a' földnek. Ennyiben mi bódogok vagyunk, hogy e' Vér-szopók, az Idegenek birodalma-miatt, hozzánk nem térhetnek. Melyre tekintetetekben, szerelmes Halgatóim, a' mi magában majd el-vitelhetetlen volna, ezek uralkodásoknak igáját, ne csak nyögéssel nè, de még gyönyörűséggel-is vonnyátok. Ezek-után, Iskola-Mestered-is, Predikátziód-hoz rendelvén magát, el-kintornálá amaz E'neket, melyben, a'többi-között, ezek-is vannak:

*Rontsd-meg Ur Isten a' Bálványozókat,
Kik hatalommal kergetik lelkünket;
Es kik cháfollyák a' te Szent Fiadat,
Krisztus Urunkat.*

Ezeknek, lelkünk háborodásával meg-hallása-után, Plebánosunkat felőle hogy meg találók, az minket ezekben ilyen Tanúságokkal bocháta:

XXIX. Tanús.

H

2. Elő-

I.

2. ELŐSZÖR; A' magok magyará-

Hitünkben
tévelygések
találásokkal,
magokat té-
velygökké té-
szik.

Hæretici de-
finitio: Hæ-
reticus est,
qui à recepta
Ecclesiæ do-
ctrina aber-
rat, & per-
tinaciter in
cœcepta sen-
tentiæ perma-
net; tum ad-
fœctis Disci-
pulis, Eccle-
siæ concor-
diam turbat.
Sic Matthæ-
us Drefflerus,
Lutheranus,
post li. 4. Ræ-
torica inventi-
onis, &c. in il-
lud: Hæretici
hominem, post
una, &c. Tit. 3.
c. 10. Hæreti-
ci Idolola-
træ dicuntur,
quod dogma-
ta, ab Eccle-
siæ definiti-
one aliena,
velut Deos

zattya-szerént, ugy-mond, Az Eretnek
az, a' ki az Anyaszentegyháznak lé-velt
tudományátul el-tévelyeszik, és meg-ál-
talkodólan, a' magátul gondolt értelembe
meg-marad; Tanítványokat vétén sz-
tán melléje, az Anyaszentegyháznak eg-
gyeségei meg-háborította. Mely már hely-
ben maradván, Ha tévelygések, 's Eret-
nekfések, a' mellyeket ők Hitünkben
gyaláznak: meg kellene mutathatniok,
az Anyaszentegyháznak azokat minémű
meg-háborodásával, ki, 's michoda
Eretnek hozta-bé a' Keresztényenségbe.
Vagy, azt ha nem: ottan mutatnák azt
meg; Bizonyos személy-, 's Eretnek-
nélkül, és az Anyaszentegyháznak-is
azon meg-háborodása-nélkül, olyan-
szörnyűléges Eretnekfések, 's bálványo-
zások, a' minéműknek ők azokat mon-
gyák; a' Keresztényenségbe miképpen ho-
zathattak. De, mikor egyikét sem che-
lekedhetik; a' mi gyalázásunkal, magok
fejére kiáltyák alattomban, hogy mind
annyiban, a' mennyit a' mi Hitünkben
vétkefitenek, 's azokban, a' mellyeket

XXIX. Tanuság.

azok-

quosdam novos, recentesq; , & quos non coluerunt Patres eorum
sequantur: Præcol. lib. de Vitiis Hæretic. tit. Idololatra.

azok-ellen tanítanak, ők Tévelygők, Hittől-szakadtak, Eretnekek; úgy-mint, kik azokat, az Anyaszentegyháznak bevett Vallását meg-vetvén, azon Anyaszentegyháznak meg-háborításával, hoztak-bé azokkal szembe-vívó más Vallásokat. Es bizony, a' mi Hitünkben ha-
 valamely tévelygés volna, azt, annak első költőjében, 's támasztójában, az akkori Kereszténységnek kellett volna meg látni; és, mint minden egyéb Tévelygéseket, úgy ezt-is, meg-is látta volna, 's sententiaíztta volna. De most, az előttünk-lévő Keresztének, Hitünk dolgában semmi vétket nem láthatván; ezek, szinte ezzel, abban, a' fogyatkozás találásokkal tévzik magokat Hittől szakadtakká: mikor, soha nem az elebbeiek az utólbaniak-ellen; hanem az utólbaniak az elebbeiek-ellen tévelygők: sem nem az egész Gyülekezet egy kettő-ellen, hanem egy kettő az egész Kereszténység-ellen Eretnek; mint világ-kerént-is, hogy, Nem az Ország kettő három-ellen, hanem, kettő három Ország-ellen az pártos.

Lásd erre a'
 10. Tanúságot.

3. MA'SODSZOR; Hogy-im Sz. Írásból bizonyít ellenünk; *Lutherig, 's Cal-*
XXIX. Tanúság. H 2 *vinu-*

II.

Ellenünk Sz. Írással bizonyításokkal,

magokat Sz.
Írás-ellé ja-
róknak mu-
tattyák.

Tardé mihi
hos Docto-
res ztas huj'
szeculi ppu-
lit. Sero hos
habuit Fides
mea Magi-
stros. In-
auditis ego
his omnib',
credidi. Hi-
lar. lib. 6. de
Trinitat. ante
med.

a Vide Bel-
larm. lib. 3. de
Verbo Dei, cap.
2. sine.

b Lib. 3. Eccl.
hist. c. ult.

c Lib. 1. Stro-
mat.

d Vixit anno
150.

e Vixit anno
160.

f Lib. de Vi-
ris illustr. in
Joanne.

g Lib. 11. Hist.
c. 9. Ambo

nobiles, ambo

Athenis eruditi,

ambo collegæ;

per annos trede-

cim, omnibus

Græcorum sæcularium

vinus-ig, az Apostoloktól-fogva, kellett
a' Keresztényeknek a' Sz. Írást érteniek,
és magokat a' hoz-is kellett tartaniok,
mert a' nélkül igaz Kereszténynek hogy le-
hettek volna? ^a Magyarázásabā, bizony
ilyen utat követtek: Az első Sz. Atyák,
kik mingyárt az Apostolok - után-
váltak, az Írás értelmében ha mi aka-
dékjok találkozott, azt nem akarták a'
magok fejdőktől érteni; hanem az Apo-
stolokhoz, 's azok Tanítványihoz men-
tek. Így szól ^b Eusebius-nál Papias, ma-
ga-felől. Alexandriai Sz. Kelemen-is ha-
sonló-képpen szól: ki ^c elő-is számlál-
lya Mesterit, az Apostolok tanítványit,
és azok-között kivált-képpen Panthe-
nust. Annak-utánna, ^d Justinus, ^e Ire-
næus, és egyebek kezdettek magyarázó
könyveket írni a' Sz. Írásra, mint Sz. Hie-
rónymus ^f bizonyította: Es hasonló-kép-
pen kezdették az utólbaniak a' régiebbek
írását olvasni; a' mint Sz. Basilus, és Sz.
Gergely-felől ír ^g Rufinus; és maga-fe-
lől

XXIX. Tanúság.

XXIX. Tanúság.
Athenis eruditi, ambo collegæ; per annos trede-
cim, omnibus Græcorum sæcularium libris remotis, solis Divina
Scripturæ voluminibus operam dabant; earumq; intelligentiam,
non ex propria præsumptione, sed ex majorum scriptis, & auctori-
tate sequebantur; quos & ipsos, ex Apostolica successione intelli-
gendi regulam suscepisse constabat.

löl h *Sz. Hieronymus*. Es ugyan-azont, egyebek-felől-is mind meg-mutathatnók, ha kívántatnék. Immár, a' *Sz. Irás* igaz magyarázattyára, 's értésére jutató út ha még sem ez; más hát mihoda lehet? Azon-közben, a' kik ez úton jártak, a' mi Hitünknek vallását, egész *Luther-ig, Calvinus-ig*, minden részekben, *Sz. Irás-szerént-valóknak* ismérték. Mikor azért már a' *Lutherok*, 's *Calvinisták*, azok-közzül sokakat *Sz. Irás-ellen-valóknak* mondanak; más, 's új-utat kellett az *Irás* magyarázatában találniok. Az pedig nem más lehet, hanem a' Régiék ellen, a' magok fejöik 's tettfejöik követése. Eset *Luther* maga-felől bátran meg-vallotta. A' többiből-is pedig, azon meg-tettfik abból, hogy ^k azt, köztök feñ állásra, 's meg-maradásra, nagy méltó mondásnak tartják, a' mit egy tálalt írni; hogy, ¹ *A' Sz. Atyák együl-eggyig mindi évelygettek*. A' *Sz. Irás* magyarázattyának, 's értésének új úttya követésével pedig, magoknak ^m Uj Ezangelio-mot, 's *Sz. Irást* chináltak; mellyel, ha már a' Régi Hit nem eggyezhet, nem *XXIX. Tanúság*. H 3 chuda.

^h Præfat. Cōment. ad Ephes. Et ad Eustoch. ep. 27. De Scripturis docuicam (*Paulam Romanam*,) quod didicerā non à me ipso; idest, à præsumptio ne, pessimò Præceptore, sed ab illustribus Ecclesiæ viris.

ⁱ Lib. de Cōciliis, cap. 12. Ante viginti annos coactum contemnerè Patrum commentaria, cū Scripturā legendam esset in Scholis, & magno sudore verā ac germanā sententiam querere. ^k Axioma. ^m Vitackerus,

^{quæst. 5. de Ecclesiæ e. 7.} Omnes Patres erraverunt. ^m An nō novum adferunt Evangelium (*Lutherani, Calviniani*,) qui secus interpretantur, quā hactenus interpretata est Ecclesia? Anima Scripturæ sententia est. Frustra consentiunt in verbis, si sensu dis-

fident. Nec
potest novū
subsistere,
nisi vetere
subverso: E-
rasmus, in E-
pist. ad Fratres
Infer. Germ.
Non putem
in verbis
Scripturārū
esse Evange-
lium, sed in
sensu. S. Hie-
ron. in Cap. 1.
ad Galat.

III.

Támadások
idejének ki-
fakasztások-
kal is, újon-
nā magokat
Eretneké-
kéteszik.

* Usq; adeo
permiscuit
ima summis
lōga diēs, ut
viderint Cx-
lectius, Pela-
gius (Luther,
Calvinus,) ce-
ei fuerint Hi-
larius, Gre-
gorius, Am-
brosius? S.
August. cont.
Julian. cap. 10.
2. Tim. 3. v.

1. Macr. 2. v. 7. & seqq. 2. Tim. 3. v. 2. & seqq. * 1. Tim. 4. v. 1.
Matth. 7. v. 13, Cap. 24. v. 3. 11. 24.

chuda. De bezzegismég az meg-tettfik,
hogy ők valamiben, 's menyiben vétke-
sítik Hitünket, abban szinte, 's azonok-
ban sententziázzák magokat, hogy a'Ré-
gi, 's igaz Evangéliom-, és Sz. Irás-ellen
járnak.

4. HARMADSOR; Azt kaczagá-
sal hallá, hogy " A' Keresztényén Hitnek
igasságát, az Ur Isten az utolsó időben
nyilatkoztatta-még: Hanem ha, ugy-
mond, az ő eléb említett Uj Evangéliom-
mók-herént: mert a'mi Régi, 's O Sz. Irá-
sunk, " az utolsó időket veszedelmessé-
nek mongya; és sok több azokban-lévő
rosszak-között, életőkről, 's erkölcső-
kről az embereknek, azt mongya; hogy
azok, Magok-szeretők lesznek, kérke-
dékenyek, kevélyek, káromlók, haládat-
lanok, latrok, szeretet-, 's békeség-nélkü-
lők, parvarkodók, mértékletlenek, irga-
matlanok, kegyetlenek, árulók, fajtalanok,
fel-fuvalkodtak, gyönyörűségnek inkább
hogy-sem Istennek szerei; az istenes élet-
nek szímet viselői, erejét meg-tagadók.

A' Vallás-felől pedig azt mongya, hogy
* Azon utolsó időben, el-távoznak mi-
mellyek

mellyek a' Hitűl: Hogy, Hamis Proféták
jűnek: hogy, Sokantámadnak, 's sokakat
el-bitetnek: Hogy, Hamis Kristusok,
's Proféták, oly chudák at tésznek, hogy, ha
lehet séges volna, még a' Választottakat-is
el-tévelyitenék. Így hát, az igaz S. Irás-
szerént, az utólso űdőkben, nem hogy az
Igáságnak fényes Napja támadna-fel,
de űst a' Hamiságnak, 's tévelygéseknek
fététfége buríttya-el e' világot. † A' S.
Atya-is innét mongya: hogy, Az em-
ber, halála-felé, látásokat lát; a' világ-
is, vége-felé, sok tévelygéseket szenved.

5. NEGYEDSZER; A' Romai A-
nyaszentegyház, * egyebeket Hitre nem
kényszerít; hanem a' kik bizonyos jeleit
viselik, hogy űk valamikor Pápisták vol-
tak. Annak pedig ezeken igásága egy-
annyi, mint valamely embernek az ű
nyájából ki-veszkekedett juhokon. Egy
juh os gazda találván azért valahol négy,
űt, bújdoso juhot, ha szarvokon, vagy
pofájokon bélyegét nem láthattya, bé-
két hágy nékiek, mert igáságát hozzá-
jok nem láttya. Ha pedig bélyegét rajtok
láthattya, űzi, kergeti, hogy a' nyájra
hajtsa. Oda pedig ha semmi-képpen

XXIX. Tanus.

H 4

nem

† Homoei-
ca mortem,
phatias vi-
det: sic & mū-
dus in exitu
suo, multos
patiatur er-
rores: Sanct.
Chrysoft. in
Matth. Homil.
48.

IV.

A' Romai
Gyűlekezet-
ben kényszeri
tűsűnk sajná-
lásokkal, raj-
tok, egy-an-
nyiból, hatal-
munkat, ve-
lűnk ki-ma-
gyaráztat -
tyák.

* Ad Fidem
null' est co-
gendus, ut
dicitis; sed
per severita-
tem, imò &
p misericor-
diam Dei, tri-
bulationum

flagellis solet perfidia castigari: S. August. cont. Petilian.

De his vide
Valentiam ,
to. 3. disp. 1.
qu. 10. p. 6.

a Ecclesia in
neminē ju-
diciū exer-
cet, qui non
prius in ipsā,
per Baptismi
jannam fue-
rit ingressus:
Cōcil. Trid.
Sess. 14. cap. 2.
ex 1. Cor. 5. v.
12.

nem hajthattya ; szabad véle, ha által-
veri-, lövi- is. Így a' Romai Keresz-
tyénség, a' Törökön, Sidón, jelét, bélye-
gét, nem láthattya; és ezért, annyiból
békét hágy nékik, hogy a' őket Hitre
nem kényszeríti. A' *Luthereken* pedig, 's
Calvinistákon, nevét és bélyegét láttya.
Michodát? A' Keresztyén nevezetet, Ke-
resztiséget, Bibliának köztök forgását,
hozzája valami böchületeket, abból bi-
zonyításokat, *&c.* melyekből nyilván-
láttya, hogy az ő Aklából 's nyájából
szakadtak. mert a' *Catholicusok*on-kivül,
sohonnan ezeket másunnan nem vehet-
ték. Ezért, a' Régi Hitnek igaz-voltát,
illendő-, 's elégendő-képpen meg-bizo-
nyítván, és úgy elejekbe adván elsőben,
hogy melly-ellen semmit ne mondhas-
sának, szép intéssel kényszerítheti őket
a' Nyájra, a' Keresztyénség gyülekezetibe,
az Anyaszentegyházba. Mellyel ha nem
használhat: igazsága nagyon a' hoz, ere-
jében erre ha színtre meg-fogyatkozott
volna-is, hogy tűzzel, vassal rajtok le-
hessen.

6. Es, az Úr Istennek legyen hálá,
Doktorokban mi annyira meg nem fo-
gyatkoztunk, hogy Törökhöz kellyen-
XXIX. Tanúság. Igaság

Igasság tanuláért folyamodnunk : De azért, még a Török-is azt, a' ki hitetlenségének követője nem volt, Hitiben hanem annyira bántya-is; azzal bizony, a' ki már egyszer Török volt, Vallását jó kedvéből meg-cherélése-után hakezébe akad, jól nem bánik. Nem vagyunk azért ebben mi gonoszbak a Töröknél: hanem inkább, látsátok; ^a Ők melly hamisan chelekesznek mi-velünk. Hozzánk igazságok semmi nincsen; mert nem törlők szakadtunk-el. Társaságokban soha nem voltunk; Vallásokat soha nem tanultuk, javallottuk, tartottuk; tudományokat nem vallottuk; nevőket nem hordoztuk. Annak-fölötte, még Vallások-is azt tartya, hogy Hitre senkit nem kell kényszeríteni; mert, az üdvösség-ellen, az, lelki isméreten-velo hatalmaskodás : Hanem, kinek-kinek a' min lelke meg-nyugszik, ebbe mindent csak abban kell hagyni. Azon-közben, mind ezek-ellen, olykor Pogánfággal-is magokat egy porázra fűzven, tűzzel vassal rajtunk vannak; Szentegyházainkat prédállják, Püspökinket futratják, Püspökök-féginket foglallják, Káptalaninkat pusztítják, Papinkat, Szerzetesembert

^a Hamisak
ők a' Catho-
licusok-ellé.

berinket űzik kergetik, kínozzák, űlik; Világi emberink jószágit égetik, rabolják. Mellyekben, hamissággal, még a' Pogányokat-is meg-haladgyák, kiknek példájokat ellenünk forgattyák. Mert a' *Török* ebben, érti-is az igazságot, hogy Vallására nem kényszerítheti azokat, kik az-előtt Vallásán nem voltak: és, a' mit ért, alkalmassan magát a' hozis tartya. De mihezt ők erőt vehetnek, ottan sem egyre, sem másra né néznek, hanem, tőliök valami lehet, mindent chelekefznek.

V.

Kegyetlen-ségünk vádolafokból, ellenünk kegyetleneknek őktalaltatnak.

• Illud Hieronymi, quo Ecclesia negaturaliquē persequi, nō ita intelligendum, ut generaliter Ecclesia nullū persequatur;

sed quod nullum injustē persequatur. Non enim omnis persecutio culpabilis est: sed rationabiliter Hæreticos persequitur; sicut & Christus persecutus est eos, quos de Templo expulit. S. August. Lib. cont. Manichæos. † Lásd a' 6. Tanuságot, §. 4. Másodízor.

7. Ö T Ő D S Z Ő R : Mint a' Pártolkodások, frigy-rontások, hit-szegések, háborúság-ízerzések: így a' kegyetlenkedés-is, úgy-mint amazoknak úti-társa, két rend-béli nép-között, Pogányság-, 's Eretnekség-között forog. ^a A' *Cartholicus*ok-hoz ezek né illenek, bár a' *Luther*ek-re, 's *Calvinisták*-ra haddal támadgyanak-is (mellét a' magok indítása-, 's kezdése-nélkül, azonközben soha nem chelekefznek; mint kik űgőkben † *Tör*vénnhez

vénhez bíznak, nem törhöz;) és a' Fejedelem, maga-is, hozzájok, mint ^b az Orvos Doktor-is szófogadatlan betegéhez, mostoháb kézzel nyúlson-is; sokkal inkább a' fel-fuvalkodott, és magának szabadságot tulajdonító győzedelmes hadakozó nép, * Fejedelme paranccholattya-nélkül, vagy ellé-is, vélek keményben bánnyék-is. Mert (a' mint im chak eléb ^c nağ nyilván szem-eleibe adám) a' meg-neveztek-főlött, minden üdö-béli több Hittül-szakadtakon-is, a' *Catholicus* fok-nak, vagy Pápistáknak, kiktől kellett mind eggűl-eggig el-szakadniok, nağ igazságok vagy on. Mellyért, a' fegyver-fogás ellenek, nem pártolkodótámadás, hanem igaz, és törvény-szerént- való hadakozás.

8. De vizont, ^d A' *Luther* ek-nek, *Calvinisták*-nak, egyebeknek, semmi támadások a' Pápistákra, pártolkodás-, és szörnyű, 's fene kegetlenkedés-nélkül nem lehet: mert (ez-is a' mint ^e megvagy on mutatva) igazságok rajtok semmininchen. Es bár a' Pápisták Hittiben, tévelygések, eretnekségek, 's bálványozá-

XXIX Tanúság.

state, vel iubente, vel concedente, in sanguinem motur: S. Aug. lib. cont. Manichaeos. e Ibidem, §. 5.

^b Crudelem Medicū in-
tēperans a-
ger facit. Se-
neca.

* Arma non
servant mo-
dum; Nec
tēperari
facile, nec
reprimi po-
tēst. Stricti
ensis ira: bel-
la delectat
erori: Sene-
ca, in *Here-
suv*. Jocus &
ludus sunt in
militia, do-
mos diripe,
fana spolia-
re, virgines
rapere, soli-
das urbes,
atq; oppida
incendere: Eraf. 4. Cent.
1. Adag.
c § 5. Negyed-
szer.

^d Ille gladiū
accipit, qui
nullā supe-
riori, ac legi-
tima pote-
statis alicujus ar-
bitrio. Negyed-
szer.

fok volnának-is, mellékért tűzzel, vassal-
 valo büntetést érdemlenének : mindaz-
 által, ű-tőlők azokért méltatlan szen-
 vednének: azért, mert a' Pápiſták, *Lutherek-*, s *Calvinisták*-ellen, úgy mint ná-
 loknál utólbaniak-ellen, és a' kiktől őők
 szakadtak volna inkább el, Eretnekek
 nem lehernének: Hanem, azoktól ér-
 demlenének őők méltó ſanyargatást, a'
 kik-ellen vétettek volna azzal, hogy az-
 elűtt egy társalágba, atyafiſágban, ſzere-
 tetben-lévén, egy Szűtegyházba járván,
 azon-egy Sz. Gyűlekezetben az Ur Iſtent
 egy-aránt ſzolgálván vélek; azok-miatt
 oſztán, a' mel' tévelygésekbe ti kíványá-
 tok őöket keverni, tőlők el-ſzakadtak
 volna, és így őöket meg- háborították
 volna. De földkerekſégén ſem találta-
 nak ezek.

9. Innét, mint-hog' már, ezek-ellen,
 's így, az Igaiſág-ellen, a' *Lutherek*, 's
Calvinisták, dolgoknak elő-vitelére,
 gyakran támadáſokat, 's nag' vér-ontáſo-
 kat tettek, mint azt nagy emberek meg-
 írják: igaz, hogy a' *Catholicusok*-is, azok
 meg- zabolázáſokra, és ellenek magok
 őltalmazáſára, nyúltak fegyverhez. De
 mind ezeknek őők lettek oka. Mert, a'
 Kereſtyénſégtől ha el nem ſzakadtak
XXII. Tanaf. g. volna,

Láſd erre ez
 a' 1623. eſz.
 tédőbē nyö-
 tatott Kala-
 uzt, *Lt. 3. c. 3.*
 §. 16.

vólna, né hogy teste szakadott, 's vére
hullott vólna, de senkinek még csak ha-
ja szála sem esett vólna. Szakadásoknak
azonközben, semmi méltó okát az-ellen
nem mondhatták, hogy Ollaktól sza-
kadtak-el, úgy-mint, mi-tőlünk *Catho-*
licusok-tól; kik, hogy tévelygésbe esé-
sünk-miatt, nálunknál elébbeni Kere-
tyénektől szakadtunk vólna el; és kik-
től, hol, mikor, *&c.* soha nem mond-
hatták. Ezért, ennyi vér-ontásnak okai
lévén, a' Vér-szopó *titulus*-is, nem a' Pá-
pisták virága, hanem a' *Luther*ek, 's *Cal-*
vinisták koronája.

Lásd erre az
36. Tanusá-
got.

10. Ez mostan még feñ-lévő táma-
dásokban-is, tizen-hat esztendő-től-fog-
va, bődög Isten! menyi lett, 's még ez-
után menyi vér-ontás lehet miattok,
's általok! Papok, Jesuiták, 's más Szerze-
tes emberek vérebe főrtőztetéstől sem-
ősták pedig ebben kezöket. Es a' szom-
széd Országokban, noha közzölők fele-
bet vesztöttek; mindazáltal Hazánkban-
is, kínzások-főlött, vért-is ereftöttek.
De viszont, hogy a' Pápisták abban, Hi-
tértám, vagy Predikátorokat, vagy más
rendbélieket-is, nem hog' sokakat, de

Kálsán két
Jesuitát: *Mel-*
chior Grodec-
us, és *Stepha-*
*nus Pögracz*ot,
's egy *Iszter-*
gami Kapta-
lant, *Marcus*
Crispinus ölé-
nek-meg.

XXIX. Tanuság.

chak

chakegyet-is öltek volna, Predikátor
bátyám bezzeg mondani nem találta.

HARMINCZADIK TANUSÁG.

*Az Uj Tanítók, kész Chalókák Val-
lások dolgainak forgatásá-
ban.*

Az Irótúl adott tanuság.

I. V Alamely Ur, egy jó alkotmányu
Szentegyházat akarván egykor
szépen meg-íratni; jó Kep-író-felől mi-
kortudakoztatna, * egy Chalóka ma-
gát abban fő mesternek mondván, jó fi-
zetés ígérésre kötelezi magát; de úgy,
hogy ötet hozzá-járással senki ne bántsa,
míg né mind el-végezven írását, egy-
szer 's mind szépen a' Szentegyházat
kézhez írva adgya. Mi leszzen? Bé-re-
készkedvén, az egész üdőt hívolkodás-
sal tölti e' semmire-kellő. El-telven az
üdő pedig, az Ur, Fő emberekkel, és Uld-
vara népével el, hogy szép írott Szentegy-
házát meg-lássa. A' Chalóka fel-nyit-
ván, az Urat ékelesen köszönti; és ves-
zőtskéje kezében lévén, kezdi mutogat-
ni a' külömb-külsőmb-féle szép módgá-

XXX. Tanuság.

val

* Hác Fabulá
Zyvinglius
est usus, con-
tra Eslingen-
ses, Luthera-
nos, referen-
ae Ludovico
Lavatero,
Calvinistá,
in Historia sua
Sacramentaria-
Controversia,
de Coena, multo
post initium.

Ut in vite
sub foliorū
palmitumq;
umbris, pul-
cherrimæ fa-
pē uix oc-
cultatur: sic
sub Fabula-
rum delecta-

mentis, &c, ut sic dicam, pampinis, reperiuntur crebro purpurei
cerum fructus. Lipsius, in Elef.

val meg-írt historiákat, hogy már. Im-
hol job-felől imitt imez, amott amaz his-
toria mely drágálatosán vagyon írva! Itt ez, ám-hol amaz vagyon. Nézelnek
imezek; forgattyák ízemőket: semmit
nem látnak. Az Udvari szolgák itt zör-
gölődnek; és egyik-is mongya: Hi-
temre, semmit a' felét én itt nem látok.
Máfik-is: Isten úgy segéllyen, ott semmi
írás nincsen. Ki ismég: Markalf ez, eze'
's e' fia. Más: Nagy dolog ha nem Cha-
lóka; Lelkemre mondom hogy Chaló-
ka. Azokat ő hallatlanná tévén, mind
járton el-jar dolgában, és mond: Bal-fe-
lől pedig, im láttátok, hogy ama' kép
elevenségének, csak az egy ízöllás héja:
iminnét ez szép *proporzio*-val; amonnét
amaz illendő festéssel vagyon. A' fő
Nemes emberek-is, tovább nem szenved-
hetvén gazságát, mongyák, hogy ne ját-
czának vélek: mert, noha nekik jó íze-
mők volna, de semmit a' felét nem lát-
nának, a' mit ő mutogatna. Reájok vi-
ssa-fordúlván a' Chalóka, mond bátran:
Az nem chuda, ha nem mindenek láthat-
tyák ez írott képeket: mert ez oly szent-
munka, hogy azt fattyu né-is láthattya.
Még a' mutogatáshoz kezdvén, mond:

XXX. Tanúság.

A' ból-

A'bóltozaton-is pedig, imitt imez, amott amaz vagyon. Az Udvariak azért, és fő emberek, meg-változván ezekre; máreggyik-is mongya, hog' ő kezdi fajdítani; másik-is, hogy ő derekasan láttya: némellék a' Chalokánál többet-is mondanak; hogy fattyaknak ne ítéltesse nek. Végre, az Úr-is, annyi sok jó-közzül hog' chak egyedül ne légyen fattyu, dichérvén a' Kép-író mestert, és jól megfizetvén neki, békével bocháttya.

* Fabula, et si vim veritatis non habet, rationem tamen habet, ut per eā possit veritas manifestari: S. Ambros. lib. 3. de Offic.

2. Ez, igaz hog' chak * költött beszéd, de elég az, hog' az igazságot általa szemleibe magyarázhatni. A' Lutherek, 's Calvinisták azért, Vallások igazításábá gyakorta ezent chelekezik, a' mit ez a' Chaloka; és sokakban, óltalomért, mint egy Sz. Helyhez, úgy folyamodnak ime'hez hasonlóhoz; *Fattyu, nem láttya*. Példák erre:

I.

Példa.

a Dobronoki Miklósnak, Ersek-Ujvári Predikátornak.

b Sári Mihály Máttyus földgébé, Kom-

3. E L s ő: Tudok Predikátort, ki, minek-utánna oly fajdításból kétséges lett *Calvinista* Vallásához; a' *Superat-tédensé*-nek, 's több Predikátor társainak, dolgát hogy ki-nyilatkoztatta; és miatta gyűjött Sinatokban, hog' im ollyak is zajgottak, kik a' dologhoz semmit nem tudtak; osztán közzülök b hármát, főket

XXX. Tanúság.

ket választottak, kik a'dolgot véle vég-
be vigyék. Ezeknek elejekbe, a'többi-
között, ez illen kérdést-is támasztott.
Az egy-ügyű nép, kinek tisztí sem mu-
tattya, hogy Sz. Írást olvasson, 's vizsgál-
lyon; holott, az c Ecclesia állapotát
Isten úgy rendelte, hog' abban kik Taní-
tók; 's kik tanulók legyenek; En ismét,
és több én-hozzám hasonló eg-ügyűk,
kik d Tanítók vagyunk tisztünk-sze-
rént; de azért (mint-hogy Isten az ő ja-
vait nem egyenlő mértékkal osztja,)
csak azoknak szemökkel nézünk, szá-
jokkal szöllumk, a' kiknek Írásokkal
élünk az Írás magyarázásábá: Michoda
okból mehetünk arra, hogy a' *Calvinu-*
sé-hoz, és ő-véle egy értelmén-lévő
Doktorok Írás magyarázásokhoz, ragasz-
kodgyunk inkább, hog'-sem a' *Lutheré-*
hez, és az ő társaiéhoz: holott ezek eg-
mást e Pokolra-valo Eretnekeknek tar-
tyák? Vagy, egyebeket meg-vetvén, eb-
ben ha *Calvinust* akarjuk követni, mi-
ből tudgyuk, hogy utánna-valókkal, az
Írás magyarázásábá el nem tévelyedhe-
tett, vagy el-is nem tévelyedett? Mert,
ha valamely nyíláson ezt nem értyük,

XXX. Tanús.

I

Vallá-

játi Predika-
tort: Taxoni
Pétert, Pat-
ko Tamást.

c Rom. 12. v.
4. seq. 1. Cor.
12. v. 28. &
seqq.

d Lásd e' hez
hasonlókat
a' 28. Tanu-
ságban, §. 4.
Hogy abban.
Hatodszor.

e Lásd erre a'
Kalauzt, li. 3.
c. 9. §. 11. Li.
5. cap. 10. §. 1.
Anni 1623.
Lásd erre a'
26. Tanusá-
got.

Vallásunk egy vak hiedelem, nem bizonyos Hit leszén.

4. Melyre amazok; A' Szent Lélek, úgy-mond az, a' ki az embereket megvilágosította, és az Igaságnak ismeretire jutatta; szívököt hajta, hog' magokat a' meg-ismért Igaságra adgyák, abbá megnyugodgyanak, 's végig meg-is maradgyanak. Lád-e, hogy okát nem adhatták, miért tudgyák inkább *Calvinus*-hoz fogni fejököt, hogy-sem *Luther*-hez, *Arius*-hoz, vagy a' többihöz. Mert elegendő ok-adások itt az volna, ha *Calvinus*-ért, 's az-után-valo Doktorokért, a' olyat mondhatnának, melyhez mások ne-is nyúlhatnának. Most pedig ba' mit mondnak, mások-is azokat magokért, 's Doktoriokért, egyenő igazsággal mind mondhatták. Melyszerént még, vagy mind igazak, vagy mind hamissak lesznek. Mikor azért már ilyen szorulásokban, Vallásokat a' Szent Lélektől meg nē világosíttatásnak erejével akarják emberre kötni: a' Chalokával-, a' Fattyúsággal-valo ijesztéssel, akarják vélek, a' hol semmi ninchenis, szépen meg-írotnak mondatni.

a Lád ezt az s. ámott, Olly okkal. és 16. Tanúságban.
b Lád erre a' 11. Tanúságot.

II.

5. MASODIK: A' mint hogy ezek,
XXX. Tanúság. egy

egy Városban, de külön szálláson valának, és a Vallásához kételkedőnek kívánásából, Irás-által disputálnak vala: amaz elő említett három, az egynek, elsőben ilyen Irást küldö: *A' Sz. Iráson kell meg-maradni; és valakiknél találta-tandik a' Sz. Irással egyező Tudomány, azoknak értelmök tartassék igaznak.* Melyben-lévő több esztelenfégőket, ez ekkor láttatlanná tévén, erre csak így irt vala: *A' Sz. Irás tanítását kell ugyan tartani: de, mint-hogy vészem eszembe, hogy igyenessen, és magamtól, azt én nem tarthatom, a' Sz. Irás mit tanítson: annak végére menetelben, a' kívül, a' mit kijelentek, más útát kell nékem követnem.* Melyre amazok ismég így íranak: *Ha te szemedet be-húntad, és a' Sz. Irás tanítását nem látod, mellyet követned kellyen, a' kiknek szemöket az Ur Isten fel-nyitotta, és az Evangelium fényével meg-világosította, ne tiltsd azzal-valo éléstül.* Melyben, a' Chalóka módgya-szerént bának véle. Mert tőlök, Irás magyarázásoknak bizonyos-voltárul eleget tudakozott vala, és útba felőle nem igazíthaták; 's hogy-im oktanul akár-mi Irás magyarázattal nem akar tűrni, Fattyu

XXX. Tanús. I. 2. nevé

c Komjatin, Mátyus földében.

d Azt még ma is elő adhatni.

e Akár-mikor, akár-mit, ez nem szóllott- el: ha emindeneket helyére, 's idejére tartott, a' 39. Tanúságnak is kívánság-szerént. Azt tartotta pedig ez itt előtte, a' mi oda fel, a' 4. 5. 16. 23. 24. 27. Tanúságokban vagyó; és ide hátra, a' 21. 22.

nevét költik: az-az, felőle azt mongyák, hogy szemét bé-húnta; Isten azt fel nem nyitotta; az Evangeliomnak fényével meg nem világosította.

III.

6. HARMADIK: A' Sz. Irást elsőben, egy-általlyában világosnak, és nyilván-valónak mongyák. Az-után, ebben ha fogdosák, hogy, Mire-valo tehát a' Sz. Irás magyarázó sok Doktor, és arról írt számtalan sok könyv? mitől vagy on ezek-között annak magyarázásiában a' nagy külömböztetés; abból, a' Hit-felől való nagy viűűa-vonyás, sok-féle Vallás, &c? eggyel hátráb fogják, 's ezt mongyák: Igaz, hogy világos; de a' Hitnek az üdvösségre szolgáló fő-fő ágaiban. De ha itt-is ismég inokban léfznek, 's ezt mongyák; Hiszem azokban ha oly világos volna, hogy kérdés, 's pör, miatt nem indulhatna, e' miatt Világ békével volna; mert egyébképpen a' külömböztetés köztök veszedelmes nem volna: Ennek a' Chalokának róka lyikába esnek ofztán, 's azt mongyák; hogy, Világos azoknak, a' kik kedvéjért a' Sz. Irás adott, tudni illik, a' Választott fiaknak.

IV.

7. NEGYEDIK: Azon Sz. Irás-felől, olykor ismég azt mongyák; hogy
XXX. Tanúsag. Az,

Az, maga meg-magyarázza magát, chak
ember annak czéllyára nézzen; folyásá-
ra gondot viseljen; együtt-valo mon-
dását, másutt-valo szavával öszve-ve-
sele, 's utóllját mondásinak meg-tekín-
tse. Azon-közben, magok hányák ve-
tik a' Sz. Írást imide, amoda: és, haki azt
nem mongya, hogy láttya, az Írás hogy
maga magát úgy magyarázza; hogy an-
nak egyik mondásának másikkal, az
igaz öszve-ve-ése, a' mint ők bánnak vé-
le: az Fattyu; az-az, a' Sz. Írásban szóllo
Szent Lélek-ellen hitetlen, káromko-
do, nem Választottak-féle, &c. Vagy, ha
kik magoknak (mint a' *Lutherek*, 's ege-
bek) szabadságot vésznek a' Sz. Írás czél-
lyának meg-nézésére, folyására gondot
viselésre, szavainak öszve-ve-ésére, mon-
dásinak mind eleinek, utólljának meg-
tekintésére; 's mást találnak abból ki-
hozni, hogy sem mint ők akarnák: azok
értve tudva vakoskodók; lelkek ismérc-
i-ellen szollók; vagy az Ördögtől meg-
s vakítottak lesznek. Vaj chúfos em-
berek!

8. ÖRÖDİK: Ha kérdi oly; A' Val-
ásokban meg-szakadozott Gyülekeze-
k-közzül, mellyikben biheti hogy lé-
XX. Tanúság.

gyen az igaz Keresztyén Hit, &c. Irás igaz
magyarázattya? Tőlők ezeket hallja:
Nem kell, atyámfia, ebben nézned vilá-
gi pompára, méltoságra, fokaságra; de
még tudománra, 's bölcheségre sem: ha-
nem, akár-kichodák, 's michodások léf-
nek-is azok a' Választottak, a' kiknél talá-
lod a' mit keresz, azokhoz állj; azokhoz
chatold magadat. Ezen-közben, szólnak
valamellyeket Vallások ajánlására. Es
az, ha talám nem ő-nálok fogja fel-talál-
ni az igaz Hitet, nem őket fogja látni
azoknak a' Választottaknak; 's így hoz-
zájuk nem fogja magát adni: néki, az
választásra szabadság adások-ellen-is
Fattyúnak, az-az, Istentől meg-vettete-
nek, meg-vakíttatotnak mongyák.

VI.

9. H A T O D I K: Ha kérdik; *Luther*,
's *Calvinus*-előtt, kik voltak az igaz Ke-
resztyének? hol † volt az Ecclesia; a'
† Lásd erről a' 37. Tanu-
fagot.
† Lásd erre a' 24. Tanu-
fagot.
igaz Hit? ha ennek kell ám igaz Hitnek
lenni, mellett ti *Luther*ek, vagy *Calvin*
us-vallotok: a' a' Hitnek folyó-vize-
mint-egy fekvésben, kiknek személyéből
folt reátok? Végre arra mennek; hogy
egy-nehány száz esztendő folyása-alatt
ha egyet sem mutathatnak-is, sem Egy-
házi, sem Világi rendet, ki az ő Ecclesiá-
XXX. Tanuság. joknak

joknak tagja lett volna; azt a' Vallást tartotta volna : mindazáltal, még is azt mongyák; hog, a' kik igaz Kereszténynek akarnak lenni, ugyan hinniek kell, hogy bizonynyal volt az ő Gyülekezetek, s Valások. Ha kik pedig azt mongák; hogy azt ők nem látták mint hihefsék : azok igaz Kereszténynek nem léfznek, hanem fattyak, vagy hitetlenek léfznek.

10. A' *Lutherek*, s *Calvinisták*, ezekben szinte csak úgy vífzik elő dolgokat, mint ime' Chalóka. Ez ollyat mutogatott, mellyet sem maga, sem senki más nem láthatott. A' *Lutherek*, s *Calvinisták* is ol'fat mutogatnak, mel'et sem magok, sem senki más nem láthat. A' Chalóka, hog az emberekkel azt mondathassa, hogy látták a' Szentegyháznak szépen meg-írását, melyben semmi nem vala: ama' mondást találja hozzá; hogy. Azt fattyu nem láthattya. A' *Lutherek*, s *Calvinisták* is, hogy annak mondására bírják az embereket, hog ők azt hiszik a' mit elejekbe adnak, noha semmi sincs benne : hasonló mondást gondoltak hozzá; hogy, Az nem igaz Keresztény; vagy szemét bé-húnta, a' ki azt nē hiszi, vagy nem láttya. Az U'r-is, és a' véle-va-
XXX. Tanús. I 4 lók.

1.

2.

3.

lók, egy szájjal inkább akarják azt monda-
ni, hog mind jól látták az írott képe-
ket, hogy-fem fattyaknak hadgyák ma-
gokat. A' *Lutherista*, 's *Calvinista* hal-
gatók-is, hog sem a' Választottak laistromá-
ból ki-töröltsenek, a' Szent Lélek-
ellen-káromkodóknak, vakoknak, &c.
tartásanak; inkább mongyák azt, hogy
ők hiszik, hogy az ő Ecclesiájok, Vallá-
sok, mind örökké volt: hog nekik a' S-
Írás világos: hogy abban a' Szent Lélek
azt mongya, a' mit ők elejekbe adnak:
hog az Írás maga magát úgy magyaráz-
za, a' mint ők mutogatják; és mit nem?
A' mit nem akarnak, csak azt nem.

HARMINCZ-EGYEDIK TANUSÁG.

*A' Keresztjén Hit vallásban min-
ket, annak Tanítóinak törvény-szé-
rét-válo lételek tart-
hat.*

Plebános szól a' Predikatornak.

Hic §. 1. sum-
tus est ex Va-
lenti. Tom. 1.
disp. 1. quæst. 1.
punct. 2. de The-

1. A' mint azt próbából tudgyuk: Az
emberek dolga, is állapattya ú-
XXXI. Tanuság. vagyon,

vagyon, hog, † A' mi nem olly, hogy
 mellett chak magában - is tudhassanak :
 vagy az, hogy, a' mellé né álhatnak, hest
 annak nem adhatnak, sem azt né hihetik ;
 hanem ha nekik meg-magyarázzák, hogy
 azt ezekbe vehessék ; és a' földött, nyil-
 vábban-valókból, valamely okoskodás-
 sal, meg-is bizonyítták : Vagy az, hogy
 a' mellett, és annak hívésében, meg nem
 maradhatnak, ha azt nem hiszik, hogy,
 vagy magok-szerént, vagy mások-által,
 minden az - ellen támasztható Ellen-ve-
 tésekre meg-felelhetnek ; a' vagy bizony
 a' dolog úgy nem léfzen, hog ezt magok-
 ban el-hihessék, ha ezekbe az jüvend,
 hogy e'-felől gondolkodgyanak.

2. A' Keresztén. Hit vallási pedig
 már, mellyeknek tudása szükséges az üd-
 vösségre, "nem ollak, mellettek embe-
 rek chak magokban - is tudhatnának.
 Szükség azért, hog légyenek, a' kik azo-
 kat az embereknek meg-magyarázzák ;
 nyilvánvábban-valókból, okoskodással,
 meg-bizonyítták ; és meg-is őltalmaz-
 zák, meg-felelvén azok-ellen-lévő Erős-
 ségekre. Ezek pedig a' Kereszténységben
 kik lehetnek, hanem a' Lelki Tanítók,

XXXI. Tanús.

I 5

Dokto-

ologia necessa-
 ria, §. Septimò
 probatur.

Ide szolgál-
 lók 2. 4. 5. 16.
 23. 24. 27. 33.
 Tanúságok -
 is.

† Quod non
 sit per se no-
 tum. Per se
 nota sūt com-
 muniſſima.

Principia ;
 Quodlibet
 est, vel non
 est: Omne to-
 tum est ma-
 jus sua parte.

Item, Propo-
 sitiones, qua-
 rum verita-
 tem experi-
 mur sensib'.

Ignis est ca-
 lidus ; Cælū
 movetur. &c
 similes. Vide

Valent. 10. 1.
 dist. 1. qu. 2. p. 1.
 a. §. Duo igitur.
 "Tekints er-
 re a' 33. Ta-
 núságok, §. 3.

Doktorok, Püspökök, 's egyéb Egyházi emberek.

3. De minthog, a' köztünk-lévő Valásoknak külömbfégek-szerént, a' Tanítók többrendbéliek. mert, hog Hazánkban-lévőökön-kivül, másokról ne szóllyak, Lelki Pásztoroknak tartotta magát *Arius*; Igaz Tanítónak kívánt láttatni *Luther*; Egyházi személynek, 's üdvösségre vezérőnek akart ismértetni még *Calvinus*-is; mint-szinte sok ezek-után következő Doktorok-is; Szegül, végül pedig, még a' mi *Catholicus* Püspökünk-is igaz Lelki Tanítók-gyanánt viselik magokat, Es ezek, a' Keresztén Hitnek ágazatit mind magyarázzák, bizonyíttyák, 's óltalmazták; de azt egy-más-ellen: Itt kell azért már abban igen észünkönjárnunk,

4. Mellyik felekezet-felől tarthassuk észfessen, 's okosfan, hogy Tudományát, mindeneknek minden ostromlása-ellen, meg-óltalmazhattya. Mert, magam-felől, és az én-hozzám-hasonló több együgyű Plebánosok-felől, sokkal inkább tudatlan községünk-felől., én örömeft meg-vallom, hog, mint † olyan hatalmas bölch emberek-ellen, Hitünket mi,

† Lásd ide föl
gálokat, az
3. 15. Tanu-
ságbá. A' 24.
§. 4. Hogy

XXXI. Tanúság

részen-

részen-ként, minden vádolások-, 's kár-
hoztatások-ellen, magunk-szerént, meg
nem óltalmazhattuk. Es még te-felő-
led-is, és hozzád-hasonló több Falusi Pre-
dikátorok-felől, sokkal inkább egy-ügy-
kösségtek-felől, én illy hiszemben va-
gyok, hogy szörnyű kevélység-, 's fel-fu-
valkodás-nélkül, magatok-felől ennél
egyebet nem tarhattok.

abba. amott
Ha többször.
Es §. 7. Elő-
szór: Dokto-
rid. Az 20. §.
1. Első: Tu-
dok. Es a' 45.
Tanúságai.

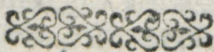
5. A' magokat Lelki Tanítóknak-
tarto, 's hirdető külömb-küldömb fele-
kezet Lelki Doktorok-között, bizony
itt, kell hát valamellik rendben, nekünk
valamikiváltképpen-valót, 's ollyat lát-
nunk, melly a' több rendbeliekben ne ta-
láltathassék; a' melyből meg-chalatkoz-
hatalanúl hihecsük, hogy azok-által mi,
Hitűnket, mindeneknek minden az-el-
len támasztott Erősségi-ellen, nagy feñ
meg-óltalmazhattuk.

6. Egyébez mi legyen * a' Törvény-
szerént-valófágnál, vagy, annál, hogy
azok Törvény-szerént-valók legyenek;
sem én nem láthatom, sem hog' te, vagy
más valaki, mást mondhason, nem ité-
lem: hogy, tudni illik, Ollyak szentelték
legyen azokat Egyházi hivatalra, kiknek
hatalmuk volt arra; és a' minek tanításá-

* Lásd ezen
Tanúságnak
kezdetibé a'
Könyv szö-
vén, az igaz-
gatásokat.

ra szentelték, 's küldötték őket, attúl el-
szakadván, mást annak rontására, nem
hirdettek.

7. Ilyenek pedig már, chak egyedül
a' Romai Gyülekezetben-lévő Sz. Dok-
torok. Melyből okosá hihetjük, hogy,
ha magunk- által nem- is, bizony a-
zok-által mi Hitünket, minden részei-
ben, minden ostromlások-ellen, meg-
óltalmazhatjuk; és így, a' mellett bá-
torfágossan meg-maradhatunk. A' több
Doktorok, 's Tanítók pedig, akár-mely
ti Vallásitokban-lévők, minthogy mind
chak bokorból ugrottak; semmichozzá-
jok nem bízhattok, hogy ő-beñek, vagy
ő-általok, Vallásitokat, a' *Catholicu-
sok* vétkesítések-, 's kárhoztatások-ellen
meg-óltalmazhatnátok. Ezért, esze-
sen, 's okosán azokkal nem-is tűrhet-
tők. Mint-hogy pedig ezek-ellen, azok-
mellett ugyan meg-maradtok, azt nem
álhatatóságból, 's rekélletességből, ha-
nem, egy meg-általkodásból, magatok
meg-kötéséből, vakmerőjül chele-
keszitek.

HARMINCZ-KETTŐDIK
TANUSÁG.

*Az igaz Anyaszentegyház, egész
Keresztyén világnak a' felől bizony-
ság-tétele-szerént, a' Romai Gyű-
lekezet.*

Plébánostúl Halgatóinak adott Tanúság.

AZ Anyaszentegyház, vagy Kere-
styéni Gyülekezet, eddig hol volt; és
az, most-is hol legyen; 's mely Gyüle-
kezet legyen, meg-tettük, csak ez egész
világon-lévő minden Keresztyéneknek,
akár-mi állapot-, és nemzetiség-béliek-
nek-is, ebben eggyező értelmökből.
Mert, a' mint-hogy *Buda-várasának* azt
ismérjük, és tartjuk, mely a' *Duna-mel-*
lett vagyon; *Várad-nak*, mely a' *Körös-*
mellett; *Kassá-nak* pedig, mely a' *Her-*
nád-mellett fekszik. mert még eddig ez
egész világ, ezeket-a' Városokat tartotta
ezeknek: Így, a' mely Gyülekezeter, ez
egész világ, Ezer öt-száz esztendeig, igaz,
és Kristus Anyaszentegyházának tartott;
bizony azt kell nekünk annak tartanunk,
's bőchülnünk. Es, mint szinte, ez egész
világnak, ennyi üdötül-fogva, ennek ál-

Hoc ex Co-
steri Institu-
tionum lib. 2.
Cap. 1. §. 8. ubi
fit ista Ec-
clesia.

XXXII. Tanúság.

latása-,

latása-, 's bizonyítása-után, valaki, ez-
előttegy-nehány esztendővel épített eg
Mező-város-felől, ha néked mondaná;
hogy az, amaz igaz, és régi, 's a' Szent,
és régi Királyoknak szép *Privilegiomi-*
val, vagy, adott szabadsággal, híres ne-
ves *Buda*: nem chak semmi helyt nem ad-
nál szavának; de még, mint egy bolon-
dot, chüfolnád-is, és el-pirongatnád
előled. Így, a' ki Ezer öt-száz esztendő-
után, akar te-néked más Anyaszentegy-
házat mutatni, mely ez-előtt egy-ne-
hány esztendővel gyűjtetett; és a' felől ta-
nította, hogy az, amaz igaz Anyaszētegy-
ház, mellyet Krístus Urunk számtalan
fok szép *Privilegiomok*-kal ajándéko-
zott-meg; tévelygettek pedig mind, a'
kik Ezer öt-száz esztendeig ezt a' Gyűle-
kezetet nem ismérték igaz Anyaszent-
egyháznak: nem chak nem kell annak
hinni; de még bolondnak-is kell tartani:
azért-is, hogy maga-ellen, ez egész Vi-
lágot tévelygőnek mongya: azért-is,
hogy valamel Új, és minap termett Gyű-
lekezetnek tulajdonít olly nagy régisé-
get. Ezekből kűnyű által-látni, melly
Gyűlekezet légyen az igaz Anyaszenteg-
ház. Mert ez-előtt, Száz, 's egy-nehány
XXXII. Tanús. eszten-

esztendővel, mikor még a' más Gyüle-
kezetek-közzül egy sem születtett volna;
az egész Keresztén világban, akárhol-is,
leg-inkább pedig, a' hol most az Új Vallá-
sok virágzanak, az igaz Anyaszentegy-
ház-felől ha ki tudakozott volna, a' Ro-
mai-kivül másra, senki nem mutatott
vólna.

HARMINCZ - HARMADIK TANUSÁG.

*A' Predikátoroknak, a' Sz. Írásból
kérdésbe vebetökről szoltokban,
nem bibetni.*

Az Író szavai a' Predikátorokhoz.

1. **E**Nnyiszor arra ingerléstekre, bá-
tor; szóba eredek veletek. De
hogy könnyebbé még-enyhődgyetek, 's
ellenféggéppen ellenem ne törekedgye-
tek, azt kell nékem töletek itt meg-nyer-
nem, hogy, Mind két részről, minden
fel-fuvalkodást regyünk-le: Eggyikünk
se mongya, hogy ő már az igazságot ki-
találta: Ugy keressük azt, mint-ha eg-
gyik részről sem tudnók. mert szorgal-
matosán, 's egy akarattal úgy kereshet-
tyük, ha magunkban a' felől, egy vakme-
rő hie-

Ex 5. Aug. 116
contr. Epi Fű-
dam. c. 5.

Az 13. Tanu-
ság- is illyem
értelmű.

XXXIII. Tanuság.

rő hiedelemből azt nem tartjuk, hogy azt mi már fel-találtuk, 's jól tudjuk.

2. Vagy, ezt töletek ha meg nényerhetem; a' vagy azt engedgyetek-meg, hogy, mint ismételteneknek, most hal-lyam elsőben szótokat; most értem dol-gotokat; 's azt most rostállyam-meg. Nagy méltónak itélem a' mit töletek kí-vánok: azt meg- tartván, hogy veletek egy Gyülekezetbe nem járok; eggyütt nem imádkozom; *Lutherista, Calvini-sta, Arianus, &c.* nevezetet fel nem vé-szek, ha mindeneket, valamelyek lel-

a Evidenter. Illud dicitur autē evidēs, cui dissenti-re nō possumus, perceptis vocabu-lis, & ratio-nibus, quæ movēt ad as-sentiendum: Valent. Tom. 1. Disp. 1. q. 1. punct. 3. §. 1. i- bi. Perro, Fran-ciscus.

kem üdvösségére tartoznak, nekem a' vi-lágossan, 's minden homály-nélkül, előmben nem adtok. Mert, hogy ne szól-lyak ama' derekas bölcheségről, melyre kevés Lelki emberek jutnak ez életben, hogy azt, mint emberek, csak kichin ré-szetkéjében-is, de azért, minden kétel-kedés-nélkül, meg-ismérjék. mert a' töb-bépet bátorságossá, nem a' nyilván-vá-lo értés, hanem az egy-ügyű hívés teszi: Mondom azért; hogy Erről a' bölcheség-ről hogy ne szóllyak, mely hogy a' *Catho-lica*, vagy Romai Anyaszentegyházban légyen, nem hiszitek; sok több dolgok vannak, mellyek engemet annak keble-

XXXIII. Tanúság.

ben,

ben, nagy méltán tartanak. Tart a' népeknek, 's nemzetiségeknek egygyezések: Tart, a' chudákkal kezdetett, reménfég-gel tápláltatott, szeretettel őregbítettett, régiféggel erősítettett méltóság: Tart a' Szent Péter Szekitől-fogva, kire Krisztus Urunk, fel-támadása-után, az ő Juhainak legeltetését bízta, mind e' mostani Püspökségig, a' Papoknak egy-más-után rendel-való következések. Végre, tart a' *Catholicus* nevezet, melly, e' fok Eretnekség-közdött, nem ok-nélkül maradtott úgy e' Gyülekezet-mellett; hogy, noha a' minden Eretnekek *Catholicusok*-nak kívánnak neveztetni, de azért, ha valamely jüvevény ember kérdi, Hol gyűlnek a' *Catholicus* Szentegyházba; az Eretnekek-közzül egy sem meri, vagy Kápolnáját, vagy Házát mutatni. Ezek azért, a' Keresztyén névnek, ennyi fok, 's ily nagy szerelmes köteli, méltán tartják a' Keresztyén embert a' *Catholicus*, a' vagy Romai Sz. Gyülekezetben; ha színte a' mi értelmünknek késedelmességeért, vagy érdemetlen-voltunkért, az Igasfág magát még nyilván meg nem mutatta-is.

3. Tí-nálatok, a' mint hogy e' féle semmi nínchen, a' mi engemet hozzátok

XXXIII. Tanus.

K

von-

A' Donatisták példáját lásd erre, Apud Baron. *Annal. Eccles. tom. 3. ad Ann. Domini, 326 §. 3. 4. 5.*

• Evidenter, id est, ita, ut adversa pars, si proponen-
tis verba recte percipi-
at, non possit non conce-
dere illud, quod propo-
nitur, rectū, bonū, & sa-
nū esse: Ex ejusdem Va-
lētia verbis;
*Ibidem, pun-
cto 5. §. 4. ibi.
In Tertia.*

• Az 28. Ta-
nuságban er-
re Pelda va-
gyon.

vonnyon, 's köztetek tartson, chak az Igaság meg-mutatásának igéreti zeng köztetek: mellyet ha b nyilván, 's oly láthatólan mutattok-meg, hogy a' felől chak kételkedés sem támadhat, fellyeb kell mind azoknál bõschülni, mellyek en-
gemet a' *Catholicus*, vagy Romai Anya-
szentegyházban tartanak. c Ha pedig az Igaságnak meg-mutatását chak igéri-
tek, 's meg né tellyesítitek: attúl a' Hit-
tül, melly a' Keresztyén Valláshoz ennyi,
's ily nagy kötõzésekkel chatlott, senki engemet el nem szakaszt.

4. Lásuk azért, mire tanít engemet *Luther, Calvinus, &c.* Es leg-inkább azt tekintsük-meg, mivel kellett magokat. Bizony ezek magokat azzal akarják bõ-
schületesekké tenni, hogy õket az Ur Isten küldötte. Immár, hallyátok-meg mit kérdek: Nem hiszem, hogy *Luthert, Calvinust, &c.* Isten küldötte. Kérlek ne haragudgyatok, 's szitkozódni ne kez-
gyetek: mert tudgyátok már, hogy azt én magambá el-tekéllettem, hogy egy-
vakmerõben tõletek semmit el nem hi-
szek. Azt kérdem azért: *Luther, Calvi-
nus, Arius, &c.* kichoda? Mongyá-
tok; Az Ur Istentül küldött Lelki Taní-
XXXIII. Tanuság.

to. Nem

to. Nem hiszem. Immár itt nincsen mit
szólhatsz, 's mit chelekedhessetek.
Mert az Igaságra meg-tanításomat igé-
ritek vala; 's most, a' mit nem tudok, an-
nak el-hitelére kényszerítetek.

5. Talám a' Sz. Írást forgattyátok, 's
abból akarjátok, a' *Luther, Calvinus, &c.*
személyét előttem bűnhűletessé tenni.
Azért, ha találnátok olyat ki a' Sz. Írás-
nak nem hiszen, mit chelekednétek ha
mondaná; Nem hiszem? En pedig a'
Sz. Írásnak nem hinnék, ha engemet ar-
ra, a' *Catholicus*, vagy Római Anyaszent-
egyháznak méltósága né vinne. A' kik-
nek azért engedtem ilyen mondásokra;
Hidgy a' Sz. Írásnak: azoknak miért
ne engedgyek, mikor ezt mongyák: Ne
hidgy a' *Lutherek-nek, Calvinisták-nak,*
&c. Válasszatok benne. Ha mongyá-
tok; Hidgy a' *Catholicusok-nak*, vagy
Pápistáknak: Engemet ők arra ítenek,
hogy néktek, *Lutherek-nek, Calvinis-
ták-nak, &c.* semmit ne hidgyek. Azok-
nak azért ha hiszek, nem lehet hogy nék-
tek hihefsek. Ha mongyátok: Ne hidgy
a' Pápistáknak: Nem jól chelekedsztek,
hogy a' Sz. Írás-által kényszerítetek en-
gemet a' *Luther, Calvinus, Arim, &c.*

Lásd erre az
23. Tanúsá-
got-is.

Vallására; mert a' Sz. Írásnak, a' Pápisták szavára hittem. Ha pedig mongyátok: Jól chelekedted hogy a' Pápistáknak hittél, mikor a' Sz. Írást dichérték; de nem jól chelekedted hogy azoknak hittél, mikor *Luthert*, *Calvinust*, &c. gyalázták: Oly bolondnak tartotok-e, hogy minden ok adás-nélkül, a' mit akartok, hidgyem; 's a' mit nem akartok, ne hidgyem? Mert sokkal jobban, 's eszesben chelekeszem, hogy, Mint-hogy a' Pápistáknak hittem egyszer, ti-hozzátok nem megyek; hanem-ha tölem nem hirtelt kívántok, hanem rajtam nagy nyilván-valo, 's világos tanitást téstek.

6. Ha Vallástokat akarjátok azért eldötem igazítani, hadgyátok békét a' Sz. Írásnak. Ha magatokat a' Sz. Íráshoz tartjátok; én magamat azokhoz tartom, a' kiknek szavokra a' Sz. Írásnak hittem; és ezek parancholattyára néktek nem hiszek. Hogy-ha talám a' Sz. Írásban, valami nyilván-valót találhatándotok, *Luther-nek*, *Calvinus-nak*, &c. Istentől küldetése-felől: meg-erőtelenítitek én-elöttem a' Pápisták méltóságát; kik nekem paranchollyák, hogy néktek ne hidgyek. mellyet meg-

XXXIII. Tanuság.

erőte-

erőtelenítvén, a' Sz. Írásnak sem hihetek,
mert ennek a' Pápisták-által hittem volt.
Így, én-előtte semmi léfzen, valamit
a' Sz. Írásból mondotok. *Luther*-nek,
Calvinus-nak, *Arius*-nak, &c. Isten-
től küldetése-felől azért, a' Sz. Írásban ha
semmi nyilván-valót nem találhattok:
a' Pápistáknak hiszek inkább, hogy-sem
néktek. Ha pedig abból, az ő Istentől
küldetések-felől nekem valami világos-
sat, s látha tót mutatandotok: sem a' Pá-
pistáknak, sem néktek né hiszek. Azok-
nak azért nem, mert ti-felőletek nekem
hazudtak: Néktek azért nem, mert oly
Írásból bizonyítotok, melynek én Pá-
pisták-által hittem volt, kik en-nekem
hazudtak. De, óltalmazzon az Úr Isten,
hogy én a' Sz. Írásnak ne hidgyek: mely-
nek hívén, nem láthatom néktek mikép-
pen hiheflek.

HARMINCZ-NEGYESIK TANUSÁG.

*Az Eretnek nevezet, a' Luthereket
's Calvinistákat igen meg-
illeti.*

Egy-mással szóllók; Predikátor,
Plebános.

^a Calvinista
őchemádott
okot e' Ta-
nuság irása-
ra; Hazam-
bol, Péch-tá-
járól, meg-
látogatása-
ban.

^b In Corde
Credentium
ponitur Ido-
lum, quando
novum dog-
ma constitu-
itur: S. Hie-
rony. Ier. 32.
Et posuerunt.

1. **P**redik. En soha nem értem, mi-
ért kellyen, Pápista Uraim, hoz-
zánk ily nagy idegenséggel lennetek, 's
Eretnekeznetek. Mert, ^a azok az Eret-
nekek, kik a' Krisztus Isteniségét tagad-
gyák, a' Sz. Háromság vallását gyaláz-
zák: minéműk im a' szomszéd Péchi *A-*
rianusok. De mi Sz. Háromság Istent
vallunk; és így ^b veletek egy Istent hi-
szunk, 's tisztelünk: egy *Híszek-egy-Ist-*
ent mondunk. Melyre-képeft, hoz-
zánk enyhőbbeknek kellene lennetek;
és a' miben külömbödzünk, azt bennünk
el kellene szenvednetek; a' vagy inkább,
köztünk a' szeretet meg-maradásaért,
azokban hozzánk-is kellene hajlanotok;
kevésért egy-mást halálos ellenségnek
nem kellene tartanunk.

2. **Plebán.** Hallod-e? Mint a' más-
féle vétkesek, ha reájok hadnák, a' go-
nosz nevet mind másokra adnák, 's ma-
gokat meg-jámborítanák. Mert, a' Fer-
telmes-előtt az elég lenne, hogy, ^c mit
vét azzal, ha szaporította e' világot: ha-
nem, az a' lator, a' ki embereknek kárt

XXXIV. Tanuság.

tészén;

tészen; a'Lopó. Ez-is méltatlannak itél-
né, hogy egy, két dög lóért latornak kel-
lyen tartatni, 's miatta meg kellyé halni:
hanem, A'Tolvaj, ugy-mond, igazán
hogy lator, 's büntetést érdemel. De
még ez-is, maga törvénye-szerént, meg-
igazítaná magát;

Noha Tolvaj voltam (ugy-mond) Tolvaj da-
lólás.

ugyanjambor voltam,

Kit este meg-vertem, m reggel el- m A'jambor-
temettem. *fügot ez ab-*
ba helyhezte
ti, hogy el-
temette, ha
meg-ölte-is;
's igaz elég
pedig az.

Igy, látom én, hogy az Eretnek nevet,
ti-is magatokról mind eléb-eléb mutat-
nátok, 's másokra mázólnátok. De, mint
a'világiakban, hogy, a'közönséges tár-
faság, ugy-mint, Vármegye, Falu, vagy
Váras, itél-meg mind egy-, 's mind más-
féle gonosz-tévőket, 's meg-adgya ér-
demlett nevezetűket: Így a'Hit dolgai-
ban, a'Tévelygők meg-itélése, eleitül-
fogva, azé a'Keresztyén Gyülekezeté
vált, melyben azok támadtak. Azok-at
itelték pedig minden üdöben Eretnekek-
nek, kik a'Ss. Írásnak magok fejök-sze-
rént-*valo* magyarázásokból, a'közönséges
Keresztyén Hitnek vallásiban, mint egy
vad-kőrtvélyben, úgy válogattak: hogy,

Hæresis, Gre-
cè ab Electio-
ne dicitur :
quod scilicet
unusquisq;
id sibi eligit,
quod sibi me-
lius esse vide-
tur : S. Hie-
ron. in Cap. 3.

XXXIV. Tanus.

K 4 k a' mel-

ad Tit. v. 10. Hæreticum hominem. Lásd a'29. Tanusfügot-is, §. 2. Elő-
szó; in margine.

k Ez-ellen, az
igaz Keresz-
tyének mint
kellyen ma-
gát viselni.
lásd a' 41. Ta-
nuságba, §. 2.
Mint-hogy:
az könyv szé-
len.

a' mellyek azokban nékiek, mint Sz. Irás-
sal egyezőknek láttfók, tettsettek, azo-
kat vették; vallották: a' mellyeket pedig
Sz. Irás-ellen-lévőknek, 's így hamissak-
nak ítéltek, azokat félre tettek, tagadták:

3. Arius azért már, nem azért ítél-
tetett egy-általlyában Eretneknek, hogy
a' Krisztus Istenfégét tagadta. mert, mint
fókak mások, úgy ő-is, más hamis vallá-
sok-miatt, a' Krisztus Istenfége tagadása-
nélkül-is. Eretnek lehetett volna: ha-
nem, a' mint mondam, azért sententziáz-
tatott, mert a' Keresztyén Hitből a' mit
gondolt, meg-tartotta; 's a' mihez kedve
nem vólt, azt meg-vetvén, helyette más
idegen, új, és annak-előtte nem-is hal-
latott tudománt talált; az már akár-mi
lett légyen-is; melyben végiglen vak-
merőjül meg-is maradt: sőt¹ azt má-
sokra-is terjesztette. Mint-hogy pedig
már, Luther-ben, 's Calvinusban-is azo-
nok találtatnak, a' mellyekkel Arius az
Eretnek nevet érdemlette; bezzeg ők-is,
Arius-sal, azon- egy okból, azon egy
Eretnek gyalázatos nevezettel illetet-
tek. Kik-után ti-is, Lutherista, 's Cal-
vinista Predikátorok, hozzátok halga-
tóitokkal- együtt, egyenlő igazság-

2Mint a' ki-
ket dühöseb-
mar- meg, né-
chak magok
dühösödnek
meg, de még
másokat- is
meg- adáz-
tatnak: úgy,
a' kikhez va-
lami tévely-
gő vallás üt-
közik vala-
honnán, szó-
val mások-
nak-is esze-
ket vesztik.

Quidam.

XXXIV. Tanuság.

gal,

gal, mind Eretnekek vattok, azért, hogy-
im, ilyen rossz magok-viselefsők-miatt,
magoknak Eretnek nevet nyertek-után
lázzattatok. De lásd, ezen túl már tí mi-
re vittétek dolgotokat.

4. *Ti Lutherék's Calvinisták*; ti-köz-
tetek egy finchen, sem kichin, sem nagy,
tudós tudatlan, Predikátor vagy más
rend, ki a' Hit dolgában mástól függön,
's valakinek hidgyen: hanem, magáért
minden maga itéli-meg, mit hidgyen, 's
mit ne hidgyen. Innét köztetek, a' tú-
dós Predikátorok, né találván a' Dok-
torok-között egyet, a' kihez minden-
ben adha'sák magokat; azoknak, nem
chak a' magok Docttorioknak, de még
idegen Doktoroknak-is, külömbözö
írásokból, értelmökből, és tanítások-
ból, elegyesleg a' magok saját tette'sök-
kel; a' Hit vallásinak; vagy ágazatának
száma-szerént, mint-ha külömb-kü-
lömb-féle; és színű darabokból kechét
toldoznának, foltoznának, úgy építget-
nek magoknak, ki-ki a' maga szája ízi-
szerént, Hitet; és így rendelik-el, mel-
lyik Hit vallásában, vagy részében, mit,
és kivel, 's mihoda Doktorral tartanak,
hidgyenek, 's vallyanak egyet. Az egy-

XXXIV. Tanús. K 5 úgyűeb

A' menyin-
vannak, an-
nyi magán-
levő tevely-
gésekből van-
nak. Quisq;
suū, &c. vide
340. in marg.

Quid iniqui-
us est, quam
impia sape-
re; & sapien-
tioribus, do-
ctoribusque
non credere?
S. Leo Papa.
Et hab. 24. q. 2.
Quid autem?

ügyűeb Predikátorok, 's más renden-va-
lók, erre ha nem érkezhetnek-is; mind-
azáltal, ezennek chelekedésére, hasonló
igalságok vagyon. Mellyet űk-is tud-
ván, 's bizván hozzája; többet ne tud-
gyanak-is, azt még-is meg-mongyák,
hogy űk bizony sem *Luther*-nek, sem
Calvinus-nak, sokkal inkább másnak,
nem hisznek: hanem, magok láttýák-
meg, mi igaz, 's mi nem igaz; és a' mi né-
kik tettűik, azt követik. Mert, micho-
dát? ugy-mond; "S mi nem emberek
vagyunk-e?

* Az egy Ma-
gyar iráson-
kíró, semí-
tűdo Calvi-
nista űché-
nek, ellenem
tőreke-
dése-
ben, tulaj-
don szavai:
'S én nē em-
ber vagyok-
e?

"Cum sint
duo vel tres,
de eisdem nō
eadem dicūt:
Iren. lib. i. c. 5.
* E' miatt e-
zek egy-más
emberfé-
vel nem-is él-
hetnek, hogy

5. Ebből már, a' menyin vattok,
annyi-felé vonszotok, szakadoztok; és
annyi tévelygésben, 's Eretnekségben
vattok. "Kettő köztetek * egy Vallá-
son nínchen, 's ugyan nem-is lehet. Mert,
ám *Protophilastrus* *Filadelfus*, Egyiptomi Ki-
rály, a' Bibliát, Sidóból Görög nyelvre
fordító Hetven-két fő bölch Doctort, †
hetven-két-felé rekesztette vala; hogy
abból ki-vegye kétségét, azt melly eg-
gyezőlen, és így, melly igazán fordíta-
nák: Mindazáltal, mikor egyyűvé vit-
ték

XXXIV. Tanúság.

valaki *Lutherre*, *Calvinusra*, vagy kire másra mutatna valami-
nek magyarázatában, mellyet az elegendő-képpen végbe vitt vol-
na: hanem, mint-ha csak egyedül volnának e' világon, közzü-
lők ki-ki csak magának. † Sic *Justinus Martyr*, *Irenaeus*, *Cy-
rillus Hierosolymitanus*, alii; teste *Baronio*, *Annal. Eccles. Tom. 2.*
ad Annum Christi, 2, 1. ante medium, §. Quod ad cellulas,

ték volna fordításokat, az egész Bibliának akkor-lévő könyvei, szórúl szóra, oly egygyezően valának fordítva, mint-ha csak egy ember munkája lett volna. De, ha titeket így fognának meg-szaggatni, a' Hit dolgai-felől majd Hetven-két nyelven kezdenétek szólani: az-az, annyi-felé szakadoznátok, a' menyin vólnátok. Es ez annyira vagyon, hogy, Hárman, négyen, úgy alig ülhetők egy asztalhoz, hogy veszekedő disputatziók nem támadnának köztetek, még a' kik egy Valláson-lévőknek tartjátok-is magokat. Ha pedig három, hosháiban lett asztal-gondolunk-el; a' középsőnél hogy Pápisták, 's a' két szélsőnél, egyikenél *Lutherek*, 's másikánál *Calvinisták* ülnék: a' Pápisták, középsőben, magok-között-is, másokkal-is békével lakoznak; hanem, a' két szélső asztalnál-lévő *Lutherek*, 's *Calvinisták*, vagy egymásfrakiáltanak által, vagy magok-között veszekednek. De bár mind egyget mondanátok-is, egyek ugyan nem vólnátok. Mert *eggyé benneteket az teñe, ha egyget, egy köz okból hinnétek. De mostã, a' mit híztok, azt egy-más-ellen,

XXXIV. Tanúság.

† meg-

† Evangelicæ doctores immanius ferè & truculentius, quam barbari milites inter se digladiantur: David Chytraeus, The-mat. deprav. Cõfess. August.

Si quis experimentum eorũ volens accipere, separatim interroget de aliquo sermone eos, q. excellentes sint apud eos: inveniet, alium quidẽ dicentẽ hoc, alium illud: Iren. lib. 4. cap. 69.

* Una Fides esse non potest, ubi unus summus iudex nõ est. Vide Bellar. Tom. 1. Conc. 3.

† Pertinaciter. Est autē Pertinax, qui in suo proposito ad victoriam perseverat. S.

Thom. 2. 2. q. 138. ar. 2.

“Az Arianusokat Eretnekeknek i-téléséekkel, magokat alattomban Eretnekek-ké-télik.”

† meg-általkodólan, mind külömb-kü-lömb okból hiszitek : tudni illik, ki-ki chak magáért; az-az, a' maga tetté-é-ért, javallásaért.

6. “ Azt pedig magam-is tudom, hog a' Péchieket, a' Krisztus Istenfége tagadá-saért, és Sz. Háromság káromlásaért, igen Eretnekezitek; 's nagy méltán-is: De azért, hogy a' miatt őket Eretneknév viselésre méltóknak ítélitek, alig ha magatok fejére követ nem vettök. Mert ti-is, olyan nyilván azont noha nem chele-keztitek: de azért alattomban, Doktoritokban, ugy-mint, *Luther*-ben, *Calvinus*-ban, *Melanchthon*-ban, *Bézá*-ban, *Bullinger*-bē, *Petrus Melius*-ban, 's ege-bekben, (mellyet azonközben ti Falusi Predikátorok, chak ingyen eszetekbe-sem vésztök,) a' Krisztus Istenfégét-is tagadgyátok: sőt egész a' Sz. Háromságnak igaz vallását fel-forgattyátok; mint annak nagy nyilván meg-mutatását, a' a' mi Doktorinknál meg-láthattyátok.

a Vide Valēt. tom. 1. disp. 2. q. 2. p. 1. §. 9. Et Bellar. Pref. in li. de Christo, Capite totius Ecclesie.

b A' Catholicusokkal egy

7. Mi-velünk pedig, b egy Istenek ninnen. Melyre, fundamentomúl, hal-lyad a' Sz. Agoston tanítását: c A' ki

XXXIV. Tanúság.

(ugy-

Istenek ninnen: Non idem Deus est nobis, & illis (*Hæreticus*;) nec unus Christus, id est, idem: Tertul. de Baptis. ca. 14. teste Baronio, Annal. Eccl. ad. Annum Chr. 217. circa medium. c S. Aug. Tract. 102. in Joannem.

(ugy-mond) olyat tart, hiszen, és vall
 a' Kristus-felől, a' mit nem kell az Isten-
 nekegyszülött Fia-felől hinni; az nem kér
 a' Kristus nevében, bár a' Kristust annál
 inkább emlegetse-is: mert annak nevében
 kér, a' kit gondol, a' mikor kér. Ezek a' Sz.
 Agoston szavai. Mellyekből, már így
 gondolkodhatunk: Isten-felől-valo ér-
 telemben, 's Hitben, egy nyomban mi
 nem járunk; hanem két-felé vonszunk,
 * kettőt tartuk, vallunk, tanítunk. Mind
 kettő pedig, ugymint egy-mást rontó,
 igaz nem lehet. Valamellyikünknek az-
 ért, Isten-felől mást kell tartani, hinni,
 'svallani, hogy-sem a' mit ő Fölsege-fe-
 lől kellene érteni, 's itélni. Melyből,
 ez, az Istent, az egy igaz Istent, a' Sz. Há-
 romság egy Istent, annál inkább emleget-
 se, forgassa-is szájában: né az Istent tisz-
 teli, szolgállya, imádgya: Mert azt hi-
 sz, tiszteli, a' kit gondol, mikor azt mon-
 gya, hogy Istent hiszen, tisztel, és imád.
 Így, egyikünk ha igaz Istent hiszen, vall,
 szolgál: másikunk, idegen Istent követ,
 tisztel, hiszen, imád; 'Shát egy Istenünk
 nincsen.

8. Már pedig, hogy, alattomban a'
 Krist⁹ Istensége tagadástokról, és a' Hit-
 nek

Omne do-
 gma contra-
 rium Verita-
 ti; adorat o-
 pera manu
 suarum: S.
 Hierō. In Isa.
 2. Repleta est
 terra.
 Ab Idolola-
 tria non di-
 stāt Hareses:
 Tertull. Prae-
 scrip. cap. 18.
 Idem Lirinē.
 cap. 154.

A' Calvini-
 stak Istene,
 a' Bűnnek o-
 ka. Lásd erre

Beßarm. Lib.
2. de Amis.
grat. c. 3.

Hasölokép-
pen, a' Luthe-
rek Istene is
a' Bűnnek o-
ka : Melyről
lásd a' Kala-
nzt, lib. 5. c. 2.
§. 4. n. 2. A' ki
pedig az Is-
tent Bűnnek
okává teszi,
Ördögöt vall
Istének. Lásd
a' Kalauzt, a-
zon helyben.
Num. 1.

nek több részeibé velünk újat vonyástok-
ról, ne szóllyak : Isté-felől, ti Calvinis-
tak, Doktoritok-után, ugy-mint, Cal-
vinus-, Zvinglius-, Beza-után, eze-
ket-is vallátok: Először; Az Ur Isten nem
chak meg-engedi, de még akarja-is hogy
légyenek, valamely Bűnök az emberek-
által léfznek. Másodszor: Az Ur Isten
nem chak akarja hogy légyenek, de még
öröktül-fogva végezte-is hogy légye-
nek, valamely Bűnök az emberek-által
léfznek: és ezt nem azért végezte, hogy
embereknek azokra el-tekéltt akarát-
tyokat látta volna. mert Isten semmi
nem végez arra tekintetiben, hogy azt
tudgya meg-lenni: hanem azért tudgya
hogy meg-léfznek, mert ő rendelte hogy
meg-légyenek. Harmadszor: Az Ur I-
sten nem chak öröktül-fogva rendelte,
hogy légyenek, valamennyi Bűnök az em-
berek-által léfznek: de még paranchol-
is az Ördögnek, és a' lator embereknek,
hogy latorfágot gondoljanak; és azokat
erre, hajtya, kifizeti, és ugyan kényszerí-
ti-is. Negyedszer: Az Ur Isten nem chak
paranchol az Ördögnek; va, azt né chak
hajtya, 's kifizeti, hogy az embereket bűn-
be vigye: de még Isten maga-is mun-

XXXIV. Tanúság.

kálko-

kálkodik a' lator embereknek szívökben, és azok-által, mint eszközi-által, ő chelekefi, mint első ok, mind azokat, a' mellyek emberekre nézve Bűnöknek mondatnak, és valóban Bűnök-is. Ötödször: Azok, a' mellyek emberekre nézve Bűnöknek mondatnak, és valóban Bűnök-is, noha Isten akarattyaából, végzéleéből, parancholattyaából, és chelekedéleéből léznek: mindazáltal, Istenre nézve Bűnöknek nem mondathatnak; sem nem Bűnök, hanem jó, és igaz chelekedetek. mert az emberek gonosz igyekezetből, az Isten pedig mind azokat jó tanácból chelekefszi. Es így, Isten, sem maga Bűnt nem télsen, sem a' Bűnnek nem oka.

9. Ezekből már a' mi Doktorink, nagyszépen meg-mutattyaék ezeknek következését. Elsőt: A' mely Bűnök mi-általunk léznek, azoknak Isten az oka. Másodikat: Isten igazán, valóban, es tulajdon-képpen Bűnt télsen. Harmadikat: Igazán, 's valóban, csak Isten télsen. Bűnt, 's nem az emberek. Mellyek így lévén, a' kihez ezek illenek, azon, mint idegen Istene, mi nem kapunk: irégysé-

Bellar. ibid. cap. 4. 5. 6.

Quid interest, utrū Deus neges, an infames? See neca, ep. 124.

fég-nélkül néktek engedgyűk : tiétek legyen.

*Híszek-egy-Istenben-
ismánk-is, vé-
lők egy nin-
chen.*

10. A' *Híszek-egy-Isten-ben* velünk eggeznének-is; még a' dolog azzal végbe köztünk nem menne: Először; Mert oly vallásokban-is, melletk a' *Híszek-egy-Isten-ben* ki-fejezve ninchenek, nem kichinyekben különözünk; minéműk, a' Keresztfég, az Ur Vachora-, a' Sz. Mife, az üdvözült Szenteknek értünk-valo esedezésőknek kívánása, 's egyebek. Másodszor: Mert a' *Híszek-egy-Isten-ben* lévő czikkeleknek hitele-földött az Anyaszentegyháznak az Ur Kristustól rendeltetett törvény-szerént-valo Fejéhez-is engedelmség, és az Anyaszentegyháznak több tagjaival, eggyeség kívánatik. Mert az Anyaszentegyház egy látható test; és ezért, látható Feje, 's tagjai vannak. és azt tagnak nem mondhatni, mely a' Főtől és testtől külön, a' vagy magánvayon. Azon-közben, † a' *Híszek-egy-Isten-ben* sem értünk eggyet, im-e' részekben: Szálla poklokra; űl a' mindenható Istennek jobján; *Híszem* a' Közöséges Keresztén Anyaszentegyházat; a' Szenteknek eggyeségét; a' Bűnök bochánattyát. Mely-miatt, mint Istenünk,

XXXIV. Tanúság.

† Similia nobis loquuntur, dissimilia sentiunt: Iren. li. 3. c. 17. §. 3. Ca. 28. §. 2. Cap. 19. fine.

nünk, úgy, egy *Hízek-egy-Isten*ünk sin-
chen: mert azt eggyé, nem a' szók, ha-
nem a' szóknak egy értelme tenné; mint-
hogy az értelemben vagyon az Hit, nem
a' szókban; és, mint ^ka' Sz. Irásnak, úgy
a' *Hízek-egy-Istennek-is, értelme a' lelke.*

II. A' Keresztén Hit, ezek fölött,
mint-hogy oly hasznos, sőt oly szükse-
ges, hogy ^la' nélkül lehetetlen Istennél
kedvesnek lenni; és ezért, mind azok-
nak, a' mellyeket reménlünk, és várunk,
Sz. Pál * a' Hitet fundamentomának és
talpának mongya: a' Kereszténység, a'
Hit dolgában, soha semmit el nem szen-
vedett; látatlanná, hallatlanná, nem-
tett; belé semmit elegyedni nem enge-
dett, mellyel épsége, tisztasága, tekéletes
egy-vólta, valami részben meg-ronta-
tott vólta. Ezért, akár-mi Eretnekséget-
is, és chak kichin dologért-is, minden-
kor nagy veszedelmesnek, és átokra mélt-
ónak tartott. Es az életben, s erköl-
chökben találkozó vétkek-is, noha lé-
lek-vesztők: mindazáltal, azokban még-
is az Anyaszentegyház, nagy ezselsen, és
dichéreteessen, nem chak kételen, soka-
kat el-szenvedett: de a' Hit dolgaiban,
semmit el-szenvedhetőnek nem ítelt; ha-

k Lásd erre a'
29. Tanús. §.
3. Másodszor;
az. Erasmus
szavait, in
margine.

A' Hit dol-
gaiban, sem-
mi minchem
engedhető.
1 Heb. 11. v. 6.

* Hebr. 11. v.

a 3. Hieron.
verba sunt,
li. 3. cont. Ruf-
in. c. 7.

b Illyenek e-
zek : Papa
Scripturā sa-
eram in coe-
no & pulve-
re sepeliit,
& doctrinam
Christianam
pānē integrā
delevit: Lu-
ther: li. de Ec-
cles. propē ex-
temp. Defen-
dūt, Concilia

nem, 2 az-ellen-lévő chak egy, vagy két
szóért-is, sok Eretnek segeket meg-verett.

12. Doktoritoktól, b sok hazugfá-
gokkal meg-chalástok-után, az eggyü-
gyű kösség - előtt, ezek-felől, noha tá-
másokat mondotok: mindazáltal, a' Ro-
mai Anyaszentegyház, ebben, most-is
ezeneket taníttya; hogy, c A' Hit dol-
gaiban, soha sem Pápa, sem senki nem fá-
farkodhatik; a' Krisztus tudományában;
az Isteni szolgálatban, semmi tekintetből,

XXXIV. Tanúság.

semmit

potestatem habere condendi novos Articulos Fidei, & mutandi
veteres: Idem, lib. de Conciliis. Clamant, Ecclesiam, id est, Pontifi-
cem cum suis, esse supra Scripturam; & Papam posse contra Apo-
stolum, & totum Verus Testamentum, dispensare: Illyric. lib. de
Norma & praxi Concilii Trid. Dicunt, quod Papa possit formam Sa-
cramentorum, ab Apostolis traditam, immutare; contra Episto-
las Pauli statuere; dispensare contra verba Evangelii: Kemnit. in
Exam. Trid. Conc. Papa arrogat sibi auctoritatem condendi Leges
de Cultibus, de mutatione Sacramentorum, de Doctrina; & vult
suos Articulos, sua Decreta, suas Leges, existimari pro Legibus di-
vinis: Lib. de Primatu Papa, nomine Synodi Sirmalicæ, scripto. Et in-
frā: Arrogat sibi Papa divinam auctoritatem, quia sumit sibi jus
mutandi doctrinam Christi, & cultus à Deo institutos; & suam do-
ctrinam, & suos cultus, vult observari tamquam divina. Et Cal-
vin: Suā libidine, contemtoq; Dei verbo, cudunt dogmata; qui-
bus fidem hac ratione haberi postulant, quod Concilia errare non
possint: quia penes Ecclesiam sit, condere novos Fidei articulos:
Lib. 4. Instit. c. 8. §. 10. Adversarii Ecclesiam sine Verbo regi à Sp:
Sancto fingunt. Idem, ibid. §. 13. in fine, &c. Papa Sacramenta pro
libidine sua, vel nova instituit, vel, quæ à Christo instituta sunt,
corrumpit, immò penitus abolet; ut in eorum vicem, substituat
quæ fluxit ipse Sacrilegia. Totam deniq; Religionem, pro suo
nutu mutare non dubitat: Idem, 2. Thes. 2. v. 4. c Vide Staplet.
Princip. Fidei Contr. 5. art. 2. qu. 1. Valentiam, tom. 3. disp. 1. qu. 10
g. 6. à §. Ad tertium, usq; finem.

semmit meg nem változtathat; senkinck
nem kedvezhet; semmit nem engedhet.
A' Hit Ágazatit; a' Sacramentomokat,
sem nem kevesítheti, sem szaporíthattya,
sem változtathattya. A' maga rendelé-
sit, Isten rendelésivel egyenlővé nem te-
heti. A' mit Isten jónak, vagy gonosz-
nak hagyott, azt meg nem fordíthattya;
a' jót gonoszá, a' gonoszt jóvá; az igazat
hamissá, a' hamissat igazzá nem tehe-
ti, &c. Melyből, azon tí méltán nem-
chudálkozhattok, ha mi *Catholicusok*, tí-
hozzátok, ebben, keménységgel visel-
lyük magunkat; ha tévelygéstőket el-
nem ílellyük; sokkal inkább, hogy hoz-
zatok nem hajlunk. De mi bezzeg, ben-
netek nagy esztelenységnek tartjuk, hog-
közünk a' közbe-vetett dolgokat kichi-
neknek, 's sáfárokodhatóknak, meg-en-
gedhetőknak láttattok itélni; s azonköz-
ben tőlünk azokért vagy el-pártoltatok,
vagy miattok mitől hamaráb he-
lyetekre nem állotok.

HARMINCZ-ÖTÖDIK TANUSÁG.

*Tévelygő Vallásokban nem üdvözül-
hetni.*

† Közel ezen
következő
szókkal a-
dott okot e
Tanuságírá-
sára, egy ezé
névű-lévő al-
kalmas Cal-
vinista em-
ber.

Egy-mással szólók; † Kálmán deák;
Plebános.

* Matt. 7. v. 1.
Luc. 6. v. 37.

I. **K**álmán. Ez bizony már fölöttébb
vagyom! Nagy Isten-ellen- valo
dolog ez; hogy ilyen nyilván senten-
tíáz; így Pokolra ítél; és, a' mi rajta áll
benne, ugyan kárhozatra vét bennün-
ket! Hiszem az, Isten mondása; hogy,
* *Ne ítélj, 's nem ítélteztél; ne kárhoztál,*
* *'s nem kárhoztatol.* Hogy merék hát az-
ellen, ilyen nyilván- valo szókkal, Po-
kolnak az alsó fenekére vetni bennün-
ket? Nám ezt mi nem chelekezhük ti-
veleték: mert mi nem mongyuk, hogy
a' Pápisták nem üdvözülnek. 'S hát ti
bennünket egyűl egyűig az Ördögnek
miért adtok? Hatalmas Ur Isten! bezzeg
nagy dolog; bezzeg nagy gyűlölség;
szörnyű kegyetlenség; és nagy vakmerő
ítélet már ez!

Inter Tur-
cam, Judxū,
& Papiſtam,
nulla eſt dif-
ferētia: Lu-

2. **Pleban.** Látod-e, hová veteme-
dik már ő! Jűszte; Ama' mondásodhoz;
Nem mongyuk mi, hogy a' Pápisták nem
XXXV. Tanuság. üdvö-

űdvőzűlnének: En már nem tudom, tár-
faid vannak-e, ninchenek-e; de ha talám
valamely tárfaid vannak; A' szótok, Já-
kob szava: de bezzeg a' kezetek, Efa' ke-
ze: az-az, Szótok chelekedetőkkel nem
eggyez. Mert, e' mondás-ellen, miért
kellott volna a' Luther-nek a' Pápisták-
túl; b' Zvinglius-nak, még Luthertül-
is; c' Calvinus-nak pedig, mind három-
tül-is el-pártolni? De sőt Calvinustül-is,
Gallia-ban, a' Libertinusok-nak; Ang-
lia-ban, a' Puritánusok-nak; Lengyel-or-
szág-ban, a' Trinitáriusok-nak; Erdély-
ben, a' Samosatenuusok-nak el-szakad-
niok; és magoknak újat, 's meg új, 's új
Vallást faragniok miért kellott volna, ha
azt tartották volna, hog emberek űdvő-
zűlhetnek a' Pápista Hitben; vagy azok
Vallásiban, kik, vagy a' Pápistáktól sza-
kadnak-el; vagy azokéban-is, a' kik ú-
jonnan ezektül-is; de tovább még ezek-
tül-is, el-szakadtak? Most-is pedig,
ezeknek maradékinak-is; mind Tani'to,
's mind tanúlo, vagy Halgato renden-
lívőknek, nem-hogy ennyi számtalan-
vér-ontás-ellen, a' menyi chak mi ű-
dőkben lén-is a' miatt két részfől a' Ke-
rehtyénységben; nem-hog Hazájoknak,

ther: in cap. 4.
ad Galat.

Gen. 27. v.
22.

a Támadott,
Anno 1517.

b Támadott,
Anno 1527.

c Támadott,
Anno 1538.

Szép állapottyoknak; Uraságoknak, há-
zoknak, egyéb örökségőknek el-hagya-
sa-ellen (kiknek a' szomszéd Országok-
ból, Hazánkba bévféges példáit lát-
syuk;) de sőt, csak egy kemény szó hal-
lás-ellen-is, ha azt hinnék a' mit mon-
dasz, hogy a' Pápisták üdvözülnek: miért
kellett kinek-kinek tulajdon Vallásában
maradni, 's nem inkább a' Pápista Hitre
viszsa-térni? Mert, mi kell egyéb; és a'
Hitben többet annál, hogy ember üdvö-
zülhessen benne, mit kell kívánni?

3. Bizony pedig, ha olyan nagy Is-
ten-ellen- való dolog, mint mondog, a'
Vallás-miatt valakiknek meg-ítélése, 's
kárhozzatása; jaj néktek; mert im nyil-
ván látod, hogy, nekünk, eggyül eggyig
Pokolra sententziázásunk - nélkül, tö-
lünk el nem pártolhattatok. Ugyan-is,
ha hittétek volna, hogy egy üdvözülhet
Hitünkben, tudhattátok volna, hogy a-
zon úton, 's munkával, mások-is üdvö-
zülhetnek; mint ám *Jonatás*, * hogy,
négy kéz láb a' mely meredek magas kö-
sziklás hegre fel chúsza másza, az inasá-
is utánna mehete. Melly eszes mondásod
pedig az; hogy, Nám ti nem mongyá-
tok, hogy a' Pápisták nem üdvözülne-

XXXV. Tanúság.

nek!

* 1. Reg. 14.
v. 13.

neki! Miért nem mondád ezt-is utánna; Maga, nekünk-is annak, ti-rólatok mondására, szinte annyi igazságunk volna, mint a' menyí vagy on ti-néktek arra, hogy mi-rólunk mongátok. A' *Lutherékkel*, *Arianusokkal*, 's akár kichodákkal másokkal, ebben, vélek a' egyenlő igazságatokra, szembe szökhetők: mert, mint egygyitek, úgy a' többitek-is, tévelygésitekkel, mellyek-miatt a' lálatoknál előbbeni Kereszténységűl el kellett szakadnotok, a' Meny-ország kapuját elöttetek bé-zárlottátok. De, ne merjetez a' Pápistákkal ebben felelelni, mikor minden Vallásokon-lévők-közdött, csak egyedül ők, a' kik előbbeni Kereszténységtől nem szakadtak-el.

4. Vigasztalásunkra volna pedig egyebképpen nekünk ez a' mondanod; hogy, A' Pápisták-is üdvözűlnek; mikor igazságunkban még b' ellenségekink-is bizonságunk volnának. De, mi haszna, mikor látni-valo, hogy a' még-rekesztett széles marha módgára, csak falnak ugrás dolgod. Mert, hogy-im nem is szaladhaték, meg-hajlani sem akarék; lágyításunkra, * a' mit magad sem hiszék, olyyat mondasz.

XXXV. Tanús. L 4 5. Akár-

non liberè quod sentis eloqueris? S. Hieron. ad Cresciph. cont. Pelag.
cap. 1. & 4.

* Erre lásd a'
43. Tanúságot, ab 9. xi.
Egy Eretnék fégbé.

b Deut. 32. v.
31. Inimici
nostri sunt
judices.

* Aliud ore
commemo-
ras, aliud ce-
las conscientia: Quare

† Luther,
Calvinus, 's
egyéb tévely-
gő Vallások-
ban, nē űd-
vözölhetni.
Eph. 4. v. 5.
Hebr. ii. v. 6.

* Non omnis
ignorans im-
munis est à
pœna. Ille
enim igno-
rans potest
excusari à
pœnà, qui,
à quo disce-
ret, non in-
venit: Illis
autem hoc
ignosci non
poterit, qui

habentes à quo discerent, operam non dederunt: S. Aug. lib. Quæst. Vet. & Novi Testam. qu. 67. Non quod naturaliter nescit, & natura-
liter non potest, hoc animæ deputatur in reatum: sed quod scire
non studuit, & quod dignam facultati comparandæ operam non
dedit: S. Aug. lib. 3. de Lib. arbit. cap. 22. à Joan. 15. v. 22. Si non
venissem, & locutus fuisset eis, peccatum (scilicet, Incredulitas
in) non haberent. Sic S. Aug. tract. 87. in Joan. Et Epist. 105. Lib.
Qu. V. & N. Test. qu. 67.

5. †, Akár-mit mongyatok-is pedig
ti; de, minden ti mondástokra tekinte-
tünk-nélkül, míbezzeg azt vallyuk, hog,
mint Isten, úgy igaz Hit-is, tőb egy-
nél nínchen: és, hogy e' kívül, Ifennél
kedvesnek lenni, 's űdvözölni, lehetet-
len. Azért, ha talám a' Luther Vallás
fogigaz Hit lenni: Pápistákba, Calvinis-
tak-ban, 's egyebekben, egy sem űdvö-
zöl, mint a' kárhozott lelkekben. Ha a'
Calvinista lészzen igaz: azon-kivül akár-
mi más Vallásokban-lévők-közzül-is,
egy sem űdvözöl. Es, mint-hogy mi azt
tartyuk, hogy a' mí Pápista Hitünkön-
kívül, ég-alatt más igaz Hit nínchen: ki
* választyuk azokat, kik, ha meghíról
hallanak-is Hitünk-felől, módgyok
mindazáltal, tőlünk távúl-létek-miat ab-
ban nínchen, hogy a' felől értekezhesse-
nek, tanulhassanak: mert ezek, chak go-
nosz életökkel ne veszessék magokat, té-
velygésben-létek-miatt, a' Urunk mon-
dásának erejéből-is, el nem kárhoznak.

XXXV. Tanúság.

De

*Theodoret.
Serm. 2.

6. Ez, * a' melly világosságot szemünkkel látunk; akár Nap-világ, 's akár gyertya-világ legyen; a' nézőknek igazán meg-mutattya, mi arany, mi ezüst, 's mi vás; mint a' színek formájára-is, a' fűvek, és élő-állatok-között-lévő külömbségre, azon meg-tanít. De csak azok látták ezeket, a' kiknek jószemők világa vagyon: a' vakok, ezekben semmit nem látnak. Ezekhez azért hasonlók, a' kik az Igasságot nem akarván látni, a' nem-tudásnak setétségében akarnak lenni; mint amá madarak, mellyek csak éjjel járnak, mint a' baglyok, 's egyebek. Ezek a' világosságot gyűlölik, 's a' setétséget szeretik. De, ezekre egy eszes sem baragszik, 's nem boszongodik; mert a' természet, eleitől-fogva azoknak olyan életet rendelt. De, a' kik szabad akarattuk-szerént adgyák magokat setétségre, nem akarván az Igasságot meg-ismérni; bochánatot azok, de, kerlek, hogy-hogy nyernek?

És ebben, szabadon törvént mondhatni.

7. Bizonylagra se merjük-e pedig az Igazat ebben meg-mondani, a' vagy törvént-is benne tenni? Az Ember-vésztes-is, Poklot érdemlő bűn ugyan: De azért, a' Bírák meg-halván a' bizonyágokat; a' vádolt ember ha magát nem-

XXXV. Tanúság.

ment-

mentheti, semmit Isten büntetefétül a'
miatt nem félvén, azt bátran egy vagy
más halálra ítélik. Mí-is, minden elle-
netek-^{valo} vádolásinkban, bizoⁿsa^go-
kat állatunk: mellyeket ha meg-hamif-
sítanátok, miattunk békével maradná-
tok. De, látván azoknak ronthatatlan-
vóltokat, mikor ellenek vagy † chak té-
továztok, a' mikor szóllotok-is, vag^h mel-
lőlők siket füllel múltok, mint szinte
most-iste: olly okkal, 's * magunk o-
vásával, mint im chak^b most mondám;
azzal Istent meg-sértésének minden fé-
lელმე-nélkül, szabadon törvényt mon-
dani, és benneteket bátran Pokolra sen-
tentziázni, miért ne merjünk?

† Erre lásd a'
32. Tanufa-
got, §. XI. Az
39. §. 1. Az
42. §. 10.

* Cum mo-
deratione in
culpate tu-
telz.

b §. 5. Akár-
mit.

8. Hogy pedig azokra, a' melly bi-
zoⁿsa^gokon vagy on ez az ellenetek-lé-
vő sententzia fundálva, eszedet 's elmé-
det nem fordítod; hogy meg-háhnád
vetnéd, melly igazak, vagy hamisak;
mely vastagok, vagy gyarlók; erősek,
vagy meg-ronthatók; és ha hozzájok
férnél, hamisítanád-meg ö^hket; ha pe-
dig erejek-által értelmekben, 's itéleted-
ben meg-győzetnél, lelked ismérési-el-
len ne törekednél ellenek, hanem † hoz-
zájok szabnád magadat; és annak, a' mi-

Mellyen bá-
fulásokról
nē kell meg-
ijedni.

† Tekintsd
itt a' 32. Ta-
nufag: §. 9.

XXXV. Tanufag.

ért

a Factum so-
lum, aut di-
ctum intuen-
tur; facti jus,
aut dicti, nō
morantur.

b Lásd a' 14.
Tanúságot;
Es, 2. Joan.
v. 9.

a Reprehēso
delinquētib.
perquam u-
tilis est, & ne-
cessaria: Di-
ez. Dom. 4. post
Epiph. Conc. 1.
Et Dom. 17. post
Pentec. Conc. 2.
A quo ani-
mo sustinen-
da: Tom. 1. par.
1. Conc. fer. 2. post
Dom. 3. Qua-
drag. Et par.

3. Conc. fer. 2. in Resur. Et par. 3. Conc. itidem fer. 2. in Resur. Malis tamen
nimis odiosa: Conc. in festo Decol. S. Ioan. Bapt. Impatienter ferre, sig-
nificat magnę deprecationis. Tom. 2. Conc. 2. in Ascens. Reprobati-
onis: Tom. 1. par. 1. Conc. fer. 2. post Dom. 3. Quadr.

ért azok-által méltán Pokolra sententzi-
áztatol, ellene mondanál: Hanem,
hogy a chak azt forgatod, hogy titeket
Eretnekeznek, hogy b Isten-nélkül-lé-
vőknek mondanak: azon kiáltozol ba-
játozol, hogy kegyetlenül Pokolra hán-
nak, Ördögnek adnak, &c. a' gyerme-
kek-is ezen chelekezik. Mert, Annyok
ha meg-suprállya őket, arra szemüket
né fordítták, sem arról né gondolkod-
nak miért sanyargatták, 's miért verték-
meg őket, hogy annak fel-találásából,
a' írásban magokat mértéklenék, 's ve-
résőknek okát az-után el-kerülnék: ha-
nem chak azon sínak rínak, hogy őket az
Anya meg-verte, 's meg-verte. (Ezek-
hez hasonlók azok-is, a' kiket a' ha vala-
miről ember meg-szóllít, gődolattyokat
arra né fordítták, miről intőtték-meg
őket, hogy magokba szálván, vétkeket
ismérnék; és meg-feddéseket ha nem
kőszönnék-is, maga! vagy chak béké-
vel szenvednék; amaz-ízerént: *Quod*
merito pateris, patienter ferre memento.
Vagy; *Leniter ex merito, quidquid pati-*

XXXV. Tanúság.

áre,

äre, ferendum est. Ovid. Hanem, há-
borgólan chak azt fújják, őket mint fed-
dötték, shogy feddötték; amaz-szerént:
Impius in poenis, non nisi damna gemit.
Jacobus Billius.) Ezt mindazáltal én, te-
benned nem gyermeki eggyűgyűségből-
lévőnek tartom. Mert azoknak észek ar-
ra ninchen-is, hogy ilyen esetekben
tudhatnák, mit kellene dicheéretessen
chelekedniek: de te igen jól tudod, s
értve mulatod, chak hogy tévelygésed-
ben lehessen maradásod. Azért, ezt én
beíed, Ördögi meg-általkodásnak mon-
dom. Mert az Ördögök-is, soha mago-
kat annak meg-tekintésére nem térítik,
Kichoda, s miért vetette őket Pokolra,
hogy akarnák azt magokhoz meg-en-
gesztelni; maga tudgyák mit kellene che-
lekedniek, de nem chelekezik. hanem
chak kín-szenvedésőkre néznek, hogy
azt káromlhassák, a' kinek igaz ítéleti-
ből szenvednek.

9. Távúllégyen pedig az, hogy Kriszt⁹ Kriszt⁹ Urunk
Urunk, ama' mondásában, *Ne ítéljétek,* sem fogja
és nem íteltettők, &c. ezekben-valo íté- párttyokat.
let-tételtől tiltana bennünket: mert úgy,
bezzeg ennél-is inkább el-áradna a' go-
nosság, és el-szaporodnék az Eretnek-
XXXV. Tanúság. fég.

S. Augustini
verba; De
Sermone Domi-
ni in monte.
Matth. 7.

ség. Tégedet-is csak az üdö, és meg-
szorulásod vitt most ezeknek-is monda-
sára, mint a' Pápisták üdvözülése vallá-
sára-is; mert ebben-is, más üdöben mást
mondotok. Mit tilt hát e' beszédiben
Krisztus Urunk? A' mi Doktorinknál én,
ez Urunk mondasának ilyen értelmét
találom; hogy, E' mondasában Urunk,
nem egyebet paranchol, hanem, hogy a' fe-
le chelekedeteket, a' mellyek kétséges mi-
shoda szándékból legyenek, jóra magya-
rázzunk. Mert amaz; Az ő gyümölcshök-
ből is méritek-meg őket: a' nyilván-valók-
ról vagyon mondvá, a' mellyek jó módon
nem lehetnek. De vannak némely köz-
helyben-lévő chelekedetek, a' mellyek-fe-
lől, nem tudhattuk minémű szándékból
legyenek; mert mind jó, 's mind gon-
nos szándékból lehetnek: mellyekről vak-
merőség itéletet tenni, kíváltképpen, hogy
azt karhoztassuk.

10.

Példákat adok erre: Nálatok,
egy valamely, ha más Predikátor társá-
nak vétkét a' Superattendens-nek meg-
jelenti: ne itéld† mingyárt-meg, hogy
azt haragból, gyűlölségből, bossu-állo
XXXV. Tanúság.

† Temerè af-
firmare de al-
tero, est pe-
riculosum,

propter occultas hominum voluntates, multiplicesq; naturas:
Cic. ad Brut. Judicare temerè, tyrannis quædam est: Diez, Cens.
de S. Joseph. instit.

szándékból, árulólan chelekedte lé-
gyen; mert szeretetből, jó szándékkal-
is, annak meg- jobbúlása kívánásából
chelekedhetne. Nálunk; Láttuk hogy
Bőjt napon, valaki űdö-előtt ebédlik :
Nem kell mingyárt kárhoztatni; mert
azt méltó okból, jól-is; egy mértéklet-
lenségből, vétkesen-is, chelekedhetne.
Mind itt, 's mind ott; Láttuk hogy va-
laki, chelédgyét, kemény beszédekkel
dorgállá, a' vagy veszővel-is, vagy kor-
báttal éréli : Ne itéld kegetlenek; mert
talám azt nem egy haragtúl viseltetésé-
ből, hanem fenytékért, és igazság sze-
retetiből chelekefzi. Valamely barátod,
vagy szomszédod, mikor valamire felet-
kezik, későbbenkőszön, vagy mégyen
elődbe, hogy-sem a' mint kellett volna :
Ne itéld kevélynak, vagy nem olly jó
akaródnak; hanem hogy azt inkább egy
feledékenységből, vagy restségből chele-
kedte, hogy-sem kevélységből : annyi-
val inkább hogy, azon okból, olykor.,
azon te-rajtad-is történt. E' féle dol-
gokban, 's esetekben paranchollya azért
Urunk, hog' tiszta szível legyünk, a' két-
séges chelekedeteket gonoszra ne ma-
gárázzuk : 's nem azt kívánnyá, hogy

XXV. Tanúság,

vagy

Láld a²⁹.
Tanuságot,
§. 3. Másod-
szor. *in fine*.

vagy nyilván-valo gonoszokat meg ne
itélünk, vagy tévelygéseket egyébkép-
pen-is ne kárhoztassunk; azt-is meg ne
mongyuk, hogy tévelygő Vallásban üd-
vösség nem találtathatik. De ládd-e,
hogy chak ebben-is, Uj Hitetek, új Sz.
Írás-nélkül nem lehet.

HARMINCZ-HATODIK TANUSÁG.

A' Luther, s Calvinista Predika-
torokat, Ördögöknek, &c. ne-
vezhetni.

Plebános szól Predikátornak.

* Joan. 3. v.
44.

* Joan. 6. v.
70.

4 Luc. 4. v.
29.

c Joan. 10. v.
31. c. 11. v. 8.

I. A' M Krisztus Urunk a' Sidókat, * Ör-
dög apátul-valóknak, vagy Ör-
dögfiainak mongya. Judást pedig, egy-
általlyában Ördögnek nevezi; E'n, ugy-
mond, ^a nem-de nem tizen-ketten tite-
ket választottalak-e, és ti-közzületek egy
Ördög. Ezeket chak hallani-is szörnyü-
ség ugyan: de azért, úgy tették, hogy
c' nevezetek, jó módgyával ti-hozzatok-
is illenek. Mert ezek, magokat ama'
Gyilkosságba ferteztetésekkel, mellyel
Urunkat, hol ^b hegyről nyaka-szakasz-
tásával, hol ^c kővezéssel akarák el-vesz-
teni, s

XXXVI. Tanuság.

teni, 's végre-is ám ugyan meg-ölék; az Ördög erkölche-, 's dolga követéskért, nevezettek Ördögöknek, 's Ördögfiainak, vagy tagjainak-is; ki a' gyilkosságnak, világ kezdetitől-fogva, oka volt. Ez, Krisztus Urunk szavaiból meg-tettfik, ki a' Sidóknak így szólla: *Ti az "Ördög apátul vattok, és annak kívánságit akarjátok chelekedni. Az, eleitől-fogva gyilkos volt, &c.* A' Gyilkosság szerzésben pedig, az Ördög szokásának, és chelekedetinek, *†* ti-is követői vattok. Mert a' pártolkodásoknak, támadásoknak, melyekben léznek a' szörnyűséges verontások, számtalan Keresztyéniségnek rablágra vitelek, *†* (a' minagyobb) fokoknak Pogánfságba-is öltöztetések, nagy okai vattok. Szem-eleibe már ezt így adom:

2. Háborúságtól, meg-pihenésünkre ha mikor valami üdötskénk adatik; és az-alatt, vagy az, hogy, *†* mint a' fájdalmas szem hogy a' Nap-félt nem nézheti; úgy vetekedésben, *†* tőlünk az előtőkbe adott Igaságot *†* sem szenvedhetvén, hozzánk háttal fordultok, és dúlva fúlva mentők-el tőlünk: vagy hogy, olly gonofs kívánságtokat ha szinte kedve-

XXXVI. Tanús: M tek-

" Filii Diaboli, pimitationem, non per naturam: Bellar. lib. 5. de Amist. gratia, ca. 3. §. 11. lud autem Ioannis.

Joan. 8. v. 44.

1. Joan. 3. v. 12.

† Imitantur autem illum

(Diabolum,)

qui sunt ex

parte illius :

Sap. 2. v. 24.

† Quemadmodum debilis & impotens aspectus, Solis lucem intruere non potest : sic, idque multo magis, debilis & infirmus mens, Verum cernere non

potest: Max.
Serm. de Verit.
& mendacio.

tek-szerént, miattunk, végbe nem vihetitek; mit chelekesztek?

3. Először; Nem a' tíszavaitok, és hozzátok-tartók fenyegetési-e ezek? Nó, várjatok csak! adgyon csak Isten háboruságot! bizony meg-láttátok hogy. Melyből, hogy a' párt-ütéseket, és támadásokat kívánnyátok, meg-tettik. Az Angolna-hal-után járók, mikor az víz chendeszen áll, semmit nem foghatnak, hanem a' vizet fenekétől fogva h a fel-zúrják zavarják, akkor fognak osztán. Innét költama' köz Példábeszéd: ^a *Anguillam captare*; Angolnát akarni fogni. Melly, azokra illik, kiknek az Ország chendes állapattyában, semmi elő-menetelek nem lehet. Ezért, háboruságot, pártolkodo támadást kívánnak (^b melyben akár-mely lator-is könnyen tisztet kaphat,) hogy az Ország-nak közönséges romlását, a' magok hátnára fordítsák. Ezen-szerént, ^c mint-hogy Tévelygésítékekkel békefégyben lábat nem kaphattok, azokkal elő-rugaszkodhatástokért, a' háboruság kívánást ím tí-bennetek-is fel-talállyuk. Ennek kívánásából pedig, hogy azokat-is nem szorgalmaztatnátok, és a' dolgot nálók, tehet-

^a Vide 3. Chilad Erasmi, Prov. 580.

^b Quisq; malus, motis rebus, sortitur honores.

^c Hæreses ea loca non amant, ubi est pax, & quies: sed, ut Anguilla luto, & scarabæi fimo, sic ipsa, bellis & seditionib. se involvit, & tegit: Florim. Remond. l. 4. de Orig. hæres. capi 6.

XXXVI. Tanúság.

tehetőségtek-szerént nem futnátok, a'ki-
ket arra-valóknak ítéltek, bár azt olly
titkossan chelekednétek-is; hogy abban
semmit nem látnánk; kichoda hihetné?
Azon-közben pedig,

4. Másodszor, Ha már valamely kez-
detből, által-értitek a' derék háborúság-
nak következését: örültök néki, vígad-
tok. Innét, mint a'kik látták, hogy a'

Delfin-halak, chendesz üdőben, a' ten-
gerben fel-fel ugrándoznak, játczanak,
örülnek; mingyárt tudgyák, hogy ten-
geri háboruk következik: Így mi-is, mi-
helyen láttuk már, vagy halljuk, hogy
ti Imádságokat rendeltök, böjtöket hir-
dettök (mellyet egyébkor nem chak
nem chelekeztek, de még a' Böjt-ellen-
sokat-is disputáltok;) mingyárt el-ije-
dünk: mert tudgyuk bizonyalezekből,
hogy ismég pártolkodo zenebonának
háborúja burít-el bennünket. Igaz pe-
dig az, hogy másoknál a' Böjt, és rend-
kívül szabott Imádságok, szomorúságot
jelentők; és azon esdedzők, hogy az Ur

Plin. lib. 11.
Natur. hist.
ca 35. sine.

*Isten töre, fegyvere, nyugodgyék-meg, men-
nyen-bé hívvelyébe, hívósodgyék-meg, 's
halgasson: De ti-köztetek, örömet mu-
tatók, és az Ur-Istennél abban töreke-*

XXXVI. Tanús. M a dők,

Ezech. 21. v.
3. 4.

dők, hogy, *Vonnya-ki kargyát hűvelé-
ből; vagy, ha már ki-vonta, tartsa fenn,
délről-jogva északraig.* Mert ennél egye-
bet az mit téizen, hogy a' pártolkodást
kivánnjátok; örültök néki; és dolgo-
tok elő-vitelét Istenül az-által kíván-
játok? Egyébért pedig, az Igaságot

• Oldalán
meg üti kard
gyát, 's mód:
Ihon, ez az I-
gaság: Vagy,
Ebben va-
gyon az Igas-
ság. Sit for-
titudine nostra
lex iustitiae,
Sap. 2. v. 11. Et,
Ius est in ar-
mis: Senec. in
Herc. Azon-
közben; Ne
törrel, ha-
nem törvén-
nyel.

De agro con-
troverso, cū
viderentur
Argivi iusti-
ora, quā
Spartani af-
ferte argu-
menta: Ly-

5. Harmadszor pedig; Mikor a' tő-
letek kívánt háboruság már fenn vagyon:
nem csak egyéb úton, módokon, 's
helyekben; de még Predikállo székek-
ből-is azt, világ hallattára, mind szégen-
's mind félelem-nélkül, gyűjtjátok,
fűjjátok; a' kőtséget, 's Urakat, hogy
azt ne hadgyák, ingerlitek; ha kezdet-
ték, hogy végbe-is vigyék, nógattyá-
tok, izgattyátok: * *Nofza Urak, ugy-
mond, most lássatok dolgozokhoz: most va-
gyon kezeinken, most: meg ne hadgyátok
magatokat chalatni. &c.*

XXXVI. Tanúság.

6. Ne-

fander stringens gladium; Hunc, ait, qui tenet, is optimē de Fini-
bus agrorum disputat: Plutarch. in Apophtheg. * Igy Alvinczi Péter,
Kassai Predikator, Pofonban, Anno 1619. a' Sz. Márton Szentegyhá-
zában, Sz. Márton napján, Beslen Fejedelem, és sok Urak, 's Fő-
emberek jelen-letében.

6. Negyedszer: Vallásitok elő-vihe-
tésekre, s azokkal meg-maradhatástok-
ra, néktek egyéb reménységtek ugyan nin-
chen-is, az egy Háborúság támasztástok-
nál. Melyre, hallyátok *Luther* édes Apá-
tok szavait: *a Avertat hoc Deus, &c. Istē*
azt, úgy-mond, ne adgya, hogy az *Evange-*
liomot háborúság indítás-nélkül predikál-
lyuk. Mert, ha *Háborúságot* nem indita-
nánk, és mindenek béke-ségben 's chendes-
ségben volnának, oda volna már a mi *Ev-*
angeliumunk, Mert zenebonat kell az
Evangeliumnak indítani, valahová érke-
zik. Ezt ha nem chelekeszi, nem igaz
Evangelium. Ismég: *b Hogy az Istennek*
igaz igéjét tanítsam, más hathatób bi-
zottságom, vagy chuda-tételem arra né-
kem ninnen, hanem hogy az egész vilá-
got az, illy hamar el-futotta, és illy nagy
viszsa-vonyásokat indit. Mert, ha ezt
nem chelekedné, régen már kétségbe essem
volna, és el-fogytam volna. Ismég: *c So-*
ha semmit én gyönyörűségben nem látok,
és engemet úgy meg nem vidámit, mint
mikor az *Evangelio* nért vissza-vonyás, és
zenebonatamad. Másutt-is: *d Chak egy*
nevet ségre méltó dolog lenne, ha egy tette-
tes, és maga-bíró támadás indulna, melly
XXXVI. Tanús. M 3 az Egy-

Lásd a' Kala-
uzt, li. 3. c. 3.
§. 16. ibi:
Második.

a Luth. to. 5.
Ger. Vittem.
Commen. in
Genes. ca. 16.
fol. 97. §. 7. Et
to. 4. Germ.
Jen. fol. 97. b.
§. 8.

b Tő. 7. Ger-
mā. Vittenu
fol. 147.

c Tő. 9. Ger-
man. Vitt. in
Actis Comit.
Vormat. fol.
109. b. §. 3. Et
Tom. 1. Ger-
man. Jen. fol.
144. a. §. 2.
d Tő. 7. Ger-
man. Vittē.
fol. 331. b.

eTom. 3. Jen.
Germ. f. 148.
b.

fEodélibro,
fol. 266. a.

gTom. 1. Lat.
Vitt. fol. 195.
ad Silvestr.

az Egyházi Fejedelmeket e' világból ki-
irtaná. Azt is már, embereket micho-
da szókkal ösztönözött a' Háborúságin-
ditásra, halljátok : e' *Agite nunc, o' Ce-
sar, Reges, Principes, &c. Nosza most,
ó Chásár, Királyok, Fejedelmek, és Urak,
és valakik kezeikkel foghattok, nyúlja-
tok hozzá. Atkozott legyen a' félénk, és
vesztég-álló kéz. Es mindenneknek előtte
vonyjátok-el a' Pápátúl Romát, Roman-
diolát, Urbinumot, Bononiát, és vala-
hol mit bír, &c. Es tovább egy kevéssé;
A' Pápát, Cardinálokat, 's egyéb rende-
ket, a' Fejedelmekkel meg-fogattya;
nyelvöket a' nyakokon vonyattya-ki, 's
az akasztó-fára szegezteti. Ismét : f A'
Chászárral, 's Fejedelmekkel, meg-lán-
czoltattya őket, 's földőre úgy hajtattya;
a' Tengerre; melybő mind addig szapul-
tattya, míg nem a' tengerbe öleti. Má-
sutt; s Tanáchoollya, hogy a' Chásár, a'
Királyok, 's Fejedelmek, hadat indíttá-
nak; és egyfzera' Papisták dolgábá, nem
szóval, hanem fegyverrel, ugyan véget
vessenek. Ez már, még sem Háborúság
indítás-e? Es hogy azt ne tartsd, hogy
a' Luther berzenkedéséből semmi nem
költ, hallyada' Saxoniai Györg Herczeg
XXXVI. Tanúság.
mit*

mit ír Luther-nek: *A te Tudományod-, és Tanítványid tanítása-által, minden régi, és immár átok-alatt-lévő tévelygések meg-újulnak; minden igaz Istent tisztelést semmivé tételik, melly a' (Hittűl-szakkant). Sergius idejétől-fogva soba nem volt. Mert a' törvény - szerént - való Urak-ellen, több pártolkodások mikor támadtak, mint a' te Evangéliomodból? Több Szentegyház predalások; több lopások, és latorságok mikor lettek? Több párnaság mikor hallatott, mint a' mitől-fogva te irád; hogy, *A' melly Af. Szony Urátúl nem tenyészhetik, magát máshoz adgya?* Mellyek így lévén, a' ti dolgotok immár, Predikátorok, még világ-előtte is, né orczátlanság-e; mikor chak ezek-ellen-is (mert *†* másnál ezeket-is sokkal bévebben láthattyátok, többeket-is pedig ezekhez hasonlókát találhattok,) *†* ti még-is Békeség-szeretők, ti Hazafiai vattok; hanem, minden háboruságnak, a' Papok, 's Jesuiták okai: kiknek, ezekhez hasonlókát, sem Írásokban nem olvastok, sem Predikállo-székekből, vagy a' kívül emberekkel szóltokban, ^{az} tőlők nem hallotok; főt inkább, az-ellen, kőz-*

Im majd §.
10. láf.

† Vide Laur.
Forerū, lib.
Luth: Thau-
maturgus :
arg. 6. versus fi-
nem, §. Ex sis.
Et lib. Septē
Characteres
Reformato-
ris Germa-
niae, Martini
Lutheri. Pro-
nuntiatio quare
to.

a Sacerdotis
est populum
monere, non
movere ar-
ma: quia gla-
diu mentis,
nō Martis te-
net, S. Chry-
sost. Es erre-
lása a' 29. Ta-
nus. §. 7. Ö-
tődíször:

tők ilyen tanítást találhattok: a' A' Pap
dolga az, hogy az embereket intse, hogy a'
fegyverhez-nyúlásnak békét hadgyanak:
mert a' Lelki fegyverrel bír ő, 's nem a'
Testivel.

7. Mint-hogy pedig azt, éléb, nagy
lélekkel szóllyátok 's írjátok vala, hogy
a' Hit-miatt senkit nem kell háborgat-
ni, mert a' Hit Isten ajándéka, és ezért,
szabadon kell embereket azon hagyni,
hogy a' mit akarnak azt hidgyék: Egyéb-
képpen, azon szabadon chudálkozhat-
nánk, hogy az-ellen, üldözésünkre há-
borúságot indítotok: de, ha tudgyuk
már, hogy, mint a' házon-lévő vitorla
hogy a' szélhez, úgy tart a' ti dolgotok,
nem az igazhoz, hanem az üldöhdz. Az-
ért, ennek forgása - szerént, azon-egy
szájból, hol hevet, hol hideget fújtok:
azon-egy dologról, hol eggyet, hol mást
mondotok. A' hol, és mikor bírjátok
magatokat, égetitek-is, a' kiket Eretne-
keknek ítéltek (ezek-közzé számláltok

így Luther; minket-is;) ölittek, kergetitek őket:
Fures laqo, m Irástokban-is taníttjátok, 's állattjátok
Homidas
gladio, Ha- XXXVI. Tanúság. tok

reticos igne punimus: Tom. 1. Germ. ten. adver. Silvest. Priaratem, fol.
60. b. Tom. 9. Germ. Vult. fol. 24. b. Eodem Forero teste, ubi supra. 1gy
Calvinus, Beza, Aretius, minek-utánna Calvinus, Serverus meg-
égetteté: Gentilis Bálintnak fejét vétették, Okinuft szám-kiveter-
tek: Valentia, tom. 3. disp. 1. qu. 11. punct. 3. §. Quarto, &c.

tok erőssen, hogy, Szabad az Eretneket fegyverrel-is meg-büntetni; nagy igazán büntettetnek; sőt ugyan kell-is őket büntetni. A' mikor, 's hol pedig erőstök a' hoz nem arányozzatok, vagy még valami hasonlónak szenvedésétől-is borzadoztok, kiáltozzátok (mint magatok ügyeforgatásában,) Könyveket véle töltötök, hogy senkit Eretnekiségért nem szabad meg-bolygatni; a' konkoly-nak mind aratáig kell nevedkedni; büntetését annak. Istenre kell hadni.

8. Ezek így lévén; Am a' Sz. Írás azokat, a' kik valamelly fene vadaknak dühöségöket, kegyetlenségöket, chalarásagokat, vagy ártalmas-voltokat követik; azon fene vadak nevével nevezi. Így Urunk, a' Hamis Tanítókat, *Regadozo Farkasok*-nak; *Herodest*, *Róka*-nak mongya. Sz. Jób, maga-felől így szól; *A Sarkányok attyok fia voltam, és a' strutzok társa. Az Ur Isten Ezechiel-nél így: Embernek fia, hitlenek, és hitetők vannak veled, és Skorpiókkal lakol. Urunk a' Tanítványoknak: * Ime én el-küldlek titeket, mint a' bárányokat a' Farkasok-közzé. Keresztelőd Sz. János, az Istentelēmembereket, "Viperák fajzat*-nak ne-

Matt. 7. v. 15.

Luc. 13. v. 32.

Job. 30. v. 29.

Ezech. 2. v. 6.

* Luc. 10. v. 3.

"Matt. 3. v. 7.

Matt. 12. v. 34
c. 23. v. 33.

quod est, a-
lios id docet
ipse Satan:
Jac. Bill.

vezi : Urunk-is , azon-szerént ; *Vipera* fajzatának-is, *Vipera* fajzati kígyók-nak-is. Ezen úton azért, im *Judas*-is itt *Ördög*-nek; és a' *Sidókat*, *Ördögtől-valók*-nak mondá, a' vér-ontásra fíetésben, *Ördög* úttját nyomásfokért. Mely-szerént, a' pártolkodások lázzasztástokért, annak örülférekért, és tehetőségtek-szerént fentartástokért, mellyeket tudtok hogy mindenkor vér-ontással, rablással, és fok Keresztyén vérnek Pogánnyá lételeivel járnak; az *Ördög*-nek, és *Ördög* fiainak nevezeti, titeket-is szépen meg-illet.

a Perniciosè
se decipiunt,
g existimant
eos tantum
Homocidas
esse, qui ma-
nib. hominè
occidunt; &
non potius
eos per quo-
rum consili-
um, fraudè,
& hortatio-
nè, homines
extinguuntur:
Ex S. Augu.
Et hab. de Pæ-
nit. Dist. 1. c. 23.

9. Ninchen azért itt már ama' magatok mentfégének helye; hogy a' Ti senkit nem öltök; senki vérét nem ontjátok: Mert így *Judas*-is , a' *Kristus* halálában részetlen lett volna; mikor azt ő nem-is érte. De, mást jelentenek *Kristus* Urúknak imez szavai: * *Jaj annak az embernek, a' ki-által az embernek Fia el-árúltatik: jobb lett volna neki, ha nem születtetett volna az az ember.* A' *Sidóknak*-is még az-szerént, Urúk halálában vétkek nem lett volna; kiknek (mint † magok mon-

XXXVI. Tanuság.

dotrák

Periculose. Numquid qui ignem portat, unde conflatur incendium, alienus est ab illo incendio? aut qui gladium porrigit, unde homicidium committitur, nonne est ejus homicidii socius? S. Chrysost. in Cap. 3. Matth. " Matt. 26. v. 24. † Joan. 18. v. 31.

dották *Pilátus*-nak,) nem-is volt szabad valakit meg-ölniök. Mindazáltal *Sz. Agoston*, abban, *Pilátus*-nál, a' ki ötet meg-feszítettette vala, a' *Sidókat*, kik azt *Pilátus*-nál futották, és chelekedésére, síróval mint-egy kényszerítették, vétkes-beknek mongya. *Saul*-is, egy követ sem vetett vala *Sz. Istvánra*: mindazáltal, azon *Sz. Agoston* "e' felől-is azt mon-gya, hogy a' kövezők ruhája őrzésével, többet chelekedett a' *Sz. István* halálára, hogy-sem maga kövezte volna; mert így az egész kövezőkben, ő-is mind kö-vezte.

In Ps. 63. v. 7.

"Serm. 14. de
Sanctis.

Act. 7. v. 58.

10. Így a' Pártolkodásokban ti-is, magatok kezével bár egy embert ne öl-lyetek-is: de azért, a' Támadásoknak mikor fok-képpen okai vattok; mint, titkon-valo izgatásokkal; Predikálló-székekből-valo kiáltozásokkal; gyű-löltetésünkre irásokban foglalt fokha-zugfágítókkal; † Vallásinkról, cheleke-detinkről, * mind magunk-között, 's mind mások-ellen, melyekben sem hí-rünk, sem tanáchnk: bár házatokban vesztég üllyetek-is, de mind azokban vért ontotok, valakiket vér-ontásra fel-índítottatok. Es igaz- voltát ennek,

† Lásd erre az
34. Tanusa-
got, §. 12. Az
42. §. 15.* Az 42. Ta-
nuságot lásd
erre, §. 18. 19.

XXXVI. Tanuság.

Egyc-

^a Is damnum
dat qui ju-
bet dari. Ju-
stin. lib. 4. tit.
1. de Obligat. L.
169. ff. de R. l.
Item, 2. Reg.
12. v. 9. Uriam
interfecisti gla-
dio.

^b De his vide
Forerum, 20-
hi supra.

^c In margine
Commentar.
EXO. 20. Tom.
3. Germ. Vitt.
fol. 223. a. §. 4.

^a egyebek-főlött, azon *Luther* Apátok
magyarázásából-is, által-érthetitek.
Mert ennek, a' maga Vallása segéteféért,
a' *Catholicus* Hit-ellen lázzadáfra kiz-
tető sok kiáltozásira, egykor a' Paraszt-
ság fel-zendül. Es mint-hogy ezenek-
nek gyűjtásokra szolgálókat, ^b az Urak-,
és Fejedelmek-ellen-is (hogy-ím az ő
akarattyan nemjártak,) *Luther* nem ke-
vés gonoszt szólott vala; az Egyházi
Jószág-mellett, a' Világi Urak, 's Feje-
delmek Jószágit-is egy-aránt dúlták.
Őt, személyök-ellen-is, mint az Egyhá-
zi embereknek, úgy ezeknek-is, nagyo-
kat kezdettek chelekedni. Melyre osz-
tán ők-is fel-ültek. Es el-vélvén *Luther*,
hogy ezek a' Parasztságot (mellyet irási-
val, és sok arra-kisztető Predikatioival
ő dobolt vala pártolkodásra,) meg fog-
ják nyomni; 's félvén azon, hogy néki-
is, mint olyan nagy háboruság indulás
okának, nyomorúsága léssen, vagy még
élete-is kezd fogyni: fordította kaszáját,
és ismég az Urakat kezdi a' Parasztság-el-
len szörnyen nógatni: melyre, Száz ezer-
nél (mint ezt ^c *Luther* maga mongya)
többet vágtak-le benne. Mely-felől,
hallyátok már *Luther* mit szollyon:
XXXVI. Tanuság. ^d A' fel-

d A fel-támadott Parasztságot, úgy-
mond, én iltém mind meg: meri hogy meg-
ölnék őket, parancsoltam. Az ő akarat-
tyának a' hoz járulásaért, im azt ő-maga
chelekedetinek mongya. noha, a' mikor
azok léfznek vala, akkor ő házában nyug-
szik vala. A' mi pedig szép; ezt még olly
formán tulajdoníttya magának, hogy
abban, mint valami szent, és Istenes che-
lekedetben, maga láttatik-is magának
tettszeni. *Efopus*-is, ama' Trombitás
példájában, kita' harezon el-fogtak vólt,
és büntetés-ellen ártatlanfagát azzal ál-
latta, hogy az egy roz trombita-kivül,
ő-nála még chak kard sem vólt, mellyel
embereknek árthatott vólna, nem hogy
egyéb lett vólna: azt a' tanuságot adgya;
hogy, Sokkal ártalmasbak azok, a' kik
Hatalmasokat kifiztetnek másoknak ár-
tásokra, hogy-sem akár-melly köz em-
ber-is, a' ki maga árt, 's téfszen gonolzt.

d In Colloq.
Isleb. de Con-
cionatoribus.
fol. 250. §. 5.

Fabula. et
vini veritatis
nō habet, &c.
Lásd. a' 30.
Tanuság. §. 2.
a' könyv szef-
lis.

II. Azzal pedig, az Ur Istennek gya-
lázattyára, 's nagyra vattok, hogy dol-
gotokat elő vinni kívánástokból, Imád-
ságitokkal, és Bőjtöléseitekkel, Hábo-
ruság engedésért, adásért, vagy indítá-
ért-is, ő-hozzája folyamodtok. Mert,
ő Sz. Főlsége, nem háboruságnak, ha-

4. Isa. 9. v. 6.
1. Cor. 14. v.
33.

† Töb e' fe-
lékből, Becan-
nus lib. de Du-
plici Prædestin.
Et, An Deus
sit author pec-
cati; azt hoz-
za ki: hogy
Ördög a' Cal-
vinus Istene:
Disput. poste-
riori, Cap. 17.
23. 16. 17.

nem inkább ^b *Békességnek Fejedelme: Békességnek Istene.* Azért, Háboruságért az Ördögöt kellene inkább meg-keresnietek, és pártolkodo támadást attúl kérnetek. Mert, mint-hogy ez, az Ur Istennel mindenekben ellenkedő, 's keresztül-járo: Háboruság Fejedelmének-is, és Vihárvonyás Isténének vanek kell lenni. Mikor azért már ez-ellen tá, Imádságitokát, és Bőjtölésteket, háboruság nyeréért, vagy feñ-tartásért-is, az Ur Istenhez igazíttyátok †: ^o Sz. Főlségének az Ördög dolgát, 's chelekedetit tulajdoníttyátok: és így, teherfégtek-szerént, az Ur Istent Ördöggé változtattytok. És ez, szörnyűség ugyan: de azért ebből, az Eretnekségmibe vigyen benneteket, láthattyátok. Ettül azért ha irottok, tévelygésitektől búlchúzzatok:

HARMINCZ - HETEDIK TANUSÁG.

A' Tévelygőkkel, leg-hamarább az Anyaszentegyház méltóságának közbe-vetése-álal érhetni véget.

XXXVII. Tanuság.

Egy-

Egy-mással szölkök : *Predikátor,*
Plebanos.

1. *Predik.* Oda oda! Az *Ecclesia*-nélkül ugyan semmi ne lehessen ám! Másokkal-is már szódat egy-nehány-szor hallottam : magam-is pedig veled többször-is szóllottam : de még oly disputációt alig tudom, mellyet egy-nehány szó váltás-után, az *Ecclesia*-ba nem fakasztottál volna. Miért chelekezed! Nem lehet-e meg külömben?

2. *Pleban.* Nagy ellenségek néktek az Anyaszentegyház. Anyaszentegyházat bár ne említettünk; csak vezérek-is eszerekbe, hogy a' szónak fölszárra szolgál, mígárt el-ijedtök. Valástok hamisságának eszerekbe-vételére pedig, csak ez-is elég volna. Mert, ^a *A' félelem semmi nem egyéb, hanem a' segítség-felöl-valo gondolatnak el-fogyása.* Az hogy; Gondolkodik, ^b *s gondolkodik azon, hogy,* ^c *Tíz ezred magával lévén, az-ellen, a' ki Húsz ezred magával készűl ellene, segítséget hol végyen; ki-től, honnan várjon. Mellyet fel nem találhatván, ki fogy gődolkodásából: így, fél, retteg, hogy ellenségeinek ellene nem*
XXXVII. Tanúság. álhat-

Ecclesia miraculis conciliavit autoritatem, auctoritate meruit fidē, fide cōvertit multitudinē, multitudine obtinuit veritatem, veritate roboravit Religio-nē; quam nec Hæreticorū ineptissima novitas, fraudib, agēs, nec Gentium vernoſus error violenter adverſans, aliqua ex parte convelleret: S. Aug. de Utilitat. creat. den. c. 14. ſine. a Secundum P. Kaldi verſionem; Sap. 17. v. 12. c. Luc. 14. v. 31.

álhatván, halál, vagy rabfág lészén helye. Ígyti, törtek magatokat azon, A Disputatzióban, az Anyaszentegyháznak, vagy, az Apostoloktól-fogva-lévő Keresztyénfégnek hiteles méltósága táborának, ellenetek támasztása-ellen, hol találhatók feleletnek segítségét; melnek fel né találása-miatt, elmétek gondolatotok, el-fogy. Melly-miatt, az Anyaszentegyháznak csak szelétül-is rettegők; az-az, annak a' disputatzióba bekerülését bártávúl látsátok-is, el-iedők.

d Sap. 17. v.

11.

Quasi dicat: Ipsa se condemnat. Eman. Sà, in Notationibus.

3. Immár; ^d *Cum sit timida nequitia,*
^e *dat testimonium condemnationis*; Ezzel a' féléstekkel, alattomban, magatok kárhoztattyátok magatokat, és Vallástokat. Mert féléstekkel meg-mutattyátok, hogy Vallástokat meg nem óltalmazhattytok. Annak meg nem óltalmazhatástoknak meg-mutatásával, hogy az hamis legyen, meg-vallyátok. Es bizony az, bár annál igazab volna-is; de nem igaz néktek, kik annak igazságát nem láthattyátok, 's nem tudhattyátok; mely-miat, meg sem óltalmazhattytok.

4. Predik. Meg-óltalmazhattytok! Pleban. Ha meg-óltalmazhattytok; miért kell hát annak lenni, hogy, mi-
XXXVII, Tanúság. helyen

helyen csak emlittyük-is az Anyaszent-
egyházat, ottan el-ijedtök, és abban me-
sterkedtök, a' szót másba miképpen üt-
rethessétek? *Predik.* † Nem félünk-
ben chelekezzük; hanem, ^f Ugyan el-
űntattyátok velünk, hogy mindenkor
azon eggyen chüggőtök: hanem, Nám
több Hit ágazati-is vannak; szabad azok-
ról-is disputálnunk. *Pleban.* A' Hit dol-
gai-felől- valo vetekedést ti, mint egy
valami mulatásra-, elme gyakorlásra-,
vagy köztödéfre-valo dolognak-is lát-
tattok tartani. Istenhez, és a' Mennyei
dologhoz nagy böchtelenség. Külömb-
magok-viseletét kívánnyas ^g S. Péter eb-
ben az embereknek! ^h Egyedül az egy, és
bizonyos Igasságnak ismételre jutást,
vagy juttatást, kellene abbá nézni. Mos-
tan, a'nak idegen czélya vetéstek-miatt,
i örökké disputáltok, 's az Igasságnak
ismételre soha nem juthattok. De had
járjon ez: Hanem,

5. ^k Chak a' miatt még, hogy min-
denkor azon eggyet forgattyuk, a' mint
mondod, félre nem kellene ugranotok,
hanem az igyenes útban maradván, azon
egyre, nektek-is mindenkor azon eg-
gyet kellene forgatnotok: eggy igaz, és

XXXVII. Tanús.

N

elégen-

+ Satiüs erat
idiplum, de
quo ambige-
batur, cöce-
dere; quàm
tā impuden-
ter resistere:
*Cic. 1. de Nat.
Deor.*

† Sári Mihály
szavai: kitől
lász a' 12. Ta-
nuságnak ca-
leln, a' Könyv
szélin. Es a'
30. Tanusá-
gá, §. 3. Elő.
a' könyv szélin
itt-iz.

g 1. Pet. 4. v. 11
Siquis loqui
tur, quasi fer-
mones Dei.

h Lásd erre a'
3. s. Tanusá-
got, §. 9. Mel-
lyeknek.

i 2. Tim. 3. v.

7. Prurigo
de Religione
differendi &
litigandi, per-
simum, aut
vilissimum
quod; tenev:
Lipsius.

k Sutinak a-
dott felelet.

elegendő felelettel, azon egy-ellé mindenkor meg-is érnétek. Es így, a' mikor-ratí el-únnjátok azon egy mí ellenve-tésünket: mi-is szinte akkorra el-únnók, azonra azon egy tí feleletetek hallását. De, csak azon egy hallásának meg-únásánál, többet, és ez-aránt igazságtok-ban meg-fogyatkozástokat mutattya, titkossan a' köztetek forgó ime' *Traditio*, vagy, kézről kézre-kelő Tanuság: A' *Papisták igen hatalmasok az Ecclesiáról-
való disputatzióban; és ezért, kevés szó
váltás-után, minket mingyárt arra akar-
nak vinni: de nekünk-is azon nem keve-
sebbé kell lennünk, hogy őket a' mellő! mitől
hamarább el-rántsuk, és máfra vigyük.*

6. A' Hír dolgairól-*való* vetekedés-ben pedig, az Ellenkezőknek, egy-más-között ha olly kűnyű volna véget érni, a' mint te láttatol jelenteni: a' miatt em-bereknek Istenre futniok, hogy, chuda-tétellel a' dolgot köztök ő Főlfége vála-szha-meg, mi szűkség volna? Az Ur Isten-is pedig, magát marczonaságba ártá-ná-, és kichin dologban magát Igaz-látóvá tenné-e? Sőt, vakmerőségök-ért azokat, és hozzája bőchtelenfégök-ért, hogy akar-mi alá-*való* dologban bi-

XXXVI. Tanuság.

zon-

A' Lutherek
nek, 's Cal-
vinistáknak,
köztek tit-
kon-tartó
Tanuságok.

zonfágúl fognák (mellyet, mint böchű-
letlenféggel-lévőt, nem Király, de még
chak valamely Fő ember-is nem szen-
vedne,) meg-büntetné. Azonközbe pe-
dig olykor, Sz. Atyáknak-is, az Eretne-
kekkel nem érthetvén különben dispu-
tációban véget, az Ur Istenhez kellett
folyamodniok, hogy ő Főlsége régyen
chuda-tétellel köztők igazat. 'S mi lett?
Nem fogyatkoztak-meg ő Sz. Főlségé-
ben, mint a az Anyaszentegyház Histo-
riájában erre Példáink vannak.

7. Az Eretnekekkel azért, Vagy az,
hogy véget ugyan nem érhetni; mert
b az Igazaknak egy szavok-ellen, ama-
zok, akár-hol, 's miben-is, tizet szolla-
nak, zajganak, kiáltanak, Isten tudgya
mit nem chelekefsznek: Vagy, c az Anya-
szentegyház méltóságának közbe-veté-
se-által, érhetni vélek leg-künnyebben
véget, ilyen formán. A' Sz. Pál ime' Le-
velének czéllya ez; folyása imez: mely-
szerént, az előttünk forgo mondásának
értelme, ilyen, 's ilyen. Ama' más Lé-
velében, erre, vagy amarra néz; írását
ilyen rendel vízi végbe; imez, vagy
amaz mondásának azért értelme ez, &c.

XXXVII. Tanús.

N 2

Es

sum est esse praestantius, quam ad Ecclesiam Catholicam propro-
care, &c. Baron. Tom. 2. ad Ann. D. 140. post med. §. Tot igitur.

a Azokból
valamelye-
ket, láts a' kö-
vetkező 38.

Tanúságba.

b A' napom

ként - való

próba- fő-

lött, erre az ő

38. Tanúság-

bá-lévő pél-

dák bizofág-

c Qui prove-

ritate tuēda,

adversus tam

tam imposito-

rū colluviē,

egregiam na-

vāruat ope-

rā; et si com-

plurib. aliis,

ad eos con-

vincēdos usq̃

sūt argumē-

tis: nullum

tamen eo vi-

d Tekintsd-
meg itt a' 29.
Tanuságot
§. 3. Másod-
szor.

Lásd erre a'
27. Tanuság
eleit.

Es ezeknek igaz-volta meg-tettük ab-
ból, mert d a' Keresztyéniség, egész az A-
póstoloktól-fogva, ezeket illenképpen
értette, 's vallotta. Erre pedig részen-
ként a' Sz. Atyáknak, 's Doktoroknak
írásokat elő-hordani nem szükség: igaz
elég az, hogy nem mondhatni, hogy e'
magyarázattal mi, vagy a' mi Eleink, ná-
lunknál előbbeni Keresztyénektől el-
szakadtunk volna valaha; és az, hol, mi-
kor, &c. lett volna. mint mellyel pedig
Uj Vallás, 's így, tévelygés hozatott vol-
na bé; annak, a' Régiek-ellen, világba
hozása, szakadás-nélkül nem lehetett
volna: mert egyébképpen, a' miatt, az
egész Keresztyéniség egyszer 's mind té-
velygésbe, 's örök veszedelembe esett
volna; még pedig úgy, hogy azt maga-
is csak ingyen észébe sem vette volna.
Melly mint-hogy nem hihető: ez mi Írás
magyarázásunknak, az Apostoloktól-
fogva- való értelemnek, 's így igaznak
kell lenni. Minden több Sz. Írás helyei-
nek-is, igaz, vagy hamis értelmének,
a' vagy csak leg-künnyebben-is, így me-
hetni végére. Vagy pedig ebben temu-
tathatás künnyeb útát, a' vagy mondhat-
sak más módot-is; 's ottan az Anya-

XXXVII. Tanuság.

szent-

szentegyházat, vagy Keresztyénséget, e' fejében, soha chak ingyen ne-is említ-
tűk.

8. Ha pedig az Igaságot, ezen az úton
nem chak ki - találhatni, de még kün-
nyen-is ki-találhatni: 's köztűnk a' nagy
vissza-vonyást le-szállíthatni: az Anya-
szentegyház forgatását itt miért nehez-
teltetek? mint egy vétkes chelekedetet,
miért gyalázzátok? és el-idegenítvén-
tőle, hogy azt chak említeni-is szűgyen-
lyűk, miatta miért hurogattok? Ez de,
nem arra szolgáló chelekedetetek-e, hog'
e' Világ nagy részének (űdvősségében)
veszedelmével, a' Keresztyénség-közdött,
a' Hit dolgaiban, el-igazodás, és egyet-
ség soha felégyen? Oh gonótság!

9. Egy-más-ellen tí, mikor maga-
tok-közdött vonyakodtok, az Ecclesiát
bezzeg nem forgattyátok; ^d nem hogy
ennek méltóságának erejét, a' bizońság-
tételben nem láthattátok: hanem hogy
a' hoz, egyiteknek a' menyit, mások-
nak még szinte annyi közi 's igazsága va-
gyon; az-az, semmi finchen. Innét va-
gyon köztetek ama' mondás: * *Omnes*

d Palàm est,
quòd in re-
dubia, ad fi-
dem (*certitu-
dinem*) valeat
authoritas
Ecclesie Ca-
tholicę, quę
ab ipsis fun-
datissimis A-
postolorū se-
dibus, usque

XXXVII. Tanus. N 3 Patres
ad hodiernum diem, succedentium sibimet Episcop^orum serie, &
tot populorum consensione, firmatur: S. Aug. cont. Manich. &
hab. dist. 11. Cap. Palàm. * Lásd e' felől, az 29. Tanuságban, §. 3.
Másodszor.

Patres erraverunt; A' Ss. Atyák eggyül-
eggyig mind tévelygették. Melly azt té-
fzi, hogy veletek nem egy útban jártak:
töletek mást hittek, mást vallottak, tani-
tottak. Vagy, Ha mikor közzületek va-
lamelly rész. † meg-szorulásában, a' Ss.
Atyák segítségéhez folyamodik, a' más
párt azt feleli neki, hogy, ^e Nő, hadgyon
békét annak, mert el-estek egyszer a'
Ss. Atyák-mellől: ha pedig ugyan azok-
kal akarják tartani, mind Pápistákká
kell úgy lenniük.

10. Az ha igaz volna, hogy a' Ss.
Atyák mind tévelygésben voltak; a' Ss.
Írás igaz értelmére nem juthattak: e' mi-
att, az bizony dolog, hog' egész *Luther*-ig,
vagy *Calvinus*-ig is, igaz Hit e' világban
nem lett volna. melly, nem hogy többel,
de a' chák egy tévelygéssel sem fér össze;
mint ^b a' jámborlag, hogy chák egy la-
torfaggal; a' tiszta élet, chák egy paráz-
na chelekedettel sem maradhat meg.
Így *Luther*-ig, *Calvinus*-ig. Keresztény-
ség nem, üdvösség sem lett volna, mel-
lyek ^c az igaz Hit-nélkül nem lehetnek.
Így, ^d el-kárhoztak volna a' sok Ss.
Atyák; pokolra szállottak volna a' száma-
talan sok ezer MártYROK; a' Ss. Dokto-

XXXVII. Tanúság.

rok;

⁴ Erre lásd a'
40. Tanúság-
ban; §. 4. & 7.
^e Non vides,
Patru & Con-
ciliorum au-
toritate re-
vocatâ. Anti-
Christi mili-
tib. suas Ha-
zseses restitu-
endi potesta-
tē dari? Fran-
cis. David, lib.

201. *Majorum*,
edi. *Claudius*.
an. 1569. *Epist.*
dedic. ad Mich.
Chak; *Cancel-*
larium.

^a Coangusta-
tū est iteru,
ita ut alter
decidat; *Isa.*
28. v. 20.

Lásd erre a'
43. Tanúsá-
got.

^b Lásd azon
43. Tanús. §.

^a Egy lator-
ság.

^c *Heb. II. v. 6.*

^d A' 3. Tanu-
ságot lásd a'
könyv szélén
erre.

rok Sz. Ambrús, Sz. Agoston, Arany-
száj Sz. János, és egyebek; Sz. István,
Sz. László Királyinkal, Sz. Imre Herczeg-
gel, és egyebekkel, a' mi Eleink-is Ördö-
gök társágában voltak. Melly, ha
hibetelen: a' Régi Kereszténységben kel-
lett a' Sz. Irás igaz értelmének, kellett
igaz Hínek lenni: és így, † a' Hit dol-
gairól lőztünk-lévő kérdéseknek el-
igazítására, bizonyág-tételeknek, mel-
tőfogósnak, hitelesnek kell lenni.

† Lásd erre az
28. Tanúsá-
got. §. 8. 9.

HARMINCZ-NYÓLCZA- DIK TANUSÁG.

*Az Ellenkezők, a' Disputatziók-
ban magok viselésökkel-is, magokat
Eretnekeknek mutat-
tyák.*

Catholicus Egyházi ember, szól Predi-
katornak.

1. **H**Ogy-ím örökké disputálunk, 's
Heggyé soha nem lehetünk; a' Ré-
gieknek (kik-felől ti sem mongyátok
hogy a' igaz Kereszténynek nem lettek vol-
na,) az akkori Eretnekekkel, vagy Pogán

a Calvinus
lib. 1. Institut. c. 11.
§. 12. azt mon-
gya; hogy a'
Keresztényen

XXXVIII. Tanús. N 4 Ből-
Hit, közel Öt-száz elztendeig virágzott: ezek pedig négy-száz elz-
tendő előtt lettek; mint mindenikről a' könyv szélén meg-lát-
hatni.

Bölchekkel-is-valo *Disputatziók*iak,
 in egy-néhány példáját adom előbe.
 Hald-meg chendesz elmével, kélek.
 Meg-mondom osztán, mit akarjakezek-
 kel.

Ruffin. lib. 10.

Ecc. hist. ca. 3.

Sozom. Tri-

part. hist. l. 2. c.

3. Niceph. l. 8.

ca. 15.

a Taltatott

325. esztendő-

ben; melybē

318. Püspök,

Ariust kár-

hoztatta. Bel

lat. in sua Chro-

nel. parte 2.

2. Első Példa: A' *Nicea* városban,
 lett Első nevezetes a *Conciliom* hre hal-
 ván a' *Filosophok*-is, és disputazióban
 híres Bölchek, oda gyűltek. Eik-köz-
 zül, eggy igen nevezetes *Diputátor*,
 minden nap nag vetekedést tartott a' Hít-
 felől, a' fű-fű tudós, és disputazióban-is
 híres neves Püspökökkel. Méynek chu-
 dájára, s halgatására, a' tudós Bölch em-
 berek béven gyűlnek vala. Mindazál-
 tal, a' *Filosophus* senki beszéddel meg nem
 rekesztheti vala. Mert, azeleibe-vetett
 kérdéseknek, olly mesterléges beszéddel
 vette eleit, hogy, a' mikor leg-inkáb azt
 itélnék hogy meg-győzetett, mint egy
 † tekergő sák chik, ismég el-szaladott.
 Hanem végre, egy vékony-tudományu
 ember győzte-meg, nem disputatzióval,
 hanem Isteni erővel. Mert, a' vetekedést
 ott halgato több Püspökök-között, volt
 egy igen szelíd, és nagy alázatos-termé-
 szetű b *Confessor*, ki egyebet sem tudott

† Anguilla
 est, elabitur:

Plant. in Pseud.

b A' mint Ni-
 ceph. l. 8. c. 15.

jelenti, ez,

ama' nagy, és híres neves Spiridion volt.

hist. li. 1. ca. 10.

XXXVIII. Tanúság.

az

Erről pedig lásd *Tripart.*
 Es Niceph. li. 8. c. 42.

az egy meg-fészült JESUS Krisztusnál. Ez azért, mikor látná, hogy a' Pogány Bölch chak semminek tartya, sőt boffontya a' Püspököket; és, hogy chalárd vetekedő mesterfégével hánnya veti magát, mongya; hogy, Bochásák ötet-is oda; akar ő-is egy- néhányat a' *Filosophus*-sal szóllani. A' Püspökök, kik annak egy-ügyűségét, és a' vagy chak a' disputációban-valo tudatlanlágát-is tudták, féltek, és mint egy szégyenlették magokat; tartván attúl, hogy azok a' ravasz, és dölfős emberek-elött, a' szent egy-ügyűség, chak egy chuf kezd lenni. Mindazáltal, a' Vén jámbor ugyan eljár dolgában; és így kezdi-el szavát: A' JESUS Krisztusnevében, hald-meg *Filosofo* az Igazat. Es minek-utánna, nagy egy-ügyűen, e' világnak, és az embernek teremtéséről, az Ur Krisztusnak születéséről, szenvedéséről, fel-támadásáról, ítéletre el-jűvéséről eg-nehány beszéddel szóllott volna, mond: Hísed-e, *Filosofo*, hogy ezek így vannak? Es amaz, mint-ha soha ellen-szóllásra-valót nem-tanult volna, e' beszédekre úgy el-ámélkodék, hogy egyebekre meg-némulván, chak azt mondhatá; hogy, Néki-is úgy

Ennek a' Hit-
nek jelen, a'
Keresztet ér-
ti: mert a' Ke-
reszttyének
így szelített-
nek vala bé.
Esz, töb he-
lyekből - is
meg-tetstik;
nagy - mint,
Euseb. li. 6. c.
5. Lib. 9. cap. 9.
Tripart. li. 7. c.
24. &c.

* Bonum est
à veritate vin-
ci. Lips. li. de
Vna relig.

S. Hieron. in
Vita S. Euge-
niae. Helenus
pedig élt U-
runk születé-
se-után. 374.
esztendő táj-
ban.

tetstik; és ninchen más igaz a' kívül, a'
mit szóllott. Mond a' Vén jámbor néki:
Ezeket ha igazaknak hiszed, kely-fel, 's
jűj utánnam a' Szentegyházba, és ved-
fel ennek a' Hitnek jelét. Es a' *Filósofus*
vissza-fordulván tanítványira; vagy
azokra, kik a' disputazio halgatafára oda-
gyűltek vala, mond: Halljátok-meg
Bölchek; Míg szóval tufakodának elle-
nem, szó-helyébe szót találtam; és, a' mit
ékes beszéddel mondnak vala, mesterfé-
ges szómmal semmivé tettem: De, mi-
nek utánna beszéd-helyett Isteni erő hár-
mazék ennek szájából, a' beszéd nem ál-
hata bezzeg ellene az erőnek; sem nem
tufakodhatott az ember Isten-ellen. Ha
kiközzületek azért egyet érthet velem
azokban, a' mellyeket e' jámbor szólla,
hidgyen a' Kristusban, és kövesse e' Vén
jambort, kiben Isten szólla. Így a' *Filó-
sofus*, Kereszttyénné lévén*, örült osztán,
hogy meg-győzetett.

3. MASODIK: *Egyiptus*-ba, *Helió-
polis* városba, a' hol Püspök S. *Helenus*
vala, ment egykor *Zareas Magus*, ki a'
népet el akarta hajtani, mődván; hogy
Helenus hamis Püspök: hanem a' helyett,
őtet küldötte oda Kristus, hogy tanítsa

XXXVIII. Tanúság.

őket.

őket. ^a Ez pedig igen álnak vala, és a' népet a' Sz. Írásból hitegeti vala. Végre, az egész Váras népe a' Püspökre ment, és mondott: Ugy halljuk, hogy *Zareás* küldötte ide Krisztus Urunk Tanítójúl: hadgy napot azért, mellen, vagy melléd fogad társul, vagy (ha módod vagy benne) győzd-meg, hogy nem mond igazat. Napot, 's heft hágy a' Váras közepein. ^b Elő-jű *Zareás* az ő chalárd mesterfégivel; el-jű a' Püspök-is imádsággal. Es mikor köszönt volna a' népnek, mond: Majd meg-láttjátok mellyik lélek vagy on Istentül. Es *Zareás*-hoz fordulván, igen nagy Disputatziót indítvélé. ^c De, miért-hogy igen álnok vala, és beszéddel ötet meg nem rekeszthette: a' nép igen sebesedett szívében, ^d hogy *Zareás* beszédben mind folyúl járna. A' Püspök azért, egy kevés halgatást kívánván, mond a' népnek: Ebben, a' Sz. Pál tanításához kell magunkat tartanunk, ki az ő Tanítványának, *Timotheus*-nak, ezt mongya; *Ne vetekedgyél szóval, mert semmi haszna nincsen, csak a' hallóknak veszté eszté.* De hogy az ne tetsék, hogy ezt féltemben mondom, nem valami jó szándékból; nosza gyújtjátok egy nagy

XXXVIII. Tanúság.

tűzet

^a Hic autem erat veritissimus, & de Scripturis divinis populum seducebat.

^b Venit Zareas cum artibus suis.

^c Sed quia veritas erat nimis.

^d Quod Zareas superior abscederet in verbis.

2. Tim. 2. v. 14.

tűzet a' Váras közepin, és egygyütt men-
nyünk-be a' tűzbe; és, a' ki meg nem ég-
end, hidgyúk hogy az Ur Kristus azt kül-
dötte. Mindennek tették e' mondás; és
mingyárt nagy tűzet gyűjtának. Mon-
gyat *Helenus Zareás*-nak, hogy mennyen-
bé a' tűzbe. Kinek *Zareás*; Eréghe chak,
ugy-mond, te elsőben, a' ki ezt gondo-
lád. Kereket vetvén azért magára *Hele-
nus*, ki-terjésvén kezeit, bé a' nagy tűz-
be: és ott, mint egy fél óráig álván, sem
haja, sem ruhája meg nem pörödlödvén,
mongya hogy mennyen-bé *Zareás*-is.
De *Zareás* vonyogatván magát, meg-fu-
tamodék. A' nép azért meg-kapván,
kedve-ellen-is mikor a' tűzbe vetette-
vólna, mingyárt égni kezdé. És erre,
menvén *Helenus*, noha fél sülve, de az-
ért elevenen vonyá-ki, és a' nép gyalá-
zattal űzé-ki a' Tartományból.

S. Hieron. in
Vita S. Copretis.
Kell ennek
380. eszren-
dő-tájbá len-
ni: mert ek-
kor élt Sz.
Hieronym°.

4. HARMADIK: Szent *Hieronymus*
egykor, valamelly társaival a' Kietlenben
meg-járván a' Remetéket, Sz. *Copres* eze-
ket beszéltette neki: Nem titkolom-el,
(ugy-mond) töletek, a' mit az Ur Isten-
én-velem chelekedett, az ő nevének
dichéretire. Menék egykor a' Várasba;
és találék ott egy *Manicheus* Doktort,
XXXVIII. Tanúság. ki a'

ki a' népet hitette. Azzal vólt disputatzi-
óm. De miért-hogy igen álnok vala, és
beszéddel meg nem rekefthettem; fél-
vén, hogy a' nép meg-botránkoznék, ha
az, beszédbe, győzedelmessen menne-el,
mondék: Tegyetek egy nagy tűzet az ú-
tza közepin, és mind ketten mennyünk-
bé a' tűzbe: ha mellyikünk meg nem ég,
annak Hiti tartásék igaznak. Ez tetteék
a' népnek, és mingyárt nagy tűzet gyúj-
tának. Meg-fogám azt, és kezdém ma-
gammal vonni a' tűzbe. Nem úgy (ugy-
mond,) hanem egyenként mennyünk-
bé: mindazáltal, elsőben néked kell bé-
menned, mert ezt te rendeléd. Es én, ke-
reket vetvén magamra, bé-menék a' tűz-
be. A' tűz pedig ide 's tova, féire kezdé
előttem állani. A' tűzben majd állottam
fél óráig; és az Urnak nevében, semmim
meg nem égett. A' nép pedig ezt látván,
nagy chudálkozásában kiáltott, és di-
chérték az Ur Istent, mondván: *Chudála-*
tos az Ur Istén az ő Szentiben. Kezdek
pedig a' *Manichaust*-is erőltetni, a' tűz-
be. De az, kezdett ellenek tufakodni,
és magát el-vonni. Meg-fogván azért
ötet a' nép, bé-vetik a' tűz közepibe: és
a' láng mingyárt meg-környékeztén ötöt,

Erat versu-
tus nimis, &
concludere
eū verbis nō
poteram.

Pfal. 67. v. 38.

félsülté tévé, és gyalázatosan a' népközé a' Várasból, kiáltva mondván: Elevenen égjen-meg a' hitetű. Engemet pedig melléjek vévén, és dichérvén az Ur Istent, a' Szentegyházba vivének.

S. Hieronymus, in Vita S. Macarii Aegyptij. Anon okó mint az elebbeni, ennek is 330. elszendő-tájában kellett lenni.

a Egyiptusha volt e' féle Eretnekség. Verba simplia, argumentis callidis eludebat.

5. NEGYEDIK: Szent Macariusnak-is, maga-felől-valo beszédét, azon S. Hieronymus így írja-meg: Mondotta (ugy-mond,) hogy ment hozzája egy a' Hieracia Eretnek. Ez, midőn az ő nagy mesterféges beszédével sok Remetéknek veszténé eszét, kik a' Kietlenben laknak vala, végre merete ő-előtte-is rosz Vallását állatni. Kinek midőn ellene-mondana a' Vén jámbor, amaz, az együgyű beűdeket, az ő chalárd erőféségivel meg-tréfállya vala. De mikor látná a' S. Jámbor, hogy félő, hogy a' Remeték Hitőkben meg kezdenek tántorodni, mond: De mi szükség nekünk beszédde hányakodnunk? Mennyünk-ki a' Fráterek temetéséhez, kik mi-előttünk az Urban el-nyúgodtak; és, a' mellyikünknek Isten azt engedi, hogy halottat támaszon-fel a' sərből; tudgyuk minnyájan, hogy annak Hirt kedves Isten-előtt. Ez a' beűzéd mind tették a' Frátereknek. Ki-menvén a' Temetőhöz, inti Macarius

ius a' Hieracitát, hogy az Urnak nevében egyik halottat szólítaná-ki. De mond amaz: Te támaszt elsőben, ki e próbát találtad. Es *Macarius*, imádságra az Ur Isten - előtt le-burúlván; minek-utána eleget imádkozott volna, fel-emelvén szemeit, monda: Te, Uram Isten, mutasd-meg kettőnk-közzül, melyikünk Hiti igaz, fel-támasztván ezt a' halottat. Es mikor ezt mondotta volna; egy *Frátert*, kit az - előtt egy-néhány nappal temettek velt el, meg-nevezvén, híja. Kinek amaz, midőn a' föld-alól meg-szóllalt volna; oda menvén a' *Fráterek*, mingyárt el-hányák a' földet róla: és ki-vévén a' séréből, meg-öldozák, és elevenen adák elő. A' *Hieracita* pedig, mihelyen ezt látá, el-chudálkozván meg-futamodék. Kit a' *Fráterek* kergetvén, a' határból ki-űzének.

6. ÖTÖDIK: A' *Filozófusok*, vagy világi Pogány Bölchek, a' *Nicea* városban lett a' Első nevezetes *Conciliom*-után ottan hamar, *Constantinapol*-ban, reágyűlnek *Constantinus* Chászárra; és fedőznek véle, hogy az Istent nem illendő-képpen szolgálná; annak tiszteletibé újítást tennie; és az Országban is új Isteni

XXXVIII. Tanúság.

tiszte-

Sozom. lib. 1.
c. 17. Niceph.

li. 3. c. 15. fine.

a Lásd erről az Első Példában, §. 2.

b Ezek is hát 325. esztendő-tájba kellett leanni.

tihteletet hozna az-ellen, a' mellyet az ő
 Elei javallottak, és annak-előtte - való
 űdöben, mind Görög, 's mind Romai
 Fejedelmeknek a' melly tettéett volna.
 Es a' Hit dolgait, *Sándor*-ral, a' *Constan-*
zinápolyi Püspökkel, meg akarják vala
 disputálni. Az pedig, e' fele szóval egy-
 mást hányásban, 's fogdosásban, tudat-
 lan vala, életinek mi-voltához bízván.
 Mert nagy ember, és élete viselésében
 chudálatos vala. Mikor azért a' Chá-
 szár parancholattyából a' *Disputáziót*
 fel-fogta volna, és a' *Filosofusok* bé-gyül-
 tek volna, 's minnyájan akarnának szól-
 lani: ez mi szent emlekezetű *Sándor* A-
 tyánk azt kíváná, hogy közzülők vála-
 tánának egyet, a' kit akarnának; a' töb-
 bi pedig mind halgatnának; és csak arra
 figyelmeznének, a' mellyeket ők ketten
 szóllanának. Minek-utánna pedig kö-
 zülők egy, az egész *Disputázió*-nak ter-
 hét fel-vállalta volna, a' Sz. *Sándor* mond
 a' *Filosofus*-nak: A' *Jesus Kríztus* ne-
 vében parancholom néked, Ne szólly.
 Es, annak szavával együtt a' dolog meg-
 tellyesedék. Mert, mihelyen az az em-
 ber e' mondást hallá, bé-dugott szájjal
 halgata. c Meg - gondolásra ha méltó
 volt,

* Még ezek-
 is az ő Histo-
 ricus szavai.

XXXVIII. Tanúság.

volt, nem itéled-e; Ez volt-e nagyobb, hogy ember, 's még pedig *Filosofus* ember, szóllását illy könnyen el-vesztötte; vagy az, mellyel, szónak erejéből, a' kő, kézzel szaggattatott? mellyet egy *Caldaus Julianus*-felől mongyák hogy chelekedett.

7. HATODIK: *Theodósius*, Isten-féld Chászár, * hozzája hivatván egykor a' *Constantzinápoly* Püspököt, a' *Nectarius*-t, tanáchkozik véle: Akkor a' *Keresztyénfég-között*, a' *Hitben-lévő* sok *viszka-vonyást* le-chendeszíteni, 's egygyeséget szerzeni miképpen kellene. Meg-is jelentebbé az ő tettését; hogy, disputálnák-meg a' min nem alkudhatnak. *Nectarius* ezt más Püspökkel, *Agellius*-sal közli: ki maga-helyett, *Leótarát*, *Sisinnius*-t állattya-elő; ki igen eszes ember-is, földötte bölch-is volt, mind Isteni, és mennyei tudományban, 's mind világi bölcheségben. Ez azért így szól nekik: b A' *Disputatio*, nem csak a' szakadásokat nem viszi egygyeségre, de még az *Eretnekségeket-is* nagyobb *viszka-vonyásba* ejti. *Nectarius*-nak azért tanácsol azt adgya, hogy a' *Disputatio*-nak hadna békét; hanem a' Régiek írásából.

Tripart. histor. lib. 9. c. 19.

* Ez, 396. esztendő-tájba volt.

a Ez a' *Calvinus*, Virü sanctitate, & eruditione clarinak mongya, *Instit. l. 3. c. 4. §. 7.*

b *Disputatio*, non solum schismata non unit, sed etiam Hæreses ad cōtentiones majores adducit.

valobizonyossággal élne: és, hogy a' Chászár kérdésénél reá az Eretnek Püspököket. Ha akarnak-e traktálni, végezni, az Anyaszentegyház régi Doktorinak írásából, kik az ő-köztök-való szakadás-előtt éltek; vagy meg-vetnék azokat, mint nem igaz Hitűeket? Es, ha meg-vetnék őket, a' Chászár mondaná: Nosza, atkozátok-meg-is hát azokat. Es ezt hánem mernék ehlekedni, űznék-ki a' népközzül őket; mert ebből az Igasság eléggé meg-tettfennék. Ha pedig a' Régiék írásának hest adnak, adgyuk kezdőbe a' régi Doctorok könyveit, kik a' magok bizonyossága-szerént-is, a' mi Hitűnket állattyak. *Nectarins*-nak ez a' tanáchi igen tettfék, és a' Chászárhoz fiet vele. A' Chászár ezt meg-hányván vetvén, a' dolgot igen bölché rendeli vala. Az-után, elő hívatván a' fő-fő Eretnekeket, megkérde; Ha adnak-e hest az Anyaszentegyház Doktorinak, kik az ő-köztök-lévő szakadás-előtt éltek? Azok mikor azt mondták volna; hogy, Hest adnak, és mint Tanítójakat bőchüllik: A' Chászár ismét kérde; Azoknak tanításokon a' Hit dolgaiban ha meg-állanak-e? Mellyet halván az Eretnek Püspökök,

és azokkal-lévő *Disputátorok* (mert so-
 kan készítették vala a' *Disputatio*-nak
 harczára,) a' válasz-adásban této vázni
 kezdenek. Mert mingyárt nagy vihá-
 vonyás lén köztök. Némelleyek mon-
 dották; Jót szól a' Cháfszár. Némelleyek
 ísmég gondolták, hog, Az ő szándékok-
 nak az nem fogna szolgálni. És nem ál-
 nak vala ő szíve, hanem magok-szerént
 valónak, nem chak a' több Eretnekektől,
 de még magok-között-is, kik annak-
 előttte egy Eretnekségben-lévőknek lát-
 tatnak vala. Látván azért a' Cháfszár szé-
 gyen-vallásokat; ^a és hog chak a' *Dispu-*
^{tatio} *tatio*-ba, s nem az Írásnak régi magya-
 rázafába vetik vala reménységöket: meg-
 hagyá, hogy minden párt írásban adná-
 bé Vallását. ^b Akkor ez álnok emberek,
 minden Eretnekség-béliek, ok-ravaszúl
 formálván beszédöket, Vallásokat meg-
 írák. mert a' Cháfszár napot hagyott va-
 la, mellyen a' Püspökök bé-gyülnének,
 &c. Ezt ebben hagyom; maga ^a többbe-
 ket-is hozhatnék ezekhez hasonlókat
 elő: Hanem,

XXXVIII. Tanús.

O 2 8. Ezek-

tionib. refellere haud posset: adductus est in medium, ex partium
 consensu, excus, eiq; lumen restituit, ad testificationem suae do-
 ctinae. Thomas Bozius, de Signis Eccl. Dei, tom. 1. l. 5. c. 6. sine. ex
 Beda, de Vita S. August. A' Kalauzban-is látsz hasonlókat, lib. 2. c. 6. §.
 Hasonló formán

^a Et quod in
 Disputatio -
 ne solumo -
 dö, & non in
 antiquis ex-
 positionibus
 confidebant.

^b Tunc callidi
 viri singula-
 rum Hærese-
 on, subtiliter
 sua verba tra-
 ctantes, dog-
 ma propriū
 descripserūt.

^a S. Augusti-
 nus, cū quos-
 dam Hæreti-
 cos, Britan-
 nos, disputa-

§ Lásd a³³⁷.
Tanuságot,
§.1.6.7.

8. Ezekből már meg-tettfik az-is, hogy két félnek egy-mással *Disputatzió*-ban, nem oly künnyű véget érni mint te gondolod: mert jút eszembe, hogy er-ről-is veled én b olykor szóltam. De, e fölött, azért akarám leg-inkább én ezeket szemed-eleibe rakni, hogy a' Hit dolgai forgatásunkban, a' Régi Eretnekeknek erkölchőkkel, és *Disputatziók*-ban magok-viselésekkel, a' ti mostani magatok-viseléstekeket mi-ellenünk, össze-vetvén, ebből-is tudgy ítéletet tenni, mellyikünk félt kellyen igaz Keresztyéneknek tartani, 's mellyikünket Eretnekeknek, minket-e, titeket-e: és a' köztünk-lévő vég-hetetlen *Disputatziók*nak-is; miért-hog semmi hasznát, vagy igen kichint, lát-tyuk.

Platonis ver-
ba, Dial. 1. de
Repub.

9. Mellyeknek nyilvánban ki-tet-téfére, tudni kell, Előszór; hogy a' *Disputatzió*, vagy Vetekedés, valaminek meg-rostálását, vagy meg-hányását ve-téset téstzi, úgy, hogy ember végre meg-tudhassa, abban mi légyen az Igaz. Má-fodszor; hogy c A *disputatzió*nak jó módja ez; hogy a' vetekedők, az előtők-lévő dolgot, jól meg-hánnyak vessék, és

XXXVIII. Tanuság.

† an-

† annak *mivolta-szerént*, egy-másnak a' vetekedésben engedgyensk. Ugyan-is, d egyébb-fele viadalokban, a' koronát azok nyerik, a' kik győzedelmessentérnek-meg: De, az Isteni dolgokról-*valo* vetekedésben, csak azok érdemlik a' koronát, kik e igazán meg-vallák, hogy ők az elejőkbe adott dolgoknak nagy-vóltokkal meg-győzettek. Harmadszor; hogy, E' jó mód-mellől elmenvén, f Sokan a' disputatziókban, nem különben mint az oktalan barmok mikor vőjnak, csak arra néznek, hogy ők győzedelmessék legyenek. Mellyek így lévén;

10. Ez elő-adott Példákból, már meg-tettfik; Először; A' Régi Eretnekeknek, nem csak a' tudatlan ködségre-*valo* esések, hogy azokat tévelygésőkre challyák; de még a' Tanítók-ellen-is nagyfzemtelenségők: melyből, olyyakal-is mertek disputatzió-val őszve-kapni (Sokszor házokra-is menvén,) kik né csak tudománnyal fényeskedtek; de, szent életeknek bizottságára Isteni chudákkal-is tündöklőttek: mesterféges, és* chalárd vetekedésekhez bízván abba,

h melybe helyhez-tették-is egyedül dí-
XXXVIII. Tanus. O 3 ché-

† Ut necesse est lancem in libra ponderib. impositis, deprimi: sic animum perspicuis cedere. Cic. l. 4. Acad. quest. d S. Chrysost. verba, in 1. ad Cor. 15. v. 28. e Lásd ennek példáját im chak előb a' Filosofusbā; és Corationban, ap. Euseb. Eccl. hist. li. 7. ca. 22. Et Niceph. l. 6. c. 21.

fPlatonis vēba in Timæo.

g Ad nos (hæretici) sæpe studio magis cōtradiciēdi veniunt, & clamoris vocibus perfonantes, &c. S. Cyprian. contr. Demetr. * Lásd erre a' 39. Tanus. §. 1. a' könyv szélén.

d Hæretici, non tam vitam honestam, mores sanctos, & benignam erga egenos misericordiam, si eadem cum ipsis sentiant, quàm si qs contentiosè dissidere; & syllogismis, atq; ratiocinationibus vincere videatur, laudant: Sozom. ap. Niceph. Eccl. hist. li. 11. c. 11.

a Lirinē. ver-
ba, Cap. 35. ad-
vers. Haresf.

*Quare Scri-
pturas semp
in ore habe-
ant: Vide Va-
lent. 10. 7. disp.
2. qu. 1. punct. 7.
§. 4. 4. ibi: Itē,
buc rei.*

chéretöket; és nem a' szent, 's istenes é-
letbe. Másodszor, meg-tettfik az; hogy
azok, úgyök óltalmazására, Sz. Irást for-
gattak. Ugy annyira forgatták pedig
azt; hogy, *a* Akár a' magokhoz tartozók,
's akár idegenek-között; akár magok-sze-
rént, 's akár köz helyen; akár szavokban,
's akár irásokban; akár vendég ségben, 's
akár útza közepin; sohált semmit olyat
nem mondtak, melyet ^k Sz. Irással-
is nem bizonyítottak volna. Harmadszor,
az-is meg-tettfik; hogy a' Disputatziók-
ban, barmok módgyára, egyedül a' gyö-
zedelemre néztek.

6 Ovo pro-
gnatus eodē:
Horat.

11. Kikhez vetvén már titeket; iga-
zat ha kell mondani; A' Régi Eretne-
kekkel (kik-felől ezeknek Példájokból
szabadon ítéletet tehetünk) ^b egy Apá-
túl, azon Anyátúl, egy hassal lettetek
vólna-is, nem tudom mint üthertetek
vólna ti jobban azokhoz, erkölchben,
mint most a' melly hasonlólán viselitek
magatokat hozzájuk, mi-ellenünk.
Mert, Először; Szegény egy-ügyű köf-
ségünkre úgy estök szinte, mint azok-is.
Magunkat-is pedig, még az-szerént oly-
kor még házunkon-is meg-kereftök.
Másodszor; Mint a' Régieknek, úgy ti-
nék-

XXXVIII. Tanúság.

néktek-is, * a' Sz. Irás ki nem szakad szá-
tokból. Harmadszor; Mint azok, úgy
ti-is, chak egyedül arra néztök, hogy,
valamint, 's valahogy léssen-is, de nyer-
tesek légyetek. Melyre-valo igyekezé-
tekből, † szónkat chak meg sem halljá-
tok: sokszor, nagy embertelenül, azt
szánkba rekesztitek. A' mit benne meg-
hallotok, azt is még idegen értelemre te-
keritek. Ha újonnan akarjuk azt előtök-
be adni, mit szóltunk, 's mit nem szól-
tunk; zajgorok, mindent szóllotok.
Az előttünk-lévő dologtól hogy el-
ránttatok; eszünket veszécsétek; egyről
másra, 's még másra, menten mentek;
egy- néhány dolgon el-nyargaltok.
Vagy, ha láttjátok hogy meg-szoríta-
nak, noha ti kezdettétek, de bülchúz-
tok, hogy, a' Disputatziót más időre kell
hallasztani; most nincshelye; más do-
log előttetek. Mellyek abból-is mind
meg-lehetnek; hogy, Az Igafságot no-
ha szeretitek, a' mint mongyátok; b Azt
mindazáltal úgy szeretitek, hogy azt akar-
játok, hogy az legyen az Igafság, a' mit ti
szerettek. Es, mint-hogy nem akarná-
tok, hogy ebben meg-chalatkoznátok, nem
akarjátok hogy előtökbe adgyuk, hogy meg

XXXVIII. Tanús.

O 4 cha-

* Erre lásd a'

4. 5. 8. 15. Sec.

Tanúságo-

kat. Non sibi

blandiantur,

sú de Scriptu-

ra Capitulis

videntur sibi

affirmare

quod dicūt:

cum & Dia-

bol' de Scri-

pturis fit ali-

quando locu-

cut' & Scri-

ptura non in

legendo cō-

sistant, sed in

intelligēdo:

S. Hier. contr.

Lucifer. cap. 9.

in fine.

† Lásd a' 39.

Tanúságele-

it. Es a' 42.

§. 10. Es a'

Luth.

S. Aug: ver-

ba, lib. 10. Con-

fess. cap. 12.

e Lactantii
verba, lib. 5.
Divin. Instit.
cap. 1.

d Olynak pél
dáját, a' ki
ezt ugyan
meg- is val-
lotta, lásd a'
19. Tanuság-
nak szinte u-
röllyan.

a Egyiptomi
madar ez,
mellyet az
őlyv ha há-
borgat, azt
fosálával ve-
ti- el magá-
ról: Lib. de
Nat. verū. Ber-
choria teste, in
Reduō. Moral.
l. 7. cao.

k Tengeri hal
ez, mely mi-
kor el- véli,
hogy a' Ha-
lászok érölē
višelik, magá-
ból mintegy
téntár, rut
feketeféger
bochát, mely
nelki vere-
helyett va-
gyon; és az-
zal a' vizet

chalatkoztatok. c Mint-hogy féltők az-
ért, hogy ha meg-győzendünk, egyűd kell
engednetek: zajgotok ellenünk; szónkat
által-veritek, hogy azt ne halljátok; és
szemeteket be-hűnnyátok, hogy d az elő-
tőkbe vitt világosságot ne lássátok.

12. Mely-ellen, bűlchúzástok-után-
is, kedvetek-kivül ha fogdosunk rajta-
tok, mint-hogy fel-tettetek velünk,
vagy kezdettétek-is: a Ibis módgyára-
bántok osztán velünk. Mert, szinte
mint a' ki Bíró-előtt hamis ügyet forgat,
mikor osztán annak egyébbel- valo se-
gétéséből ki-fogy, zajgással, 's kiáltással
fogja: így ti, minek-utánna kétségbe-
estők a' felől, hogy állando bizonyítá-
sokkal ellenünk nyertések lehetsétek;
hogy igaz, és törvény-szerént-valo Di-
sputatzió-ról, a' dolgot kötődésre, ver-
fengésre, 's veszékedésre vigyétek; és így,
a' szerzett háborgásbā; vagy mint a' Se-
pia, a' magából bochátot fekete fégeben,
színessen előttünk nyomot veszeftetek;
vagy pedig azzal, chak egy általlýában
magatokról el- tágíttátok: † nekünk

XXXVIII. Tanuság.

for-

meg-homályosíttya; 's úgy rejtezik-, vagy szalad-el: Plin. lib. 9. c.
20. † Egy, az Ebnek utolsó lábát akarta meg-igyenefíteni, véle-
jöl-tévő szándékból; 's amaz a' kezén jót kapott: Ezek-is, utba-
vezetékünkre, minket mardosnak szóval.

fordúltok, és embertelen szókkal, gyalázo, 's bosszú beszédekkel illettök. melyre, ^b nagy lelki háborodással, és szűfajással kellett töletek el-válnunk. És így, ^a Régiekhez hogy hasonló Eretnekekvattok, ^a többi-között erkölchtökkel-is, és ^a *Disputatziók*-ban magatok ellenünk viseléstökkel, meg-mutatjátok. Ez magatok viseléstek-is oka, hogy ^a közöttünk szüntelen-valo *Disputatziók*-nak semmi hasznát, vagy igen kichínt láttuk. 'S az elő-hordott régi Példákkal, ezt akartam meg-mutatni.

HARMINCZ-KILENCZEDIK TANUSÁG.

A' Disputatziókban chavargástüel-rántásokra, és egy igyenes útbantartásokra, a' Predikátoroknak adott Tanuság.

Plebános tanít Predikátort.

I. Ezeket te, jó Predikátor, atyámfia, talám csak egy-ügyűségből chelekedsz; hogy azt tudhatod ^a mit tanultál, azt chelekedheted ^a mit feleidtől lát-

XXXIX. Tanus. O 5 tál,

putatziókban. e' féle czigánkodásokat, mint valami fő tudomant, Réglakkal tanította, 's íratta velünk, mint egy őt, vagy hát arkos papirofig.

^b Tertullianus szavait lásd erre, ^a 39. Tanuság: §. 1. ^a könyv szélén.

Nicola' Borégető Vittébergus Calvinista mesterünk, Tólnán, ^a Dis-

tál, vagy hallottál: de, mind Eretneki
 mesteriségek ezek; mellyekkel igyefőket,
 vagy a' dologra juthatástúl tartóztatásák;
 vagy attúl el-is rántfák: Az igyenes út-
 ból ki-tantoríttfák; ezeket veszezsék;
 meg-háboríttfák, 's így a' dobja fakadva
 bochátsák: hogy bozsonkodgyanak, 's
 az-után távúl látsák-is őket; irtózzanak
 tőlök. De te, mind ezek-ellen tanúld-
 meg ezt én-tőlem, hogy;

*a Proverb. Re
 infecta: Min-
 den jó vég-
 nélkül. ama'
 fzerent': Et
 tu quidē (Ca-
 tholica, in con-
 gressu cum Ha-
 reticis) nihil
 perdes, nisi
 vocem in cō-
 tentione: ni-
 hil conseque-
 ris, nisi bilē
 de blasphē-
 matione: Ter-
 tull. de Pra-
 scrip. c. 17. Er-
 re lásd a' 33.
 Tanus. §. 11.
 Kikhez. Es
 az 42. §. 10.
 Es a' Luthe-
 tekkel.*

2. A' *Disputálónak*, igen hasonlólankell
 magát viselni az Utas emberhez, akár vízé,
 szárazon. Mert, ha ki *Kassá*-ról *Bécb*-be,
Krakkó-ba, vagy *Kolofvár*-rá indul; míg
 oda érjen, mind jobbra, balra, keresztül,
 elég út akad addig eleibe; mellyekre ha
 mid el-tér, oda soha nem jut a' hová indult.
 A' *Tengeren*, vagy folyó-vizeken-is, ha-
 jója orrát ha minden víz szakadékokra-
 téríti, mitúl inkább evez, attúl távúl befik
 attúl a' hová készült. Így, a' *Disputáló*-
 is, a' szó-beszédben elő-találkozott min-
 den szóba, vagy heltelen mondásba-is
 ha beléakadván, azt űzi futtattyá; oda,
 a' hol ki kellett volna beszédvel fakadni,
 soha nem jut. Mint az eszes Utas embe-
 rek azért, mind földön vízen, egyéb út-
 tak-, 's víz szakadékok-mellől el-múlt-

XXXIX. Tanuság.

ván,

ván, csak azt követik, melly őket az el-
szánthelyre vezeti: Szinte így, a' jó *Dis-*
putáó-is, minden egyéb szót, 's mondást,
akkor füle-mellől bochátván, ha szinte
az, egyéb-képpen ellene volna-is, csak
arra vigyáz, és arra szól, melly akkor
vetekedésének czéllyára szolgál.

3. Ez-ellen azért, egyébkor-is gya-
korta vétetek, ki egy-ügyűségből köz-
zűletek, 's ki pedig értve tudva, merő go-
nofságból, hogy a' rajta fogdosó-előtt
utat haladhaflon. Es ezért, ha ki ma-
gára gondot nem visel, semmi véget
nem tud veletek érni. Minek- utánna
szóval egy-mást sok ideig-valo hányás-
ból ki-táradtok, ha tekintitek, sokat
szólván semmit nem mondottatok; egy
szórál máfra menvén, magatok sem tud-
gyátok mit beszéltetek, 's hol járta-
tok. Es ha őszve-vetitek, mi chodán kez-
dettetek, 's hol végeztetek, a' hoz-ké-
pest, a' hol kellett volna végeznetek, szin-
te olyan, mint-ha *Jerusalem*-be indul-
tatok volna; 's tekintenétek magatokat,
's hát az ide'stova ágazobogazo útakat,
jobbra balra, elő hátra, keresztül, követ-
vén, addig bolygottatok, hogy *Jerusa-*
lem
XXXIX. Tanúság.

lem-helyett *Makóra* fakadtatok, a' hová nem vala semmi járótok.

Disputātem
cōtra te, do-
ceas potius
quā vin-
cas.

4. Most-is pedig, te-is azon chapá-
ra váltottál. Mert imezen kezdők-el, 's
amazon kellene végeznünk. Melyre, én
ezeket 's ezeket szóllám, a' melyekre
kellene felelned, ha mit felelhetnél. De
te békét hagyf azoknak; hanem az igye-
nes útból ki-térf, és ezeket szóllod, mel-
lyek nem a' dologhoz-valók; 's majd
hasonlók ama'hoz: Iken adgyon jó na-
pot: Ezt mind ma kaszáltam. Es én-is,
ha chak úgy érteném mint te, 's szavaid-
után mennék, majd azt sem tudnók hol
gázlunk, &c.

N E G Y V E N E D I K TANUSÁG.

A' Luther, 's Calvinista Vallás,
*embert szentsegre nem vihet-
vén, igaz Hit nem
lehet.*

Az Irótúl adott Tanuság.

1. **H**A Gyümölch-fákhoz hasonlít-
hatunk ám Vallások, a' *Luther*,
's *Calvinus* Vallások gyümölch-fáinál,
ég-alatt sem lehetnek rohszab gyümölch-
XL. Tanuság. fak,

fák, hanem ha még olyanok. Mert, a' jó Gyümölcs-fáknak, kellene nem sok üdöre-is gazdájok ízajok ízt gyönyörködtető jó gyümölcsöt termeniök. Ezek a' Vallások pedig, száz, 's több esztendőül-fogva már, szent embernek, férfinak, vagy állatnak, eggy, a' csak eggy jó gyümölcsét-is, az Ur Istennek nem tudták termeni. Mert, akár mellyik Vallásból-is mutassanak eggyet, az többet, Szentet: a' kinek, tudni illik, az Ur Isten chuda-tételekkel tett volna bizonyfágot, szent-, és előtte kedves-volta-felől. Mert, * az emberek oly együgyűk soha nem voltak, hogy valakiknek Szentséget könnyen, és csak vakjában tulajdonítottak volna; hanem itélttyöket ebben, az Ur Isten meg-chalatozhatatlan bizonyfág-tételén fundáltak.

a Vide Thomam Boziū, de Signis Ecclesie Dei, Tom. 3. li. 7. c. 1.

*Lásd e' felől Bellar. li. 1. de Beatitud. Sanctor. c. 7. & seq.

2. Es bizony, e' Vallások költőinek kell vala leg-elsőben-is Chuda-tételekkel tündöklenniök. Mert ha Mojsést, a' Profétákat, és Apostolokat, tiszteteknek, 's hivatalyoknak job' móddal el-kövétecékért, az Ur Isten sok Chuda tételekkel

Miraculis cōciliatur auctoritas: Valent. 10. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. §. 25. ibi: Atque id probandum. Miracula, & Scripturarū intelligētia,

XL. Tanúság.

a Patribus, quod non nisi in Ecclesia Catholica reperiantur, Ecclesia doctores appellantur; teste Baron. Annal. Eccles. ad An. Chri. 34. m. 1. post medium, §. At quoniam.

Gen 15. v. 13

Act. 7. v. 6.

Exo. 12. v. 40.

Act. 14. v. 15.

kel tette vala bõschületesekké : bizony *Luthert*, 's *Calvinust*, azokkal, fokkal inkább kell vala fel-ékesíteni; mint kikre fokkal nagyobb dolgot bízott vala. Mert michoda? A' Mojsés dolga, testirabságból-valo szabadítás; egy nemzetiséggel-valo, 's a régen meg-jüvendõlterett dolog volt: de, lelki dolog imez; egész Világot illetõ; e' felõl ígérlet soha sem volt, mellyet én tudnék. A' Proféták, fellelt erkõlchõkrõl feddették az embereket; a' Tudománnak, Isteni szolgálatnak, mellyekben a' törvény-szerént-valo Papokkal eggyeztek, békét hadtak : Ezek, Hitet újítottak, jobbítottak. Az Apostolok-is, egyszersmind egy-néhány magokkal indultak a' Világ meg-hóldolatá-fára : *Luther*, 's *Calvinus*, eggyedül. Azok, a' Pogányok bálványit, és azok Tiszteletit, nevezték hiúságnak : *Luther*, 's *Calvinus*, a' Keresztyének Hittit mondták tévelygésnek; és Isteni szolgálattyyokat hitták bálványozásnak. Az Apostolok, csak azokat magyarázták, 's tanították nyilvánban, mellyek az Isten népe Vallásában az - elõtt homályosban valának: De *Luther*, 's *Calvinus*, ugyan hannis-

XL. Tanúság. nak

nak mongya a' Keresztyének-között ta-
lált Vallást; 's olly Vallást, mellyet, hogy
az Apostolok-után valaha költött volna
valaki; és, ki, hol, mikor, &c. soha nem
mondhatni. De még Kristus Urunkról-
is, és az ő chelekedetiről volt Irás, egy-
nehány rendbéli Profetzia: *Luther*-ről,
Calvinus-ról, mellyet én tudnék, sohúlt
egy börtű finchen. Ugy tették azért;
hogy, Valahol menyi chudát tett Mojs-
ses, tettek a' Proféták, Apostolok, sőt
Kristus Urunk-is, azokat mind egyedül
Luther, *Calvinus*, tette volna-is; ilyen
nagy dologban, tőlők sok nem lett vol-
na. Azon-közben *Luther*, 's *Calvinus*,
tettek-e valaha valami chudát? *Am E-*
rasmus még éltőkbe mondotta felőlők,
hogy, Soha chak egy fánta lovat sem tud-
tak meg-gyógyítani, nem hogy chudát
tettek volna.

3. Vették mindazáltal magok-is e-
szekbe, hogy ilyen nagy ügyben volna
szükségek Chuda-tételekre. Ezért *Lu-*
ther, Ördög-űzéshez fogott; *Calvinus*,
halott támasztáshoz nyúlt: de szeren-
chélenül mind kettő. Mert azon Ö-
rdög, *Luthert* úgy meg szorongatta, hogy
a' magának való-is véle el- hányatta:

XL. Tanúság.

Cal-

Nullus illo-
rum existit,
qui vel equi
claudum fa-
nare potue-
rit: *Erasmus*
in Diatriba.

Luther Chu-
dairól lásd a'
36. Tanúság-
ban, §. 6. ~~ut~~
Quod verum
Dei Verbum do-
ceam, &c.

Ezek - felől
lásd többet
az 1623. éfz-
tédőbe nyó-

ratott Kala-
úzban, li. 3. s.
3. §. 14.

Calvinus pedig, még előből-is a' lelket ki-fejtotta. melly-miatt, az utánnok következők-közzül valaki, Chuda-tétel próbálásra magát nem olly könnyen bírta. Innét, annál nagyobb szűkségekben, szorgalmatos keresésekre-is, köztők, még orvosság-gyanánt-is, egy Szentet találni nem tudnak.

4. Találkozik azon-közben Szentre szűkségek olykor. Mit chelekefsznek hát olyankor, 's hová folyamodnak? Mások táborába; a' *Catholicusok*, vagy Pá-pisták gyülekezetibe olálkodnak, 's onnan lopnak-ki valamelly Szentet. Ezt chelekedé *Rodolff Gualter*, fő *Calvinista* Doktor; ki, magyarázván a' Templom-ba imádkozni fel-ment *Farisaut*-nak, és *Publicanust*-nak Példa-beszédét, ezeket írja: *Prout Publicanorum conditio & studia eo tempore fuerunt; talem Phariseo opponere, perinde fuit, ac si quis hodie cum Eremita, sanguinarium militem conser-ret; A' minémű volt, ugy-mond, akkor, a' Publicanusok-nak állapattya, 's magok-viselése; illyent vetni Farisaut-sal ellenbe, annyit tett, mint-ha valaki most Remetével hasonlítana véren-folt katonát öfve.*

XL. Tanuság.

5. Szent.

5. Szentért meg-vizsgálta vala, kétfé-
 nélkül, ez, a' maga *Calvinista* seregének
 minden rejtekit. A' *Luther* gyülekezet
 erdejének, fel-bújta vala minden bok-
 rait; és, ha köztök talált volna, mások-
 hoz Szent köldülni soha nem ment volna.
 Mostan, mint-hogy Szent-nélkül nem-
 is lehetett; másutt azt nem-is találhatta;
 fejét a' miatt, kételenségből, a' Pápisták-
 hoz fogta. *Lutherista*, 's *Calvinista* Re-
 metének, ember soha bizony chak hírét
 sem hallotta, hogy ez a' magok Szentye
 volna.

6. Nem árt pedig az itt, hogy ezt
 Szentnek nem nevezi; mert másokat-is,
 annál szentebbeket-is, ők nem Szentez-
 nek. Innét, Sz. *Agoston*, 's a' több Sz. Atyá-
 kat, ők chak így emlirik: *Agoston* azt
 mongya; *Ambrús* ezt írja, &c. Sőt még
 az Apostolokat-is, Szenteknek nevezni
 nem akarják; hanem, felőlők a' a' kik
 böchületesben emlekeznek, ezt mon-
 gyák: Pál Apostol írja: Péter Apostol
 mongya. Nagy részént pedig, chak így
 szólak: b Pál mongya, Péter írja, &c.
 Mely nevezeteken mindazáltal azt akar-
 ják, hogy ugyan Sz. Pált, Sz. Pétert értsük.
 Ezen-szerént azért már, itt-is, a' Remete

Mint, a' kö-
 tünk, vagy
 szomszéd-
 gunkban-la-
 kok-közzül
 ollyak; no-
 tásuk-miatt
 b A' tőlünk tá-
 vúl - lévők
 mint Debre-
 czeniek, 's e-
 gycbék

XL. Tanuság.

P

emli

emlétfén ez, Szent Remetét akart hogy
értünk. Az előtte-valo, vagy keze-kő-
zött forgo dolog természetű, 's mi-volta-
is pedig azt kívánta, hogy ez, veszni for-
dult ellenébe, Szentet vetett légyen.
Szent-kivül, más rend-béli bőchületes,
és emberféges emberért, kit vér-szomju-
hozóval ellenbe vetett volna, másokhoz
ennek folyamodni nem-is kellett volna,
mert azt köztők-is meg-találta volna.

7. Itt már eszünkbe Két dolgot ve-
gyünk: Elsőt, ezeknek Vallásokban;
Azokat ha igaz Keresztyén Hitnek kel-
lyen-e tartani, mikor általok, követőiök
közül, oly szentfegre, mely-felől, Iste-
ni, 's meg-chalatkozhatatlan bizonyág-
által, bizonyosok lehetnének, csak egy
semjuthat. Másikat, magokban; Ezek,
változó-voltokban, ha nem hasonlók-e
ama'hoz, a' ki fős lévvél, gyalázólan, a'
vad körtvélt meg-öntözte volt; 's vala-
mi vártatva reá éhezvén, ismég neki ke-
rült, 's jó izűen el-költötte. Mert ezek-is
több rend-béli Szentek-között, olykor
még^a Remetékinket-is egy-néhány-kép-
pen gyalázzák, és vétkecsik; 's azon-
közben, meg-ízorulásokban őket im
ismég elő-vészik.

^aVide Bellar.
super hoc, li.
s. de Monachis,
cap. 37.

XL. Tanúság.

NFGY.

NEGYVEN-EGGYEDIK TANUSA'G.

A' Lutherek 's Calvinisták, a' régi Sz. Atyáknak mikor Irás magyarázásokat sem vészik, 's őket megátkozni sem merik, magokat lélekvesztő Hitetők ké teszük.

Plebános, Predikátornak.

PLebanos. Nem egyszer, kétszer; többször adtam azt én már elődbe, hogy a' Papisták tévelygésit, nem csak heában, de még a' károtokkal-is forgatod, valámíg elő nem számlálod, Hol, mikor, michoda tévelygésekkel, Kiktől, minémű zenebonával, szakadtunk-e előbbeni Keresztyénektől. Mikor azért most ismét azonokat így hányod veted; ezt én töled egy-ügyűségnek tartsam-e; hogy késedelmes-, 's tompa-voltodért, nem fér a' dolog fejedbe: vagy b gonofságnak tulajdoníttam; hogy a' látott dolog-ellen, értve tudva törekedel: a' vagy inkább szeleűségnek mongyam; mely-miatt, magad se tudgyad hol légy-eledolgodban, miket szólly, 's miket che-

XLl. Tanús.

a' Lásd erre, a' 6. és 29. Tanúságot, §. 2. Előszór. És §. 3. Másodszór. És a' 31. Tanúságot §. 4. Mellyik: a' könyv szélén.

b Ez mi legyen, lásd a' 43. Tanúság elein, a' könyv szélén.

lekedgyél? *Predik.* De, fűlem fájáfaig inkáb azonokat nékem mondanod, mi hafzna; Mikor, hol, michoda zenebona, &c? mikor a' Sz. Irásból tévelygéseket előtőkbe rakogattyuk. A' vagy, még-győzéstekre még ez sem elég-e? *Pleban.* Igaz elég, chak ezt vihesétek végbe. De nem látom én, mint leheffen az meg, hogy; Meg nem mutathatni, hogy tévelygésinkel nálunknál elébbeñi Keresztyénektől el-szakadtunk volna, 's ugyan még-is tévelygők vagyunk; leginkáb, mert nem kevés, sem kichiñ tévelygések azok, a' mellyekkel tí minket terheltők: melyre tekintetetekben, a' mi dolgunkat, nem-is imillyen amollyan *Defectio*-nak, Hitben- való szakadásnak; hanem, *Universalem defectionem*, közönséges el-hasonlásnak, el-pártolásnak mongyátok. Azért, többet ennél töled ebben nem kívánok, chak ezt mutasd-meg nékem: Illy fok, 's nagy tévelygésekbe, nálunknál elébbeñi Keresztyénektől el-szakadás-nélkül, miképpen eshetünk?

2. Mint-hogy pedig, még Sz. Irásból igéredtévelygésinknek előmbe mutatását; itt-is, hasonlő-képpen, sokkal nem

XLI. Tanuság.

fáras-

Lásd erre a'
24. Tanusá-
gót. Az 6.
Tanuságnak
is kezdetit.

fárasztalak. Mert, azoknak a' Sz. Irás
mondásinak értelmeket, a' mellyeknek
erre elő-hordását el-szántad magadban,
hogy hofhú *Disputatio*-val ad előmbé,
nem kívánom: hanem, meg-elégszem
véle, chak igazíts ebben el. † A' Régi Sz.
Atyákat, és Doktorokat, kik e' mostani
míköztünk-lévő Szakadás-előtt voltak;
és még abban az időben éltek, melyről
magatok-is azt mongyátok, hogy, Az
igaz Keresztyének bezzeg akkor voltak!
bőchűllöd-e, vagy meg-veted azokat,
mint nem igaz-Hitűket? No! jó. De
ha már bőchűllöd; azoknak Irás magya-
rázatokon meg-állás-e, nem-e? A' me-
nyibe igazán magyarázzák, 's abból iga-
zat tanítanak, meg-állás? Ez bezzeg
már bőchűllést nem téssen, hanem inkább
nem bőchűllést téssen. *Predik.* Hát azt
akarnád-e, hogy "a' mellyekben látom-
is hogy nem igaz magyarázások, 's tani-
tások; azt, kedvökért, azokban-is igaz-
nak tartanám? *Pleban.* Nem azt akar-
nám; hanem ezt kívánnám, hogy,

XLI. Tanús.

P 3

a Azok-

† Theodoss-
us Cháfsár,
régén, hason-
ló utó rekesz-
tette-meg az
akkorba lé-
vő fő-fő Eret-
nek Vezére-
ket. Lásd a'
32. Tanúsá-
ban, §. 7. az
Hatodik pél-
dat. Lásd a'
28. Tanúsá-
got-is, §. 8.

¶ Et tu, o im-
pudētissime,
Catholicz
plebis exiti-
osa cōtagio,
Sacerdotes
illibate fidei
infamas? Tu
ergo emēda-
tor priorum

Antistitum? tu condemnator veterum Sacerdotum? tu Grego-
rio excellentior? tu Nestario probatior? tu Joanne, omnibusq;
Orientalium Urbium Sacerdotibus præstantior? *Cassian. 7. de la-
carnat. cap. 39.*

* In Nicæno
Concilio, ex
Confessori-
bus aliquis,
simplici pru-
dentia orna-
tus (*creditur
autem celebris
ille, & magnus
Spiridion suis-
sæ,*) Arianis
suasit, ne qd

de Fide ab i-
nitio tradita
moverent, sed
inexplorato
sententiâ de
Numinis di-
vini cultu cõ-
plecteretur.
Niceph. Eccl.
hist. li. 3. ca. 35.
Vide Decum. 1.
in margina.

† Ne cures
ea, quæ stul-
tè miraris, &
optas Disce-
re, & audire;
& meliori cre-
dere non vis.

Horat. 1. Epist. 1.

Pertinacia est, ex irrationali, & inflexibili
mentis obstinatione, melioribus nolle credere. Cicero.

* Secundum illud, S. Aug: Quod credunt Patres, credo:
quod tenent, teneo: quod docent, doceo: quod prædicant, prædi-
co. Quod enim invenerunt in Ecclesia, tenuerunt; quod didi-
cerunt, docuerunt; quod à Patribus acceperunt, filiis tradide-
runt: Lib. 2. contr. Julian. Pelag. ca. 3. Nicenum Concilium; SS.
Patrum doctrinæ insistentes, definimas, &c. Chalcedonense: Se-
quentes SS. Patres, docemus, &c.

* Lásd erre a' 19. Tanuságot, §. 1. Másodszor.

a Azok-ellen, látásodat vakfágnak, böl-
cheségedet tudatlanfágnak, eszedet's
okosfágodat bolondfágnak tartanád; és
† vezetésőket * minden vizsgálás-nélkül
követnéd; tanításokat, kérdés-nélkül,
egy-általlyában vennéd. mert a' böchül-
lés mi-volta's természeti ezt tartya, 's
ezt kívánnya.

3. Ha már azért, ez-szerént, a' Régi Ss.
Atyák Írás magyarázásoknak helt adh, és
abból, a' Hit dolgairól-valo tanítások
meg-maradh; a' mi Pápista Hitünkben
chak egy tévelygő vallást-is nem mutat-
hath: mert a' azoktól mi, a' Ss. Írás ma-
gyarázásában, és a' Keresztyén Hitnek
semmi részében el nem szakadtunk.

Melyre, annak őszve-hordása, hogy,
azok a' Ss. Írást mint magyarázták, 's a'
mi Doktorink most mint magyarázzák;
és így, azok miben mit vallottak, 's mi

XLII. Tanuság.

most

most mit vallunk, egy chöpnére nem
szükséges: mert annak meg-bizonyítá-
sára, mindigen rövid, 's mind fokkal bi-
zonyosb út ez, Soha nem mondhatni-
meg, azokról mi a' Sz. Atyáktól, hol,
mikor, mivel, &c. szakadtunk volna el.
Azt pedig már b magadon tanultad-
meg, hogy ez, nem el-igazítható: Tö-
lök el-szakadás-nélkül, különbet azok-
tól miképpen valhatnánk, és így tévely-
gésekben miképpen lehernénk.

b In fine §.
primi. ibi:
Illy fok.

4. Vagy, Irás magyarázásokon, és
abból vezetésekben ha meg nem maradék:
vesz A'tkot reájok: merd azt mondani,
hogy. Tévelygők, Eretnekek, Isten el-
lenfégi voltak, és mind Pokolra szállot-
tak. Meg-is kell eggyiknek lenni: mert
e' kettő-között harmadikat, melyhez fo-
lyamodhatszál, nem találhaték. Ha pedig
azoknak, sem Irás- magyarázásokon-
meg nem állak, sem őket meg-átkozni
nem akarod, vagy nem mered: hogy Hi-
tető, Lélek-velítő légy, és a' Sz. Irásból,
a' mi tévelygésink mutogatásod-ellen-is,
nem azok légyenek tévelygések, a' mel-
lyeket te olyanoknak mutogatsz, hanem
azok-ellen a' mellyeket emberekre kötni
akarék, eléggé meg-tettük.

c Erre lásd az
29. Tanusa-
got-is. §. 2. 3.

5. Heában : Nem igazítod azzal el dolgodat, hogy, egyben, kettőben, szegények, mint ők-is meg-eshető emberek, ha meg-botlottak, minem mindenben tévelygettek ? Mert, Egy-elsőben, Valakinek tévelygő-voltára, 's Eretnekségben-lételére, igaz elég egy hamis Vallásnak óltalmazása, 's követése. Más az; hogy, Ezen okon, minden üdö-béli Tévelygők-is, az Eretnekségnek gyalázzattyából ki-tisztíttatnának, 's Menyországba vitetnének. Mert azok-között sem volt oly sereg, a' melly mindenekben tévelygett volna. De tovább; Még a' fejdökkel fizetteket, akasztó-fákon szardadtakat, kerekeken büszdötteket-is, ezen-úton, a' Lator névtől valaki mególtalmazhatná, illy formán : Ne mond azért Latroknak azokat; mert annyi-ból, hogy lovat loptak, vagy fosztogattak, ha latrok voltak-is; nem voltak mindazáltal mindenekben Latrok. Es így, azok-közzül, a' kiket még eddig küldömb-küldömb-képpen vesztöttek, egy sem lészzen Lator; mert minden-féle latorság egybe, majd alig-is férne. Végre; mi-velünk - is így viszkálkodnotok nem kellene. Tölünk el sem kellett volna szá-

1.

Lásd erre 2.
6. és 43. Tanu-
ságokat.

2.

3.

Az 43. Tanu-
ságban-is, 6.
2. láts hason-
lót.

4.

XL. Tanuság.

na szá-

na szakadnotok, vagy hozzánk mitől hamaráb meg kellene jűndtok: mert, hogy mindenekben tévelygenénk, mifelelőünk sem mongyátok.

6. Ez sem segít. Mert a' Sz. Atyák is azokban külömböznnek töletek, a' mellyekben mi-is; mint már meg vagy on az bizonyítva, hogy azokkal mindenekben mieggyek vagyunk. A' mellyekben pedig mi-köztünk, tí-veletek, a' külömbség vagy on, azokat nagy Hitrontó dolgoknak tartjátok. A' mellyek azért mi-bennünk veszedelmek, kárhozatra vivők; hogy lehetnek azok a' Sz. Atyákban *Nevusok*, *Stipulák*; elűrhetők, el-szévedhetők? Vagy, azokban ha a prolékosok, mellyeket észbe se kellyen venni: mi-bennünk veszedelmek, hogy változnak? Igaz ítélet ez nem lehet! *Predik.* A' Sz. Atyák nem tudták, 's nem értették; és, vajha lett volna kinek elejőkbe adni szegényeknek! De tí, ennyiszer, 's illy világossan előtőkbe-adásunk-után, értitek, láttjátok: de értve tudva mulattjátok, szíveteket vétele-ellen meg-keményítvén. Ezért néktek súllyosb törvéntek. *Pleban.* E' féle száraz mondásnak, feleld

Lásd erre a'
5. Tanuf. és
ott a' fel-jegy
zett töb He-
lyeket.

könnyen engednek 's hejt adnak: de mi
elő-kérjük, mi mellett jöttél. Mutasd
azért ezekre méltóságos, 's szava-hihe-
to-vóltodat; 's ámlégy nyertes.

NEGYES-KETTŐDIK TANUSÁG.

*Tévelygésből meg-tért, a' Catholi-
cus Hitre észszel, 's okossan meg-
térésre, tanuságul a' maga pél-
dáját adgya.*

Ezenre lásd
a' Sz. Agostó
példáját. 18,
a' 33. Tanu-
ságban.

† Vide Valer.
Tom. 3. disp.
1. qu. 1. pñct.
7. §. 25. ibi:
Hoc ut cla-
rius.

I. **A'** Külömböző Vallások-között, az
igaz Hit vizsgálásodat, mint üd-
vösséged dolgában fáradsodat, javal-
lom: de annak keresésében, ésszel, 's o-
kossággal járásodat nem láthatom. Mert
ám azt mondog; hogy a' Keresztyénség-
ben-lévő Gyülekezeteket te mind meg-
vizsgálod, és a' melynek Vallását a' Sz. Írás-
sal egyezőnek találod, magadat a' hoz-
zatod. † De benne mi hasznod, hogy
magadnak lehetetlen dolognak ígérése-
vel magadat chalod? Mert, vagy csak
a' magad személyedért, és szűkségedért-
is, ez, magadnak Biróvá-tétele; kitör-
vént tégy, igazat láss, és sententziát-
mongy, az igaz Hiten-valo disputáló-
XLII. Tanuság. dások

dások-között. Mint a' Világi törvény-
tétel hát, úgy ez-is meg-kívánnya,

2. Először, azt; Hogy a' Pörködők-
nek, vagy *Disputálódók*-nak ügyöket-
értse. Mert e' nélkül *Sententzia* hogy
adhas, én nem látom; hanem-ha csak
kordébá mondasz-elegy-valamit. Mint-
hogypedig, egész az Apostoloktól-fog-
va, valamenyi Valláson-valók voltak
(fokon voltak pedig,) mostan-is világ-
szerte valamenyin vannak, mind pörköd-
nek, *disputáló*-nak azok a' Hiten; ezért,
mind azoknak, egyűl egyig, Valláso-
kat kell értened, és azokat meg kell ro-
tálnod: mert a' nélkül Hit vizsgálásod tel-
lyes, 's tekelletes nem lesz. Es a' régi
Vallásokat csak azért még, hogy most el-
vanak nyomatva, hamissáknak nem itél-
heted, 's így meg-útván őket, melle-
rők vizsgálatlan el nem múlhatol: mikor
a' *Calvinista* Vallás igaz-is, az Aposto-
loktól-fogva, vagy nem olly fok üdövel
az-után, el-is volt nyomatva, mint ezt
mind kettőt magok mongyák. Ama-
zok-is azért, ha színte most el-nyomat-
tak-is, a' miatt még igazak lehetnek, 's
ismég elő-kehetnek. Ezeknek derekas
meg-vizsgálására pedig, kell tudnod
XLII. Tanúság. azok-

Lásd felőle
e' Levelnek
elein. a' *Könyv*
szélin.
Item, Docu.
12. §. 12. O-
koknak, in
marginis.

azoknak számokat, tanításokat, arrafundamentumokat, erőlségöket, vagy bizonyításokat; mentségöket-is, vagy az ellenek támadtaknak vádolások-, 's vétkefitések-ellen magok óltalmazásokat.

Inutile est
Legenon to-
ta perspecta,
ex aliqua e-
jus particula
pronütiare.
*Iurisconsulto-
rum regula..*
† Tekintsd
it az 28. Tan-
nus. §. 4. a'
Könyv szelint

3. Másodszor, meg-kívánnya; Hogy a' Sz. Irást, mint Törvént, melyből a' dog-log-felől *Sentenziát* adgy, tellyessen, 's tekéletteffen értsed, tudgyad; a'nak minden magyarázati, mint egy táblán írva, elötteed légyenek; és † minden titkait, foggyatkozás-nélkül által-lássad: mert e' nélkül-is Törvént nem tehet, hanem ha vakjába, vagy szerenchére.

4. Harmadszor, a' Világítörvény-tétel állapattya-földött, ez meg-kívánnya még azt-is, hogy *Sentenzia* mondanodban meg-chalatkozhatatlan légy; igaz-helyett hamisslat ne ítélhess. Mert a' Keresztyén Hitnek igazsága, bizonytalanfággal egybe nem férhet. Bizonytalan vólnapedig az, ha a'nak előnkbe adója meg-chalatkozható vólna. Mint-hogy azért te már, magadat vetted Mesterül magadnak a' Keresztyén Hitnek elődbe adásá-ra; melly abban áll, hogy, *Cum auctoritate*, méltóságossan, 's hitelessen, magad *XLII. Tanuság.* mon-

mongyad ezeket magadnak: Ez, 's nem más, e' világon, az Istennek Sz. Könyve: Ez, mind eddig azon épfélegben megmaradt, mellyel a' Proféták, Apostolok, 's Evangelisták írták: A' fok magyarázati-közdött-is, ez, 's nem más, annak igaz értelme: és így, a' külömböző, 's egy-mást rontó Vallások-közdött, ez az igaz, 's üdvösségre vezérő Hit. Ezért; bizony néked ebben, (a' Keresztyén Hittnek elődbe adásodban mondom,) megchalatkozhatatlannak kell lenned. Ez megchalatkozhatatlan-voltodat pedig ebben, valamely úton-is, de kell tudnod: valamely nyíláson léfszen-is, kell látnod. mert e' nélkül, magadhoz mit bízhatol? lelkedet, 's üdvösségedet, magad ítélteire hogy támaszthatod?

5. Mellyek így lévén, nagy, és veszedelmes fel-fuvalkodás-nélkül, azt te-magad-felől tarthatod-e, hogy tudgy eleitül-fogva minden Vallásokat; tudgyad azok tanításinak fundamentomit, erősségit, ellenek-mondóknak hamisítást? mert ugyan csak egy hozzám hasonló valamit tanúlt *frater* vagy azért te. Vagy, ottan nálamnál ám bár többet tudgy-is valamivel: de azért, † a' Böl-

XLII. Tanúság.

chesség-

† — me
Lavit in Aonia flava Thalia lacu: Jan. Pannonius.

de se. Epi-
gram. de sui
nominis muta-
tione.

a De Alphen-
so Toſſato,
Episc. Abulen.
g. an. D. 1449.
vixit, dictum:
unda Versus;

Hic stupor
est mundi, q
scibile discu-
tit omne:
Bellarm. li. de
Scriptor. Ecce-
siast.

b Lud. Gra-
nateñ. teste,
Cõc. 2. de S.
Michaële Ar-
chang.

c Erre lásd a'
23. és 33. Ta-
nuságot.

* Dato, sed
non concess-
to.

chességnek tavában, ugyan nem tégedes-
fördöztették-meg. Az sem vagy, a' ki-
felől ezt mondhasák: *a Sciebat omne sci-
bile*; hogy, Embertől valami tudható,
mindent tudgy. De még Sz. Agoston-
sem vagy, a' ki-felől istmég így szólott-
tak: *b Legi Dei deest, quidquid Augusti-
num ignorare contigerit*; Isten könyvé-
ben nincsen az, valamit Sz. Agoston nem
fog tudni. Azon-közben pedig, ez, il-
lyen ember lévén-is, a' külömböző Val-
lások-közzül, az igaz Hitnek ki-kerefté-
ben, nem ezen az úton járt, a' mellyet te
vettél-elődbe, hogy azt akarta legyen
ki-keresni, Melly Vallás, mint, 's hogy
eggyezzen a' Sz. Irással, hogy osztán a'
hoz tudgya magát adni: hanem, csak
c annak ment végére; Ezzel, 's okossan,
melly Gyülekezettől kellye hinni, hogy
vagyon Istennek e' világon Sz. Könyve;
és az, melly Könyv legyen; magyará-
zattya, vagy annak igaz értelme micho-
dalégyen: 'szel meg-elégedett.

6. Vagy, az Igasfágnak nyilvánban,
ki-tettéleért, a' lehetetlent-is * hogy
lehetőségnek engedgyük; ám ottan-
tudgy eleitül-fogva-lévõ minden Vallá-
sokat; tudgyad azoknak fondamento-

XLII. Tanuság.

mit,

mit, erősségit, 's mentsegit: de, hogy ezek-közzött ítélterednek meg-chalatkozhatatlan-vóltát merd magadnak tulajdonítani, azt bizony meg sem gondolom. Ugyan-is, egy közszemélynek ez, senkinek nem ígértetett; hanem, *Communitati*, egész Kereszttyén Gyülekezetnek engedtetett; melynek az Egyházi Fejedelmek, Püspökök, 's Sz. Doktorok, mikor vagy *Conciliom*-ban végeznek, vagy a' kívül egyet tanítanak, képét, 's személyét viselik. Azon-közben pedig, a' Világi törvény-tévők állapotya-fűlött, mint ^d eléb mondám, ebben-valo Birónak meg-chalatkozhatatlannak kell lenni. Mert, e' Világi törvény-tételben, fellyeb, 's fellyeb-valo Bírák vannak; és az első, 's második-is, ha vagy meg-chalatkozik, vagy értve tudva-is hamis törvényt téstén; a' fellyeb-valo, 's méltóságosb Bírák, azt *per viam Appellationis*, elejekbe-vétel-által, megjobbíthattyák, 's helyre hozhattyák: De, a' Hit dolgaiban-valo igazgatásban, e'féle, 's leg-inkább tí-köztetek, ninchen. Melyből, mint-hogy te, magadat tetted ebben magadért Biróvá; és magadnál abban méltóságosb Birót senkit nem-is

Erre lásd a^a
27. Tanulá-
got.

d §. 4. Har-
madszor.

ismérk: ebben néked ugyan meg-chal-
latkozhatarlannak kell lenned.

7. Ezek-ellen, azon, a' melly útat te
vettél elődbe, bár történnék-is az, hogy
mind azokat itélnéd Sz. Irás-szerént- való
Vallásoknak, mellyeket a' *Catholicusok*
tartanak, 's hisznek; és ezért, Gyüleke-
zetőkbe adnád-is magadat: azért te *Ca-*
tholicus vólnál-e; és, Vallásod, Hit vól-

e A Pronami-
ne possessivo
Suus.

Quisq; suū.
iste suum, il-
le suum, sibi
dogma Fidē-
q; Fabricat;
& sibi sesom-
niat Hæreti-
c': Jure igitur
cunctos,
à seq; suisq;
Suistas, Vel
Sūitas poti-
us, dixeris
Hæreticos.
Incerti. Anto-
ris.

na-e? De majdan! Magad, e *Suita*, az-
az, chak magad Vallásán-lévő, vólnál;
és Vallásod, nem bizonyos Keresztyén
Hit, hanem chak emberi, 's egy bizony-
talan vélekedés vólna; mikor azt, chak
egyedül a' magad meg-chalatkozható
ítéletedből, 's tettéfedből hinnéd: nem
úgy, mint a' *Catholicusok*, kik, mind a'
Bibliát Istennek Sz. Könyvének, 's mind
annak valamelly magyarázattyát, igaz
értelemnek; a' külömböző Vallások-
között-is, ezt, vagy amazz igaz Hirnek;
az Anyaszentegyháznak, az-az, az igaz
Keresztyéniségben - lévő Egyházi Feje-
delmeknek, Püspököknek, a' fölött bi-
zontság-tételére hiszik: kik, ezekről-va-
lo bizonyág-tételben ha meg-chalat-
kozhatók lesznek, nincz más a' ki meg-
chalatkozható ne légyen; 's így, e' föl-

XLII. Tanúság.

dön

edőn bizonyos Keresztyén Hit lehesse.

8. Bezzeg + én ez ügyben, magamat náladnál külömben, 's a' mint tartom, észesben viseltem. Es, noha még akkor Sz. *Agoston*-nak ebben - valo dolgában semmit nem tudtam : de azért, azon léleknek, észnek, 's okosságnak vezérléséből, véle majd azon utat nyomtam. Mert, mihelyen azt én észembe vévém, hogy a' Keresztyénységben-lévő Gyülekezetek-között, chak egyedül a' *Romai* Anyaszentegyház az, melly elébbeni Keresztyéniségtől úgy soha nem szakadott-el, hogy meg-mondhatnák, azt Kichoda, mikor, hol, kiktől, miben, &c. szakasztotta-el; E'mellett, azon sem meheték által, Miképpen lehesse abban chak egy tévelygés-is a' Gyülekezetben, melly nálánál elébbeni Keresztyéniségtől el né szakadott; Vagy, Ha chak egy tévelygés vagyon-is benne, az, elébbeni Keresztyéniségtől el-szakadás-nélkül belé miképpen szökhetett : ottan, valamit az a' Gyülekezet hitt, 's vallott, azt én-is, * a' mit tudtam benne, 's a' mit nem tudtam-is, igaznak hittem.

9. Es Uram, te neveted ám ezt. De, hogy annál-is inkább nevéssed; Nem va-

XLII. Tanúság.

Q

gyok

+ Láts erről az Ajanlo levélben, § Hogy N. Uram.

* De Fide explicita & implicita, vide Valent. tom. 2. dissu. 1. qu. 2. pun. 3.

†E' felől, láts
a' Könyvetf-
kének Titu-
lusa-alatt.

gyok én olly fel-fuvalkodott elmével,
hogy azt mongyam még most-is, hogy
a' *Catholicus* Hitet minden részekben tu-
dom. Ugyan-is, ha engemet ez a' Ke-
vélységnek lelke viselt volna, most-is én,
† a' meg általkodás segítségével, *Cato-
nista* volnék. Mert amannak fejembe
verésének fel-fuvasából; hogy, a' Hit
dolgairól-valo ítélet-tételben, sohált
senkire magamat nem kell bíznom; ha-
nem, a' Lelkeket, Tanítókat, 's Valláso-
kat, én-nékem kell meg-próbálnom; és
a' min lelkem meg-nyugszik, azon kell
maradnom: mindeneket, a'nál bölcsebb-
beket, észesbeket, okosbakat, 's böchü-
letesbeket, ítéletem-alá hántham volna.

Az Igasfág-
túl el-idege-
nedteknek,
az-ellé meg
általkodólan
magok-vise-
lésök mód-
gyának szem-
eleibe adása.
a' Erro lásda'
13. Tanusa-
got.

“Si nihil pos-

sim aliud, adminimū asperē, duriterq; ipsum compellabo: Quid
asine ignave? nihilne aliud quā conjecturas, anigmata, & para-
bolas habes? abi sis; nihil dicis. Luth. de Verbis Cæna.

Sicut ignis, quanto ampliū ligna suscepit, in majorem
flammam erigitur: sic anima mala, quanto magis Veritatem au-
dierit, eo ampliū in malitiam excitatur: S. Chrysos. 22. Matth.

10. Es a' *Lutherék*-kel, 's egyebek-
kel, a' egyenlő igasfágra, kevélység-, 's
meg-általkodás-nélkül-is, számot vet-
nem kűnyű lett volna. A' *Papisták*-nak
pedig keserveffen febesítő nyilaitokat ha
nem alhattam volna, “egyéb ellenek-
valo embertelenkedéshez kapásom-fő-
lött, az ellenem-tőrekedőnek nag' ízetle-
nül

XLII. Tanuság.

nál mondtam-is volna; hogy, En nem értem mit beszéll. Melyre, mikor azon szavait kétszer 's háromszor-is elő-mondotta volna, hogy ő nekem azt ugyan-fizemem-eleibe írja, a' mit én ^k nem akarok látni; fejembe verje, a' mit, hogy † gyűlölhessék, 's kárhoztathassak, nem akarok érteni: * nevettem volna, jelét-vén, mint-ha maga sem tudná mit beszél. Mellyen mikor bosszónkodott volna, én, hozzám hasonlo társomat kérdeztem volna, Ő ha érti-e a' miket szól? Az-is, velem értvén magát, mikor mondtotta volna, hogy ő még nem értheti; † ket-ten neveltük volna. Ismét mondtam volna: Ezeket, 's ezeket akarod te mondani. Ez-is pedig néki elég méreg lett volna; mikor akarattyát, mint egy ^a maga álmát, én akartam volna néki eleibe adni; vagy, mikor itt-is jelentettem volna, hogy akarattyát nem láttya ki-mondani. Olykor így-is szóllottam volna: Ezeket, 's ezeket mondod: Ismét jelent-vén, mint-ha már jól érteném mondását. Azon-közben, szavaimat az ő mondásá-tól nagy távúl jártattam volna, vagy, még ellene-is fordítottam volna. Vég-re, hogy epéjét-is meg-fakasztottam.

XLII. Tanúság.

Q 2 volt.

k Errel lást a³
19. Tanúság-
nak az utól-
lyát.

† Inauditam
damnant ve-
ritatem, no-
lētes audire,
quod auditiū
damnare nō
possint. Ma-
lunt nescire,
quia jam o-
derūt: quod
si sciant, o-
dissent non po-
terunt: Ter-
tulli. *Apolog.*
contr. Gent. i-
nitio.

* Ridendo e-
ludere quod
refutare non
possis, Sophi-
starū mos est.
Lac. Carp.

† Risus est
magnū levi-
tatis argumē-
tum: Sebast.
Fox. in libr. 3.
Plat. de Rep.
a Mea mihi
somnia nar-
ras. *Adagiū.*

Erre lásd a'
23. Tanúsá-
nak kezdé-
tit.

*Ea est natu-
ra perfidix,
ut convinci
possit, sed
vinci nō pos-
sit, Veritati
semper obni-
tens: Baron.
cont. Donati-
stas, Annal.
Tom. 3. ad An.
D. 316. n. 69.
†Lásd itt az
19. Tanúsá-
got. §. 2. Va-
lamelley.

*Contentio-
nem. Est au-
tem Conten-
tio propriē,
impugnatio
Veritatis, cū
confidentia
clamoris, S.
Ambr.

vólna, a' földött, hogy Vallásokban enyi
's amannyi tévelygések, 's Eretneklégek
vannak; azt-is, hogy Bálványozók, Fä-
legényeket-, Szenteket-imádók; Mari-
át Isten a'ffonnak, a' Pápát földi Isten-
nek-tartók, 's egyebeket, mind elő-for-
gattam vólna, 's tőle ezzel váltam vólna.

II. Es itt azzal *én semmit nem gon-
doltam vólna, hogy már egyszer, két-
szer, erőmet, 's rehetőségemet rajtok meg-
próbáltam; és értelmemben, 's itéle-
temben tőlők úgy meg-ködttettem, hogy
nem vólt ellenek mit szólhatnom. mely-
nek, †arra elégnek kellett vólna lenni,
hogy hozzájok meg-hóldoltam vólna;
hanem az-ellen, *toties quories*, valaméni-
szer közzülők kikkel össze-akadtam,
és kedvem-ellen egybe-kapram vólna
(mert csak nekem hadtak vólna békét,
én-miattam azért ők már békével ma-
radhattak vólna;) mint-ha soha őket
nem-is láttam vólna, 's szavokat az-elödt
nem hallottam vólna, a' vetekedést, vagy
inkább a' veszekedést, még elől, 's az ő kez-
dettem vólna, a' min sokszor az-elödt;
's még azonon, az-az, tétovázáson, ide-
's tova chavargáson, embertelenkedésen:

XLII. Tanúság.

egy

egy szóval, úgy végeztem volna, hogy fogadom az-után bár távúl láttak volna-is, tőlem kerefszelkedtek volna, nem hogy velem szembe állván, szóra fogni akartak volna. De mostan, ^a *Gratias ago*

DEO, quod ignorantiam meam non ignoreo; ^b az alázatosság meg-ismértetvén velem, melly kichint tégyen az a' mit én tudok; mikor magamban törődöm rajta, Bátran hát tanulnom kiktől kellyen? E' mellé, meg-gondolván azt-is; hogy, vag' csak a' meg-sajdított Igaság-ellen-is, és így, Isten-, 's üdvösség-ellen törekedni, *Farao*, 's *Fariseus* dolog, kemény akaratom az alázatosság-mellé meg-lágyúla: " melyből im *Catholicus* vagyok.

12. A' mit pedig mondék hogy azt-is hittem a' mit nem tudtam, ám meg nevetéd. De azért néktek-is, még Predikátoroknak-is, ^b fized-, vagy hufzad-refzetek-is, tudgya-e, michodák vannak Vallástokban *Disputatzió*-ban? és fő-fő Doktoritok azok-felől miben maradnak, 's mit végeznek, hogy kellyen, azokban binni? Sokkal inkább kösségetek, ezekben mit tudhat? Ez-ellen mindazáltal, mind magatokat, 's mind kösségeteket, azon-egy, az-az, *Calvinista*

XLII. Tanús.

Q 3

Val-

Nec enim iracundia & per tinacia rectè disputari potest: Cic. l. i. de Finibus.
^a Origenes.

^b E' felől, lássa e' Könyvettske Titulusa-alatt.

^c Quando animositate, qua tenetur, vicerint; tunc Veritate poterunt tenere, qua vincuntur: S. August. libr. ult. cont. lul. ca. 13.
^b Megteszik azért ebből, mely méltan nevei Calvinus az Implicita fidest. Lib. 3. Instit. ca. 2. §. 2. Cömentum fabricarunt.

Valláson - lévőknek tartjátok : melly
külömben nem lehet, hanem felőlők azt
kell tartanotok, hogy, vagy tudgyák
mindenekben mit hisztek, vagy nem tud-
gyák; de veletek azért ugyan egyget tar-
tanak, egyget hisznek. Es így, a' nagy
gyűlölség-miatt, annak chak meg-
kintéfére, vagy gondolására sem bírhat-
játok magatokat, mit szólottok elle-
nünk, 's mit chelekefztek. mert egyéb-
képpen, a' vagy azt nem vétkesítenétek
bennünk, 's azért nem chüfolnátok, a' mit
magatokban-is láttok, és olykor majd
† meg-is vallotok: vagy inkább az vagy on-
benné, hogy *Sicofantak*, Patvarkodók,
chalárdok, értve tudva gyalázók, 's ha-
míssan vádolók vattok; melyből, e' do-
log-felől-is, nem annak mi - vóltából
télztek ítéletet. mert ez-szerént, egyűtt
akármi-is ha jó, vagy chak tűrhető-is,
másvitt, azon, rossz, 's szenvedhetetlen
nem lehet: hanem azt, egyben, ugy-mint
magatokban, személy válogatásból, 's
kedvezésből, vagy chak szenveditek-is;
másokbá pedig, mint mi-bennünk, gyű-
lölségből, ugyan gyalázzátok-is.

13. Mí pedig, egy-űgyű Egyházi em-
berek, attúl itt nem félünk, hogy né-
künk

† Calvinus,
lib. 3. c. 2. §. 3. 4.

Sycophanta-
rum, & Ca-
lumniatorū
mos est, ut
non de factis
ipsis iudicet,
sed illa, pro
personarū re-
spectu, pro-
bent, vel im-
probet: Ro-
dolph. Gual-
ter. Calvini-
sta, in illud:
Si ego in Beel-
zebub ejicio da-
monia, filii v-
estri in quo eji-
ciant? Luc. 11.
c. 19.

XLII Tanúság.

lünk † üdvösségünk dolgában, vagy
miben másban, kárunk következze ab-
ból, hogy a' Keresztyén Hitnek, részen-
ként, minden Vallásit nem tudgyuk; és
ezért azokból némelyekben, *implicitè*,
mediate, *generatim*, csak azt kell hin-
nünk, 's vallanunk, a' mit az Anyaszent-
egyház vall, 's hiszen. Mert mi azt ta-
nítottuk; hogy, mint e' Világi Fejedel-
mek, 's Urak, hogy Komornikjoktól, 's
Sáfárjoktól, többről annál számot nem
vélsnek, 's nem-is vehatnek, mint a' mit
kezőkbe adnak: Így a' mi jó Istenünk-
is, minket a' miatt, * a' melly talentomat
nékünk nem adta, sem egy-képpen, sem
más-képpen nem háborgat. Mi-velünk
pedig annyi javát, 's ajándékját nem köz-
lőtte, hogy bölcsh emberek lehetünk
vólna, 's így a' Keresztyén Hitnek mind-
ezikkel tudhatnók, és *explicitè*, " *im-*
mediate, *in specie*, ki-fejezve, 's nevezve
valhatnak. † Kölségünk pedig, azon-
okon, ebben mi-nálunknál-is sokkal
bátorfágosb lehet. De hogy-ím ti, íza-
bad akaratotok-szerént, magatok, ^b Tíz-
ezer talentomról-valo ízám-adásra kö-
telezitek magatokat, mikor azt tanítottá-
tok, hogy köztetek minden rendbéliék-

† Vide Valēt.
Tom. 3. disp. 1.
qu. 2. punct. 3.
ibid.: Quarta
Assertio.
Non tibi de-
putantur ad
culpā, quod
invitis signo-
ras. S. Aug.

* Matt. 25. v.
15. & 19. 20.

† Et, null' te-
netur ad ex-
plicitam fi-
dem omniū,
quæ creden-
da sunt, ha-
bendam: Vide
Tolet. Summa
lib. 4. c. 2. §. 4.
† Vide Valēt.
Tom. 3. disput. 1.
qu. 2. punct. 3. ibid:
Tertia Assertio.
b Matt. 18. v.
24.

nek, magoknak kell magokért a' Vallásokokat meg-vizsgálni, és azok-között az igazat venni; Ez pedig, *Implicita fidest*, az-az, azt, hogy ti azt hiszitek a' mit a' közönséges Gyülekezet, ki-rekelt; hanem *Explicita fidest*, azt kívánja, hogy minden czikkeleket tudgyatok, és azokról vallást nevezet-szerént tegetek. Hejába pedig, 's hejába; mert reá nem
 † §. 2. 3. & 4. érkeztek, 's nem, a' mint † már megvagyonmutatva. Ti lássátok azért immár, a' szám-adáshoz mint készültök: de bezzeg ez ügyötökben, az Ur Istennek ítélő széké-előtt, én börtötökbe nem bújnam.

14. Imhol pedig, miképpen javallottam, 's hittem én a' *Catholicusok* vallásában, még azt-is a' mit nem tudtam. A' Hitdolgában meg-akadásom-előtt, olly távul jártam én a' *Catholicusok*-túl, hogy soha még csak Mifé-mondást sem láttam vala. Ugyan-is, hozzájok közel forgódásomból, ha valaha közzűlök; vagy valamelly emberféges embertől, egy Hitfundamentomot hallottam volna, vagy azt könyvökből olvastam volna, jób lélekkel bírtam én, hogy-sem a' *Calvinista* tévelygésben * ennyi ideig hevertem volna. Hanem, meg tántorodásom-

* Születésem
 túl-fogva 38.
 esztendeig.

dásom-után ménék osztán † egykorva-
 amely a' társommal, 's a' Pápisták dol-
 gában nálamnál tudósbal, b egy Szent-
 egyházba. Ezt kérdém, Mi dolgosok
 azok, kik az Oltár-előtt öltözve forgód-
 nak; 's úgy mondá, hogy Mifét mon-
 danak. Gondolkodólan nézem chele-
 kedetöket, 's chudáлом. Nem tették,
 's nem : irtódom tőle. Tanáchoz tart-
 ván osztán felőle magamban, ezt találám
 rajta: A' fölött, hogy a' a' Pápista Gyű-
 lekezet, melynek ezek-is tagjai, nálánál
 előbbeni Keresztyénfégtől soha nem szá-
 kadott-el: a' minémű b több fundamen-
 tomokat-is már erre te tudh, lehetetlen
 hogy ebbé a' feregben, Hit, és Isteni tisz-
 teletben, 's szolgálatban, chak egy vét-
 kes dolog-is lehessen. Ettől-valo irtó-
 zásod-is azért néked, chak † hozzája-
 valo szokatlanságból-is meg lehet. Meg-
 lehet a' fölött, annak okának nem tudá-
 sából-is. De jüvendőre, szabad lészen.
 ennek okát-is meg-tudnod. Ha pedig
 soha nem tudnád-is, ugyan-is tartozol-e
 te mindeneknek, ezekben, okát tudni?
 Jaj, 's ki c kichin számra szorúlna a' Ke-
 resztyénfé, ha chak azok lennének Ke-
 resztyének, a' kik azoknak okait tudnák!

† Mátyás Király Koronázásakor, a' Gyűlés-alat, Anno 1603.

a Daniel Nemesnépivel, most Szőlősi Predikátorral, Kemjári-mellert.

b Pesonban a' Barátokéba.

a Ezt lásd §. 2. Bezzegén.

b Leg-inkább pedig a' Harmadikat, Negyediket, Ötödiket, 10. 14. 15. 17. 20. 24. &c.

† Vulgus hominū ea tantum approbat, quibus assuevit: ab exoticis abhorret, non quia per se mala sunt, sed quia peregrinae. Quidam.

c Erre lásd a' 12. Tanús-tollyat, §. 12. Okoknak.

2. Cor. 10. v.
5.

Irtózáfokért azért, belső indulatidat, mint egy chak szokást-követő számárokat, meg-dorgáld, és őket az észnek, 's okosfágnak zabolája-által, a' Hitnek engedelmesége alá bírjad. Es én onnan, ebben, magamnak ilyen el-igazításával jűvék-ki.

Utálatosok
Isten-előt a'
Hazugok: a'
kik pedig i-
gazán chele-
keznek, tet-
tesznek néki:
Prov. 12. v. 22.
Os quod mē-
titur, occidit
animam: Sap.
1. v. 11.
Fur, & ven-
dax, perditionem ambo
hereditabūt:
Eccli. 7. v. 27.

† Posuimus
mendacium
spem nostrā,
& mendacio
protegi su-
mus: Isa. 28. v. 15.

Laure de Vita & morib. Philosoph.

15. Egyéb Vallások-főldött, a' melyekben nem tudtam mit tanítanak, 's hisznek, ezen úton igazítottam-el magamat, még imez ifjúságokban-is; hogy a' Pápa, mint földi Isten, a' Sz. Írásnál földi-lyeb-való; az-ellen, rendelést tehet; a' Sacramentumokat meg - változtathatja; az eddig tartott Keresztyén Hit valósít el-törölheti, 's azok helyett másokat rendelhet, &c. Így gondolkodtam pedig ezek-felől. Hogy ezek Istentelen értelmek ne legyenek, az már tagadhatatlan: De, soha nem láthatom, ilyen ifjúságok mint férhessenek azzal egybe, hogy a' Pápiság, előbbeni Keresztyén-fégtől soha nem szakadtak-el. Bizony, bizony az fog hát ebben lenni, hogy a' mi Doktorink ezeket chak költik, hazudgyák rájok. Catholicus köny-vekre

XLII. Tanúság.

Qui in mendacio confidit, cito deficiet: Digne
Laure de Vita & morib. Philosoph.

vekre tévén osztán szert miatta, * el-
szörnnyűködtem belé, a' mi Doctörink-
nak azokban, a' mind ezekben, 's mind
egyebekben, a' menyi sok, és szeker-
terhni chavargások, chalárdások, gyalázások, patvarokat, hazugságo-
kat kezdém látni, mellyekkel a' Pápistá-
kat terhelik. Mind Lutherista, 's Calvi-
nista Doktoroknak tulajdon szavokat
elő-adták. A' nélkül-is tudtam pedig
én már mit írtanak, és utánnok mi-is
mellyeket mondottunk reájok. Mel-
lyekre, sokszor azok csak ezt felelik:
† Hazudtok árulók, mert azokban mi
bezzeg nem azokat vaillyuk, hanem eze-
ket, 's ezeket. Nem lehetett volna pe-
dig istentelenb dolog, ha azokat vallot-
ták volna, a' miket Doktorink reájok ha-
zudtak: szenteb ismég nem lehet annál,
a' mit ők írtanak hogy vallanak.

16. Ollyan Vallásokat ugyan-is,
mellyekkel a' olly Keresztyénekről kel-

XLII. Tanuság.

lett

†. cap. 18. fine. Cap. 19. & seqq. Praefat. in Lib. de Eccl. triumphante. Lib. de Beat. Sanct. c. 16. Lib. de Reliq. & Imag. Sanct. c. 2. Lib. 1. de Sacram. in genere, c. 2. & seqq. Lib. de Sacram. Confir. ca. 1. Lib. 4. de Sacram. Euchar. cap. 15. Lib. 1. de Sacram. Poenit. cap. 2. & seqq. Lib. 1. de Pecc. Orig. ca. 17. Et lib. 2. ca. 6. Lib. de Jejunio, c. 4. 24. ut in alijs passim locis. † Qui nititur Mendacijs, hic pascit ventos (id est, facit rem inutilem:) idem autem ipse sequitur aves volantes; Prov. 10. v. 5. a Errelásd a' 7. Tanuságot. az 21. §. 2.

* Quæadmo-
dum qui pu-
tres, & rui-
nam minan-
tes parietes
albo testorio
linunt, non
tamē eos pos-
sunt erigere:
ita & mēda-
ces facillē de-
prehēdūtur:
& omnis er-
ror ita imbe-
cillus est, quā
vis extrinse-
c' callidē fu-
cetur. S. Chr.
homil. 66. de
Livore & in-
vidiā.

a Errelásd a'
34. Tanuság
utollyát.

Vide item
Bellar. Praef.
in lib. de Cō-
ciliis, & Ec-
clesia. De
verbo DEI
non scripto.
cap. 3. Lib. 3.
De Rom. Pō-

Lásd az 29.
Tanuf. §. 2.

e Ita Theod.
Thummius,
Lutheran. in
Explic. Decal.
Tubinga im-
pres. in 4. apud
Eberhard. Vil-
dium, an. 1626.
fol. 127. in An-
tithefi 8. Pra-
cepti, n. 2.
d Nō velis u-
ti mendacio
ullo; Eccli. 7.
v. 14.
Verbū men-
dax iustus de-
testabitur :
Prov. 13. v. 5.

lett el-szakadniók, kik, hogy más nálok-
nál elebbeñi Keresztyénektől szakadtak
vólna el, nem mondhatták: az-az, ^b E-
retnek ségeket, hamiságokat, hazuságo-
kat, egyébbel szépegetni, terjeszteni, 's
enyégetni mivel tudhatnának, hanem is-
még hamissággal, hazugsággal, czigán-
sággal. Mellyet, hogy minden tartás-
nélkül chelekedhesseñek-is, hozzá gon-
doltak illyen Tanuságadásokkal: ^c *Men-*
dacium HONESTUM & LICITUM est, *quod cum proximi commodo*
est conjunctum; ^d Szabad és Tiszteséges
Hazugság az, melly felebarátunk haszná-
ra vagyon. Mert ember felebaráttya-
nak nagyobb hasznót nem hajthat, mint
ha kívül-valót valakit, az igaz Hitre, az-
az, ^e üdvösség útára hoz: beñ-valót pe-
dig, abbā meg tart. Melyhez már, mint-
hogy az ^f Vallások at ők igaz Hitnek mon-
gyák; annak terjesztésére, 's meg-tartá-
sára; embereknek arra chalására, vagy
benne meg-marasztására-valo Hazugsá-
got, tiszteségesniek, és szabadnak kell
tartaniók. Mellyért, a' mellett, tartóz-
kodás - nélkül mindent hazudhatnak.
Mellyek így lévén, akár Predikáló szé-
kökből kiáltozzanak már ezek, 's akár

XLII. Tanuság.

Isko-

Iskolákban taníttanak; vagy, ezeken-
 kívül, útzán, vagy asztalnál szölyyanak-
 is: egyebekben-is, de leg-inkább a' Hit
 dolgáiban hogy Igazat mongyanak, és
 nerútúl hazudgyanak; okossan, és esze-
 sen kichoda, 's hogy hihesse? De béveb
 magyarázását, 's meg-is hamisítását ez
 ő-tőlők adott veszedelmes fundamen-
 tom Tanuságnak, a' lásd-másutt.

17. A' mi Sz. Hitünk, Doctorink-ál-
 tal, nekünk, a' Hazugság-felől, ennél
 bezzeg külömb Tanuságot ad: mellyet
 im a' Sz. Agoston szavaival adok elő:
 b Semmi Hazugság-felől, a' miatt nem
 kell alítani hogy nem bűn, mert olykor ha-
 zugsággal valakinek használhatunk: mert
 lopással-is használhatunk olykor valaki-
 nek, ha szegény, a' kinek azt szem láttára
 adgyák, abból hasznot vészen; és a' gaz-
 dag, a' kitől azt titkon el-lopják, kárt nem
 vall: de senki e' féle lopást azért nē mond
 hogy nem bűn. Paráznalkodással-is hasz-
 nálhatunk, ha valamelly, kedvét abban
 néki ha nem töltik, úgy tettetik hogy meg-
 hal; ha pedig élend, bűnét szánvan bán-
 van, attúl meg-tisztúl: de ezért, a' fele pa-
 ráznaság hogy bűn nem vólna, senki nem
 tagadgya. Ha pedig már ez-ellen, nagy
 XLII. Tanuság.

a Apud Laur.

Forerum, li.

Thummi' &

Zezman Par

nobile fra-

trum. Castig.

Apolog. Zea-

man. ca. 6.

b In Enchir.

c. 12. Nec ideo

ullum men-

dacium, pu-

tandū est nō

esse peccatū,

qa possumus

aliquando a-

licui prodes-

se mentiēdo:

Possumus e-

nim & furan

do aliquan-

do alicui p-

desse, &c.

Possum' &

adulterādo,

&c.

miltán

c Lib. contr.
Mendacium.
ca. 7. Interest
quidem plu-
rimum, qua
rausa, &c.

d Rom. 3. v. 3.

a Errelásd a'
1623. eszteni-
döbē nyom-
tatott Kala-
úzi, lib. 3. c. 13.
§. 5. Et cap. 7.
§. 19.

méltán kedves nálunk a' Szűzesség: kér-
lek, az Igasság mit vétett, hogy más ház-
náért a' Szűzességet paráználkodással nem
kell meg-rontani, az Igasság pedig hazu-
dással meg-rontásék? Ismég: c Nagy kí-
lombfég áll ugyan abban, Michoda okból,
mi végre, minémű szándékkal legyen va-
lami: de azokat, a' melyeket tudunk hogy
bűn, semmi jó okra nézve, semmi mint-
egy jó végre tekintve, semmi mint-ha jó
szándékból, nem kell chelekedni. Ezen-
értelen-szerént mondotta d Sz. Pál-is:
hogy, Nem kell gonoszakat chelekedni,
hogy jók következzenek. De meg-tértek,
mint-egy félre-hagot fel-tett czélomra.

18. A' Papokra, 's Barátokra, sok
rútság kiáltások-ellen-is, mellekre-ké-
pest, magok utálasomból, Hitőktől-is
irtózhattam volna, magamat így vezet-
tem: Am legyenek bár mind igazak a-
zok; és a' Papok, 's Barátok, legyenek
ollyan rút életűek; a' Predikátorok pe-
dig, legyenek tiszta, szent, 's istenes éle-
tűek; a' maga. A' Papok, 's Barátok go-
nosz élete, nekem akadékosztó üdvösségem
dolgában nem téshen. Mert az ő lator-
életők-miatt én, ha akarom, jámborúl,
's istenellen élhetek; és így, a' gyalázatos
XLII. Tanúság. életű

életű Papok, 's Barátok igaz Keresztyén
Hitiben, üdvözülhetek. A' Predikato-
rok szét élete pedig, (hogy már!) üdvös-
ségemben nékem segítségem nem lehet.
Mert velők-eggyütt, én-is bár annál
tisztább, 's tekéletesb életet viselleyek-is,
de Tévelygésökben b semmi- képpen
nem üdvözülhetek. E'letők felleltégé-
vel azért nem gondolván, a' Papok, 's
Barátok Hitit én szabadon vehetem; sőt
tartozom-is venni, mert üdvösségemre
tartozom gondot viselni.

1. Heb. 11. v. 6.
Sine fide im-
possibile est
placere Deo

19. Azon-közben azok, a' melly rút-
ságokat életők-felől, Papokra, 's Bará-
tokra kiáltanak, mint azok-is, a' melly
éktelen Vallásokra reájok fognak, vagy
mind, vagy csak nagy részént-is, köl-
tött, és gyalázásokra gondolt dolgok le-
hetnek. Mert hogy-im ellenek, sem a'
Catholicus Hitet meg nem ronthatták,
sem a' magok Vallások meg nem óltal-
mazhatták: magokuak fordulnak, és
életőket vizsgállyák; holott, az igaz
föltött-is, † valamenyit akarnak, annyit
mondhatnak. Melly embereknek eb-
ben magok-viselése-felől-valo elmélke-
désemet, én, magamban, ilyen Tanúsá-
gon végeztem: Valamelly Vallás, ügyé-
nek

† Erre is látsz
az ő Kalaúzt,
lib. 1. c. 8. §. 3.
4. & 5.

Joã. 8. v. 44.
Diabol' men-
dax est, & pa-
terejus.

Numquid
Deus indiget
vestro men-
dacio, ut pro
illo loquami-
nidos? Job
23. v. 7.

9. 8. Bezzeg
én.

Ró. 10. v. 10.

nek általmazásában, tétovazásnak, cha-
lárdkodásnak, patvarkodásnak, 's ha-
zugfágnak (mint * ördögi mesterfá-
geknek) segítségé- nélkül szűkölködik.
eb az, 's nem Keresztyén hit.

20. A' *Catholicus* Keresztyén Hit
igafságát pedig, mellyet^a mondám hogy
hittem; én ottan mertem volna vallani-
is, az-az, lelkem isméreti rettegtefe-
miatt, abból, hogy az, igaz-e, nem igaz-
e, mertem volna magamat ki-jelenteni,
's ki-hirdetni hog' én *Catholicus* vagyok:
De nem chelekedtem, hanem, *Catholi-
cus* könyveket szerezvén, azok olvasá-
sában jó üdőtöltöttem. Nem hogy már
a' *Catholicus* Hitnek igafságát, mint te,
vizgáltam volna; a' Sz. Írással az eggyez-
e, nem-e; vagy, menyiben eggyez, 's
menyibé nem: Hanem, hogy tanúllyam
azt: és így, a' mit abból már *implicitè*, a'
Catholicus Keresztyénfégben hittem, azt
explicitè-is úgy hidgyem, hogy tud-
gyam-is mit hiszek, és nyelvemmel róla
tudgyák vallást tenni. Es ezt, nem szük-
fégből chelekedtem, mint-ha meg-téré-
sem e' nélkül meg nem lehetett volna:
hanem csak *pro meliori esse*, hogy meg-
térésem telyesb, 's telkéletesb legyen.

XLII. Tanúság.

21. Es,

21. Es, imhol már, példamból, a' *Catholicus*, vagy igaz Keresztyén Hitre, éhfel, 's okossan- való meg-térésnek módgya: melyben magát, és dolgát ember, nem a' maga bízótalan, és meghalathozható itéletire, 's tettéfére bízta; hanem chak egyedül a' Keresztyén Gyülekezetnek, ebben bizonyos, és meghalathozhatatlan *authoritás*-sán, méltóságán, szava-hiherő-voltán, fundállyal, 's építi.

NEGYVEN-HARMADIK TANUSÁG.

Chak egy tévelygő vallás-is, Eretnekké tészén, akár egy személyt, 's akár egész Gyülekezetet-is.

Azon Irótúl adott Tanuság.

1. **N**Em chak nem terhelnélek ben-
neteket, desőt, a' mibé lehetne,
még könnyebbítenélek - is. Ebből,
ügyetek őltalmazástokban-is, maga-
tok viselésteket, nem mindenkor tar-
tom rompaságtoknak; mint-ha elmé-
teknek késedelmes-volta-miatt, a' do-
lognak mi-voltát által nem érthet-
XLIII, Tanus, R nétek;

^aMalitia Est
autem mali-
tia. ex probri-
to. & delibera-
tione. ma-
lo cognito,
prono ani-
mo cōfente-
re: Richard.
in Epist. ad Co-
rinth.

nétek; ^a Gonofságtoknak sem tulajdo-
nítom, mint-ha azokban, az által-ertett
Igáság-ellen, értve tudva törekedné-
rek: Hanem, gyakorta nagy tudatlanfá-
gok forgatástoknak okát arra hárítom,
hogy elméteket azokra, a' melléket vagy
Doktoritok könyveiben olvastok, vagy
egy-mástúl hallotok. chak ingyen nem-
is térítetek, hogy magatokban meg-hat-
nátok vetnétek, mit télsznek azok, 's mit
nem télsznek.

^bLásd a' 29.
Tanúságba,
§. 3. Másod-
szor. a' Könyv
szelm. Az Har-
mincz hete-
diket is, §.
9. Egy- más-
ellen.
Patrū errata
non fuerunt
hæreses: Vi-
de Bellar. lib.
2. de Laicis, ca.
20. à §. 4. con-
tra. Et Valer.
Tom. 4. disp. 7.
qu. 9 p. 2. mul-
to ante finem,
§. Respondeo:
Quandoq.
^cLásd hason-
lókat a' 41.
Tanúságba-
is, §. Heaba.

2. Erre, példájúl vegyűk ezt, a' mit
most beszéllek. Imegyszóddal azt mon-
dod; hogy, ^b *Omnes Patres erraverunt;*
A' Sz. Atyák egyűl egyig mind tévely-
gettek, hamis és eretnek értelmekben-
váltak: Mással azt mondod; hogy a' mi-
att, még ne mongyam őket Eretnekek-
nek; mert nem mindenekben tévelyget-
tek, 's ezért Eretnekek sem voltak. Ho-
lott, ha gondolatodat fordítanád ennek
a' mondásnak meg-rostálására, könnyen
elfezedbe vehetnéd, hogy ez szinte olyan
mondás, mint ha ellenem azt monda-
nád; hogy, ^c az akasztó-fán lóggókat
Latroknak ne mongyam, mert a' lovat
vagy ökröt bár el-lopták légyen-is, de
azért ugyan nem voltak mindenekben-

XLIII. Tanúság,

latrok.

latrok. Es, ez a'mondás ha helyes lészén,
még azok-közzül, a'kiket eddig fel-ag-
gattak, le-nyakaztak, kerékre hántak,
's egyéb szörnyű halállal vesztöttek, egy
sem volt Lator; mert majd ugyan lehe-
tetlen, hogy egyben minden latorság be-
lé szorúlhatott volna.

3. Egy latorság † igaz elég azért ar-
ra, hogy valaki Lator nevet viselleyen..
Oka pedig annak ez. Mert a' arra, hogy
valami jó légyen, tellyes ok, és épség kí-
vántatik: A'hoz pedig hogy rossz légyen,
egy fogyatkozás igaz elég. Ennek-is
ismég ez oka: mert Akár-miben-is, *Ma-
lum quàm bonum*, a' Gonosz hatalmasb
a' jónál. Így, a' betegség, hatalmasb az
egészségnél. Mert, mint az O'rá, hogy
folyásában, egy peczketskében - valo
fogyatkozás meg-akasztya; a' Malmot,
liszt vetésében, egy szeg romlás meg-
változtattya: így az Embert, † egy tag-
ban-valo nyavalya, egészségekben tellyes-
séggel meg-rontya. Annak-fölötte;
Mert, egynek betegsége, másokat-is,
egészségben-lévöket meg-betegít; mint
a' ruh, fennyedék, b' szem-fájás, *Pestis*,

† Jac. 2. v. 10.
Si qs unum
mandatū cū-
stodiat, & a-
liqd pvarice-
tur, nihil ei
prodest. S.
August.

a Bonū con-
furgit ex in-
tegra causa;
malū autem,
ex quocūq;
defectu. D.
Dionys. ca. 4.
de Divin. no-
min. Teste
Valent. tom. 3.
disp. 3. q. 18. p. 1.
§. Non enim.

† Sicut in fi-
dibus cum a-
liquid aut in-
terceptum,
aut relaxatū
est, omnis
canēdi ratio
turbatur &
solvitur: Ita,

XLIII. Tanus.

R 2

az

in corpore pars aliqua membrorum duxerit vitium, destrui uni-
versa: Laſtant. de Opificio Dei, c. 16. b' Dum spectat laſos oculi, la-
duntur & ipsi; Multaq; corporibus transſione nocent: Ovid.

^aTheodorus
etiam Beza .
summ^o Cal-
vinista, in suo
libello, cui ti-
tulus, *Quod*
pestis sit conta-
giosa. idem
docet.

^dRerum na-
tura sic est,
ut quoties
bonus malo
conjugitur,
non ex bono
malus meli-
oretur, sed
ex malo bo-
n^o cotamine
tur: S. Chry-
sost. *sup Matt.*

* Exod. 7. &
13. Aggxi 2. v.
13. 14.

^c 1. Cor. 5.
v. 6.

^a Si quid be-
ne facias, le-
vior plumâ
est gratia: Si
quid pecca-
tum sit, plû-

beas iras gerunt.

Plant. b Negativa præcepta, ut, *Non occidas*; pro omni tempore obligant. Affirmativa, ut, *Honora Patrem*, so-
lam pro loco & tempore; quando oportet.

az ^c Orvos doctoroknak közönségei-
tanitása-szerént. Olly fekélyesnek meg-
tekintése-is, chömört herez. Akár-ki-
nek-is pedig egészsége, betegségben-lé-
vőknek egészséget nem adhat.

4. Azon-szerént, ^d a' Gonoszok tár-
sasága-is, a' jókat, csak könnyen meg-
veszti: A' Jók társasága pedig, a' gono-
szokon semmit nem fog. Egy trágár,
fajtalan, mollek-beszédű, veszekedő,
magát egyképpen-is másképpen-is mu-
togató, kérkedéken, 's egyéb-is, tíz, húsz
jót csak hamar maga-után ránt: száz,
két száz emberféges ember-is pedig, egy
rokkant meg nem jobbíthat. Az O Testa-
mentomban-is, ^{*} a' tisztátalan meg-fer-
tezteti vala a' tisztát; a' tiszta pedig, 's
szentelt, a' tisztátalant meg nem szenteli
vala. "Egy kevés kovász, egész tekő
tesztát meg - poszaszt. Kevés eczet,
egész hordó bort meg-vešt; kevés ecze-
tet pedig, fok bor sem tud meg-változ-
tatni. Az epe, 's űrdm, sokkal hatal-
masb a' méznél; ^a A' vétés, a' jó-tévé-
nél; ^b A' tilalmazó törvény-is, a' paran-
cholónál.

XLVI. Tanúság.

E z-

5. Ez-szerént már, az emberek életök-viseletében-is, egy latorfág, sok jó-nál, és istenes chelekedetnél hatalmasb: és olly, melly † a' jót, és istenes chelekedeteket tellyességgel semmivé téfzi. In-nét, legyen valaki józan, legyen tiszta-életű, szűkölködőknek adakozó, egyebekkel-is jól-tévő; nem háborgo, nem irégykedő, tűrő, chendesz: chak lopjon egy lovat, vag chelekedgék hasonló más latorfágot; ottan chak emlekezetben sem léfnek jó chelekedeti, hanem a' Tör-vény azt egy-általlyában Latornak íteli, 's érdeme-szerént meg-bűnteti.

6. A' Hit dolgában sem külömb az emberek állapattya. Mert, hidgyen az egész Keresztyén Gyülekezettel valaki másokban bár mind egyet-is, és külömbözzön attúl chak egyben: ez egytévelygő vallás, a' több igaz vallásokat mind semmivé téfzi; és azok, chak szem-eleibe sem vétetnek: hanem, az egy tévelygő vallás-miatt, az, egy-általlyában tévelygőnek, 's Eretneknek tartatik. Ugyan-is, * mint a' Lantban, vagy Hegedűben, hogy, chak egy húr bomollyon-is meg, annak minden jó szava ottan oda vagyon: így a' Hit-is, abban,

† Sicut miles, si toto corpore fuerit armis vestitus, & unam partem habuerit nudam: nihil ei pdest quod totus fuerit ferro vestitus, si per unam partem eum sagitta percusserit: sed sic cadit, quemadmodum si totus fuisset nudus: Sic & Christianus, si iustitiam fecerit, & in uno peccaverit, similiter peccator statuitur, quemadmodum si semper peccasset. 35. Aug. in 20. Matth. hom. * Lipsius, de iustitia.

ha csak egy vallásban léfzen-is vétek.
Innét, ^a nemellek csak egy szóulskáért-is
Eretnekeknek iteltettek.

^a Lásd erre.
^{a'} 34. Tanu-
ság. §. xi. A'
Kereszttyén.

["] Sic, varii
Spirituales
Magistri.

^b Lásd erre az
5. 11. 12. 13. 31.
45. Tanufa-
gokat.

7. Ki-véternék mindazáltal ezek-
közül, Először; * Az Egy-ügyűek; kik
egy tudatlanfágból, meg-általkodás-
nélkül, olyakbá, a' mellyeket ők ^b nem
tartoznak tudni, a' közönséges Keresz-
tyén Hittől idegent, és Eretnekekkel eg-
gyet hisznek, egyet mondanak, chele-
kesznek-is; vag' olly chelekedettől von-
szak-meg magokat, mellyet tőlők a' *Catho-*
licus Hit meg-kívánna; azt gondol-
ván, hogy azokban magokat a' *Catholi-*
cus Hit-szerént viselik: de készek azon-
közben tévelygésőknék ellene-monda-
ni, mihelyen az Igazat ezekben elejekbe
adgyák.

8. Másodszor; Ki-véternék azok-is,
a' kik, *Crassa*, temérdek, (a' mint szólnak,)
vagy *affecteda*, kívánt, 's csak nem szánt-
szándékból-valo, és így, vétkes tudat-
lanfágból szóllanak Eretnekségeket,
chelekesznek-is, mint az elébbeniek-is:
vag' magokat olly chelekedetektől von-
szak-meg, mellyeket a' *Catholicus* Hit
meg-kívánna tőlők; ha meg-általko-
dólan ezeket né chelekeszik. Mert ezek-
XLIII. Tanuság. ben,

ben, vétkeznek ugyan; de azért miattok Eretnekek nem lesznek.

9. Harmadszor; Ki-vétetnek még a' Bölcsemberek-is, * ha magokat azon meg-kötés-nélkül, olly dolgokban, mellyekről a' Sz. Irásnak finchen világos tanítása, 's az Anyaszentegyház sem végezett fölöle, találhatnak hamis értelem-ben lenni; mint Sz. Cyprianus vitatta réggen, az Eretnekektől meg-kereszteltetteknek újonnan meg-keresztelésfőket.

10. Az pedig t' a' Meg-általkodott, vagy magát valamin meg-kötött, a' ki tudgya, vagy tartozik tudni; 's ha akarja tudni, tudhattya-is, hogy, a' mit ő mond hogy hiszen, az a' Sz. Irásnak ellene vagy, vagy hogy az Anyaszentegyház azt kárhoztatta, 's még-is a' hoz ragaszkodik, 's azt hiszi. E' meg-általkodás-nélkül, Eretnek senki sem lehet.

11. "Eggy Eretnekségben-lévők pedig, más Eretnekségben-lévők-ellen, mint *Luther*ek, a' *Calvinisták*-, 's egyebek-ellen; *Calvinisták*, a' *Luther*ek-, 's egyebek-ellen, meg-általkodtak nem lehetnek. Mert, olly-ellen lehet valaki meg-általkodott, a' kinek ő-nálánál, ügyének őltalmazásában job módgya-

* Permagui interest, quo animo qd in Ecclesia asseratur. Nam Donatista, licet eandē secū Cypriano atq; Collegis sententiam sequi profiteretur: hūc tamē Ecclesia veneratur, ut Sanctū; illos autem detestatur, ut impios, &c. Baro.

Annal. Eccles.

tom. 3. ad An. D. 314. §. 62.

Vide etiam, tom. 2. ad An. D. 258. a §.

Quod insuper Novatiani.

† Meg-általkodott ki-lehet.

Sic Toletus, *Summa lib. 1. cap. 19. §. 2.*

"Egy Eretnekségbe-lévők, mások-ellen, nem meg-általkodtak.

b Lásd erre a'
19. Tanusá-
got, §. 2. Va-
lamely.

c Erre lásd az
18. Tanusá-
got.

† Lásd erre a'
22. Tanusá-
got-is.

e A' Sz. A-
tyák, Docto-
rok, Conci-
liumok vol-
nának ezek.
Lásd a 27. Ta-
nuságban.

d Lásd erre a'
12. Tanusá-
got.

vagyon, és b elméjében, 's ítéletiben
annak igazságára, úgy meg-kötözi, vagy
győzi, hogy az-ellen semmit nem talál-
hat, mellé azt el-ronthassa. Mind chak
c egyenlő módgyok, 's igazságok va-
gyon pedig azoknak ügyök őltalmazá-
sában, valakik a' náloknál előbbeni Ke-
refztyénektől szakadtak-el, akár idejéb-
ben, 's akár későbbben szakadtak légyé-
is: Es, még az Igazat-is, eggy közzülők
job mód dal nem őltalmazhattya, mint
más a' hamissat. Mint *Lutherek*, a' *Cal-
vinisták*-ellen, a' *Kristus Testének* az Ur
vachorájában jelen-létét: *Calvinisták*,
a' *Lutherek*-ellé, az Ur *Kristusnak* Meny-
be-menetelit. Mind *Lutherek*, *Calvi-
nisták*, az *Arianusok*-ellen, a' Sz. Három-
ság egy Isten vallását. Mert, † akár igaz-
nak, 's akár hamisnak őltalmazását ve-
gyék-is elő, mind egyyiket, másikat,
chak azon egy fundamentomból bi-
zonyították; tudni illik, a' magok bizo-
nítalan tettéskökből, és fejöik rosz gondo-
latiból; mikor, akár-hol, mikor, 's mi-
ben-is, minden *authoritást*, vagy, c sza-
va-hihetőt, és köztők a' dolgot meg-vá-
lasztót, vagy el-igazítót, meg-vetvén,
ők (a' d magok mondása-fzerént) sen-
kinck

kinek semmit nem hisnek, 's nem-is tartoznak hinni : hanem, magok látnak-meg akár-mi dolgot-is; és, a'miben nekik mi tetszik, mindenek-ellen azt követik.

12. A' köztők-lévő *Disputatziók*-ban már azért, a' Sz. Írásból, *eggyik egyet, másik mást mond nagy világos mondásnak, 's olynak, melly magyarázás-nélkül ugyan nem-is szűkölködik; sőt magyarázással meg-homályosodnék inkább, hogy-sem világosodnék; és ezt egy-más-ellen egy-ideig vitattyák. A' melly Írás mondását pedig minden részekről homályosnak ismernek, azt egy-egyik imígy, másik amúgy magyarázza: és ezen-is nagy sokat veszekednek, bizonyítanak, hamisítanak; de ugyan csak mind a' magok tetszéséből, 's fejük gondolattjából mindeneket. Végre, kifogyván egyebekből, arra mennek, hogy egy-egyik-is, másik-is, azt mongya; hogy az ő lelke néki mind azt vádollya, hogy a'mellyeket ő mondott, azok mind úgy vannak, a' mint mondotta. A' mit világos Írásnak mondott, az ugyan világos arra a' mit ő mondott; a' homályos mondásnak-is, igaz, és tulajdon értelménem

*Nihil est temeritate turpius; nec quidquam tam indignum Sapientis gravitate, & constantia, quam aut falsum sentire; aut, quod non satis exploratè perceptum sit, & cognitum; si ne ullâ dubitatione defendere: Cic. 1. de Nat. Deor. post initium.

a Lásd erre az
19. Tanusa-
tóg.

más, annál, a' mint ő magyarázta. a Meg-
is nyugott egyszer azon az ő lelke; 's az-
ért, el sem hagyta magát attúl semmi
okon rántatni, hogy a' helyett mást ve-
gyen.

2. Cor. 4. v.
4.

A Haud doſti
dictis certan-
tes, ſed ma-
ledictis. En-
nius.
Lásd a' Kala-
úzba, lib. 3. c.
9. §. 11. Lib. 5. c.
10. §. 1. Anni
1613.

13. Itt már mit chelekeznek? Egy-
elsőben, egy-más lelke vétkefiteſére
mennek; hogy az nem iſtenez, meg-
altalkodott. Az Ördög^{ről} meg-vakíttatott,
hogy ne ſenyvedgyék néki a' Kriſtus di-
chóſéges Evangeliumának világoſſága.
mert egyéb-képpen, olyan nagy nyil-
ván-valo Igáſságot, mint a' minémű a'
S3. Irásból ő mond eleibe, látna, 's hoz-
zá-is hajlana. Azon túl pedig oſztán, ſí-
ten tudgya^k minémű gyalázáſt nem tét-
nek egy-máſon, 's azzal válnak-el egy-
máſtúl. Es így, mikor im ezek, mint-
egyben, úgy másban-is, minden *autho-*
ritáſt közzülők ki- rekeſztvén, chak a'
magok tettéſét, 's fejők gondolatit for-
gattyák: külön-külön-is, az Igának öl-
almazáſában nincſ jób módgyok, mint
a' hamisnak takargatáſában: egy-más
ellen-is pedig, a' magok-magok Vallá-
fok támogatáſában, mind egyenlők.

A' Tévely-
gők a' magok
Valláſokra
nézve, mind

14. A' maga Valláſára-nézve azért,
mindenik ennek meg-általkodott; mi-
XLIII. Tanuſág. kor

kor az más Vallás-főldött, a' maga Vallás-
 fának igazságát nem láthattya, 's még-is
 véle marad. Mert, az igaz okosságnak
 világából, ilyen állapotban már, min-
 denik félnek ez-férent kellene magá-
 ban végezni : Vallásom igazsága látá-
 somban, im meg-fogyatkozom ; íme
 második, harmadik, negyedik Vallás-
 nak-is pedig, egy pontal több igazságát,
 eszembe nem vehetem : Vagy azért az,
 hogy a' Keresztyén név-alatt-lévő Val-
 láfok-között, olyat keresek, melly a'
 többit, Igazságának állatásában folyúl-
 múilya ; 's a' hoz ragaszkodom : Vagy,
 olyat ha nem találhatandok, a' külömb-
 böző Vallásokon-lévők-között a' mi-
 kor, hol, kik-közzé találkozom, azok-
 kal tartom, mert mind egy : Vagy inkább
 minden Hit-, Isteni szolgálat-, 's tiszte-
 let-nélkül léfzek. mert egyenlő igaz-
 ságra, 's bizonyítáfra, vagy mind igaz-
 zak, vagy ezek mind hamissak. Nem le-
 hetnek pedig mind igazak : mert több egy
 Igaznál nincsen. Hát bizony mind ha-
 missak léfznek, 's mettők vélek ? Ez-
 ellen már, ha még-is Vallása-mellett ma-
 rad, arra-nézve meg-általkodott léfzen.

15. Egy-más-ellen pedig, a' mint
 XLIII. Tanúság.

meg-általko-
 doknak.

Lásd erre a'
 18. Tanúsá-
 got.

Egy-más-ellen
 len né meg-
 általkodnak.

Az említett
18. Tanufa-
got lásd ex-
röl.

A' Catholic'
Hitellé mid-
meg-által-
kodtak.

a Lásd erre a
32. Tanufa-
got.

b Az 6. 7. Ta-
nufagokat
lásd erre.

c Lásd a 8. Ta-
nufagot.

d Lásd a 24.
Tanuf:

e Illyenek a
főb e köny-
vetskébe-le-
vő Tanufa-
gok.

mondám, meg-általkodtak nem lehet-
nek; mikor akár-miben-is, eggyik, igaf-
sága bizonyítására semmit olyat nem
mondhat, a' mit egyenlő igafsággal má-
sik nem mondhatna. Mert, igaz hogy
Vallásokban különbözők, de a' külömb-
öző vallások bizonyításábā mind egen-
lők. Melyre-képest, nem-is láthattya,
eggyik valalamellyik, miért kellyen más
Vallásaért a' magáét, mint más Vallása-
nál semmi részből nem aláb-valót, el-
hadni.

16. De, a' *Catholicus* Hit-ellen, min-
den egyéb Vallásokban - lévők, meg-
általkodtak. Mert ez, úgyének óltalma-
zásában, minden egyéb Vallásokat fok-
kal folyúl mül, és Igafságát olyakkal bi-
zonyítottya, mellyekhez amazok chak in-
gyen közöket sem ártthattyák. Mint,
hogy a' chak egyedül az ő gyülekezeti az
Anyaszentegyház. b Ő a' régi Hit, melly-
előtt más Keresztyén Hit nem völt; és
minden egyéb Vallásokon-lévők, ő-tőle
szakadtak-el. c *A' Biblia*, egyedül neki
tulajdona. Annak d igaz magyarázat-
tya, az ő Gyülekezeti-kivül nem lehet;
és e több ezekhez hasonlók: mellyekkel,
igafságára, minden egyéb Vallásokon-
XLIII. Tanufag. lévő-

lévőket, értelmőkben, 's ítélettyőkben
 úgy meg-győz, hogy meg-álhatót, sem-
 mit nem találnak, ellenem mit mondha-
 sanak.

17. A' mit egy személyben, mondám
 hogy chelekeszik chak egy Eretnek czik-
 kel' vallás-is, azon, ^f egész, és bévféges-
 népű Gyülekezetben-is azont cheleke-
 szí. Mert, Hitibe szökjön chak egy E-
 retnek vallás-is; az, ottan egész Hitit
 el-rontya. Nem hogy abban, még azt-is
 hamisá tenné a' mi jó, 's igaz; hanem,
 hogy azt, az üdvösségre, tellyességgel
 haszontalaná tészí. Szinte mint ám egy
Hypanis-nevű öreg folyó-víz - felől ír-
 ják, hogy igen jó-ízű innya-valo vize
 vagyon; hanem osztán egy hegyből
 valami kichin' keserű-vizű forrás fakad
 belé: melly az egész folyó-vizet úgy el-
 keseríti, hog' azon-alól, itatra tellyesség-
 gel haszontalaná tészí.

18. Ezek így lévén, vagy az, hogy ez
 egész világon igaz Keresztyén-Hitű, és
 Sz. Gyülekezet ninchen; vagy, ha va-
 gyon, annak minden tévelygésnek, és
 hamis vallásnak belé szökése - nélkül-
 valónak, és így, tisztának, 's szentnek
 kell lenni. A' mi Gyülekezetünket, mi

f Vide Valē-
 rom. 3. disp. 1. q.
 2. p. 6. toto. ma-
 ximè ibi: Po-
 strēmū hūc.

Herod. lib. 4.
 in Melpom.
 exultō ante me
 dium.
 Quid non Sc
 Scythicis Hy
 panis de mō-
 tibz ortus;
 Qui fuerat
 dulcis, sali-
 bus vitatur
 amaris? O.
 vid. lib. 15. Me-
 tamor.

Lásd erre a'
28. Tanúsá-
golt.

bárran igaz-Hitűnek, és enniből, Szent-
nek tarthatjuk. Mert, noha találkoztak,
a' kik annak elő-mutatásában fáradoztak:
de még eddig meg nem mutathatták, hogy
valamelly forrásból, a' mi Gyülekezetünkbe,
csak egy tévelygő czikkel vállásnak ke-
serű folyamja-is fakadt volna.

Lásd erre a'
31. Tanúsá-
got, §. 2.

Lásd erre a'
34. Tanúsá-
g. A' Luth.

19. A' ti Gyülekezetiteket tévelygése-
knek ke-
serű vizével meg-vesztő forrásokat pedig,
Luthert, és *Calvinust*, künyű meg-nevezni. Es bizony, hogy ezek
Gyülekezetitekben, nem az igaz, és üd-
vösséges Hitnek, tiszta, és jó-ízű innya-
valo vizét folytatták legyen, magatok-
is nem egy-képpen mutogattátok. Először;
Ezt mutatták azok, a' a' kik nem törvén-
vélek, csak ottan hamar, az ő Vallások-
at vétke-
sítő más Vallásokkal elszakadtak tőlök. Másodszor;
Mutattátok most is mi-
nyáján, mikor a' b sokaknak külömböző
értelmökből, kiki mind magáért,
közvetek, maga raggat Vallást. Mellyeket
nem kellene cheled-
kednetek, ha Gyülekezetetekben egy
közönséges igaz Hitet ismérnétek. Har-
madszor; Vallyák ezt közönséges-kép-
pen Doctörítök, mikor azt mongyák;
XLIII. Tanúság. hogy

hogy a' ti Hitetek tévelygésekkel elegy
 vagyon. ^c Az Ecclesia-nak, ugy-mond,
 vagy tudományába, vagy Sacramentomi-
 nakki-szolgálatásába, hívhat mászhat
 valami vétek, melly-miatt nekünk nem
 kell arról el-idegenednünk. ^d Tévelygések
 a' Hibe gyakorta elegyesznek. ^e Az Ec-
 clesia, aprólékos Tévelygésekkel meg nem
 vesztetik. ^f A' Hitnek eggyeségétől vala-
 mellyekbő ha szinte távol járunk-is, mind-
 jól vagyon a' dolog; csak a' s Fundamen-
 tom, ^h Capita Religionis, a' Hitnek fő-fő
 A'gazati, maradjanak éppen miattunk.
^a Az Isten igéje, néha tisztábban, 's néha
 nem olly tisztán hirdettetik: de ezzel meg
 nem fogyatozik az igaz Ecclesia. Mert
 igaz Ecclesia lehet, ha nem igen tisztán
 tanít-is, ^b a' nem olly fő A'gazatokban;
 csak a' fundamentomban ne tévelyegjen.
 Sőt a' fundamentomi A'gazatok-is meg-
 bomályosodhatnak. Negyedízer; Azont
 vallyák azok-is, a' kik közzülők az U'r Is-
 tent ^c buzgófégos könyörgéssel kéri-
 azon, hogy ő Főlsége, Ecclesiá-ját (mel-
 lyen kétség-nélkül értik a' Luther, vagy
 Calvinus, a' vagy mind két Gyülekeze-
 tet-is,) a' beñe-lévő tévelygésekről tiszt-
 títsa - meg. Ötödször; Tévelygések-

^c Calv. lib. 4.
 Inst. c. 1. § 12.

^d Idem, l. 3. c.
 2. §. 4.

^e Li. 4. c. 2. §. 1.
 plura §. 12.

^f Beza, epi. 1.
 Theologica.

^g Bulling. Mu-
 scul. alii, ap.

^h Calv. Tur-
 cif. lib. 2. ca. 6.
 fol. 123.

^a Vithak. qu.
 5. de Ecclef.

fol. 569.

^b Balduinus
 Lutheranus,

teste Pazmā-
 no, lib. A' Sa-

ter haynal chil-
 lag. par. 8. az

Ecclesiáról. §.
 6. ibi: Baldui-

nus az t.

^c In articulis
 minus prin-

cipalibus.

^e Sic Benedi-
 ctus Aretius,

Calvinista.

A^d Kalaúz-
ban, li. 5. c. 2.
§. 1. 1010.

földött, Doktoritok a' ti Hiteteket, hitet-
lenfeggel-is, kételkedéssel, bizonytalan-
sággal, elegyítve - lévőnek mongyák.
De ^d másutt láts e' felől.

20. Mint-hogy pedig már az megva-
gyon mutatva, hogy chak egygy Tévely-
gő vallás-is, egész Hitet meg-vešt, 's azt
az üdvösségre haszontalanná teszi: mi-
kor ti, mind mondástokkal, 's mind che-
lekedetetekkel; és, mind egy-más-ellé,
's mind egész Gyülekezetetek-ellen mu-
togattyátok, hog' tévelygés-nélkül nem
vattok; azzal alattomban elégségesen
bizonyíttjátok azt-is, hogy, sem eggen-
ként, sem egész Gyülekezetül, Vallástok
nem igaz 's üdvösségre-vívó Hit, hanem
tévelygés, 's Pokolba-merítő Eretnekiség.

NEGYVEN-NEGYEDIK TANUSÁG.

*Tévelygések-közzül az igaz Keresz-
tyén Hit igazságának ki-talála-
sára segéd-eszközök.*

Az Apáturtól adott Tanuság.

Lásd erre a'
Tanáchko-
zás könyv-
vetske Aján-
ló levelét, §.
9. Ez az Igaf-
ság.

1. **A** Dolgokban az Igafság ki-talála-
sa, annak titkos - volta-miatt,
melly nehéz legyen, abból által-érthet-
tyük, XLIV. Tanuság.

tyűk, hogy a' Bölchek - közdött, akár-
miben-is, arról sok és nagy külömböze-
seket látunk. Ugyan-is, az Igaság, az
Ur Isten titka, ki mindeneket teremtett.

Innét, *a Verum scire, divina sapientia* *a Laſant. li.*
est; az Igaságnak tudása, Isteni bölche- *20.*
ség dolga. A' Keresztyén Hit dolgaiban
pedig, az emberi elme, 's okoskodás,
még annál-is késedelmesb. Ezért, a' kü-
lömbözdő Vallások-közdött, az Igaság-
nak, vagy igaz Keresztyén Hitnek ki-ta-
lálására, im egy-néhány segéző eszkö-
zöket mutatok elő. Azok-közdött,

2. * Első: A' tekéletes, és Jó jámbor
élet. és nem csak más vétkektől, de még
e' világi dolgoknak-is, mint gazdagság-
nak, uraságnak, gyönyörűségnek, illet-
len kívánásául maga meg - vonyas.
Mert, *b Semmi, kettő, nem olly barátsá-*
gos, és egges egy-más-között, mint a' Jam-
borság, és Igaság. Eggyek ezek, Istentől
származtak, és embereknek a' mint-hogy
igen-igen hasznosok, úgy a' tekéleteseknél
igen-igen kedvesek-is. Annak-főldtte;

c Az Jó jámbor ember, mindenekről iga-
zán ítél; és így, akár-miben-is mi légyen

XLIV. Tanúság.

S

igaz

nibus vir bonus iudicat: & facile, quid in re quaq; veri sit, perspi-
cit: Sen. li. 2. Eth. c. 4. Et li. 2. Mag. Moral.

* Pro his, vi-
de Viridariū
Busai. verbo,
Veritas.

b Nullz duz
res inter se tā
amicę, & con-
cordes sunt,
quā Virtus
& Veritas:
nempe, ger-
manz, à Deo
genitz; &
humanis mē-
tib. sicut u-
tilissimz, ita
etiam inte-
gris jucūdis-
simz: Vives,
li. 2. de Anima.
c Verè de om-

d Propria est
sua cuiusq;
habitus, &
honestas, &
voluptas: ex
cellitq; Vir
bonus pluri-
mum in per-
spiciendo, qd
in quaq; re
Verū sit, qua
si omniū re-
rum mensu-
ra, & norma:
Sen. lib. 2. Eth.
c. 4.

* Ant. Serm.
de Veritate.
† S. Aug. de
Agone Christi-
ano. c. 13.

† Humilitas
est virt^o, qua
verissima sui
cognitione,
homo sibi ip-
si vilescit: S.
Bern. de Gra-
dia. Humilit.
a. 1. Pet. 5. v. 5.
b. Ps. 137. v. 6.

igaz, könnyen alál-látja. Mert, d Min-
dennek tulajdon mi-volta, 's allapatta va-
gyon; magan-valo embersege, 's gyönyö-
rűsege: es, a' Jó jámbor ember, mint min-
deneknek mértéke, 's mérő sinóra, fölötté
fő annak alál-latásában, mi legyen akar-
miben-is az igaz. Viszont; e Az Igas-
ság, keserű a' gonoszoknak, és kelleetlen; a'
hazugság pedig édes, és kedves: mint a'
szeme-fajknak-is, hogy nehéz a' világo-
ság nézése, a' ferettség pedig kedves, és ne-
heztelés-nélkül-valo. f Meg-
chalatko-
zik azért, a' ki azt itéli, hogy az Igasságot
feslett-életű meg-ismérheti. Feslettség pe-
dig e Világ szereti, a' veszendőknek
nagy-gyanánt tartása, azoknak kívánsa,
éreitek-fáradás, rajtok-örülés, el-vesz-
téstől féltés, utánnok szomorkodás. Ez
ilyen, ama' tiszta Igasságot nem láthat-
tya, sem a' hoz nem ragaszkodhatik.

3. Második: A' Fel-fuvalkodástól,
nagy-akarattól, és minden kevély ségtől
távul-létel: hanem, hogy ember volta-
képpen † Alázatos legyen: Ugyan-is,
a Az Ur-Isten a' kevélyeknek ellenök va-
gyon, hanem malasztját az alázatosok-
nak adja. b Főlféges ugyan ő, de azért az
alázatosokat nézi; a' magassakat pedig
távol-

XLIV. Tanúság.

távúlról isméri. † Az Alázatosra, és
 ehendeszre vannak szemei. * Az egy-
 ügyűekkel az ő beszélgetése. c A mint-
 hogy pedig, valamelly edény, menyivel mé-
 lyebb, annál többet vészen magába: úgy
 minden, Istennek annyi malasztját vészti,
 a' menyire-valo alázatossága vagyon. In-
 nét, d A' mint regen ama' hatalmas Orá-
 tort, Demostenest, mikor kérdették vol-
 na; Az ékeksen-szóllás, vagy predikállás
 tudományban, leg-fő dolog mi volna?
 aztfelelte vólt, hog', e A' szónak, 's test-
 nek ékes-viseleése. Más mi volna? Azőt
 mondotta. Harmadik mi? Ugyan még-
 is azont mondotta vólt. Azon-képpen
 f Sz. Agoston-is, ama' Pogány Diosco-
 rus-nak azt mondotta vólt; hogy, A' Ke-
 resztyén Hit Igasága kereséfére, és meg-
 ismeréfére, első út az Alázatosság; má-
 sodik, az alázatosság; harmadik-is, az
 alázatosság.

4. Harmadik: A' Keresztyéniségben-
 lévő Vallásokban, egynek szeretetinek,
 másnak gyűlölésének ellene- mondás:
 hanem mindenikhez egyenlő kedv, és
 indulat. Mert, g mint a' meg nem tör-

† Ad humilē
 & quietum;
 juxta 70. Psal.
 66. v. 2.
 * Prov. 3. v. 22
 c Thriveri, in
 Apoph. 200.

d Eras. lib. 4.
 Apoph. 100
 Quintil.

e Aetio; vel.
 Pronuntiatio.

f Epist. 54.

g S. Basilus.
 Tu quoq; si
 vis lumino

XLIV. Tanús.

S 2

lött

claro Cernere verum, Gaudia pelle, Pelle timorem, Spemq; fu-
 gato, Nee dolor addit. Nubila mensest, Vincitq; frenis, Hac ubi
 regnant: Boetius, de Consolat. Philof. li. 1.

lött tükörben hogy az ábrázat képét meg
nem láthatni: úgy a' belső indulatok habo-
rodásával meg-homályosodott Lelek, a' Sz.
Lelek világosításának helyt nem adhat. Es,
Lipf. epi. 97. mint-hog a' melly semre halog erefkedett,
tisztán nem lát: úgy, az elme sem, melyre
Cic. p. Plac. belső indulat szállt. Es bizony, Az, min-
denkor hamis Biro, a' kiből valami iрег-
ség, vagy kedvezés vagyon, és a' Törvény-
tetelben erőtlennek kell az iрегységnek len-
ni. Ezért, Sz. Agoston-is, a' Manikaeus
Eretnekekkel, tölők el-válása - után,
ezen ok-alatt kíván újonnan, a' két Val-
lás-között, az Igasság, vagy, igaz Hit ki-
találása-felől traktálni. Így ízöll pedig:
Lib. cont. E- Mind két-felől minden fel-fuvalkodást
pist. Fudam. tegyünk-le. Egyikünk sem mongya, hogy ő
ca. 5. Lásd er- mar az Igasságot meg-találta: Ugy keres-
ve a' 13. Tanu- sük azt, mint-ha egyikünk sem tudná,
ságot. mert szorgalmatosan és egy akaratúal úgy
kereshettyük, ha egy vakmerő hitelből azt
nem tartjuk, hogy azt meg-találtuk, 's
tudjuk.

5. Negyedik: Az Igasságnak, vagy
igaz Hitnek, nagy szorgalmatossággal,
's vigyázással - való vizsgálása. Így tanít
Epist. 79. ad Sz. Basilius-is: Nagy gond, és szorgalma-
Eustoch. E- toság kell a' hoz, és sok jeleknek vigyázás-
pise. Sebast. ban

ban töltésével kell az Igasságot keresni.
 'S ilyen keresésre igéri az Irás annak fel-
 találását: *Ha úgy keresed* (ugy-mond) *a' Bölcheféget*, (Igasságot, vagy igaz Hit-
 tet) *mint a' pénzt, és azt úgy ásfandod vé-*
sended (nyomozandod, tudakozandod,) *mint a' kincset, meg-találod azt.* Maga-
 is a Bölchesség (Igasság, vagy, igaz Hit)
 maga elő-mutatását, hasonló-képpen
 munkára igéri. *A' kik reggel serkenend-*
nek (ugy-mond) *én-hozzá'm, meg-ta-*
lálnak engemet. Még az Igasságról ed-
 dig mondottakat, és a' következőket-is,
 értse'd mindazáltal az Igasságról, mint az
 rész-szerént † okaiban 's fundamento-
 miban vagy on egyebekben-is, mint, Vi-
 lági tudományokban, és a' Keresztyén-
 igaz Hit titkos vallásibá-is. Mert egyéb-
 képpen, ha rész-szerént a' Keresztyénseg-
 ben-lévő Vallások at tekintyűk, azok-
 között az Igazat, vagy igaz Hitet, csak e'
 könyvetkébē mutatott Tanúságokból-
 is, egy köszönféges-képpen által-látni
 künnyű. Mert, miért-hogy az *Ur Isten*
akarja hogy mindenek üdvözüllyenek, és
az Igasságnak ismertetire jussanak; Igaz
 Hit-nélkül pedig nem üdvözülhertné-
 nek: Ezért, az igaz Hitnek a' Tévelygé-
 XLIV. Tanús. S 3 sektül

Prov. 2. v. 4.

Prov. 3. v. 17.

† In suis cau-
 sis & funda-
 mentis.

1. Tim. 2. v. 4.

sektül megismerhetését imkűnyűvé tette. Más-képpé, mi voltához-képest, annak ismeretire jutáshoz ha nem nagyobb, vagy csak annyi fáradságot-is rendelkezett volna; mint menyivel a' föld gyomrából szedik az aranyat 's ezüstöt; tenger fenekéről a' gyöngyöket, 's drágaköveket. holott, *Soha nincsen nagyobb gazdagság, nagyobb kincs, nagyobb tiszt, e' világnak nagyobb jószága, mint a' mi-némű a' Keresztén Hit, &c.*

3. Augst. de
Verb. Apott.
Serm. 2.

6. Ötödik: Az igaz Anyaszentegyháznak fel-keresése; az, Hol, 's melly Gyülekezet legyen. Mert ennek fel-találása, minden több gondtúl meg-ment.

1. Iren. li. 3. c. 4. Mert, az Apostolok, minden Igasságot, mint-egy gazdag tár-házba, az Anyaszentegyházba tettek-le. Annál készen találhattuk azért azt, és attúl vehettyük. Sőt, hogy tartozzunk-is attúl veñi, Krisztus Urunk láttatik arra kötelezni beñünket; mikor azt mongya; hogy, *Halki az Anyaszentegyházat nem halgattyá, olyan legyen előttünk, mint a' Pogány és Publicanus.* Tévelygésbe ejtésétül-valo félelmünk-ellen pedig, bátorságossakká té-
1. Iren. Sz. Pál, mikor azt, az Igasság oszlo-
pa-nak, és Erős támaszá-nak mongya.

XLIV. Tanúság.

1. Tim. 3. v.
15.

Ezen

Ezen eggy Anyaszentegyháznak azért,
nem csak a' magunk Hitit állathattuk
méltóságával; hanem a' földt, *Minden*
tévélyéseknek folyáskait - is ki-szárazt-
hattuk napjával.

7. Hatodik; A' Sz. Irásnak szorgal-
matos olvasása. Mert, mint a' *Beroë* vá-
rasbéliek régen, hogy, a' Sz. *Pál* Apostol
predikállása-után, a' Sz. Irást, melyből
Predikaziojában * bizonyít vala, olva-
sták, és vizgálták, hogy abból, a' már ö-
römmel vett Hitben magokat erősíte-
nék; mikor látnák, hogy a' mellyeket
Sz. *Pál*-túl hallottak, azokat a' Proféták
az-elött sok üdövel látták, 's meg-is jü-
vendöllötték: így mostan-is, az Igaság-
nak által-értésére, 's meg-ismerésére,
nagy segítségekre vagyon embereknek,
mikor által-látták, hogy, a' fel-talált
Anyaszentegyház Doktorinak szavával,
az nagy szépen eggyez. Ezért, Krisztus
Urunk-is, meg-ígért *Messias*-völtának
bizonyításában, a' Sidókat az Irások vi-
gálására igazítá; *Azok* (ugy-mond)
a' mellyek én-felölem bizonságot téznek.
Timóteus felöl-is, Sz. *Pál* * dichérölen-
mongya, hogy a' Sz. Irást gyermekfé-
gül-fogva tudra. A' kik azért azt hasz-

Poterā om-
nes proposi-
tionum (*Ha-
reticarum*) ri-
vulos uno Ec-
clesiæ sole fic-
care: S. Hie-
ron cont. Lu-
cifer. in fine.

* A. 17. v. 11.
Vide Com-
pend. Manu-
alis Becani.
l. 1. c. 3. Respon-
ad Obje. 2. 2.

JOHN. 5. v. 39.

* 2. Tim. 3.
v. 15.

nosan olvashatták, egyéb szükségökben-is abból tanuságot vevéért, az Igasság vizsgálásokban-is, a' Sz. Irást azoknak olvasniok méltó.

8. Hetedik: A' gyakorta- valo Kérdés-támasztás, pör-indítás, és disputálódás a' Hit-felől; hogy így az Igasság vetekedésből inkább ki-tessek. Mert, *Veratio dat intellectum*: A' szóval egy-más-hányás, vizsgálás, ad értelmet. Es, a' mint a' baba, hogy, a' születésre jutott *Assont*, ingaíással, 's intéssel segeti: így kérdésre, kételkedésre adgya magát az Igasság elő. *b* Mint az aczélnak, és tűz-kőnek öszveréséből hogy tűz: úgy a' bölch embereknek tusakodásokból, és vetekedésekől, Igasság hozatik-ki. Ha bölch ember nem vagy, a' te értelméd-szerént valóban disputálodgyál; azokban forgasd eszedet, fázd elmédet. Találk' rendedhez-, 's állapotodhoz- valo dolgokat, melyekben, belőle ki-fáradás-nélkül, *opportune*, *importune*, mind addig légy az emberekben, valamig kezdett dolgotat végbe nem viszed. Ha valami hasznodért, vagy világi szükségedért akarsz valamely helybe menni, melynek az útát nem tudod, az útnak nem tudása-miatt az el-szánt *XLIV. Tanuság.* útadat

Isa. 28. v. 19.

a Eras. ex Dialog. de Re-
cta pronun-
tiatione.

b S. Clemens
Alexandrin.
1.1. Stromat.

† E' kis Köny-
vetskébē. le-
vők mind ol-
lyanok.
2. Tim. 4. v.
1.

3. Chrys. in
Ca. 23. Matt.
Homil. 44.

útdat el-hagyod-e? Nem: hanem próbá-
lod hol egyik útat, hol másikat; és ollyakat
keressz, a' kiktől azt kérgyed. Ollyakat mi-
nek-utánna találándsz, kérsz, 's könyör-
gész, hogy az útat ki-találjad. Hát, ha
a' Sz. Írásnak igaz értelmére akarsz jutni
(az igaz Hitet akarod ki-találni,) azt
imádságiddal nem kéred-e; Írásokban
nem keresed-e; jó chelekedetekkel nem-
zörgetsz-e; a' felől Papokat nem kérde-
sz-e; hol imezeket, hol amazokat, a' Sz. Írásnak
kik legyenek igaz, 's kik hamis külchári,
nem nyomozod-e?

9. Nyólczadik; Az Imádság, és Isten
segétségeért - valo esedezés. Mert, Sok
köny-hullatásal-is kell Istentől az Igassá-
got kérni. Ugyan-is azzal nyerhetni-
meg, amaz-herént: † Ha ki közszületek
bölcsesség-nélkül szükölködik, kérje az Is-
tentől, 's meg-adatik neki. A' Tévely-
gésnél; vagy hamisságnak igazság-he-
lyett javallásánál, 's követésénél; nin-
chen ugyan veszedelmesb betegség: de
azért, csak betegségedben meg ne utáld
magadat, hanem könyörögj az Ur Isten-
nek; ő meg-gyógyít tégedet. Innét, Sz. A-
goston-is azt vallya; hogy a' Manikau-
sok tévelygése setétségéből, el végre, ez

S. Basil. epist.
79. ad Eu-
roch. Episc.
Episc. Seba-
st.

† Jac. i. v. 5.

Ecclesi. 3. v. 9.

Li. 1. de Util.
credendi.

orvosság - által menekedett - ki : *Semmi*
pedig (úgy - mond) *egyébb hárra* (dol-

Vide lib. etiā
 Cōfess. c. 12.

gomban) *nem vala*, e' *nagy veszedelmek-*
ben, *hanem*, *hogy az Ur Istent könyves*,
és keserves szókkal kérném, *hogy nekem se-*
gítséggel lenne ; *Es azt valóban cheleke-*
szem - is vala.

S. Ambr. hō.
 sup. Lucam.

* S. Cypr. in
 epi. ad Juba-
 janum.

† Vir bonus
 nō potest nō
 facere quod
 facit: non est
 enim bonus
 nisi fecerit.
 Sen. l. 6. de Be-
 nef. c. 21.

" Eccli. 5. v.
 12.

* S. Greg. in
 Moral. Et est
 de Penit. dist. 3.
 Can. Incassum.

† S. Bernar. in
 op. 129.

logatty a. * *Az Isten-felőkhoz azért ille-*
di, *hogy a' ki - nyilatkozott*, *és által - értett*
Igassagnak, *örömeit*, *és kesődés - nélkül en-*
gedgyenek. *Ha nem engednek*, *Isten - fé-*
lők nem lehetnek. *Mert † Az Isten-felő*
ember, *nem lehet hogy ne chelekedgye a'*
mit chelekeszik, *vagy chelekedhetik - is:*
mert nem Isten-felő ha nem chelekeksi.
Annak egyszer engedésed - után, *" Légy*
álhatatos az Ur útában, *és a' te igaz értel-*
medben, *és tudományodban.* *Mert ; " A'*
jót heába chelekeksi, *ha ki holtáig azt nem*
köveit: *mint sebessen - is heába fut*, *a' ki a'*
határhoz érés - előtt el - fárad. † *A' végig*
 XLIV. Tanúság. *meg-*

meg-maradást tedd félre, 's a' szó-foga-
dásnak nincb jutalma; a' jó-tetemennek
kedve hálája; a' magát emberül viselés-
nek-is diche'reti. Chak egyedülez, a' mi-
nek örökké-valóság adatik, vagy inkább,
a' mi embert az örökké-valóságnak adgya;
az Ur Kríztus mondván ezt: * A' ki végig ^{* Matt. 10. v. 22.}
álhatatos léfzen, az üdvözül.

11. Nagy tekélltettség kívántatik
pedig e'hez: mert, vérünk hullásával-is
a' Hit-mellett meg kell maradnunk: tud-
nunk kell azért meg-halni, de nem kell
tudnunk attúl el-hajtatni. Azért, mint
a' négy-szegű kő, hogy egyenlő-képpen
ál, akár-mellyik oldalára esék-is: azon-
szerént, a' Hit-miatt akár-mi szerenche
érjen-is minket, erősséknek és álhatatos-
sáknak kell lennünk. Az igaz Hittől el-
szakadást ha felakarnak magasztalni,
ne akarjunk uralkodni. Ha földhöz ver-
nek, meg-töretvén ne akarjunk szolgál-
ni. Szép szóval tévelygésre magunkat
ne hadgyuk vonyatni: szidalmazással az
igaz Hittől ne hadgyuk el-rántatni.
Melyfe, szüntelen előttünk légyenek
Urunknak amaz szavai: A' ki engemet
szégyenl, és az én beszédimer; azt az Em-
bernek Fia szégyenleni fogja, mikor el-jű

Ex verbis S.
Gregorii in
Ezechiel. 40.
mil. 21.

Luc. 9. v. 26.

Matt. 10. v.
33.

az ő fölségében. Es ísmég: A' ki meg-
tagad engemet az emberek-előtt, azt én-
is meg-tagadom az Atyám-előtt, ki Men-
nyekben vagyok.

NEGYVEN-ÖTÖDIK TANUSÁG.

Határokból csak ki ne hágjanak, az
együgyű köz népek-is a' Predi-
kátorokat künyű ki-dispu-
tálniok.

Valamelly köz Paraszt ember szavai,
a' Predikátornak.

Errores con-
vincere, DEI
munere pos-
sumus: cor-
da accendere
ad amorē ve-
ritatis, is so-
lus potest, q.
Cathedrā in
Caelo habet:
S. August.

Lásd erre az
28. Tanusa-
got - is. §. 4.
Hogy abbā: a-
mott; Hatod-
szor.

Az 31. Tanu-
ságot - is. §. 4.
Mellyik; a' ott
a' künyű szelén
az igazságot.

I. **H** Ogy-ím chudálkozol azon, jó
Predikátor Uram, hogy deákta-
lan lévén, veled, tanult emberrel, szem-
be merek állani: Tanuságod-felől azt
tartom, hogy azoknak Predikáziós
könyvökből, a' kiket Doktoridnak tar-
tasz, a' mit hetetűk ki-tanulsz, Vasár-
nap halgatód-eleibe azt adod; kik-nél-
kül néma vólnál. Es így, mint a' chipás
küldős a' vakot, te az egy-ügyű ködséget
magad - után úgy vonítod: de te azok-
után, a' kiket szemefleknek tartasz, Dok-
torid-után, még szinte csak oly kordé-
bamegy,

ALK. Tanuság.

ba még, abban semmit nem tudván, michodás uton, jön, vagy gonoszon hordoznak-e; az-az, Igaság és üdvösséges-e a'mire tanítanak, vagy pedig hamiság és veszedelmes.

2. De légy tiszerte bár tudós még annál-is, a' mint magad-felől tartod: Igaz ügyön, 's nem bölcheségen fordul itt meg a' győzelem. Azért, ha *David*, gyermek-lévén, ama' nagy *Goliád*-dal, ingerlésére (noha sokkal különb ügyben) Istenben, 's igaz ügyéhez bízván, szembe mere menni : bizony én-is, még azon úton, Istenben, 's Igaságomban bízván, te-veled, ingerlésedre, ezen tudatlanfagomra-is, szembe merek állani. Es ne forgás én-előttem te *Bibliát*, 's *Irást*. Mert, mint *Goliad*, kardra, 's kopjára hívá *Dávidot*; de gyalázo beszédre-is, hogy bottyával ebre készült, nem vitéz emberre : *David* forgatott fegyverét, bottyát, 's parittyáját, le nem tévé, hogy máshoz kapott volna : Igy engemet-is te reá nem vék, hogy határomból ki-hágjak, és nem tanúlt, 's forgatott fegyverhez kapjak. Es, noha te-is engemet semminek tartás : mindazáltal, mint *Goliad* a' *Dávid* sima köve-ellen, *XLV. Tanúság.* hogy

Lásd erre az
5. 15. 16. Tanúságokat.

Házamban,
 also Baráya-
 ban. a' Szőlő-
 pástörök,
 parittyából,
 a' minémü
 fából göm-
 bolygetett ö-
 reg diónyi
 márvánnyal
 haigalva ker-
 getik a' ma-
 darakat, azt
 híják Gala-
 chinak.
 † Az iro A-
 patur szavai
 jobbagyi-
 rak.

hogy a' földre dőle; hiszem Istent, hogy
 az én meg-útált a galachinom-ellen, te-
 is bizony majd a' porba heverő. Tartód
 erőssen magadat. † Itt immára a' felső Ta-
 nuságok-közzül, akár-mellyiket-is sza-
 badon elő-vehetni.

3. Es ezek, sőt ezek-közzül akár-
 melyik Tanuság-is elég, mellyel az Ide-
 geneket-is meg-győzzétek. Eleitek Hi-
 tit-is meg-óltalmazátok; és így, ab-
 ban álhatatossan, 's tekéltessen meg-
 maradgyatok. Hogy pedig már a' he-
 se légyen, ezekre mit chelekedgyenek,
 's hogy szóllyanak az Ellenkezők, azt-is
 im előttökbe adom.

NEGYVEN-HATODIK TANUSA'G.

*A' Predikátorok, ilyen nyilván-
 valóságok-ellen, feleletet nem ta-
 lálhatván; mit cheleke-
 gyenek.*

Az Apatúrnak, Írását végező szavai.

1. **O**lly a' Predikátorok dolga, hog'
 valamíg arányozzák elő-mehe-
 téseket, a' szállástúl nem kímélik nyel-
 vöket: sőt még, a' mikor látták-is fil-
 XLVI. Tanuság. lyedé-

lyedéőket, pődik tenyerőket; és a el-
fogtatván orofzlány bélléőket, róka
bőrrel- is szűchőlik mentéőket. Oly-
kor ismég, nem mit felelheszenek, hanē
embertől mint menekedheszenek, abban
mesterkednek. Ezek- ellen- is, mint il-
lyen nyilván- valo, és chak nē kézzel ta-
pasztalható Igaság- ellen, nem találhat-
ván mit mondhasznak állandót;

fit effici. id fraude efficiendum esse. Plutar. in Lysandro. Ez
akár- miben másban- is vétkez; a' Hit dolgaiban pedig nagy
bűn, ama' szerént: Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut
pro illo loquamini dolos? Job. 13. v. 7.

2. Ortályozáshoz folyamodnak oly-
kor. Melyre mondhatni: De jámbor,
mit tétovázsz; mit habozsz; 's mint a' víz-
be- halo ember, mindē- felé mit kapdossz?
Midolog ez, hogy, a' mellyekről én nem
kívánom, azokról illy kész vagy szőlla-
ni; 's ezeket, a' mellyekről szódat kívá-
nom, mint egy nyak- szakaftó árkokat,
úgy kerülőd? A' mellyekbē tudod hogy
nē láthatok, így pőrdög, 's a' mellyekben
pedig látod hogy itéletet tehetek, azok-
ban nyelved kereke meg- kötődik, vagy,
ide 's tova chavarog? Magad mutatá-
sod-, tudós- vőltod jelengetése- nélkül-
is el- hittem, hogy tanúlt, hogy látott,
hallott, 's bölch ember vagy. Annak fi-

* Lysander,
culpantib' i-
psum, quod
multa per do-
lū ageret, di-
xit: Ubi leo-
nis pellis nō
sufficit, ei as-
suēda est vul-
pina. Senti-
ens, quod ho-
nestis ratio-
nib' nō pos-

I.

Tétovázrak
előttök.
Az 30. Ta-
núság elein.
§. 3. Első, &c.
emlitett Pre-
dikátorhoz,
így viselte
magát a' Su-
perattēdens,
hozzá tarto-
zókkal.

1. togatására szolgálóknak azért hadgy békét : hanem, 1. Vagy meñy-által ezen ; Azok igaz Keresztyének nem lehetnek ; Bibliájok nem lehet, Annak igaz magyarázattya köztök sokkal inkább nem lehet ; Vallások igaz Hit nem lehet, &c. a' kik náloknál előbbeni Keresztyénektől szakadtak-el ; Kiknek tudományok új ; Tanítójok bokorból szökött ; Nevezetet olyról viselnek, kik őket előbbeni Keresztyénektől szakasztották-el, &c. Ismét : Igaz Hit az nem lehet, melynek Tanítói, predikállásbā, a' Tervény-szerént-valo Tanítókkal ellenkeznek ; mellyet, Tanítóinak, és egyéb valóinak, egy-más-után-valo köverkezésében, az Apostolokra fel nem vihetni ; melynek, a' viska-vonyásoknak le-szállításában, sem az egy-ügyű népnek, a' külömböző Tanítók-, 's Vallások-közzött, el-igazításában, módgya-ninchen ; mellyet alattomban Tanítói-is hamisítanak ; melly, vezetésével, az embereket Pokolba ejti, &c. 2. Vagy, ezeken, sőt ezek-közzül chak egyiken-is által ha nem mehet, a' vagy ad azt előmbé, ezek-ellen Vallástok igaz Keresztyén Hit
- XLVI. Tanúság. mint

mint lehessen; 's így-is nekem igaz eleget tészek.

3. Olykor ismét ezeket gyalázzván, II. embertől mint válhassanak, azon vannak. Gyalázzák őket. Kelletlenül, 's gúnyolódva halván azért ezeket, mongyák: Semmi, de bizony az csak semmi; hitre, hogy az ugyan csak semmi; 's a'tenyerét fújja rá, hogy az csak annyi. Melyre mondhatni: Uram, ha semmi, annyival könnyeb rá meg-felelni: de ha csak így akarék mellőlel-menni, bezzeg azzal meg-mutatod, hogy nem semmi. Azért, nyilván léfzen ez valami: hanem, felelettel bontsd-el, rontsd-meg, 's úgy léfzen osztán semmi.

4. Mongya, hogy ő most a'felől nem gondolkodott, *disputatzió*-ra nem készült; de azokra könnyű a'felől meg-felelni. Mongyad; Mit beszélsz? Mert a'feleleteket ezek-ellen ha nem tudod, rájok meg-felelni nehéz-e, könnyű-e, hogy tudhatod? Más az; Ha könnyű, a'rami szűkség készülni; vagy fölöle fokát gondolkodni? Nagy dolgokról is ezideig, készülés-nélkül szólni eleget tudál: hogy vagyon, hogy a'Semmiben meg-akadál? Dúl, fúl; 's haraggal mongya:

XLVI. Tanús.

T

5. A' Pá-

*sic quondā
Michaël Sū-
ri de quo su-
pra, 30. Do-
cumen. §. 3.
Első: in mar-
gine. Et 1.
Docum. bis,
in initio, ac
margine.*

5. A' Pápisták ugyan ilyenek, hogy a' Sz. Írást említeni sem merik; tudván, hogy az nem szolgál nekik: hanem vesztett ügyöket csak ilyen emberi főből származott okoskodásoknak (hogy ne mongyambolondoskodásoknak) † nád oszlopával támogaták, mellyel az együgyű, 's ártatlan kölséget-is ámttyák. Felelheted; Hogy a' Sz. Írásnak könyve, egyedül nekünk, Pápistáknak, légyen őstül reánk maradt örökségünk. tagadhatatlan: mellyel-eggyütt, félben szakadás-nélkül, az egy-más-után következő Egyházi Fejedelmeknek, Püspököknek, személyében, mint valamelly folyó viz, völgyébe, annak igaz értelme is mi-reánk, nem más-felé, folyhatott. Melyből, nem oktanul hiszem azt-is, hogy a' Sz. Írás egyedül a' Pápistáknak szolgál: azt-is, hogy a' köztők, a' kiknek azt rendi 's hívatallya tartya, minéműk a' Sz. Doktorok, tudnak, 's értenek-is a' hoz: és a' holaz üdö mutatya, 's a' dolog kívánnya, merik-is azt említeni, forgatni. De, † az okofság-is, a' mel-

† Scipio arū-
dine: Bacu-
lus arūdine?
Adagium.
Lásd erre a' 2.
és 24. 29. Ta-
nuságot-is,
§. 3. Másod-
szor.

† Lásd erre az
28. Tanuság:
§. 4. Hogy ab-
ba, amott:
Hatodszor;
Métan.

† Rationis ju-
dicium in di-
sputatione
de Religioe,

XLVI. Tanuság.

lett,

non prorsus repellendum, tanquam cæcum. Valentia, tom. 4. disp. 6. qu. 11. p. 1. m. 10. ibi: Ego verò. Autoritas fidem flagitat, quamquam nec auctoritatem ratio penitus deserit, cum consideratur, qui sit credendum: S. Aug. de Vera relig. c. 24. Nam neq; decipitur Ratio, nec decipit unquam: Manil. 2. Phocylides, Ratione ho-

lett, hiszem emberben nem bolondság
kováchlásának ^b vinnyéje, a' mire a' te
mondásod megyen, hanem Igaságnak
ki-formálgatásának mű-helye volna.
Mindazáltal, ha te láttatol magadnak ez
elő-adott Tanuságokban valami vétket
látni, méltóztassál nekem - is azt meg-
mutatni; és az-után lásd, az-ellen én-is
ha akarok-e vakoskodni. De hogy a'
szóllást egyebekre nem restelled, sőt még
azon egy dolgot-is, más szókkal elő-
mondástul szádat nem kíméled, hanem
nyelvedet kopástul csak ez előbe adott
dologra-valo felelésben félted, azzal,
ügyedhez magad-is hogy bíznál, nem je-
lentet. Fenébben mond már;

minitelum
ferro acutius
esse dicebat

Stob. Serm. 20.

Hinc rectè dā

ctū: Qui ra-

tione non du-

citur, argui-

tur stolidi-

tatis; q nul-

la aurorita-

te, arrogan-

tia.

^b A' Kovács

művelt hí-

ják Vinnyé-

nek.

^c Idem pes

diversa.

III.

6. Michodát; Eggy tudatlan számár
lévén, emberrel szembe merő állani, 's ott
véle kötődni, pántolódni? Te michoda
vagy én-ellenem? Nem csak a' Sz. Irást,
de még a' *Dialektikát*-is ki-tanúltam én.
A' miket te forgatsz, mit adok én a' fele-
rő 's bizonytalan dolgokon. Sz. Iráson
fundáltnak, 's azon fordul-meg a' Ke-
resztyén Hitnek, és üdvösségnek dolga,
's nem emberi gondolatoknak álmán.

Meg haragit
ván, mago-
kat, robbá-
kat szölla-
nak.

Ha mi szám-vetéled azért velem, a' Sz.

« Cū ad sit vi-
a, semitā que
ritis: Proverb.

XLVI. Tanus.

T 2

Írás-

Ország úta előttök, 's gyalog utat kívánnak; scilicet, hogy utat
veszteljenek. Lásd erről az 1. 11. 27. 28. Tanuságokat.

Írásból bizonyíts, 's meg-felelek. Vagy a'hoz ha nē tudh, magad-is a'mint mondd, a'vagy tudgy chendefzen halgatni; 's majd meg-látod, abból minden mi dolgunknak helyét jó módgyával ha nem tudom-e adni. Szólhath ez-szerént-is ezekre:

1.

7. Hiszem! Vert viszen veretlent; agya, feje töretlent! Te kezdéd-el, és kedvem-ellen űttetf-fel, 's még-is én legyek vétkes! Roh ügyedet ha nem őltalmazhatod, én vétkem-e?

2.

Ignorantia
non dicitur,
nisi cū illud,
quod sciri de-
bet, nesci-
tur: Magister.

3.

*Tudatlan-*nak-is méltán ha talám azt mondhatni a'ki, a'mit tartozik tudni, azt nem tudgya; számározh; de ki tudgya, nála-mnál a'tudatlan nevet méltábban kezdéd viselni. Szék-ülő Bíráknak de nem szép nevetiséget szerzenél-e, ha Törvényben ügyes felednek azt kezdenéd mondani; hogy ne úgy bizonyítson ellened, a'mint kezdette, hanem imígy, a'vagy amúgy? Illyen chúfos a'te dolgod. Te vezetf ám engemet, ellened Sz. Írásból, vagy miből bizonyítottak-e. Alhasd chak jámbor, hiszem annál könnyeb válaſ-adáſod, ha roſſhul bizonyítok. Vagy; Ezekbē melyik Sz. Írás-ellen-valo; 's azt ottan vesd-ki. Ezt ha nem mondhatod; Sz. Írás-el-

Lásd erre a'
15. Tanusá-
got.

len nem-lévőkkel, nem olly szabad-e bi-
zonyítani, mint szinte Sz. Írásban lévők-
kel? Ne chavarogj, kérlek. Semmit nem
adok rajtok? Adatok pedig én veled, so-
kat-is. Mert ám fejedre raktam, hogy
Vallástok tévelygés; bizonytalan véleke-
dés; Pokolra ejtő tudomány. Magatok,
nem csak Egyházi emberek, de még igaz
Keresztyének sem; hanem, Hittől-sza-
kadtak, bokorból szökött hitetők vat-
tok, &c. Mellyeket rólatok ha le nem
rázsz, feleletiddel el-bontván 's rontván,
'a miket okoskodásnak, vagy inkább bo-
londoskodásnak, rosz, 's bizonytalan dol-
goknak mondál; tisztelkedhetők kel-
lemés koronátokkal. Vagy, ezzel te még
sem gondolsz-e? Eggy tisztesség-béli
ember, * halálát keresi inkább, hogy sem
áruló, lopó, vagy más hasonló nevet vi-
selyen: 's te azért, még se gondolly
ezekkel!

8. A' téj téjhez, egy tikmony máshoz
nem hasonló, a' régi *Farisaeusokhoz*-is
melly hasonlók vattok. Mert azok, Kris-
tus Uruunk ama' chudáinak, mellyekkel
tanítása hiteles-voltának állatására, kó-
rokat, betegeket, sántákat, bennákat,
vakokat, gyógyít vala; poklosokat tisz-
tított.

XLVI. Tanús.

T 3

tított,

4.

* Nonne mo-
ri satiūs, vi-
ta quam fer-
re pudorem?
Claud: de Bel-
lo Gall.

5.

Non aqua a-
qua, nec lac
lacti usquam
simili⁹. *Plau-*
tus. Item:
Ovum ovo
tā simile non
est, *Proverb.*

^a Rudolph^o
Gualter^o su-
per Luc. c. 11.
v. 14. & seqq.

^b Quasi non
possent in il-
la calumnia-
ri, & dicere:
Ex occultis
& variis aë-
ris passioni-
b^o accidisse:
ac etiam Ma-
gos in Ægy-
pto multa si-
gna de calo-
fecisse. Ve-
ner. Beda, lib.
4. c. 48. in Cap.
10. Lucæ.

tított, halottakat támasztott, heft nem
adtak, hanem az égből kérnek vala tőle
chudát. De miért? Ez el-múlt Bőjt har-
madik Vasárnap a'mint Plebános Uram
predikáilá, egy ^a Calvinista fő Doktor-
nak magyarázatya-szerént (kinek bő-
chületiért, nálad ennek annál nagyobb hi-
tele lehet,) azért; Mert azoknak igaz, és
Isteni erőből származó chuda-vóltok
olly nyilván-való vala, hogy mellyek-
ben a' ködség-előtt, gyalázásokra, és hi-
teles-vóltok rontásokra (a' mit kíván-
nak vala,) chak ingyen patvart sem talál-
hatnak vala: de ha nékiek chudát az ég-
ből adott volna, a' felől, az egy-ügyű
nép-előtt, ^b valamit akartak volna, azt
mondhatták volna. Hasonló-képpen-
ti-is, ezeknek a' szép Tanúságoknak, a'
Keresztyén Hitnek a' tévelygő Vallások-
túl, és igaz Egyházi Tanítóknak, a' Hi-
tetőktől meg-választására, 's ki-ismeré-
sére, heft nem akartok adni, sőt nem-is
akarjátok hallani, hanem ezekről ben-
nünket a' Sz. Irásra intődök. Kétség-nél-
kül még azon okból, mint amazok-is.
Mert ezek olly nyilván-valók, hog' köd-
tünk olly botort keresve kellene találni,
a' kinek ezek fejébe né férnének, 's igaz-
ságo-

ágokat által nem értené; mely-miatt ellenünk olly színes patvart ezekben nem is találhattok. De, ha bennünket a' Sz. Irásra vehetnétek, tudgyátok, hogy ott azt mondhatnátok, a' mit akarnátok; ott hordozhatnátok, a' hol kívánnátok. Ezt én most ebben hagyom.

9. Forog pedig ezeket irtomba nékem eszemben, a' mit ti szoktatok mondani; hogy, Hófény-nyelű kapával nem jó kapálni. Mellyel azt jelentitek, hogy, Távúlról a' gond-viselés nem olly hasznos; hanem örökfégéhez gazdának közel kell forgodni. Ugyan-is, A' lovat-is a' gazda szeme hizlallja; A' mezőnek-is leg-sírosb ganéja. a' gazda lába nyoma; mint ezeket-is szokták mondani. Mint a' kapálás pedig, még az-szerént az orvoslás-is, nem olly hasznos; a' tanítás-is mehfőről nem olly foganatos. Noha hiszem azért, hogy nékem-is köztetek élő szóval tanításom foganatosb volna: mindazáltal ne engedgyétek, hogy mehfőre földről Irásba foglalt oktatásom-is nálatok haszontalan legyen. Es így, a' mire intlek, 's kérlek, ősfőtök, 's eleitök Hitiben állhatatosok, 's tekélleresek legyetek faim. Az idegenekkel, semmi-

Lásd e' felől a' 12. 15. Tanításokat.

Ez Iráskának el-végzése.

Fimus q' optimus agorum, sunt vestigia Domini. Cui simile est istud Aeschyli: Est domus occipitis, assidue heri in domo praesentia. Erasmus in Proverb: Frons occipitio prior.

ben ne közösködjétek, hanem én írtam, és a' *Pechi Páterek*-nek *commendáltak*; azokra bízalak. Azoknak közterek rendeléséhez tartfátok azért magatokat: és, a' mikor közitekbe mennek, bõchülettel fogadjátok, 's embersegeffen gazdálkodgyatok nékiek.

10. Ahoz bízomban, hogy ebben felöletek, reménységemben meg né chatkozom, im szép három Könyvet is küldök. Eggy egész Magyar *Bibliát*, *Nagyszombati Kaldi György*, a' *Jesus*-alatt virézkedő társaságbéli Pap fordítását. Másikat, azon *Kaldi György* Pap Predikatiós könyvét: melyben vannak, *Advent* első Vasárnaptól-fogva, Sz. Háromság Vasárnapig-valo Vasárnapokra; Es, Sz. *András* napjától-fogva, Keresztelő Sz. *János* napig- lévő Innepekre-valo Predikatiók. Az Harmadik, *Rituale*; A' Keresztiségnek, és több Szentsegeknek ki-szolgáltatásának, és egyéb Egyházi szolgálatoknak el-követésének módgyára tanító. Michoda ok-alatt, küldöttem legyen őket, mindeniknek az első táblájának belső részén, írva vagyon. Ez én Írásomból-is, mikor annak ideje leszen, kettőt küldök: mely-

XLVI. Tanúság. nek

nek egyikét, Várástok ládájába kincsh-
gyanánt tartfátok; másikat, a' Plebá-
nostok kezébe adgyátok, melyből mind
Predikatziókban, 's mind Predikatzió-
kivül, benneteket gyakorta taníthasson.
Azonokból előtterek légen az-is, Hány,
's michoda Könyvek vannak kezetek-
ben: és azokra illendő, az-az, szorgal-
matos gondot tudgyátok viselni. Ezek-
nek-is első táblájoknak belső részén, ír-
va talállyátok, michoda okkal küldöt-
tem légyen őket. Ha életemet Isten ad-
dig meg-tartangya, hogy azon Káldó
György Pap Predikatzióinak másod ré-
szének ki-nyomtatását érhetem, azt-is
meg-küldöm, azon-szerént, mint a' töb-
bit, az első táblájának belső részén-valo
írással.

Az utánnam következő Apáturok-
előtt-is hogy ezek tudva lehessenek, a'
Báti Apáturságnak *Privilegio*-mi, a'
vagy, Ok-levelei-között-is, ezen Köny-
vetskéből valamely tartva 's őrizve lé-
fzen. Írva léfzen az-is, a' melly Könyve-
ket közitőkbe küldöttem, michoda o-
kokkal küldöttem légyen. A' kegyel-
mes Ur-Isten, Eleiteknek régi, igaz,
Catholicus, Romai, Pápi, 's Kereszttyén
XLVI. Tanús. I 5 Hiti-

298 INTŐ, 's TANÍTO LEVE'L.

Hiti-mellett, tartson, és éltesen benne-
teket egétségben, egygyűségben, 's bé-
keségben, édes haim, *Bátaiak*. *Irtam*
Posonban, Böjt elő hónap hetedik nap-
ján, 1633. esztendőben.

Jó akaro földes Uratok,

Veresmarti Mihály,
Bátai Apátur, Poso-
ni Canonok, &c.

E KÖNY-

Olvaso, az 34. Tanúságnak utóllához
olvassad ezt, atyamsia;

Pag. 163.

13. Ezek pedig, a' könyv felin
fel-jegyzett δ nagy vádolásokból
(hogy mulólanezt-is illessem,) az δ
támadások-után él δ *Catholicus* Ke-
resztyénféget-is ki nem rekehtik: de
azért, az, leg-inkáb az δ -magok elő-
mutatások-el δ t-valókat illeti. Es ez
vádolást, a' Pápa-, *Conciliomok*-, és
Szent Doctorok-ellen, irásokba fog-
lalt tanításokban, *Conciliomok*-ban tett
Végezésekben, 's azonokban, vagy
azokon-kivül-valo rendelésekben-is,
chak egyedül az δ Irás magyarázások-
szerént nem chelekedésekért tészik.
Azon-közben látsuk, az, ezekre ha
nem magokra háromlik-e; és, a' mi-
némű vétkekbe másokat akarnak ke-
verni, azokbaha nem magok esnek-e.

14. Először azért, Amaz, hogy A'
Pápa, a' Szent Irást sárba, porba te-
mette volt; egyebet sem tehet, hanem
hogy az δ Irás magyarázások, 's ab-
ból tett tanítások, δ -el δ t δ k soha sem
hallatott. Merta' Szentírásnak kőn-
ve temetve nem volt; mindenkör
a' Keresztyénfégnek kezében forgott.

Cum vera
mala Hxreti-
ci contra bo-
nos non in-
veniunt, fin-
gunt quæ re-
darguant: δ .
Greg. l. 12. M δ -
val. 4. 35.

)? (

Ertelme-

Lásd erről a'
29. Tanuság-
ban, §. 3.

† Erre lásd a'
7. 8. 9. 26. 28.
§. 10. 33. &c.
Tanuságokat.

Értelmében sem vólt temetve: mert az *Apostolok*-tól-fogva kellett azt a' Keresztyéniségnek érteni: magyarázó könyveket-is arra, nem sok időre kezdetek írni. Másodszor, Amaz-is; hogy *A' Pápa a' Keresztyéntudománt közel egészen el-rőrlötte vólt*; chak azt teheti, hogy, az *Apostolok* idejétől-fogva-lévő Keresztyéniségnek Hiti vallásiban, ők chak keveset tartottak-meg; a' többit, új Irás magyarázásokkal mind fel-forgatták. Mellyek-ellen, Irás magyarázások, 't abból † Hit-felől tanítások, igaz mint lehessen, ember azt nem láthattya. Harmadszor, Imez-is; hogy, *A' Pápa magának hatalmat tulajdonított a' Krisztus tudományának, Isteni tiszteleteknek, Sacramentumok-nak megváltoztatására*; és azok-helyett, a' magátúl rendeltetteket akarja hogy Istentől rendeltettek-gyanánt tartásának; mit tégyen egyebet, hanem, hogy azon régi Keresztyéneknek Irás értelmők, és abból Hit-vallások-ellen, magoknak ők vettek hatalmat a' Krisztus tudományának, Isteni tiszteleteknek, *Sacramentumok-nak megváltoztatására*; és azok-helyett, 'a'
Szent

Szent Irásnak újonnan gondolt magyarázattyából, a' magoktól rendelteteket akarják hogy Szent Irás-szerént-valóknak, és Istentől rendeltettek-gyanánt tartassanak. Es, itt majd hasonlók ezek a' chipás és fájo szemhez, mely, mint-hogy azt nem láttya a' mi vagyon, ollyat lát a' mi ninnen; Ők-is a' Szent Irásban, nem láttják az ott-lévő Hit A'gazatit, mellyeket az eleitől-fogva-valo Keresztyénység látott; hanem ollyat látnak a' mi ninnen; és a' mit a' hemes régi Keresztyénység ő-előttők abban nem látott.

15. *Doctörink* tanításának-is, mikor mongyák azt; hogy, *A' Concilio-moknak hatalmuk vagyon, a' Keresztyén hit régi A'gazatának meg-változtatására, és újaknak alkotására*; Régieknek Ők nem azokat mongyák, a' mellyek eleitől-fogva voltak a' Keresztyénységben, hanem az ő új magyarázások-szerént, a' mellyek a' Szent Irásban vannak. Viszont; Újaknak sem azokat, mellyeket azon régi Keresztyénység hiti-ellen újonnan alkotottak volna, hanem azon új ő magyarázások-szerént, a' mellyeket azok

a' Szent Irás-ellen hittek, 's valottak. Azon közben, mikor ők az Apostolok-túl-fogva-*valo* Keresztyénfégnek hitit meg-vetvén, az-ellen mást fundáltak: bezzeg ők vettek inkább magoknak hatalmat a' Keresztyén hit régi A'gazatinak meg-változtatására, és újaknak alkotására.

16. Azon Szent Doctorok tanításának azt-is mikor mongyák; hogy, *Az Ecclesia, az-az, a' Pápa, hozzá horgato Páspókókkal, a' Szent Irásnál fellyeb-*valo*, az-ellen sáfárkodhatik, chelekedhetik: chelekefsik-is valam kedvénektettfik; hogy Catholicus Doctor azt mondotta volna valaha, hazugság; mellyért, mint eddig, Pápát, 's Conciliomot nem neveztek, úgy itt-is erre egy Doctort sem neveznek: Hanem, mint-hogy ezek, tanításokban, 's végezésekben, az Apostolok-túl-fogva, a' Keresztyénfégben-lévő Irás értéséhez tartották magokat, 's nem az új ő magyarázásokhoz, melly akkor még nem-is hallatott volt; abból mongyák, hogy a' Szent Irásnak hátán jártak, azon hatalmaskodtak. Azon-közben, itt-is, a' Szent Irásnak idegen értelemre tekerői-felől ha-
lyen*

lyé-képpé szólhatni, & felőlők mondhatni, hogy azt tanítták, hogy a Szent Írátnál ők fellyeb-valók; az-ellen sáfarkodhatnak, sáfarkodnak-is, és chelekesznek, végeznek, rendelnek valami kedvőknek tett-szik. Mert, a' melly értése annak, a' *Luther* 's *Calvinus* támadása-előtte volt a' Keresztyénységben, ha lehet né igaznak lenni, ember azt soha nem tudhattya, a' sok magyarázások-kö-zött egyiket, akár-mellyiket-is; Példaért, a' tiéteket; a' többinél miért tud-hassa okkal, 's ésszel, jobbnak és igazab-nak tartani. Ezen értelemre mégyn minden vádolások. Ezeknek így nya-kokba háritása-főlött-is, lásd többé mibe hozzák e' vádolással ezek dol-gokat.

17. Először: Változók magok, Vallások dolga forgatásában: Vallá-sok álhatatlan, igazságában. Magok; Mert egy szavokkal azt tanítták, hogy a' ég-alatt sincs a' Szent Írá-nak meg-chalatkozhatatlan magya-rázója; 's másal ismég, im, más Val-lásokon-lévők-fől az mongyák; hogy Szent Írás-ellen járnak. Mert ez mind kettő meg nem álhat. A' Szent

a Lásd erre.
az 14. Tanu-
ságot. Az 22.
§. 2. Az 26. 27.
§. 2.

Írásnak meg-chalatközhatatlan magyarázója ha ninnen, annak igaz értelmét bizonyosan nem tudhatták; melly-miatt, igazságok annak mondására, hogy Szent Írás-ellen chelekesznek, még olyak ellen-is ninnen, a' kik egyéb-képpen valóbizonyyal Szent Írás-ellen vétének; mint a' minémük ők, *Lutherok, Calvinisták*, mi kívülünk, minden több Vallásokon-lévőkkel, magokközött. Ha pedig ugyan mongyák; a' Szent Írásnak meg-chalatközhatatlan magyarázója hogy ninnen, igazán nem taníthatták. Vallások pedig, álhatatlan igazságában; melly, azonokon, hogy ezeknek hol egyikét, 'Hol másikat mongya: azokközben, igaz mind kettő nem lehet; magával eggyeségbe sokáig nem maradhat, hanem csak hamar meg-hasonlik; magára támad; magát rontya, veszti, sillyeszti, 's igazságából ki-vetkőzteti.

18. Másodszor; Hazugok, kettős-
 Per Exaggerationem, sen-is: I. Abban, hogy, nevelvén a' dolgot, a' felől, mi-voltánál többet mondanak. Azt elég léfzen vala mondaniok, hogy, Az ő magyarázások-szerént,

fzerént, a' Pápa, *Conciliomok*, 'f *Dő-*
ctorok, a' Hit vallásiban, 'f *Sacramē-*
tomok-bá változtatást tettek: de mostá
 egy-általlyában mongyák; hogy *Az*
O Testamentom-beli Iras-ellen, Evan-
gelium-, Szent Pál irási-, egy főval, a'
Szent Irás-ellen chelekedtek: nem tu-
 datlanfágból pedig, nem egy meg-
 chalatkozásból, hanem szánt-szán-
 dékből; hogy a' *Szent Irással semmit*
nem gondoltak. II. Abban; mert, Im
 itt azt mongyák; hogy, *A' Sz. Irást a'*
Pápa el-témette, 'f közel egészen a' Ke-
refztyén hitet, az-az, az ő Vallásokat
 (mint ők értik) *el-töröltte vólt*: 'f
 azon-közben, más ügyökben (abban,
 hogy, Vallások új, melly-miatt az igaz
 nem lehet,) ha sürgetik őket, ísmég
 azt mongyák, hogy az ő Hitök az *A-*
postolok-túl-fogva mind vólt.

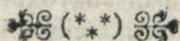
19. Harmadszor; Chalárdok :
 mert mindezekben, Sz. Irás-gyanánt
 emberekre a' magok álmát * kötik.
 Mert, mikor a' magok magyarázá-
 sokra, 'f ollyra-nézve, † melynek
 igaz-vólta-felől magok-is bizonyo-
 sok semmi úton nem lehetnek, azt
 mongyák; hogy, ez, 'f amaz, Szent
 Irás-ellen vagyon; hiszem akkor, alát-
 tom-

* *Somnium.*
Adag Res fu-
tilis, inanis &
nihili. Vide
Chiliades
Erasmi.

† Lásd erre
 az 22. Tanu-
 ságot, §. 2.

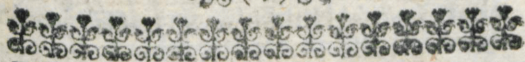
Turdus sibi
malum (a-
liis mortem)
causat. Vide
Erasmi Chi-
liad.

tomban Szent Iráfnak a' magok ma-
gyarázatát mongyák. Melynél, na-
gyob' chalárdtság más mi lehet? Es így,
ezeknek patvaros-vóltokat itt, a' Ca-
tholicusok-ellen, chak ezekből-is jól
es'zedbe veheted. Azt-is egyszer
smind ved' es'zedbe; Ezek, ha nem
Húros madár modgyára járának-e:
melynek ganejából fa-gyöngy neve-
kedik; abból madár-fogo lépet chi-
nálának; 's magát fogják-meg benne.
Ezek-is ollyat pökének-ki, 's ollyak-
at nyelveskedének, hogy mellyek-
ben im a' magok nyaka
szakada.

Következik a' Harmincz-
ötödik Tanuság, pag. 264.

E' KÖNY-

E' KÖNYVETSKE'BE FOGLALT TANUSÁ- GOK TABLAJA.

- I. **T** Anuság : A' Keresztyén község dolga,
nem a' *Disputálódás* : hanem, imádság-
gal az Isteni szolgálás. Pag. 6.
- II. A' Hitben meg-maradása, fő orvosság
a' Hitetők el-távoztatása. 7.
- III. Eleinek Hitiben, akár-ki bátorfagos
lehet. 9.
- IV. A' Predikátorok nem szava-hihetők,
a' Hit dolgairól szóltokban. 10.
- V. A' községnek, Hitinek igazságát, 's ab-
ban meg-maradását, Tanítójában kell fun-
dálni. 12.
- VI. A' *Pápista* Hitben, egy tévelygés sem
lehet. 15.
- VII. A' *Pápista*, úgy-mint régi Hit, hamis
nem lehet : a' más Vallások, mint újak, igaz Hit
nem lehetnek. 18.
- VIII. A' *Lutherek*-nek, 's *Calvinisták*-nak,
a' *Bibliá*-hoz semmi közök 's igazságok nin-
chen. 19.
- IX. A' *Lutherek*, 's *Calvinisták*, el-szakad-
tak az

rak az *Apostolok* Hititül, és Sz. Irásnak igazán-
való értéséről. Pag. 24.

X. A' *Luther*, 's *Calvinista* nevezet, tévely-
gésben-lételnek nyilván-valo bizonyága. 27.

XI. A' Keresztyén köz-népnek, az igaz Ta-
nitóknak az hamisságtól meg-ismérhetések-
nek módgya. 32.

XII. A' Tanítóknak, igaz-, vagy hamis-
vóltok-felől, a' község a' Sz. Irásból, &c. íté-
letet nem tehet. 35.

XIII. A' Köz népnek abban el nem igazít-
hatása-miatt, miképpen tehesen ítéletet a' Ta-
nitók-között: ez új Vallások igazak nem le-
hetnek. 51.

XIV. A' Vissza-vonyások le-szállításának
módgya nem lévén, Isten sem lehet az új Vallá-
sok Gyülekezetiben. 53.

XV. A' Községnek csak ámitása, az Igaz-
ságnak a' Sz. Irásból mutogatása. 55.

XVI. A' Keresztyén Hit vallását, csak a'
Tanítók hiteles méltóságáért hihettyük. 57.

XVII. Az Új Vallások, az-ellé igazak nem
lehetnek, hogy azok vezetésének követőit, és
így, azok vezetését, más-felől a' Predikátorok
vetkésítik. 61.

XVIII. Egyenlő feleletre, 's bizonyításra,
mint hogy a' *Luther*, *Calvinista*, 's egyéb Val-
lások, mind igaz Hit nem lehetnek, mind té-
velygés-

I. T A B L A ' j A.

velygéseknek kell lenniük. Pag. 63.

XI X. Az Idegeneknek dolgok, Vallások-
bá, nem hívés, sem léleknek meg-nyugovása,
vagy álhatatosság : hanem inkább álhatatlanfág,
meg-bámulás, magok meg-kötések. 66.

XX. Az Új Vallások, fok lelket ejtven ve-
zetésekkel kárhozatba, igazak nem lehetnek.
Pag. 71.

XXI. Az Új Vallásokból a' Pápistákhoz
meg-térők, nem Hiti-hagyók, hanem Hitök-
höz-térők, 's Pribéktségből vetkőzők. 75.

XXII. A' Luther's Calvinista Vallás, min-
den részeiben merő bizonytalanfág. 78.

XXIII. A' Sz. Írás-felől, Lutherék-nek, 's
Calvinisták-nak semmit nem hihetni. 80.

XXIV. Az Apostoli Hit, a' Catholicus,
vagy Pápista Gyülekezet-kivül, másban nem
lehet. 82.

XXV. Szent István Király-idétt, a' Magya-
rok igaz Keresztyén Hitre térvén, a' Pápista-
fágnak igaz Keresztyénfégnek kell lenni. 85.

XXVI. A' Lutherék-nek, Calvinisták-nak,
a' Sz. Írás-körül-valo minden munkájok, csak
haszontalan. 92.

XXVII. A' Sz. Atyák, mikor méltoságo-
sok, a' vagy szava-hihetők? 94.

XXVIII. A' Romai szent Gyülekezet val-
lásiban, csak egy tévelygés sem lehet. 96.

XXIX. Az.

XXIX. Az Ellenkezők, a' mi vétkefítésün-
kel, magokat azon vétkekbe ejtik, a' mellyek-
kel minket terhelnek. Pag. 111.

XXX. Az Uj Tanítók, kész Chalókák Val-
lások dolgainak forgatásában. 126.

XXXI. A' Keresztyén Hitvallásiban min-
ket, annak Tanítóinak törvény-szerént-valo
lételek tarthat. 136.

XXXII. Az igaz Anyaszentegyház, egész
Keresztyén világnak a' felől bizonyfag- tétele-
szerént, a' Romai Gyülekezet. 141.

XXXIII. A' Predikátoroknak, a' Sz. Írás-
ból kérdésbe vihetőkrol szoltokban, nem hi-
hetni. 143.

XXXIV. Az Eretnek nevezet, a' *Luther-*
ket, 's *Calvinistakat* igen meg-illeti. 149.

XXXV. Tévelygő Vallásokban nem üd-
vözülhetni. 164.

XXXVI. A' *Luther*, 's *Calvinista* Prediká-
torokat, Ördögöknek, &c. nevezhetni. 176.

XXXVII. A' Tévelygőkkel, leg-hama-
ráb az Anyaszentegyház méltóságának köz-
be-vetése-által érhetni véget. 190.

XXXVIII. Az Ellenkezők, a' *Disputa-*
ziók-ban magok-viseletűekkel-is, magokat
Eretnekeknek mutattyák. 199.

XXXIX. A' Disputáziókban chavargál-
túl-el-rántásokra, és egy igyenes útban tartá-
sokra,

I. T A B L A' j A.

fokra, a' Predikátoroknak adot Tanuság. 217.

XL. A' *Luther*, 's *Calvinista* Vallás, embert szentségre nem vihetvén, igaz Hit nem lehet. 220.

XLI. A' *Luther*ek, 's *Calvinisták*, a' régi Sz. Atyáknak mikor Irásmagyarazásokat sem vészik, őket meg-átkozni sem merik, magokat Lélek-vesztő Hitetőkke téstik. 227.

XLII. Tévelygésből meg-tért, a' *Catholicus* Hitre ésszel 's okossan meg-térése, tanuságul a' maga példáját adgya. 234.

XLIII. Chak egy tévelygő Vallás-is Eretnekké téstén, akár egy személyt, 's akár egy Gyülekezetet-is. 237.

XLIV. Tévelygések-közzül, az igaz Kereshtyén Hit igasságának ki-találására, segédő eszközök. 272.

XLV. Határokból chak ki ne hágjanak, az egy-ügyű köz népnek-is a' Predikátorokat kűnyű ki-disputálniok. 284.

XLVI. A' Predikátorok, ilyen nyilvánvaló Igasságok-ellen feleletet né találhatván, mit chelekedgyenek. 286.

E' KÖNYVETSKEBÉ
FOGLALT NEVEZETESB
DOLGOKROL; MAS TABLA.
Melyben, .

AZ első szám, a' Tanuságokét; a' másik, il-
lyen jellel §. a' Tanuságok Czikkeli számát
tűzi. A' hol két, vagy három szám lesz en- is jele-
nélkül, az mind Tanuságot; a' hol jellel lesznek,
azok az előtte említett Tanuság Czikkeli-
jegyzék.

A.

Alázatosság. Ez nagy segítség az Igaság
meg-ismerésére, 44. Tanuság. § 3.

Anyaszentegyház. Lásd, Ecclesia; Romai
Gyülekezet; Anyaszentegyház melly gyüleke-
zet legyen, 32. Tanus. Ennek fel-találása,
igaz elég a' Vallások-között el- igazodásra,
44. § 6.

Apostolok Hititül el-szakadtak az Ellenke-
zők, 9. melly a' Romai Gyülekezeten- kívül
nem találtathatik, 24.

az Apostolokhoz bűchtelenféggel vannak
az Idegenek, 40. § 6.

meg-Altalkodtak kik legyenek, 43. § 10.

meg-Altalkodtak egy Eretnekségben-lévők,
mások-ellen, &c. Lásd, Eretnekség.

meg-

II. T A B L A ' j A.

meg-Altalkodásból-^{való} szavai, 's ehele-
kedeti az Ellenkezőknek, 19. § 3.

meg-Altalkodtak az Igafság-ellen. *Lásd*,
Igafság.

Atyák. Ezek tanítása, 's igazgatása miben-
állyon, 27. § 2. Bőchületek tőlünk mit kí-
vánnyon, 41. § 2. mi okon hitelesék, 28. § 8.
mind tévelygésben nem lehettek, 37. § 9.
10. † 43. § 2. Esetők Eretnekfég nem volt,
43. § 2. 9. Bőchtelenféggel vannak az Ellen-
kezők hozzájók, 40. § 6. Irás magyarázaso-
kat sem véfik, sem őket meg-átkozni nem me-
rik, 41. § 2. 3. 4. Eretnekfégbe keverik őket,
41. § 5. † 43. § 2. 6. Azokban szenvedhetők
nem lehetnek, a' mellyek mi-bennünk vesze-
delmesek, 41. § 6.

B.

Beza, tárfaival, a' Kristus Istenfégét tagadta,
34. § 6. Isten- felől káromkodo vallási vól-
tak, 34. § 8.

Biblia. *Lásd*, Irás; Szent Irás. Ez hogy Is-
ten könyve légyen, 's értelme mi légyen, a' Té-
velygőknek ninch kitűl hinniők, 8. § 4. 23.

Bőjt, 's Imádság rendelések az Ellenkezők-
nek, gonosz jelek, 36. § 4. Isten gyalázásá-
valók, § 11.

Calvinista nevezet, tévelygésben-lételt jelent, 10. § 1. gyalázatos, § 4.

Calvinista 's Luther tévelygések, veszedelmesbek a' régi Eretnekfégeknél, 20. § 3.

Calvinistáknak velünk egy Istenök nincsen. *Lásd*, Isten.

Calvinus, a' Kristus Istenségét tagadta, 34. § 6. Isten-felől, társaival, több káromkodó vallási-is voltak, § 8.

a' Catholicus Gyülekezeten-kivül, Apostoli Hit nem lehet, 24.

a' Catholicus Hit-ellen tett gyalázatok halálá-között, az együgyűek mint gyámolítasok magokat, 42. § 15. Papok, Barátok gyalázása-között, mint, § 18. 19.

Catholicusokkal egyet-hívő-is, olykor nem Catholic⁹, 42. § 7. viszont, Eretnek vallásokat-tartó-is, olykor Catholicus, 43. § 6. 7. 8. 9.

Chalókák az Ellenkezők, Vallások általmazásában, 30.

Chuda-tételekkel kell vala jűni Luthernek, 's Calvinusnak, 40. § 2. *initio*. de chudasoha nem tettek, *Ibid. fine*. Ha mikor chuda-tételhez nyúltak, szégyent vallottak, § 3. Chuda-tételeknek Luther michodák tartott, 36. § 6.

II. T A B L A ' j A

D.

Disputazio. Mit tegyen ez, 38. § 9. Hasznos az Igaságnak ki-találására, 44. § 8. Añak jó módgya, 38. § 9. † 39. kichodák a' nyertek abbā, 38. § 9. csak a' győzedelemre nézők ebben, barmokhoz hasonlók, Ibid. a' régi Keresztyéneknek az Eretnekekkel, és Világi Bölchekekkel disputálások példái, 38. § 2. & seqq. abban a' mostani Tévelygők-is a' régiekhez hasonlók, 38. § 10.

Disputálódni Hitről, köz paraszt embernek nem szabad, 1.

Disputatziókból az Ellenkezők miért nem jobbúlnak, 37. § 4. † 38.

Doctorok. *Lásd*, Szent Atyák, *in litt. A.*

E.

Ecclesia. *Lásd*, Anyaszentegyház, Romai Gyülekezet.

Ecclesia forgatástúl a' disputatziókban, rettegnek az Ellenkezők, 37. § 1. 2. 5. melly Vallások hamiságának jele, § 2. 3. félelmes-ker itt heában lepegetik, § 4. 5.

Ecclesia méltósága közbe-vetése- által, érhetni az Ellenkezőkkel véget, 37. § 6. 7. egymás-ellen ők az Ecclesiát miért nem forgatják, § 9.

Elet. Az jó, 's jámbor élet, nagy eszköz az

Igasság fel-találására, 44. § 2.

Eretnek kijelgyen, 25. §. 4. † 29. § 2. † 34. § 2. a' Lutherék, Calvinisták, ez a' nevet meg-érdemlik, 34. § 3. a' magok itélettyök erejéből-is, § 6. veszedelmesbek-is ezek a' Régick-nél, 20. § 3. Távúl kell azért tőlök jární, 2.

Eretnekeket az Ellenkezők hol büntetnek, 's hol enyegernek, 36. § 7.

Eretnekké téssen csak egy czikkkel tévelygés-is, akár egy személyt, 43. § 2. 6. akár egész Gyülekezetet-is, § 17.

Egy Eretnekségben-lévők mások-ellen, nem meg-általkodtak, 43. § 11. 15. a' magok Vallásokra-nézve meg-általkodtak, § 14. A Catholicus Hit-ellen, mind meg-általkodtak, § 16. *Lásd.* Tévelygés.

F.

Fariszaufokhoz hasonlók az Ellenkezők, 46. § 8.

G.

Gonosz, hatalmas a' jónál, 43. § 3.

Gyermek módon chelekedők az Ellenkezők, 35. § 8.

Gyűlölség viseli az Ellenkezőket, 42. § 12.

H.

Háboruság kívánók az Ellenkezők, 36. § 3. örül-

II. T A B L A' j A.

örülnek annak, § 4. gyűjtyák, § 5. egyéb re-
ménységök sinch annal, § 6. Böjt 's imádság
rendelések a' miatt, Isten gyalázattyára ha-
romlik, § 11.

Hazugok az Idegenek, 42. § 15. Chalár-
dok, 25. § 4. hazugságra magoknak nagy sza-
badsgot adnak, 42. § 16.

Hazudni felebarátunk hasznaért nem sza-
bad, 42. § 17.

Hit. *Lásd*, Vallás.

Hit dolgaiban sokat hihetni a' Gyülekezet-
tel, 42. § 2. 9. 12. Példa erre, § 14. 15. ne-
vetik ezt az ellenkezők, § 9. 12. *in margine*.
maga csak azon határban vannak ők-is, § 12.
és nekünk ez nem káros, § 13. *initio*. nekik
veszedelmes, *Ibid. fine*.

igaz Hitre tértek a' Magyarok Pogányság-
ból, 25.

Hitről szólókban az Ellenkezőknek nem
hihetni, 4. § 33. *Lásd*, Predikátor.

a' Hit folyó-vize, Tanítók személyébe foly,
24. azoknak hiteles- vóltokon-is fordul-
meg, 16. 31. 41. *Lásd*, Tanító.

Hitre kényszeríthetni az el-Idegenedteket,
29. § 5. melyben mi gonoszok nem vagyunk,
§ 1. 6. ők abban Töröknel-is gonoszbak, § 6.

Hit-miatt fel-támadásoknak mindenkor az
Ellenkezők okai, 29. § 9. 10. melyben, a' Pa-

pisták dolga, törvény-szerént-^{való} hadakozás, § 7. az övék, pártolkodás, § 8.

Hitben akár-mi tévelygés-is veszedelmes, 20. § 3. Ezért, abban semmi ninchen engedhető, 34. § 11. 12.

Hit farkai, 22. § 2.

Hit és Tudomány-között-lévő különbség, 16. § 1.

Hízek-egy-Istenők velünk az Ellenkezőknek eggy ninchen, 34. § 10. mint Istenők-is, § 7.

I.

Igazság. Ennek, a' dolgokban ki-találása, nehéz, 44. § 1. a' Hitben ki-találására segéd-eszközök, § 2. *És segg.* ennek meg-mutatásáig érik az Ellenkezők, 's nem tellyesítik, 33. § 3. 4. 5. a' Szent Írásból annak mutogatásával, embereket chak chálnak, 15. 33. § 5. 44. § 8.

Igazság-ellen meg-általkodtak magok-viselésének módgya, 42. § 10.

Imádság 's Bőjtrendelések az Idegeneknek, gonosz jelek, 36. § 4.

Imádság, szükséges az Igazság fel-találására, 44. § 9.

Jónál, akár-miben, hatalmasb a' Gonosz, 43. § 3.

Írás. *Lásd*, Szent Írás, in litera S. Ennek igaz

II. T A B L A ' j A.

igaz énelemben vételeztül el-szakadtak az Ellenkezők, 9. magyarázások, 's abból tanítások, hejiba-valo, 26. 28. melynek okát nem adhatták, 28. § 1. 4.

Írás magyarázásokban, a' Catholicusoknak meg-chalatkozhatatlan-vóltoknak határa, 27. § 1. ez meg-chalatkozhatatlansággal ebben, emberség-főlött-valo állapatra nem emeltetnek, § 2.

Írás magyarázásokban a' Sz. Atyákat az Idegenek nem-is bűschűlik, meg-átkozni sem merik, 41. § 2. 3. 4.

az Írás-mellett az Ellenkezők meg nem maradhatnak, 28. § 3.

az Írás magyarázatyában a' Régiek útja, 29. § 3. *initio.* az Ujítóké, *Ibid. fine.*

Isten az Uj vallások Gyűlekezetiben nem lehet, 14.

Istenők az Ujítóknak velünk eggy nincsen, 34. § 1. 7. a' fölül káromkodo vallások, § 8.

Isten-ellen Pápa nem chelekedhetik. *Lásd.* Pápa.

Ítéles; minémű vétke, 33. § 9.

K.

Kárhoztatás. Ama' mondásával: *Ne isély,* 's *ne kárhoztass*, Urunk mit vétkecsittsen, 33. § 9.

V 4

Keresz-

Keresztyén. E' nevezettel az Ujítók chak
útar akarnak veszteni, 10. § 2.

a' Keresztyén nép miből ítélhesse meg a'
Tanítót. *Lásd*, Tanító.

Ködségnek Hitről nem kell vetekedni, 1.
Tévelygőktől távul kell járni, 2. Ősi Hitibé
kell maradni, 3. Tanítóján kell magát fun-
dálni, 5. a' Sz. Íráfra vitele, chakamitása, 15.

Kevélység. Ez nagy akadék az Igazság meg-
ismerésben, 44. § 3.

L.

Lator név viselésre, elég eggy lator chele-
kedet, 43. § 3.

Luther, a' Kristus Istenségét tagadta, 34.
§ 6.

Luther nevezet, tévelygésben-létel jele, s
gyalázatos, 10. § 1. 4.

Luther's Calvinista tévelygések, veszedel-
mesbeka' régi Eretnekiségeknél, 20. § 3.

M.

Magyarok Pogánfságból igaz Hítre tértek;
25. § 1. 2. melyből, most-is igaz Hitben van-
nak, § 4. 5. 6.

Melanchton, a' Kristus Istenségét tagadta.
34. § 6.

Melius Peter, a' Kristus Istenségét tagadta,
34. § 6.

II. T A B L A' j A.

O.

Ördög nevet meg-érdemlenek a' Predikátorok. *Lásd*, Pártolkodás.

Ördögi meg-általkodásból, gyermek módon chelekefsznek az Ellenkezők, 35. § 8.

P.

Pápa Isten-ellen semmit nem chelekedhetik, 34. § 12. Hit dolgaiban nem sáfarkodhatik, *Ibidem*.

Pápista nevezettül nem kell irtózni, 10. §. 2. ez nem gyalázatos, § 3.

Pápisták üdvözülése-felől szoltokban, változók az Ellenkezők, 35. § 1. 2. 3. 4.

Pápisták most sem mások, mint Szent István Király-idétt, 25. § 3. *Lásd*, Magyarok.

Papokra, Barátokra, sok rúttság kiáltások az Ellenkezőknek, 42. § 18. 19.

Pártolkodásoknak okai a' Predikátorok, 36. § 1. *Éc.* melyből magokat sok ver-ontástul nem menthetik, § 9. 10. ezért Ördög nevezetet érdemlenek, § 8.

Patvarkodók, 's chalárdkodók a' Predikátorok, 42. § 12.

Pokolba sok lelkeket ejtenek az Uj Vallások, 20.

Predikátorok a' magok Vallások tanítását hamissollyák, 17.

Predikátorok a' Hit dolgairól szoltokban,

E' K Ö N Y V E T S K E

né szava-hihetők, 4. 33. Pharizaeusok. *Lásd.*
 Fariseus. Doktorokra, meg-szorulásokban,
 nem mutathatnak, 28. § 6. 7. egyébképpen
 is magokat mint viselik, 42. § 10. † 46. § 2.
 3. *etc.* Hazugok. *Lásd. in litt. H.* nem Egy-
 házi, s' igaz Tanítók, 4. a' Pápisták-ellé, predi-
 kátziókba magok-viselések példája, 29. § 1.
 Pribéksegből verközők, az Uj Vallások kö-
 vetesből a' Romai Gyűlekedetbe meg-té-
 rők, 21.

R.

Romai Gyűlekezet. Ez az Anyaszentegy-
 ház. 32. egyéb Gyűlekezetek-főlött, ebben
 nichoda tekintetekből maradhatni, 33. § 2.
 Ennek méltósága, § 5. csak egy tévelygés
 sem lehet benne, 6. 28. 29. § 3. † 41. § 1. †
 43. § 18. abban tévelygések találásokkal az
 Idegenek, magokat téfizik Tévelygökké, 6.
 § 2. † 29. § 3. az Ellenkezők Gyűlekezeti
 magok jelengetése-szerént-is tévelygők, 43.
 § 19.

S.

Sacramentomokat Pápa sem többíthet, sem
 kevesebbíthet, 34. § 12. † 42. § 15. *Lásd.*
 Pápa.

Szent Atyák. *Lásd.* Atyák, *in litt. A.*

Szent Írás. *Lásd.* Írás, *in litt. I.* Biblia
 E'hez az Ellenkezőknek semmi közők, 8. § 1.

2. *etc.*

II. T A B L A' j a.

2. *Éc.* mért a' Pápistáknak az sajáttok, § 6. Annak, mind Isten könyve-voltát, 's mind magyarázattát, csak a' Pápistáktól hihetni, 23. *initio.* Az Ellenkezők ezekben, efzesen. Pápistáknak sem hihetnek, 8. § 4. magok rend-
din-valóknak sem, 23. Belőle nem-is bizonyíthatnak, 33. § 5. 6. 8-néki e' felől semmit nem hihetni, 23. *fine.*

Szent Írásból nem szabad mindennek disputálni, 28. § 4. *amott:* Ötödször; Hatodszor, 46. § 5.

§ 3. Írásnak, 's meñyei dolgoknak a' Pápisták böchülői, 28. § 4. *amott:* Hatodszor. Az Ellenkezők azokat nem böchülik, 28. § 5. † 37. § 4.

a' § 3. Írásnak valamelly magyarázattát, igaznak miből kiheűk, 19. § 2. abból-valo mutogatás, a' köz népnek csak ámitása, 15. azonból az Ellenkezőknek fravokat csak meg sem kell hallani, 23. és, 33. § 5.

Szentlégre az Új Vallások nem vihetnek, 40. § 1. Szentet, szükségökben, a' Pápistáktól vésznek, § 4. 5. noha gyalázzák olykor őket, §. 4. 7.

T.

Tanító. *Lásd,* Predikátor. Tanítókat a' kötség miből ítélhessen-meg, a' Catholicusok igaztanítása. 11. § 1. † 12. § 3. a' Tévelygők ámitá-

ámitása, 12. § 1. 2. A' Sz. Itásból űket meg
nem itélheti, § 5. a' Hiszek-egy-Istemből sem,
§ 7. 8. a' Mi-Aryánkból 's Iíz-Parancholat-
ból sem, § 8. a' Catholicusok tanításának ide-
gen értelme, § 13. 14. Tulajdon értelme, §
15. ez kérdésben a' népet el nem igazíthatá-
fok-miatt, az Uj Vallások tévelygések, 13.

Tanítók, Törvény-szerént-valók, csak a'
Rimai Gyülekezetben vannak, § 28. § 7. †
31. § 7. ennek méltóságos-volta, § 11. § 2.
† 16. 28. § 7. *amoti*: Negyedszer. 31.

Tanítóknak hiteles méltóságúaknak kell
lenniek, 16. § 1. ezt miszerezze, § 2. ninchen
ez az Idegenekben, § 3. † 23.

Tanítók hiteles-voltok határa, 16. § 3. † 27.

Tévelygés. *Lásd*, Eretnekség. Ezekben, a'
mostaniak veszedelmesek a' Régieknél, 20.
§ 3.

Tévelygők, *Lásd*, Eretnekek, Ujítók.

Tévelygés, a' Romai Gyülekezetben egy-
sem lehet, 6. 28. 29. § 3. † 41. § 1. a' Sz. Írá-
nak régi magyarázása-szerént, 29. § 3. † 41.
§ 3. új magyarázásból a' kik mivel vétkeztik,
azt magokra térítik, 29. § 3.

Tévelygésbe, elebbeñi Keresztyénfégtől el-
szakadás-nélkül, nem eshetni, 41. § 1.

Tévelygésben maradók hamisan mongyák
a' Mi-

II. T A B L A' j A.

a' Mi-Atyánkat, 35. § 5. bochánatot ezek nem nyerhetnek, § 6.

Tévelygésből szessen meg-téréinek példája, 33. 42. § 1. 8.

Tévelygéseknek 's egyéb gonoszoknak termője az utolsó üdö, 29. § 4.

Tévelygéseket hazugságokkal szépegethetni, 42. § 15. 16. *Lásd*, Hazugság.

Tévelygők nem üdvözülhetnek, 35. § 5. és ebben véték-nélkül sententziát mondhatunk, § 7. amának-is, *Ne ítélj*. &c. sérelme-nélkül, § 9. és itt az Ellenkezők magokat gyermek módon viselik, § 8. *initio*. Ördögi meg-általkodásból, *Ibid. fine*.

Traditzio. Az Ellenkezőknek kézzől kéz-readott Tanuságok, 37. § 5.

Tudomány- és Hit-között-valo külömb-ség. 16. § 1.

V.

Vallás. *Lásd*, Hit, Tévelygés, Erétnektség.

Vallások-között, az Igazat, köz nép, a' Sz.

Írásból ki né találhattya, 12. § 1. 2. &c. † 42.

§ 1. 2. &c. a' Hiszek-egy-Istenből sem, 12. § 7.

8. a' Mi-Atyánkból, Tíz-parancholatból sem, § 8. Hát miből? 11. 12. § 15. † 42. § 1. 8.

Vallások óltalmazásában az Ellenkezők, kész Chalókák, 30. Hitről szólókban nekik nem hihetni, 4. 33. a' régi Vallások Írás-ellen;

az U.

az Újak, Irás-szerént-valóknak, miért tettfe-
nek nékiek, 6. § 2.

a' Vallások-között, az Igasfágnak ki-talá-
lására, szükséges azok-felől bé-vett ítéletnek
felre-tétele, 33. § 1. † 44. § 4.

Változó-voltok az Idegeneknek, 40. § 7.

Vetekedés. *Lásd*, Disputazio.

Újítók; *Lásd*, Tévelygők.

Új Vallás; *Lásd*, Tévelygés.

Új Vallások Gyülekezetiben, Isten nem le-
het, 14.

Új Vallások követők nem üdvözülhetnek.
Lásd, Tévelygők.

Újítók az Apostoli Hittől, &c. el-szakad-
tak, 9. a' mennyin vannak, annyi tévelygésbé
vannak, 34. § 4. 5. velünk egy Istenök nin-
chen, &c. *Lásd*, Isten, *in lirt. 1.*

az Új Vallások tanítását, magok-is a' Pre-
dikátorok hamisollják, 17. egyenlő igas-
ságra mind hamissak-is, 18.

Újság valamelly Vallás hamis-voltának,
elégendő bizonytsága, 7.

az Új Vallások követőiben, hívés, léleknek
meg-nyugovása. 's áthatatóság ninnen, 19.

az Új Vallások, pokolba sok lelkeket ejte-
nek, 20.

az Új Vallásokat követők hívése, még az
igazakban-is kordé, 22. annak csak az Aka-
rat

II. T A B L A' j A.

rar oka. Ibid. melly, hívékre nem segíthet,
28. § 3.

az Uj Vallások követőinek, egyig böl-
cheknek bölcheinek kell lenni, 28. § 4. *sine.*

Z.

Zvingliusnak, társaival, Isten-felől, ká-
romkodó vallási, 34. § 8.

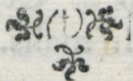
F I N I S.

AZ
 ERETNEKEKNEK
 ADOTT HITNEK MEG-
 tartásáról. Es,

AZ
 ISTENNEK ADOTT
 HITNEK MEG-TAR-
 TÁSÁRÓL.

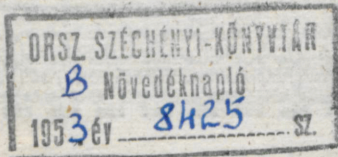
Mellyeket
 Egy Tudós ember irásából
 Magyarra,
 V. M. B. A. P. C. Sz. L. K.
 K. O. M. Fordított.

Nyomtatott,
 K. U. Ö. F. Sz. V. P. 1641.
 Esztendőben.

Vnusquisque nihil promittat inhonestum; at si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quàm facere quod turpe est: S. Ambr. li 3. de Offic:

In malis promissis, rescinde fidem: in turpi voto, muta decretum. Quod incautè vovisti, ne facias: impia est promissio, quæ scelere adimpletur: Isidor. in Synonymis, lib 2. Et habetur 22. qu. 4. c. In malis.

A' KE G Y E S O L-

valónak, a' Magyarázo, Is-
tentül minden jókat kíván.

❧❧❧❧❧ Mit a' Deákok Ca-
❧❧❧❧❧ lumnia - nak nevez-
❧❧❧❧❧ A nek, azt mi Magya-
❧❧❧❧❧ rok, Patvarnak, s gya-
❧❧❧❧❧ lazásnak mongyuk.

'S jól-is, a' Böl bek magyarázattya-
szerént: Kik-közzül * eggy, a' fe-
lől ilyen-képpen szol: Calumnia est
malitiosa, & mendax infamatio;
A' Calumnia, ugy mond, later és
hazug gyalázás. Más ismég így:

Calumnia, est criminis impo-
sicio falsa, & malitiosa; A' Ca-
lumnia, valamelly véteknek masra
hamis és later fogása. Mellyek, e
külömb szokkal, mind eggyet rész-
nek. A' Mendacium pedig, az-

a Nonius
Marcellus

b B. Thomae.
2.2. qu. 68.
art. 3.

c Idem per
diversa.

¶ Tolet Sum
ma, lib. 8. c.
34. § 1 Et ex
S. Augu. lib.
contra Men-
daciū, cap.
42. est sum-
tum.

az, a' Hazugság, ^d est verbum fal-
sum, cum intentione fallendi;
Hamis mondas, embereket meg cha-
lo szándékból. Mellyekből meg-tet-
tszik, hogy a' Patvar, és Hazugság,
egy-másboz közöl-járók, szomszé-
dok, vagy még atyafiak-is.

¶ Apoc. 12. v.
10.

¶ Sic Eman-
sa, ibi; in
Notation.

¶ Joel 3. v. 44.

¶ Non procul a
proprio stipite
poma cadunt.

A' Szent Irás már, ezeket a' kelle-
més Titulusokat, a' Patvaros, és
Hazug nevezeteket, az Öröknek
adgya. Es azt Patvarkodónak je-
lenti, mikor együtt, ^e Accusato-
rem fratrum nostrorū; A' mi A-
tyánkfiái vádolójának nevezi. mel-
lyen ^f hogy Patvaros vádolást kel-
lyen érteni, abból meg-tett szik; mert
ő Diabolus, az-az, Patvarkodo;
ki minket Isten előtt, mint Szent Jó-
bot,-is, és lelkünk isméreti-előtt-is,
vádol. Hazugnak pedig, és Ha-
zugság attyának, ^g Kristus Urunk
mongya.

Mint-bogy pedig, ^h Alma nem
esik

esik megszűze fájátúl, a' közönséges
mondas-szerint; és minden Tévely-
géseknek, 's Eretnekségeknek, az
Ördög termő-faja. mert ez, az El-
lenséges ember, ki a' jó búza-közi-
be konkolyt hintet; mellyért a' té-
velygések, k Doctrinæ dæmonio-
rum, Ördögi tudományoknak is ne-
veztetnek: Ezért, minden Tévely-
gés-költő Mestereknek, és ezek köve-
tőinek, Patvarkodóknak, és Hazu-
goknak kell lenniük. melyre tekinte-
tibe, Szent Péter Apostol-is azo-
kat, Magistros mendaces, Hazug
Mestereknek nevezi.

1. Matt. 13. v.
25.

1. Tim. 4.
v. 1.

2. Pet. 2. v. 1.

Semmiivel nem-is ártanak ezek
többet az Anyaszentegyhaznak,
mint Patvarokkal, és Hazugságok-
kal; mikor el-hitelik az emberekkel,
hogy a' mi értelmünk, és tanításunk,
más annál, a' mit volta-képpen ér-
tünk, és tanítunk. Az Eretnekek
úgy annyira neki-is adgyák a' Pat-

Az Olvasónak.

Isa. 22. 9. 13.
Caveto fratres
mendacium;
quia, omnes
qui amant mē-
daciū, filii
sunt Diaboli:
S. Ambr. Et
habetur, 22.
q. 1. c. Cave-
re

varkodásnak és hazudásnak mago-
kat, hogy szabadon czimerül vebe-
tik magoknak ime' mondást: Posui-
mus mendacium spem nostram,
& mendacio protecti sumus: A'
Hazugságot tettük reménységünké,
és hazugsággal takargattuk magun-
kat. Patvar-, és hazugság-kivül
ugyan-is, a' Keresztjénységben az A-
postoloktól - fogva-lévő Igaságot,
mással ostromlani, 'srontani, mivel
tudhatnak?

A' Tudósok közöttül olly, azt igen
eszébe vette; 's meg-jegyzette, hogy
az Ördög, a' hoz készültében, hogy
az első aszszonynak, Eva Anyánk-
nak hazudgyon, 's ezt möggy; Sem-
mi-képpen meg nem haltok, ha-
nem, mint az Istenek olyanok
lésztek, &c. kígyó ábrázatot vett
magára. Melyből, azt a' Tanúsá-
got adgya; hogy, A' kik minden
szégyen-nélkül hazudnak, azok,

valami

valami móddal, az Ördögnél
roszszabbak : mikor imez , mint-
ba neminémi-képpen , a' maga képe-
ben szégyenlene hazudni ; más , az-
az , Kígyó abrázatott vett magára.
Melyből már itéld-meg, Az Eretne-
keknek orczájok ha vagyon-e; és így,
az Ördögnél nem szemtelenbek-e,
mikor ezerszer torkokba vert azon
Hazugságot , minden pofa pírulás-
nélkül még-is forgattonforgattyák ?

Es bizony, az Emberek méltosa-
goknak, 's bitelőknek el-vesztésére,
a' Hazugság meg-tapasztalásának,
minden Jóknál annyi ereje vagyon,
bogy osztán, A' Hazugoknak igaz
szavokat sem hiszik. De bizván
a'hoz, bogy, mint a' vakok-előtt a'
színekről; úgy tudatlan-, és, an-
nyiból, vak köz-népek-előtt, ezek-
ben mindent el-mondhatnak. A' kik
pedig halgatóiok között annyira-va
lót tudnak, bogy a' Patvart és Ha-

*Mendaces hoc
lucrantur, ut
etiam vera di-
centibus, non
illis credatur.
Aristot. di-
cebat.*

zugfágot eszékbe vebetnék, vagy vészik-is, véle nem gondolnak, vagy még akarják-is: tartás-nélkül mindeneket hazudnak, 's miatta semmi kárt nem vallanak.

†Lips.in Re-
jeet. cujusdā
Batavi.

Noha pedig, † mint a' Tűz hogy a' polyvát meg-égeti, de az aranyat még fényesbe-is teszi; így a' Patvar, és Hazugság-is, a' gaz, és semmire-kellőket meg-emészti; de a' Jókat, az-ellen magok tisztítása-nélkül-is tekintetesbökké teszi: mindazáltal, Nékünk ezeknek Patvarokra, 's Hazugságokra ugyan nem kell halgatnunk; nem hogy ellenek-szóllásunkal, rajtok boszszúnkat álljuk, hanem, hogy a' Patvart, és hazugságot szabadon nyargalni ne hadgyuk; vagy, a' meg-challattakat, hogy kárban maradjanak, ne engedgyük.

g. Basil. epi.
65.

A' Régi, és nagy-részént már feledékenységbe-is ment Eretnekeknek

pedig,

pedig, a számtalan Hazugságokat
bogyne-is illessem; csak ez mi üdönk-
bélieknek-is b Patvarokat, és Ha-
zugságokat, melyeket ellenünk tész-
nek, mind életünk-, és erkölchünk-
felől, magunk-között, és ki-vül-va-
lókhoz; 's mind értelmünk, és vallá-
sunk felől; melyekben sem bírünk,
sem tanácunk, öszve-bordani, mű-
kás volna.

A' többi-között, az nagy és ve-
szedelmes Patvar, 's hazugság va-
la; hogy a' Pápisták tiltják embe-
reket a' Biblia-nak olvasásátul: és
azt egyébért sem, hanem hogy a'
magok tévelygések-'s bálványozá-
sok-ellen, a' Luther, vagy Calvinis-
ta Vallások finum igazságát embe-
rek abból ne láthassák. mint-ha ab-
ban, ugyan öreg arany bötükkal, nyil-
ván, 's világossan lett volna meg-ír-
va, hogy, A' Luther, vagy Calvinis-
ta Vallás, tisztaságos Szent Irás.

a Lás azok-
ról a' Kalau-
uzban, lib. 3.
c. 8. §. 1.
b Ezekről-is
a' Kalauzbá,
ugyá ottlás,
§. 3. 4. 5. Etlé.
4. §. 1. 1010.

Es, mint-bogy ennek a' Patvarnak,
 's hazugságnak, részekre hasznos-
 vóltát látták, olly igen néki-is va-
 kúltak vólt annak, hogy, noha sok-
 szor Hazugságokat meg-mutatták,
 és elejekbe adták, hogy, Attúl, a'
 melly Bibliát a' Keresztýénség elei-
 tül-fogva igaznak tartott, sobúlt
 senkit a' Catholicusok nem tált a-
 nak, hanem az új fordítások olva-
 sását ellenzik, mellyeket ők kezdettek
 Deákból, Görögből, vagy Sidóból-is,
 ki-ki a' maga szája ízibez-, és Vallá-
 sa szépegetésébe fordítani: mind-
 azáltal, semmit ezzel nem gondol-
 ván, a' mint annak-előtte, úgy en-
 nek szemek-eleibe adása-után-is,
 szinte még olly orczátlaniul gyakor-
 lották azon Hazugságot, mind vá-
 lamíg a' Bibliá-nak Magyar ki-
 nyomtatását nem látták. Az-után
 még nékem szemem-eleibe nem aka-
 dott, ki, a' szégyent háta-megé ve-

tett orczával azont merte volna mondani.

Másik, nem kifsebb, és gyűlöltetésre nem hátrabb-marado Patvarok, 's hazugságok az; hogy, A' Pá-pisták-nak közönséges, es magok-között eggyező értelmök az; hogy Hitit, vagy Eskiévessel tett fogadás-t, Eretneknek nem tartozik ember meg-tartani. Es itt, az Eretnekek Prokátorságát fel-fogván, azok pártját 's ügyét olly nagy igyekezettel forgattyák, 's ólt almazzak, mint-ha ugyan írva volna szívdökben ez: Mert tí vattok ám az Eretnekek. A' Catholicusok pedig, a' magok értelmeket, és így, az igazságot, ebben-is eléggé ki-magyaráztak néki-ek, 's elejekbe adták: de csak bejá-ba; mert szinte olly merészen pat-varkodnak, 's hazudnak itt-is, mint-ha semmit a' földől soba nem értet-tek volna.

De talám ennek még e' béja volt,
 hogy Magyarúl az nem láttatott va-
 la: mert egyébképpen, mint a' Ma-
 gyar Bibliá-nak mindenek kezébe
 forgására, úgy erre-is, szájok eddig-
 is bé-zárlódott, vagy kapcholódott-
 volna. Melyre tekintetemben én,
 im egy Tüdos embernek, Marcinus
 Becanuf-nak, &c. egy kichin, de a'
 közbe-vetett dolgot elégendő-képpen
 magába foglalt, és szem-eleibe-adó
 könyvetskéjét, fordítottam Magya-
 rúl; melynek tanítása- szerént; A'
 Catholicusok, mind Pogányok-
 nak, Eretnekeknek adott hitőket,
 és Esküvéssel tett fogadásokat,
 úgy tartoznak szinte meg-tarta-
 ni, mint Catholicus felebaráttyok-
 nak. A' mellyekben pedig a'
 Catholicusok fel-szabadúlnak a'
 Hitnek terhe-alol: azonokban
 a' Pogányok, és Eretnekek-is,
 azon

azon Esküvéssel tett fogadásnak
köteléből ki-fejtöznek.

Melyre már nyelvöket a' Patvar-
túl, és hazugságtúl, a' Predikáto-
roknak szinte ugy el kellene fogniok,
mint a' Magyarúl ki-bochatott Bib-
liá-nak kezekbe forgására. De fé-
lek rajta! Mert magokat, jó kedvök-
ből, nem ez által látott és értett
Igasságnak erejéül engedik viseltet-
ni, hanem bol-mi emberi tekintetek-
éül akarnak teregettetni. Innét
már, mint-hogy a' Biblia nagyobb
dichóséggel vagyon köziök, hogy sem
melynek fényét láthatlannak mernék
tettetni; nem olly bátran mernek
az-ellen hazudni, 's patvarkodni.
De, kichiny, 's homályos ez a' Biblia-
ellen: melyből, meg sem gondolom,
hogy ezeknek, e' gyalázásra termett
nyelvöknek pörgő kerekét ez tellyes-
séggel meg-kötbesse.

Jobbúlások-felől, két ségbe-esésem-

miatt

miatt mindazáltal, el-szánt dolgokban ugyan nem állok bátrán. Mert, ha sok-közzül léssen-is, de azért ugyan találkozhatik valaki melly közzülök, a' ki ennek latasára, vagy bátrabb hogy valamit előbb gyakorlott patvarkodásban, 's hazugságában; vagy annak, csak ennyi részben-is, tellyesféggel ellentmond. Egyébb rend-beliekben pedig köztök, az egy átkozott Tövelgyést tőlök el-választván, sok jó Lelkek vannak. Olvasván azért ezt, szívdök a' dolgon meg-eshetik; és a' Predikátorokat patvarokrol, 's hazugságokról meg-is Szóllithattjak: vagy azt ha nem merészlik, mi-voltokat csak szívdökbé-is tarthattjak: melyből, méltóságok; 's hiteles-voltok meg-szálván előttök, az Igazat-is tőlök, ('s † méltán-is) nem fogják venni. Ezen-tul, jobban 's jobban világosodván lelkökben, tövelgyésöket-

† Mendaces,
&c. Aristo-
teles, ut su-
pra p. 5.

főket-is meg kezdik vetni, 's magokat a régi Keresztények Gyülekezetibe adni.

Talám pedig még eddig valamelyek közülök, a' Nem-tudtammal, 's Nem-értettemmel-is, ebben mentetnek, vagy csak igyekeznének-is, magokat e' mi vádolásunk-ellen menteni; mint-hogy Deákul-is, e' dolog magyarázatya nem olly béven foroghatott közöttök: Ezért, hogy ez-után ez magok mentsege se szolgálhasson nekik, annyit nyomtatatok ebben, hogy Magyar-országban, 's Erdélyben-is, egy-egy benne minden Predikátornak juthat.

AZ ISTENNEK ADOTT
HITNEK MEG-TARTASA-
RO L-is, azon Tudós embernek bo-
sonlo kis irásotskáját Magyarúl ime'-
mellé fordítám, illy tanachból, hogy;
Mint-hogy ezen idegen Atyafiak, a'
Hittel adott fogadásnak meg-szegé-

sehez

sebez ilyen nagy gyűlölségeket mutattak; e' kettőnek egy-más-mellévetéséből nyilvánban ki-tesék, ha bizonynyal őket ugyan annak utálatával viselje-e, vagy más, és vétke ember indúlat bordonzza. Mert, az igaz, ha léssen, hogy őket a' Hitteltetfodadás meg-szegése irtóztattya, bizony azt, valahol találhattak, mindenütt egyenlő-képpen utállak; és a' kikben tapasztallak, hasonló-képpen gyalázzák. Itt pedig már a' Hittel, 's még pedig Istennek adott fogadásnak meg-szegése, főfő Patriarkájokban, Luther-ben, 's egyebekben, szépen szemök-eleibe adatik. Vigyázzunk azért reájokmár, mit fognak ez-ellen chelekedni. Mert a' Pápisták-ról el-álván, Hit szegésejért ha Luther-re, 's a' többire kezdenek támadni, bizonynyal tudjuk, hogy az adott hit meg-szegését való-bizonynyal gyűlölik. Ha

pedig

pedig még-is csak elebbenyi állapotokban maradnak, arra meg-csalatkozhatatlan bizonyság lesz, hogy a' magok egy Doctora ime' tanítása-szerént járnak: Sycophantarum & Calumniatorum mos est, ut non de factis ipsis iudicent, sed illa, pro personarū respectu, probent, vel improbent: és nem a' Hit-szegést, hanem a' Pápisták-gat gyűlölik; melyből a' világos Hit-szegést-is magokban csak el-fílelik; a' Pápisták-ra pedig, csak hogy őket e' Világgal gyűlöltet-hessék, minden ok-nélkül, és erővel-is rájuk kötik. Ezzel legy jó egészségben, atzámfiá Olvasó.

Randolph. Gualterus Calvinista, super illud; Si ego in Beelzebub ejicio Dæmonia, filij vestri in quo ejiciunt? Luc. II. v. 26

AZ ERETNE-
KEKNEK ADOTT
HITNEK MEG-TARTÁ-
SÁRÓL.

AZ IRO, BECANUS,
Az Olvasónak,

Ez Irásotskának alkalmatossá-
gáról.

Ogy a' dolgot,
Kegyes Olvaso, meg-
érted, így ved' esed-
be. Ennek elötte tíz-
zen-két esztendővel
írtam egy könyvet.

Az Eretnekeknek adott hitnek, vagy, Es-
küvéssel tett fogadásnak, meg-tartásáról.
Azt két izben ostromlotta egy Batáviai
Calvinista, Pareus baráttya: s kétszer ve-
retett vihsza. Es már egész tíz esztendő-
tül-fogva halgat, Pareus, valamíg Mo-
gunzia-

guntzia-ban voltam, soha semmit nem próbált. Végre, most, ez-előtt esztendővel, hogy-ím tudta, hogy *Austria*-ban, *Bécb*-ben lakom, távúl lévőre embertelenkedett szóval, és irással; bizván a'hoz, hogy olyan mekkai földről, útészőlem semmi rajta nem esik. Es talám békével maradott volna, ha *Bécb*-bē maradtam volna. Mert ott *Pareus*-felől, vagy a' *Pareus* könyvettkéi-felől, köznöféges helyen, alig-is hallani valamit. De külömben történék a' dolog. Mert, ez el-múlt hólnapban, *Austria*-ból *Moguntzia*-ba jűvék vissza. Ott adák-meg nekem a' könyvettkét, melyet én-ellenem írt. Meg-nézém, el-olvasám, meghamisítám: a' mint ím meg-látod.

Az Eretnekeknek adott Hitnek,
vagy, Esküvéssel tett fogadásnak
meg-tartásáról.

I.

NE bánd, *Pareus* Úram, ha többszöc szolítlak-meg, hogy-sem akarnád. Találkozék előmbbe, melyet észembe juttalsak. E' napokban, mikor rostalgatnám *Svualbacum*-ban a' köztünk lett

B 2

szó.

szó-beszéd dolgait, mellyet te írtál, jüvé hozzám egy *Moguntzai Canonok* barátom; és imhol, más könyvedet adá, ilyen folyúl-való irással: *Oratio Inauguralis, de Fide Hæreticis servanda*; Bészentelő irás, az Eretnekeknek adott hitnek meg-tartásáról. Egyfzer's mind az is jelenté, hogy abban nagy bizonnyal én-rajtam szegezgetsz, és *Hüetlenség Mesteré*-nek engemet nevezsz. Azt könnyen el-hiszem vala; leg-inkább, mert az előbbi te könyvetekéből immár jól ísmérnélek, hogy te-nálad, pörös feledellen, a' szitkokkal, és gyalázással-való viaskodás köz dolog. Melyről többet nem szólok. Maradgyanak magadnak szitkaid. Veled a' dologról szólok, mely vitatásba ment.

2. Az én Irásomból azért, mely *Az Eretnekeknek adott Hitnek meg-tartásáról* vagyon; imez fundamentomokat írod-ki, mellyeket én írtam, és azokat hányod-veted, faggatod.

Először ezt: Az ígéretekben, fogadás-tételekben, és alkuvásokban, az Eretnekeknek adott hitet meg kell tartani: csak egyébképpen azok az ígéretek, fogadások, és alkuvások, szabadok, 's tisztességesek legyenek. Máso-

Másodikat imezt: A' Hitnek, és Vallásnak szabadságban-létele nem szabad: és az, a' Keresztyén tudománynak-is ellene vagyon, az Országnek-is ártalmas, és veszedelmes.

Harmadikat ezt: A' *Catholicus* Keresztyén Fejedelem nem parancholhat-rya, nem javalhattyá, vagy a' Vallásnak szabadságát bé nem hozhattya; hanem, a' menyire tőle lehet, azt minden-képpen kell ellenzeni. Mindazáltal, a' köszönséges jónak nagyobb kára-nélkül ha nem ellenzheti; azt szenvedheti, mint kisebb gonoszt, nagyobb gonosz el-távoztatásáért, mely egyébképpen következnék. És az Eretnekekkel ha kötést tést a' Vallás szabadságának szenvedéséről, melyet nagyobb kár-nélkül nem ellenzhet, a' tett kötést meg kell tartani.

Negyediket imezt: Az erő hatalommal, vagy félelemmel hamisan ki-vett ígéretet, vagy kötést, meg-másolhatni, *fel-bonthatni*, ha, a' ki hamisan az erő hatalmat, vagy félelmet szenvedte, azt kívánja.

3. Ezeket a' fundamentomokat, megvallom hogy én írtam. Te pedig, *Pareus* Uram, mit szólasz? Először azt mondod;

hogy, Ezt a' fundamentomot amaz hozzá töldött mondás; *Modo promissa, pacta & conventa, sint aliàs licita, & honesta*; Chak egyébképpen az ígéretek, fogadások, és alkuvások, szabadok 's tisztességek legyenek; el-rontya. Melyből meg-tettjük. hogy a' te akaratodból, azt a' mondást onnan el kellene vetni; Es egy-általlyában ezt kellene mondani: Akár-minémű kötésekben és ígéretekben, még a' tilalmasokban, és tisztességnélkül-valókban, vagy gyalázatosokbais, az adott hitet meg kellyen tartani. Mellyet ha nyilván merje vallani, nem tudom. Az Harmadik fundamentomot nem egyébképpen mondod, hanem, *Vasrum perfidiae tegumentum, ac ludibrium*; Hitetlenségnek ravasz leplének, és játékjának. A' többiről, azok igazak vagy hamisak legyenek-e, nyilván nem mondod. Mindazáltal, mind tépdegeled, rágod őket, és chudálatos következteteket hozsz ki azokból. Egy szóval; Valamit írtam, haragossan, és finnyázólan meg-veted. De kérlek, ezt a' te lelkednek meg-háborodását egy ideig ted félre; és chendeszé hald-meg, miket fogok részemre mondani. Talám külömben fogsz érteni,

érteni, hogy sem eddig értettél.

4. Es egy-elsőben (mellyet tőlem meg nem vonhatsz) azt kívánom, hogy félre téven a' hon-^{ra}-valo vissza-vonyált, melly a' *Pápisták*-és *Calvinisták*-között vagy on, egy-általlýában csak ez egyet disputálljuk: Az Eretnekeknek, kik való-bizonnyal Eretnekek, a' hitet meg kellyen-e tartani, nem-e? Es ebbe ne keverjük ama' gyűlölféges, és rész-szerént-^{re}-valo kérdéseket; A' *Pápisták*, a' *Lutherék*, a' *Calvinisták*, ha való-bizonnyal Eretnekek legyenek-e, nem-e? Maradgyunk a' közönséges mondás-mellett; Az Eretnekekről, a' kik igazán eretnekek. Vagy, ha tesszik, hogy nevezet-szerént imezekre, vagy amazokra szálljunk; szálljunk azokra, a' kik mind a' ti tesszéstek-szerént, 's mind a' miénk-szerént, igazán Eretnekek, mint a' *Donatisták*, a' *Manichausok*, *Arianusok*, vagy *Szent Háromság-tazadók*. Mert így lé-szen, hogy az Eretnekeknek adott hitnek meg-tartása-felől, köztünk igazábban, és tisztább lélekkel traktálhatunk. Ez fundamentomot vetvén, vizsgáljuk-meg szorgalmasan, Azok, a' mely fundamentumokat én írtam, igazak-e, nem-e.

Es itt, te fe gondolkodgyál a' felől, hogy a' *Papisták* a' *Calvinistákat* eretnekezik; én sem gondolkodom a' felől, hog' a' *Calvinisták* a' *Papistákat* Eretnekeknek tartják. Mert ez a' gondolat, embert elméjében meg szokta háborítani, hogy igaz ítéletet vagy ne akarjon tenni, vagy nehezen tehessen. Ez azért a'

BECANUS ELSŐ FONDAMENTOMA.

5. *Az Igéretekben, kötés-tételekben, és alkuvasokban, a' Manichæusok-nak (Szent Háromság - tagadóknak,) és Donatisták-nak adott hitet meg kell állani, ha szinte való-bizonyúl Ereinek-is; csak egyébképpen azok az igéreték, kötések, és alkuvasok, szabadok és tisztességessek legyenek.*

Ennek a' fundamentomnak, Két része vagyon: Egyik ez: *In promissis, pactis, & conventis, fidem hereticis servandam esse*; Az igéretekben, kötésekben, és alkuvasokban, az Eretnekeknek adott hitet meg kell tartani. Oda mondom ezt is, *Az Eretnekeknek nem kevésbé kell meg-tartani, mint a' Catholicusok-nak*

Oka

Oka ennek ez; mert a' hitnek meg-tartására-valo kötelesség az ígéretekben, és kötésekben, az igaz-mondásnak, hívségnek, és igaságnak erejéből származik; mint az én oda-fel említett Irásomban bőven meg vagyon mutatva. Es ezt te sem ragadod, hanem javallod. Immár pedig azok a' Jóságos chelekedetek, úgy-mint, az Igaz-mondás, hívség, és igaság, egy-aránt köteleznek minket, akár Eretnekkal, 's akár *Catholicus*-sal tegyünk kötést. Mert, a' mint kötelez engemet az Igaz-mondás, hogy *Catholicus*-nak ne hazudgyak; a' hívség kötelez, hogy *Catholicus*-hoz hitetlen ne legyek; az Igaság, hogy, *Catholicus*t bókúval ne illesek: szinte azon-kerént köteleznek engemet, hogy Eretneknek ne hazudgyak, ne legyek hitetlen, ne legyek bókúság-tévd.

6. Innétkövetkezik, hogy, A' *Catholicus*, ha meg-alkuszik Eretnekkal, valami örökkégnak tukmálásáról, vagy el-adásáról, halászásról, nyulászásról, úti-levélről, házasulásban jegy - ruháról, igaz hadra segítség - adásról, és egyéb hasonlókrol, mellyek közönséges-képpen minden nemzetsegek - kö-

zött engedve vannak; a' kötéft igazán meg kell tartani. *Pareus* Uram, nem ezen értelemben vagy-e? Ha ezent érted, velem eggy értelemben vagy. Ha külömben értesz, a' te-magad itélted-szerént Hitetlenségnek Mestere vagy. Mert ezt a' nevet adod azoknak, a' kik vagy tagadgyák, vagy a' te vélekedés-szerént láttatnak tagadni, hogy Az Eretnékeknek adott hitet meg kellyen tartani.

7. A'Más része illyen mondásból áll: *Modo promissa, pacta & conventa sint aliàs licita & honesta*; Chak az ígéretek, kötések, és alkuvások egyéb-képpen szabadok és tisztelteségesek legyenek. *Pareus*, mit gondolsz? Ez a' rész igazán vagy-on-e írva, vag' ki kell azt törölni? Ha mondod, hogy igazán vagy-on írva; Velem eggyet értesz. E's nem igaz, hogy az első fundamentom, ennek a' résznek a' hoz-adásával el-rontatik, és semmivé tétetik. Azt ha mondod, hogy ezt onnan el kell vetni (a' mint azt láttatol jelöteni,) m' d a' két red-béli Törvény-túdo Doktoroknak mit felelő, kik én-velem azt taníttyák, hogy; Még a' hittel-kötött ígéreteket sem kell meg-tartani, ha tiltott, vagy rút dolog-ról

től lesznek azok? Hallyad az ő szavokat.

A' Világi törvényben ezek vannak: *Legibus expressum est, illicita rei iusjurandum servari non oportere.* [L. Imperialis.

§. Quod eis promittitur. Cod. de Nuptijs]

A' Törvényekben írva vagyon, hogy a' tiltott dologra tett esküvést nem kell meg-tartani. Az Egyházi törvénybē pedig, Gratianus-nál fős-képpen. *Causa 22. qu. 4.* ezek ottan-ottan elő-fordúlnak:

1. *In malis promissis rescinde fidem.* A' gonosz ígéretekbe bonts-fel hitődet. 2. *Non est observandum sacramentum, quo malū incautē promittitur,* Nem kell azt az esküvést meg-tartani, mellyel esztelenül valaki gonosz ígér. 3. *Magna sapientie est, revocare hominem, quod male locutus est;* Nagy bölcheség, embernek azt meg-máfolni, a' mit gonoszúl szólott. 4. *Si aliquid fortē incautiū nos jurare contigerit, quod observatum in peiorem pergat exitū, illud salubriori consilio mutandum noverimus;* Ha történik az, hogy talám magunk-gondolatlanul valamire meg-esküszünk, mellyet ha meg-tartunk gonoszszab vége leszén; tudtunkra légye, hogy eszesb tanácból meg kell azt változtatni. 5. *Juramenta illicita laudabi-*

liter

liter solvuntur, damnabiliter observantur; A' tilalmas esküvések dichéretessen bontatnak-fel, kárhozatoosan tartatnak-meg. 6. *Juramentum non est vinculum iniquitatis*; Az esküvés nem hamiságnak kötele.

8. Es, Ez, mind a' két rend-béli Törvényben, külömb-külső példakkal meg-is bizonyodik: Először, *Herodes* példájával; ki vétkezett, hogy nem-szabad ígértit és esküvését meg-tartotta. (*Can. Est etiam. 22. quest. 4.*) Másodszor, *Dávid* Király példájával; ki dichértetik azért, hogy esküvését meg nem tartotta, mellyel azt ígérte vólt, hogy *Nábalt* meg-öli. (*Can. Si aliquid. Ibidem.*) Harmadszor, A' *Parázna* asszony példájával; ki meg-esküött vólt azon, hogy a' vele paráználkodo férfiúhoz hozzá mégyen. Es, mint-hogy azt nem chelekedte, nem íteltetik hogy esküvését meg-szegte volna, hanem hogy a' mellől eszelesen ment el. (*Can. Mulieri. Ibidem.*) Negyedszer, egy *Hubaldus* nevűnek példájával; ki meg-esküött vólt azon, hogy ágyafát, ki vel hit-nélkül élt, feleségül vész; és a' tulajdon annyát, attyafiaival-eggyütt, a' házból ki-űzi, 's éledelekre nekik sohált

húlt semmit nem ád. Kinek tanáchnál azt adták volt, hogy esküvéseinek utolsó részét, úgy-mint tilalmast, meg ne tartaná. (*Can. Inter cetera. ibidem.*) Ötödfőör, Az Alakosasszonyok példájával: kik esküvéssel kötelezték volt arra magokat, hogy ők végig meg-maradnak az ő bűnökben, és bujafágoknak gyalázattyában. Kiknek a' Fejedelem azt felelte; hogy a' fele esküvés, és ígéret, őket nem kötelezi. (*L. Citata; C. de Nuptijs.*)

9. Ezek ha igazak (mely-felől bizonyal el-hittem, hogy sem *Theologusok*, sem a' ti *Heidelberga-i* Törvény-túdo Doktoritok nem kételkednek:) szükségképpē következik, hogy imé részt, melyet a' fundamentomhoz adtam; *Chak az ígéretek, kötések és alkuvások, egyébképpen szabadok és tisztelességek legyenek*: minden ok-veterlen a'hoz hozzá kellyen adni. Es azoknak ítéletiből ha oda kell adni, te nem igazán mondtad, hogy az Első fundamentom, az-által a' rész mondas-által el-rontatik, és fel-forgattatik. Kívánom itt, hogy igazán a' te értelmedet mond-meg. Hogy-ha mind két rendbéli Törvénynek, és azok magyarázó Doktori méltóságának meg-vetéséből,

alítod

alítod hogy te bölcheb vagy, hogy sem-
 mint azok; és meg-általkodólan állatod,
 hogy az oda-fel mondott czikkelt a' fon-
 damentomtól el kell szakasztani: felelly-
 meg imez esetre, mellyet im előbe-
 adok. *Pareus*, a' Paráznaságra *Katalin-*
nal, és hogy ennek férjének mérget ad-
 nak, meg-eskütt. A' Kérdés az, Esküvé-
 sét *Pareus* tartatozik-e meg-állani; és
 annak a' fogadásnak erejéből, tartozik-e
 paráználkodni, és méreggel valakit meg-
 ölni? Meg-lásd mit felel. Ha véled,
 hogy ezt nem tartozol chelekedni: az
 attúl vagy on, mert a' fogadás rút, és ti-
 lalmas. Es így, a' te vélekedésedből, im-
 ez mondaft, mellyet a' fundamentom-
 hoz adtam; *Chak a' kötelességek egyéb-keppen*
szabadok, és tisztességesek legyenek: a' hoz-
 ugyan hozzá kell adni. Ha pedig ítéled,
 hogy tartozol azt meg-chelekedni: azt is
 ítéled, hogy a' Bűnnek meg-chelekedé-
 sére is tartozol. De semmi olly kötele-
 ség nincsen, melly embert a' Bűnnek
 meg-chelekedésére kötelezze. Sem sem-
 mi jószágos chelekedetből ollyan köte-
 letség nem eredhet. Mert egyéb-kép-
 pen, a' jószágos chelekedet, jószágos
 chelekedet nem volna, hanem vétek
 volna.

vólna. Melynél oktalamb semmi nem lehet...

BECANUS MA'SODIK FONDAMENTOMA.

10. A' Hitnek és Vallásnak szabadsága, semmi-képpen nem szabad; és ez, a' Keresztén tudománnyal-is ellenkezik; az Országok-is ártalmas, és veszedelmes.

E' fundamentom Három részből áll. Első ez: *Libertas Fidei ac religionis, plane illicita est*; A' Hitnek és Vallásnak szabadsága semmi-képpen nem szabad. Mellyet így bizonyítok-meg. A' Hitnek szabadsága, melyről itt szóllunk, abban áll, hogy az Eretnek Vallást, minden szabadon gyakorolhassa, az-az, a' *Donatisták* eretnekfégét szabadon valhassák, és azoknak *Sacramentomi*-val szabadon élheszenek. Ez, kétség-nélkül nem szabad. Mert, mint a' Szent Doktorok azt igazán tanítták, az Eretnekfég nagyobb bűn, hogy - sem a' paráznaság, gyilkosság, lopás. A' Paráznaságnak, gyilkosságnak, lopásnak azért szabad gyakorlása ha semmi-képpen nem szabad; az Eretnekfégnek szabad gyakorlása sokkal inkább nem szabad. Ezt egyesek sem tagadgya.

11. Második rész ez: *Liberum exercitium Hæretica religionis, Christiana doctrina contrarium est*; Az Eretnek Vallásnak szabad gyakorlása, a' Keresztyén tudománnak ellene vagyon. Ennél bizonyosb semmi nem lehet. Mert a' Keresztyén tudomány igaz; az Eretnek Vallás, hamis. De, az igaz a' hamissal ellenkezik. A' hová tartozik ama' Szent Pál mondása, 2. Cor. 6. vers. 14. *Michoda társasága a' világosságnak a' sötétséggel?* Ismét: A' Keresztyén tudomány eggy; Eph. 4. v. 5. *Eggy az Ur, eggy a' Hit, eggy a' Kereszttség.* Az Eretnek tudomány fok-féle, és külömböző; Hebr. 13. v. 9. *Külobböző's idegen tudományoktól el ne vitéfsetek.* De, az eggy, és fok-féle, ebben a' dologban, nem külömbé vannak egy-máshoz, mint, Az eggy, és fok Istenek: vagy, mint az eggy igaz Isten, és, fok hamis istenek.

12. Harmadik ez: *Liberum exercitium Hæretica religionis, Reipublica noxium ac perniciosum est*; Az Eretnek Vallásnak szabad gyakorlása, az Ország-
nak ártalmas, és vezedelmes. Még pedig két-képpen: Először; A' Lélek üdvösségére-nézve. Mellyet jelent szent Pál,

Pál, 2. Tim. 2. vers. 17. a' holott az Eretnekek-felől így ír: *Azok beszéde, mint a' fene, eléb-elébb mász.* Mintha mondaná; Mint a' fene hogy ragado betegfég, melly minek-utánna a' testnek egy részébe esik, lassan-lassan az egész testet el-follya, és el-rothasztja: Így az Eretnekfég ragado tudomány, melly minek-utánna egy Gyülekezetben, egy vagy két emberbe esendő, apródonként az egész Gyülekezetet el-follya, és el-fordította, ha idején eleit nem vészik. Másodszor; A' külső békeségre-, és csendeségre-nézve. Mert a' Hitben-valo eggyeség-nélkül, ezt meg nem tarthatni. A' hol azért külsőmbőzés vagyon a' Hitben, szükség ott vihá-vonyásoknak, és pártolkodásoknak lenni. Ezt bizonyította Krisztus Urunk, mikor így szól, *Luc. 11. vers. 17. Minden magában meg-hasonlott Ország el-pusztúl.* Ezt bizonyították majd minden üdö-beli példák. A' Szent Háromság-tagado *Arianusok*, az egész Nap-keleti világot meg-háboríták. A' *Macedoniannusok*, Görög-orzágot: A' *Donatisták*, *Afrika-t*. Nem szóllok a' többiről. Es é mostani üdőben, *Hollandiá-t* michoda zúrja-zavarja, hanem

a'tí emberiteknek, az-az, a' Calvinisták-
nak, értelemben külömbözések. A'
Gommaristák, erővel és fegyverrel üzik,
kergetik az Arministák-at; Calvinisták,
Calvinisták-at. De halgatni akarok in-
kább e felől, hogy-sem szólni, mert ez
gyűlölséggel és irégyféggel tellyes do-
log. De azért, hogy lássad *Parcus*, melly
igaz légyen a' mit az Eretnek Vallás gya-
korlásáról mondek, akarék inkább e' fe-
lől valamit jelenteni, hogysem azt tel-
lyesféggel el-titkolni.

BECANUS HARMADIK FON- DAMENTOMA.

13. A' Catholicus Fejedelem nem pa-
rancholhattya, nem javalhattya, vagy be-
nem hozhattya a' Hitnek szabadságát;
hané, a' menyire tőle lehet, minden-képpen
kell azt ellenzeni. Mindazáltal, a' kö-
zönféges jónak ha nagyobb kára-nélkül nem
ellenzheti; azt szenvedheti, mint kisebb
gonoszt, nagyobb gonosznak el-távoztatá-
sáért, melly egyéb-képpen következék. És
az Eretnekekkel ha meg-alkuszik a' Hit
szabadságának szenvedésén, fogadását
meg kell állani.

Ennek

Ereinek-is a'fondamentomnak Három
része vagyon. Első: *Princeps Catholicus
non debet precipere, approbare, aut intro-
ducere, sed omnibus modis, quantum fieri
potest, impedire liberum exercitium He-
retica religionis*; A' Catholicus Keresz-
tyén Fejedelemnek, nem kell paranchol-
ni, javallani, vagy bé-hozni az Eretnék
Vallásnak szabad gyakorlását; hanem,
a'menyire tőle lehet, minden-képpen,
kell azt ellenzeni. Következik azokból
ez, a'mellyeket már mondottam: 1.
Mert, e' féle gyakorlás nem szabad. 2.
A' Keresztyén tudománnak ellene va-
gyon. 3. Az Országnek veszedelmes.
4. Utálatosb a' Paráznaság, gyilkosság,
és lopás gyakorlásánál. Azt pedig ki ta-
gadgya, hogy a' Fejedelemnek, a' paráz-
naságnak, gyilkosságnak, lopásnak sza-
bad gyakorlását, az ő Országában, a'me-
nyire lehet, minden-képpen kell ellen-
zeni? Innét vagyon a' Chászárnak ama'
Törvénye: *Nullus Hereticis ministerio-
rum pateat locus: L. Nullus.Cod. De sum-
ma Trinitate, & Fide Catholica*; Az Ere-
nekeknek, az ő dolgok gyakorlására,
semmi hely ne engedtessek. Ismét: *Ar-
teantur cunctorum Hereticorum ab illi-*

citis congregationibus turba; Minden Eretnekek seregi, a' nem-szabad gyülekezésekről el-tiltatsanak. Ismég: *Si quid eruptio factiosa tentaverit, ab ipsis etiam Urbium mœnibus propelli jubemus*: A' pártolkodo támadás ha valamit próbáland, hogy még a' Városokból-is ki-űzfenek, azt paranchollyuk. Es, *L. Cuncti. Cod. de Hereticis, & Manichæis: Cuncti Heretici proculdubio noverint, omnia sibi loca adimenda*; Minden Eretnekeknek mindē kétfég-nélkül tudtok-ra legyen, hogy tölők minden helyeket el-vésznek. Lásd ugyan ottan a' több Törvényeket.

14. Második része ez: *A' Catholicus* Fejedelem, a' közönséges jónak ha nagyobbára-nélkül az Eretnek Vallás gyakorlását nem ellenzheti, azt akkor szenvedheti, vagy meg-engedheti, ama' nagyobb kárnak el-távoztatásáért. Nagy méltóságos Könyv-Írók ez értelemben vannak, kik Írásokban szerén-szerre taníttyák, hogy; *Ket gonosz-között, ha mind kettőt egyszer'smind el nem távoztathatni, a' külső gonoszt kell választani*. Es ennek oka ez; mert ilyen esetben, a' külső gonosz nem választatik a' menyire

ben az gonosz, hanem a' menyiben használna nagyobb gonosznak el-távoztatására, mellyet különben el nem távoztathatni. Es így az, hasznos jó név-alatt választatik. Annak-földötte, a' természet, maga, ezt diktállyá, s ezt adgya előnkbe. Mert, a' természetnek izgatafából ki nem vészí eszébe, hog' bolondság volna, két előnkbe akadott gonosz-között azt választani, a' mellyik nagyobb? Mond-meg magad, *Pareus*; Ha tolvaj, e' kettő-közzül, egyiktül; pénzedtül, vagy életedtül akarna meg-fosztani; inkább akarnád-e életedet, hogy sem pénzedet el-vesztetni? Nem alítom. Intezzük ezt a' hoz, a' miről szóllunk. A' *Donatisták* kéri a' *Catholicus* Fejedelmet, hogy engedgye meg nekik az ő Eretnéfégeknek gyakorlását egy Szentegyházban: Es egyszer-mind fenyegetik, hogy annak ha nem enged, a' *Catholicusok* Szentegyházait mind el-foglallyák, és a' *Catholicus* Hitgyakorlását el-vesztik. Mit chelekezik itt a' Fejedelem? Ha mind kettőt el-távoztathattya, tartozik el-távoztatni. Ha egyiket kell valamellyiket választani; azt választya a' mellyik kisebb. Kiseb gonosz pedig az ő tévelygések

gyakorlására eggy Szentegyházat az Eretnekeknek meg-engedni, hogysem azt engedni, hogy mindenek el-pusztíttassanak, és a' *Catholicus* Hit tellyesféggel kiirtassék. Ebben senki nem kételkedik. Ha te külömben értesz, kevés eszed van gyon.

15. Harmadik ez : *Si Princeps Catholicus paciscatur cum Hæreticis de toleranda libertate Religionis, quam sine maiori incommodo boni publici impedire non potest, fides pacti servanda est; A' Catholicus* Fejedelem, ha végez az Eretnekekkel a' Hit szabadsága szenvedéséről, melyet a' közönséges jónak nagyobb kárá nélkül nem ellenzhet, végezetét meg kell tartani. Ennek oka meg-tettetik azokból, a' mellyeket már mondtam: mert a' Hitet, minden szabad és tisztességes kötésbē meg kell tartani. Szabad és tisztességes dolog pedig, a' Hitnek szabadságát, nagyobb gonosznak el-távoztatásáért, szenvedni: és annak szenvedéséről, illyen kételenségben, a' *Catholicus* Fejedele szabadon és tisztességesen végezhet. Azért, ha kötést részen vélek, hitit meg kell tartani. Még elő-fordítom itt, a' melly példát eleb mondék. A' Fejedelem

lem végez a' *Donatisták*-kal, az ő Vallásoknak gyakorlásáról eggy Szentegházban, e' féle gyakorlásnak el-távoztatásaért a' több Szentegházakban; az-az, fogadást téssen, hogy a' kisebb gonolzt szenvedni, nagyobb gonoltnak el-távoztatásaért: Tartozik-e hitit meg-tartani, nem-e? Ha mondod, hogy, Meg-kell hitit tartani: engemet miért rongálsz, ki azont tanítom? Ha mondod; hogy, Nem kell meg-tartani: Miért nem kell meg-tartani? Azért-e, hogy a' kötés-tétel, a' mint talámt tartod, nem szabad? Meg-engeded azért, hogy a' hitet meg kell állani, ezzel az okkal; *Chak egyébképpen a' fogadás szabad legyen.* De, oda-fel ezt tagadád, vagy láttattál tagadni. Mond-meg magyarul, és kerengő beszéd-nélkül, ebben mit értesz.

BECANUS NEGYEDIK FONDAMENTOMA.

16. *A' melly igéretet, vagy fogadást, erővel, vagy félelemmel, hamissan vesznek emberitől ki, azt fel-bonthatni, ha az akarja, a' ki méltatlan erő-batalmat vagy félelmet szenvedett.*

Ezért a' fundamentomért mondaſt engemet te *Perſidia Magiſtrum*, Hitetlenségnek meſterének; mellyet az odafelemlített Iráſomban-is bé-irtam. De, hald-meg édes emberem. Hitetlenségnek meſtere nem vagyok, hanem azt tanítom, a' mit mind két rend-béli Törvény Doktori, és Magyarázói tanítanak. Azoknak tanítások ez: Ha ki erő-hatalommal, vagy nagy félelemmel hamisan kényszerítettett alkuvásra, vagy fogadás-tételre; e' féle alkuvás, vagy kötéstétel, úgy vagyon hogy nem tellyeséggel hejába-való; mindazáltal, azt a' Bíró fel-bonthattya, és hejába-valóvá teheti, ha az, a' ki boſſuſágot (hatalmat, vagy félelmet) szenvedett, a' Birótól azt kívánnya. Ezt az utólſo részt, mellyet te vétkeſíteſz, mind a' két rend-béli Törvényben fel-találad. Nevezet-ſzerént pedig, az Egyházi törvényben, *Cap. 2. De his, quæ vi. ezt olvassuk: Unde, quia quæ metu, & vi fiunt, debent jure in irritum revocari; mandamus, quatenus prædicto N. cum integritate restituas omnia;* Melyből, miért-hogy, a' mellyek félelemből, és erő-hatalommal léſznek, törvény-ſzerént hejába-valókká kell tételniök;

aisd; paranchollyuk, hogy a' meg-mon-
 dott N nak, éppen mindeneket visssa-
 adgy. Ifinég ugyan-ott, *Cap. 4. Qua vi,*
metusve causa sunt, carere debent robore
firmitatis; A' mellyek erő-hatalomból,
 vagy félelem-miatt léfznek, hatalmok-
 nak erő-nélkül-valóknak kell lenniük.
 A' Világi törvényben-is, *L. ultima, C.*
De his, qua vi: Venditiones, transactio-
nes, quae per potentiam extorta sunt, pra-
cipimus infirmari; El-adások, ajándeko-
 zások, alkuvások, mellyek hatalommal
 vétettek-ki, paranchollyuk, hogy erő-
 telenekké tétessenek. Es oka ennek ez:
 Mert a' ki másón hatalmaskodott, vagy
 annak hamisan nagy félelmet szerzett,
 azt meg-háborgatta. Tartozik azért azt
 elébbeñi állapottyába állatni: és igazsá-
 ga vagyon a' másiknak arra, hogy hely-
 be-állatását meg-kívánnya. Es erre néz
 amaz, *L. Si mulier, ff. quod metus cau-*
sa: Si metu coactus ad vi hereditatem,
puto me heredem effici: quia quāvis, si li-
berum esset, noluissem; tamen coactus, vo-
lui: sed per Praetorem restituendus sum, ut
abstinendi mihi potestas tribuatur; Ha fé-
 lelemtől kényszerítetvén mētem az örök-
 ségbe, azt alitom hogy örökösse tete-

tem: mert noha, ha szabad lett volna, nem akartam volna; mindazáltal kényszerítés-alatt, akartam: de a' Bíró-által helyembe kell állattatnom, hogy nékem a' nélkül el-lételre hatalom adassék. Ha néked ezek, *Pareus*, mind ízetlenek, vész a' *Heidelberga-i* Törvény-túdo Doktorokkal számot. De meg-lásd, hogy azokat-is, ha külföldben értenek hogyszem te, Hitetlenség mesterinek ne mongyad: mert büntetetlen miattok nem maradék.

E Z I R A S O T S K A ' N A K E L - V E G E Z É S E.

17. Eddig vagyon az én-tőlem írott Fondamentomoknak újonnan elő-for-gatása. Most nyilván kérдем tőled; A' te ítéleted-szerént, azok igazak-e, vagy hamisak? Ha hamisak: mutasd-meg hamis-voltokat; és egyenként ad előmbe, mindenikben mi choda véték legyen: és azoknak a' méltóságos mon-dásoknak, 's okoknak, mellyekkel azokat állattam, eleit venni miképpen kellyen. Es azt kívánom, hogy ezt vagy írással chelekedgyed, melly világ-elei-be kellyen; vagy a' te *Heidelberga-i* tanítványid-előtt, kik talám hozzád men-nek,

nek, és ebben töledegy bizonyos értelmet fognak kívánni.

18. Ha igazak (mellyet azt tartom hogy meg-fogsz engedni,) nem kell őket vé kesíteni. Következest-is azokból mást, igazság-szerént ki nem hozhatni, hanem a' melly igaz legyen. Mert a' *Dialecticus*-ok *regulá*-ja az; hogy, *Ex vero, non nisi verum*; Igazból egyéb nem következik, hanem igaz. Mélyből az következik, hogy én ezekben ártatlan vagyok, 'ste ártalmas, vagy, vétkes vagy. Mert a' *Fundamentum*-ok-is, mellyeket én írtam, igazak: Es hasonló-képpen a' következtetések-is mind, a' mellyek azokból igazán ki-hozatnak, igazak. De te vétkes vagy: Mert az én *Fundamentum*-mimból sok következtetéseket faharsz-ki, mellyeket te képteleneknek mondasz. Azok, vagy képtelenek azért, vagy nem. Ha képtelenek, te lész vétkes, ki az igaz *fundamentum*-okból, igazság-ellen, képtelen következtetéseket faharsz-ki. Ha nem képtelenek; így-is ismét vétkes léssz, ki irégyfégeesen képteleneknek tetteled, a' mellyek nem képtelenek. Akár-mit mongy-is itt, rekesztve vagy.

19. De hogy nyilván meg-teszék, mellyek

mellyek, és michodások légyenek azok a' következések, mellyeket az én Fondamentomimból ki-facharsz; im ez eggy, vagy két példával meg-mutatom. Az én utolsó Fundamentomomból azért, így okoskodol. *Becanus* azt taníttya, hogy a' Fogadásokat fel-bonthatni. Az *Evangelicusok* azért, a' *Papisták*-kal bátran szövetséget miképpen tehetnek, ha szabad a' *Papisták*-nak, a' vélők egyfzer tett kötést, az ő akaratuk-szerént fel-bontani és hejába-valóvá tenni? Melyre így felelek. En azt tanítom, a' mit a' Törvénytudo Doktorok tanítanak, hogy, Az erő-hatalommal, vagy félelemmel hamisan ki-vett fogadásokat fel-bonthatni; melly igaznak igaza. Nem azt tanítom pedig egy-általlyában, hogy, Akár-mint, 's hogy tett kötést, 's fogadást fel-bonthatni. Azért engemet ennyiben meg-fértes. Az *Evangelicusok* pedig (így nevezed a' *Calvinisták*-at) a' *Papisták*-tul, ha fogadásokat erő-hatalommal, és félelem-alatt vésznek-e ki, arról semmit nem szóllottam. Alattomban, ha te bizony-gyanánt vészted ezt magadba, hogy fogadásokat hamisan vésznek-e ki tőlők, immár így atyádszainak

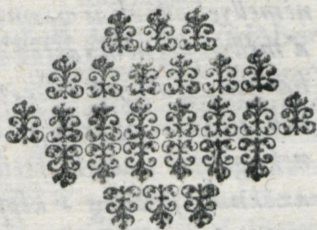
fálnak vagy vádolója. Meg-lásd, hogy
 a'melly vétket reájok mondasz, törvény-
 szerént meg-bizonyíttad. Azt pedig ha
 bizony-gyanánt nem vészted, mit pörlesek
 velem? Bizony az én fundamentom,
 mellyel te gonoszúl élsz, eggy-aránt tar-
 tozik mindenekre, a'kik hamissan, erő-
 hatalom-, vagy félelem-alatt vésznek-
 ki valami Fogadást, akár *Pápisták*; s akár
Evangelicuskok légyenek; akár *Catholi-*
cuskok, akár Eretnekek. Mert nagy jó
 módgyával így okoskodhatom: A'mell
 alkuvást valaki erő-hatalommal, vagy
 félelem-alatt hamissan vészten-ki, azt
 meg-másolhatni. De (példának-oká-
 ért) ez alkuvást, a' jószágnak örökben
 el-adása-felől, erő-hatalommal, és féle-
 lem-alatt vette-ki N. Péter, *Catholicus*,
 vagy *Donatus* eretnek. Ezt azért az al-
 kuvást fel-bonthatni. Melly kötésben,
Major, az Első mondas, igaz. *De Minori*,
 A'Másik-felől vagyon kérdés, ha igaz-e,
 nem-e. Ha igaz: *Conclusionem*, a' Har-
 madik imé mondásnak; Hát azt az al-
 kuvást fel-bonthatni; szükség-képpen
 igaznak kell lenni. Ha pedig hamis, sem-
 mi nem kél belőle. A' Szent *Pál* írásá-
 ból, *1. Cor. 6. v. 10*, ez az okoskodás, a'hoz
 hason-

hasonló. A' Részegesek, mint Szent Pál tanította, az Isten országát nem bírják. De, imez *Catholicus*, vagy amaz Eretnek, részezes. Azért, ime' *Catholicus*, vagy amaz Eretnek, Isten országát nem bírja. Azt tartom, hogy galibálkodásodat, és chalárdlágodat eszedbe vészed.

20. E'hez más példát adok. Az én Második fondamētomomból így okoskodol. A' Hitnek szabadsága, mint *Becannus* tanította, ugyan semmi-képpen nem szabad. A' *Becannus* értelméből azért, a' Hitnek szabadsága-felől nem szabad alkudni; melly az 8. harmadik Fondamētomával ellenkezik. Meg-felelek. Te mindeneket egybe-zúrsz, zavarasz. Más, A' Vallásnak szabadsága; vagy, Az Eretnek Vallásnak szabad gyakorlása: 's más annak a' gyakorlásnak szenvedése. Az Eretnek Vallásnak szabad gyakorlása soha sem szabad, és a' felől alkudni nem szabad. De annak a' gyakorlásnak szenvedése lehet szabad; és ezért, szenvedése-felől valaki szabadon ígéretet tehet. El-hagyom több hiúságodat, mellyekkel az Olvasót akarod meg-chalni. Es, ugyan valóban kérlek tégedet, hogy ez te vénségedben, arra viselley inkább gondot, Isten-

Istennek, a' Szeretet-által, miképpen
lehesz kedvében, és mint üdvözülhesz;
hogy sem mint chálárdtság- és patvar-
által, felebarátodnak miképpen árt-
hass. Ezt cheleked-
gyed, és éljz.

V E' G E.

Ha va-

Ha valamelly férfin Fogadást
 téssen az Urnak, vagy ma-
 gát esküvéssel kötelezi :
 meg ne szegje szavát, hanem
 mind be-teljesítse a' mit
 fogadott ; Num. 30. v. 3.
 Vannak olyak-is némellyek, a'
 mellyekkel, bár Fogadást ról-
 lok ne tegyünk-is, tartozunk ;
 némellyek olyak-is vannak,
 a' mellyekkel nem tartozunk,
 ha nem fogadjuk : De, mi-
 nek-utánna azokat islen-
 nek ígérjük, köteleztetünk
 azoknak szükség - képpen
 meg-adására : S. Aug. Et
 habetur, 18. qu. i. c. Sunt
 quædam.

AZ

ISTENNEK ADOTT
HITNEK MEGTAR-
TASÁRÓL.

Vagy,

A' MELLY BARÁTOK A' LU-
therek-hez, 's Calvinisták-hoz szöknek,
és ott meg-nősznek; Istennek adott huó-
kei (fogadásokat) ha meg-
tartják-e?

Mostani időben az
igenköz dolog, hogy Ba-
rátok, a' Szerzetes életet
mikor meg-únták, 's
azon-közben Kalafro-
mok-kivül a' Catholicu-
sok-között nem mernek az ő akarattyok-
szerént élni; a' Lutherek- vagy Calvinisták-
közé szöknek, és ott, arra, mint-ha Pri-
vilegiomot, szabadságot, és engedelmet
nyertek volna magoknak, öltözetöket
el-vetvén, és Istennek tett fogadásoknak
nyűgét, mellyel meg valának kötelezve,
el-szakasztván, magokat szabadoss élet-

D. read-

re adgák, és kiváltképpen, meg-nőstnek,
's Predikátorokká léfznek. Így cheleked-
ték *Bucerus, Zvinglius, Petrus Martyr,*
Pellicanus, Ochinus, Oecolampadius, és
egyebek számtalanon, kik, a' *Luther* pel-
dája szerént, el-hagyván a' Házaság-
nélkül-valo-léter, és Szerzetes élet álla-
pattyat, melyre magokat Istennek sza-
bad-akarattyok-szerént kötelezték va-
la, testi Házaságra vetemedtek; és Ba-
rátokból férjekké 's Predikátorokká let-
tek. Azokat, mások naponként követik.

2. A' Kérdés azért az; E' féle szökött
Barárok, Házaság-nélkül-valo élésre
magokat Istennek fogadásokkal köte-
lezések-ellen, jó lelki-ismérettel Felelé-
get ha vehetnek-e? Vagy (mely azont
téli,) Azt kellyen-e fölőlk tartani, hog
Hitőket, mellyet a' Házaság-nélkül-
valo éléseknek fogadásával Istennek ad-
tak, meg-tartják? Három értelmet ta-
lállok ebben. Az Első, magoké az El-
szökteké, kik-fől a' kérdés vagyon. E-
zek azt mongyák; hogy ők jól cheleked-
nek; és amazt; *Genes. 1. v. 22. & 26. Ne-
vekedgyetek és sokasodgyatok*; úgy ma-
gyarázzák, hogy Isten azt ő-nékiek mon-
dotta. Sőt kivált-képpen-valo bódogs-
fagokat

ágokat a' Feleségben helyheftetik; mint *Erasmus* bizonyította, in *Epist. ad Stibarum*; holott azt mongya, hogy azok-közzül eggy, *Basilea*-ban, köszönséges helyen, magát Hitre kötelezésékor, ezt mondotta: *Testamentum Christi est: Crescite & multiplicamini*; A' Kristus testamentoma ez: Nevedgyetek, és sokasodgyatok. Ismég másutt, in *Epist. ad Fratres Inferioris Germaniae*, így ír felölök: *Ubi contingit Uxor, occiditur, Valente & plaudite*; Mihelyen Feleséghez jutnak, illyen éneklést téznek; Legyetek egészségsben 's örüllyetek. Még-is másutt, in *Epist. ad Wilibaldum*, ezeket írja: Ez U'j Egyházi emberek, csak kettőt keresnek, Fizetést 's Feleséget; a' többit nézik az *Evangelium* meg-adgya; az-az, szabadságot, hog' úgy éllyenek a' mint akarják. E'hez a' Ki-lzökték értelméhez ragaszkodnak a' *Lutheristák* és *Calvinisták* mind. Minnyájan ezen-egy dalt fújják.

3. A' Második Ertelem, *Erasmu- sé*; ki azt mongya, hogy azon ő igen chudalkozik, hogy a' *Lutherek*'s *Calvinisták*; az ő szökött Barátiokkal, egy résről hánnyák vetik, hogy ők a' Szent Lélektől visszeltetnek; 's más-felől olly hajlandók

a' testi gyönyörűségekre; a' Szent Lélek mint-ha egyéb sem volna, hanem Testnek lelke. Mert eggyütt, in *Epist. ad Fratres Infer. Germania*, azokról így ír: *Ki ne chudálkozzék méltán azon, hogy ez új Evangelisták, Feleség-nélkül nē élhetnek? Estováb; Mi veszély ez a' nagy kátzér-ság? Honnan vagyon ez a' testnek illy nagy engedetlensége azokban, kik azzal kérkednek, hogy ők a' Szent Lélektől vezéreltetnek? Gyönyörűségesen tréfalódik pedig, a' Luther Barátnak az Apátzával nősülésében, in *Epist. ad Danielelem Mauchium Ulmanum*, a' holott a' többi-között ezeket-is írja: *A' Montinus kedves levele mé meg-felelésre, nem tudom űrességem most ha lesz-e. Mongy szép dolgot néki: Luther, melly legyen szerenchés, a' bölch emberek palástyából ki-veköz vén, meg-nőszött; a' Borna nevezetes nemzet-ségből, szép huszon-hat esztendő leányt vett, de mellyel semmit sem adtak, és a' ki az Apátzaságot még az-előtt el-hadta volt. Es hogy tudgyak, melly igen szerenchés házasság volt; a' menyegző örömet után, nem sok nap-múlva az új Menyasszony fattyat vetett. E'hez köz-el-járo, a' mit Justus Baronius ír, In suo Opere de Prescri-**

Prescriptionibus; Luther, ugy-mond, tegnap Barát volt, ma Vő-legény, holnap Férj, holnap-után Apa.

A' HARMADIK értelem, a' régi Szent Atyáké, és minden *Catholicusok*-é; kik eggyező értelemmel tanítták, hogy e'féle emberek, kik a' Házaság-nélkül való élésre magokat Istennek fogadással kötelezések-után Feleléget vesznek magoknak, nem csak fajtalanok, buják és katzérok, mint igazán mondotta *Erasmus*; de még hitetlenek-is, és paráznák, sőt a' paráznáknál aláb-valók. Melly értelem, kétség-nélkül igen igaz; és azt, imez kevés Tanúságokban magyarázhatni-meg.

I. A' Keresztyén ember, minek-előtte szabad-akarattyaából választ magának valamelly élet nemét, sem a' természet törvényének, sem az Istennek kötelezéséből nem tartozik, hogy, egy-általlyában vag' meg-házafodgyék, vagy örökké házaság - kívül éllyen: hanem, a' míg még szabadtságában vagyon, ezek-közzül azt választhattya, a' mellyiket akarja.

II. Ha jó akarattyaából a' Házaságot
D 3 válahe

választja, nem vétkezik: ha szabad-
akarattya-ból a' Házasság-nélkül-va-
lo lételt választja, úgy sem vétkezik.
Mert magában mind kettő szabad, s
tisztességes. A' Házasság-kivül-valo
tisztá élet mindazáltal, fellyeb-valo
a' Házasságnál: és annak tartására,
valaki magát Istennek tett fogadással
kötelezheti.

III. Minek-utánna valaki a' Házasság-
ban élést választotta, és immár házaf-
ságra valakinek magát volta-képpen
ígérte; tartozik annak fogadását meg-
tartani: Es valamelly eleibe-akadott
nehézségek-miatt, a' köztők-lelt alku-
vásban, az ő akarattya-szerént hátra
nem állhat.

IV. Hasonló-képpen, minek-utánna
valaki a' Házasság-nélkül-valo Tiszta
életet választotta, és immár Istennek
volta-képpé nőtelen életet ígért; itt-
is tartozik Hitit meg-állani: Es az ő
akarattya-szerént, valamelly nehez-
ségekért, fogadásában hátra né állhat.

V. A' ki a' törvény-szerént-valo Há-
zasságból vissza-ugrik; magát hitetlén-
ségnek, hamiságnak, paráznaágnak,
sentség-rontásnak bűnébe ejti. Azon
bűnök-

bűnökbe ejti magát az-is, de sokkal terhesben, a' ki az Istennek egyofzer fogadott Tishta életnek követésétül vißhá-ugrik.

VI. A' kik hozzájok fogadgyák, óltalmazták, és egyet értenek valakivel, a' ki vißhá-áll Fogadásában, mellyel Házaság-kivül- valo Tishta életre kötelezte magát, és Istennek adott Hitit meg nem tartya: nem chak az eddig elő- írámlált bűnökbe, ugy- mint, hitetlenségbe, hamisságba, paráznaságba, hentség-törésbe; de még Eretnek-ségnek bűnébe- is esnek.

VII. Ezt chelekefik a' *Lutherek* és *Calvinisták*. Mert a' szökött Barátokat hozzájok fogadgyák, és azok cheledetit nem chak helyben hadgyák, de még azt- is mongyák, hogy annak ugyan úgy kell lenni. Látsák azért a' *Lutherek*, 's *Calvinisták*, ők michodások légyenek.

5. E' Tanuságok- közzül, a' *Lutherek* 's *Calvinisták* némellyeket meg- engednek, a' többit ismég nem. Az Elsők, hoßhu bizonyítás- nélkül nem fűködnek. Az Utólsókat, a' régi Szent Atyáknak, és az egész Anyahentegyház-

nak eggyező értelmekből noha meg-
bizonyíthatnám; mindazáltal, hogy il-
lendőnél hofkább ne legyek, csak Két-
képpen bizonyítom. Először; a' Szent
Írásból. Másodszor; a' Szent *Agoston* írá-
sából. E' két Törvény-tévő Birák. előtt,
az Ellenkezők magokat el nem vonhat-
tyák. A' Szent Írás-felől, ez nyilván-
valo. Szent *Agoston*-felől, *Luther* ilyen
írást téhen: *Agoston nem csak Kereszttyen,*
de még a' Kereszttyénségnek minden Do-
ktorinak Doctórává lett; úgy hogy az Apo-
stolok-után, a' Kereszttyen Anyaszentegy-
házban a'hoz hasonló senki nincsen.
Azért, ha a' Szent Írásból, melyet az El-
lenkezők méltán böchülnek; és ílmég
Szent *Agoston*-ból, kihez az Apostolok-
után egyenlő senki nincsen. meg-muta-
tandom, hogy igaz a' mit a' *Catholicu-*
sok tanítanak: nem látom, többet tőlem
mit kívánhasanak. Im azért a'hoz fogok.

AZ ELSŐ TANUSA'G.

I. A' Kereszttyén ember, mi-
nek-előtte magának sza-
bad-akarattyából bizonyos

élet

élet nemét nem választ, semmi Törvénynek, sem a természet-szerént-valónak, sem Isten törvényének kötelezéséből né tartozik azzal, hogy eggy-általlyában vagy megházafodgyék, vagy mind éltig Házafság-nélkül legyen: hanem, a' míg állapattya még éppen vagyon, e'kettő-között eggyiket akár-mellyiket azt választhattya, a' mellyiket akarja.

2. E Tanuságnak Két része vagyon: EGGYIK az; hogy A' Kerehtyén embert, semmi Törvény nem kételeníti Házafsúlásra, sem a' Terméhetnek törvénye, sem ez Istené. MA'S I K az; hogy Semmi Törvény nem kételeníti, sem a' Terméhetnek törvénye, sem az Istené, hogy mind éltig Házafság-nélkül maradgyon.

Az ELső részt meg-bizonyítom; 1. Mert,

fulásra ninchen, mert már házasok voltak: hanem áldás vagyon, a' maradékok terjesztésére. Es ezt jelentik az Irásnak imé havai; *Gen. 9. vers. 1. Meg-áldá Isten Noét, és az ő fiait, és monda nékik: Névekedgyetek és sokasodgyatok, és töltsétek-bé a' földet.*

4. Első Szüléinkről-is **E Z E N T** mondom. Mert, mingyárt Házaság lett azok-között, mikor Istē az aluvo *Adám* chontyából, *Evát* formálta. Mert almából fel-serkenvén, mondott *Adám*, *Gen. 2. v. 23. Ez most chont az én chontomból, és test az én testemből. Ez hívatik férfiúinak, mert férfiúból vétetett. Annak-okaért el-hadgya az ember attyát és anyját, és az ő Feleségéhez ragaszkodik. Melly befédekkel Három dolgot jelent.*

1. Hogy *Eva*, az ő felesége. 2. Hogy nagyobb kötelesség vagyon a' Férj és Feleség-között, hogy sem a' Szülék és magzatok-között. 3. Hogy ez, a' Házaságba-váleggyesülés, mell' akkor ő-közte és *Eva* között lett, a' Kritt⁹ eggyesülésének az Anyahétégyházba, példázattá vólt. Mert az *Adam* havait Szent Pál, *Ephes. 5. vers. 32.* így magyarázza: Ez nagytitkos Szétség; én pedig, a' *Kristusban*, és az *Anyahétégy-*

Szentegyházban, mondom. A' mit azért az-utan mondtak első Szüléinknek; *Nevekedgyetek és sokasodgyatok*: abban nincz a' Meg-házasuláfról-valo parancsolat; hanem tettetés áldás, az Emberi nemzetiségnek terjesztésére.

5. A' Tanuságnak MASODIKR ELSZE az; hogy, A' Keresztyén ember, semmi Törvényből, sem Isteniből, sem természet-herént-valóból, Házaság-nélkül holtig, a' maga meg-tűrtetésére, nem köteles. Ezt a' *Lutherek*, 's *Calvinisták*, könnyen meg-engedik. Es ennek oka nyilván-valo: mert egyéb-képpen, a' Házasággal-valo élés, melly a' Szűz életnek követésével meg nem maradhat, a' Terméketnek; és Istennek törvényével meg volna tiltva; és így, törvény-herént-valo Házaságból magzatokat nemzeni, szabad senkinek nē volna; melly merő hamiság. Es, a' kik régen ilyen értelemben voltak, az Anya-szentegyház azokat, mint Eretnekeket, sententziázta.

MA'SODIK TANUSA'G.

1. **A**'ki szabad akarattyából Házasságot választ magának, nem vétkezik; az is, a'ki önkén, jó kedvéből Házasságtól maga meg-vonyást választ, nem vétkezik. Mert magában mind kettő szabad, és tisztességes. Az Házasságtól embernek maga meg-vonyása mindazáltal, fellyeb-valò a' Házasságban élélnél: Es erre valaki magát Istennek fogadással kötelezheti.

2. E' Tanuságnak Négy Rése vagyò: **E**LSŐ az; hogy, A' Házafodás szabad: és valaki, bűn-nélkül meg-házafodhatik. **M**ÁSODIK az; hogy, A' Házafülés-nélkül-valo létel szabad, és azt bűn-nélkül tarthatni. **H**ARMADIK; hogy, A' Házasság-kivül embernek maga megtűrtetése, a' Házafülésnél fellyeb-valo.

NÉGYE.

NEGYEDIK; hogy, Valaki kötelezhéti magát Istennek tett fogadással, a' Házasság-kivül maga meg-tartóztatásra.

3. Az ELSŐ Részét ennek, Sz. Pál Apostol tanította, 1. Cor. 7. vers. 28. Ha Feleséget vesz magadnak, nem vétkezel: és ha Ferhez megyen a' Szűz, nem vétkezik. A' MÁSÍK Részét-is, ugyan ott tanította, vers. 8. Mondom pedig a' Nőteleneknek, és az Özvegyeknek; Jönnek ha úgy maradnak, a' mint én-is: azaz, Házasság-kivül magokat ha megtűrtetik. A' HARMADIKAT, vers. 38. tanította: A' ki azért Szűz leányát házasságra adgya, jól chelekeksi; és a' ki nem adgya, jobban chelekeksi. Es ennek ez oka: Mert a' mikor két állapot össze-vettetiks, kétség-nélkül az félyeb-valo, melly az Istennek szolgálattára hasznosb: Hasznosb pedig, Házasság-kivül embernek maga meg-tartóztatása, mint sem a' Házasság; mint Szent Pál az említett helyen meg-vallja; vers. 32. mikor így áll: A' ki Feleség-nélkül vagyon, fogalmatos azokra, mellyek az Ur-Istené, mint-tesék Istennek. A' ki pedig Feleséggel vagyon, fogalmatos azokra, a' mellyek e' világe, mint tesék a' Feleségének, es meg-öslött.

A Fele-

A' Felelőssel- valo éléstől azért em-
bernek maga meg-tartóztatása, fellyebb
-valo, hogy sem a' Házasság:

4. A' NEGYEDIK RÉS Z T, hogy
valaki magát a' Házasság-kivül végig
maga meg-tartóztatására Istennek Foga-
dással kötelezheti, vakmerőség- nélkül
nem tagadhatni. Mert a' régi Sz. Atyák,
Szent *Agostonnal*, mindebben az érte-
lemben vannak. Es ezt a' Szent Írásból;
Három rēd-béli példából bizonyították:
1. Bódog Áhsony példájával. 2. Azok-
nak a' Heréteknek példájával, kik ma-
gokat Meny- országért meg-herétek.
3. Némelly Áhsony' embereknek pél-
dájával, kiket szent *Pal*, a' Tísta életre
Istennek tett fogadások által-hagafó-
kért, meg-feddet.

5. Szűz *Maria*-felől ezt olvassuk,
*Luc. i. vers. 34. Monda Maria az An-
gyalnak; Mint léssen ez, mert férfiat nem
ismérek? Mint-ha ezt mondaná; Hogy
lehet az, hogy én méhembe fogadgyak,
és fiat hűllyek, mikor magamnak foga-
dással a' Tísta életre Istennek kötelezé-
sem-miatt, nekem Férfiat ilmérnem né-
szabad? Így magyarázza Szent *Agoston*
ezt, In *Lib. de Sancta Virg. cap. 4* holott
ilyen*

ilyen írást ténen : *Mint leszen ez, mert Férfiat nem ismerek? Mellyet bizony nem mondana, ha maga Szűzessége-felől már az-előtt Istennek fogadást nem tett volna.* A' tőbbszent Atyák-is, hasonló-képpen magyarázzák.

6. A' Heréltek-felől, illyent olvassunk, *Matt. 19. vers. 12. Vannak Férfiságtalanok, kik az anyók méhéből úgy születtek: és vannak Férfiságtalanok, kik az emberek-től lettek: és vannak Férfiságtalanok, kik magokat-meg-herélték Mennyeeknek-országáért. A' ki meg-foghattya; fogja-meg. Mit ténen, Magát meg-herélni Mennyeeknek-országáért? Nem egyebet, hanem, a' Meny-ország meg-nyerésének kívánsából, a' Házaság-kívül Istennek tihata életre magának fogadással kötést; és a' meg-házasodásra való szabadságának el-vágását. Szent Agoston, in Lib. de Sancta Virginit. cap. 23. Igazában, úgy-mond, mit; világosan mit lehetett mondani? Kristus mongya, Igasság mongya, hogy azok, a' kik istenes sándékból Feleség-veteltől magokat meg-fogják; magokat a' Meny-országért meg-herélik. Es viszont, az emberek Hívság, istentelen vakmerőségéből, a' z*
 E tattya

tattya (a' Lutherek és Calvinisták ezt vég-
gyék ehőkbe,) hogy azok, a' kik azt che-
lekefsik, a' Hazasággal-járo nehezsége-
nek mostani sükségét - távoztatták - el;
Meny-országban, másoknál többet sem-
mit nem vésnek.

7. Az Affhony' emberek-felől ezt ol-
valsuk, 1. Tim. 5. v. 11. Az iffju Őzvegye-
ket pedig, el-távoztasd. Mert minek-
utanna bujálkodandnak a' Krisztus-ellen,
Férjhez akarnak menni: kárhozattok
lévén, hogy az első hitet meg-segérték. Ho-
lott, az Első hiten, Istennek a' Tiszta élet-
re-valo Fogadás-tételek értetik, mint
minden régi Szent Atyák magyarázzák.
Szent Agoston, a' Szent Szűzességről-
valo könyvében (mellyet az Ellenke-
zők nem őrdmest olvaának,) Cap. 33.
Kárhozattok lévén, ugy-mond, hogy az
Első hitet meg-segérték; az-az, abban, a'
mire Istennek elsőben Fogadással kötelez-
ték magokat, meg nem állottak. Ismét,
Lib. 1. de Adulterinis Conjugiis. cap. 24.
mond: Melyből, az Apostol némellyekről,
a' kik Istennek Tiszta életre fogadást tésnek,
és ostan férjhez akarnak menni; Kárho-
zattok lévén, ugy-mond; mert első hit-
ket meg-segérték. De még-is, in Psal. 75.

Mit mond pedig, ugy-mond, némelyek-felől, a' mellyek Fogadást tettek, és meg nem adták? Kárhozáttok lévén, ugy-mond; mert első hitököt meg-segték: Fogadták Istennek, 's meg nem adták.

8. A' Szent Írásból azért, és Szent Agoston-ból, eléggé meg vagyon bizonyítva; hogy Istennek a' Tísta élet fogadás, az eleve-valo Anyaszentegyházban köz dolog volt: És bizony, Krisztus Urunk dichéri azokat, a' kik Istennek é-féle Fogadással magokat szabad akarattok-kerént meg-kötelezték; vagy, mint ő Főisége szól; *kik a' Meny-országért magokat meg-herélték.* Szent Pál pedig kárhozáttya, a' kik Istennek Fogadást tettek ugyan, de fogadásokban meg nem maradtak.

HARMADIK TANUSA'G.

1. A' ki egyszer a' Házasság-béli állapotot választotta, és immár házasságra magát volta-képpen másnak ígért; annak adott hitit tartozik

meg-állani: Es valami eleiben akadott nehélségekért, a' köztök lett végezés-mellől, az ő akarattya ízerént, el nem mehet.

2. E' Tanuságnak Két Rése legyen: **E G G Y I K** az; hogy, Az, a' ki másfal öfve-házafodott, hitinek meg-tartására tartozik. **M Á S I K**; hogy ez a' kötelelés, valamelly alkalmatlanfágokért, vagy nehélségekért, mellyek a' Házafság állapotban gyakorta találkoznak, meg nem hűnik. Az **E L S Ö** Rész T, Szent Pál taníttya, *Rom. 7. v. 2.* illyen hőkkel: *A' melly Áfsszony Férfin-alatt legyen, a' Törvényhez kötött: ha pedig meg-hal Férje, meg-öldoztatott a' Férje törvényétől.* Másutt-is; *1. Cor. 7. vers. 39.* *Az Áfsszonyi állat köteles a' törvényhez, a' menyi ideig a' Férje él.* Es ebből bizonyíttatik-meg az **U T O L S O** Réf; Mert a' Házafság törvényének kötelezése meg nem öldatik, hanem a' Házafságban-lévőknek, egyyiknek valamellyiknek hálával: mint *Szent Pál* nyilván mongya. Tehát, valami nehélségék-miat, mellyek mind

mindent két fémélynek életökben találkoznak, meg nem hűnik. Innét, igazán taníttyák a Szent Doctorok, hogy A' Házasságnak kötele meg-öldhatatlan: és ebben különbözik egyéb alkuvásoknak kötelezésétől, mellyek bizonyos esetekben törvény-kerént fel-bontathatnak.

3. KÉRDÉS; A' melly Házasság azért egyker törvény-kerént ment végbe, azt ugyan semmi esetbē fel nem bonthatni-e? E' KÉRDÉS T' a' Farisæusok támasztották Krisztus Urunk-eleibe, az Evangeliomban, Matth. 19. vers. 3. Járulának ő-hozzá a' Farisæusok, kísértvén és mondván; Embernek ha szabad-e Feleségét el-bochtatani akár-mi okból? Ki felelvén, monda nekik: Nem olvastátok-e, hogy a' ki az Embert teremtetten kezdettől fogva, férfiúvá és asszony'állattá teremtette őket? és monda: Ezért el-hadgya ember attyát és anyját, és Feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testben lesznek. Azokért, már nem kettő, hanem egy test. A' mit azért Isten egybe-kerzett, az ember el ne válassza. Mondának amazok: Miért parancholta tehát Moyses, hogy El-válás levelet adgyanak neki, 's el-bochtásák? Monda nekik: Mert Moyses a' i' szavetek

keménysegejért engedte-meg néktek hagyat-
bochassatok Feleségeket ; elcitol-fogva
pedig nem úgy volt. Mondom pedig nek-
tek, hogy, valaki el-bochátta Feleségét,
hanem ha a' parázna-ságért, és mást véssén,
paráználkodik.

4. Ebből a' Krisztus Urunk feleletiből,
azt hozzuk-ki ; ELŐ SZÓR ; hogy, a'
Házasság, az első szerzéséből, mely Pa-
radichombá lett, fel-bonthatatlan volt :
A' mit Isten egybe-szerzett, azt ember el-
ne választja. MÁSODSZOR ; hogy
Igaz, hogy a' Sídóknak meg volt enged-
ve, hogy Feleségektől el-válhassanak :
Ez mindazáltal az engedelem, a' Házas-
ság szerzéssel nem volt egyező (elcitol-
fogva, úgy-mond, nem volt így :) hanem
a' Sídók keménysége, és gonofsága szerzet-
te. HARMADSZOR ; hogy azon en-
gedelem, az Evangeliomban vissza-vo-
nyatott ; és ezért, a' Házasság a' Keresz-
tyéneknél tellyességgel el-választhatat-
lan, a' mint az első szerzésében volt.
NEGYEDSZER ; hogy Egy esetben,
tudni illik, a' parázna-ságnak esetiben, ha-
bad ugyan a' Feleségnek el-bochátása, az
eggyütt-lakásra 's haláfra-nézve : de
azert, a' halál-kivül, semmi más esetben

más

más Feleséget veñi né szabad. Ide hól gál
 Kristus Urunknak ama' módása, Mar.
 10. ver. 11. Valaki el-bocháttya Feleséget,
 és más't veszen, házasság-törésbe csik ellene.
 Es ha az Afsonyi állat el-hadgya Férjét,
 és más'hoz megye, paráználkodik. Másutt-
 is; Luc. 16. vers. 18. Valaki el-bochat-
 tya a' maga Feleséget, és más't veszen, paráz-
 nálkodik: és a' ki Férjétől el-bochátottat
 veszen, paráználkodik. Itt semmi valasztás
 nincsen. Azért Szent Pal-is, valakinek
 ebből minden ki-vétele- nélkül hól,
 Rom. 7. v. 2. é felől; A' melly Afsony
 (ugy-mond) Férjü-alatt vagyon, míg a'
 Férjü él (bár paráználkodo légyen-is)
 a' törvényhez köttetett. Ha pedig meg-
 hal a' Férje (nem mongya; Ha paráznál-
 kodo léhen Férje,) meg szabadult a' Férje
 törvényétől. Azért, a' Férjü élvén, paráz-
 nának hívatik, ha más Férjüval léhen: ha
 pedig meg-hal a' Férje, meg szabadult a'
 Férje törvényétől. Másutt-is, 1. Cor. 7.
 vers. 10. mond: Azoknak pedig, a' kik Há-
 zasságban vannak, nem en parancholom,
 hanem ez Ur, hogy a' Felesége el ne men-
 nyen a' Férjétől: hogy ha el-megyén, (pa-
 ráznaságért, vagy más okból:) Házasság-
 nélkül maradjon, vagy a' Férjével meg-
 bekéllyék.

5. MONDOD; Ha semmi okon nem szabad Fértúnak más feleséget venni; vagy Asszonnak más férhez-menni, valámig el mind-kettő; bizony mind kettő állapotja elég nyomorúlt. Mert gyakorta történik, hogy a' Feleség parázna, réheges, nyelves, háborgo, tékozló, bűvös-bájos, bolond, finlódó, magtalan, ochmány, bűdös. Ha még ilyenkor sem vehet ember más Feleséget, ezzel a' dög-gel mettísen? FELELET. Ezt az akadé-kot az Apostolok, *Matt. 19. v. 10.* adták Krisztus Urunk-eleibe, illy szókkal: *Ha Feleségével embernek így vagyon dolga, a' házasság nincz hasznára; az-az, a' Házasságnak kötele ha illy horos, hogy az ember sohált semmi esetben Feleségétől meg nem válhatik, és mást nem vehet; hát bizony sokkal job, sem egyet sem mást nem venni. Meg-felelt Krisztus Urunk: Nem mindenek értik ezt a' mon-dást: Mint-ha azt mondaná; A' Házasságnak köteleltségét, és nehélségét a' ki ehélsen meg hánnya veti, kétség-nélkül, szabados attúl inkább akar lenni, hogy sem magát meg akarja kötelezni: de né-melleyek a' Házasságra vakjában men-nek, és a' terhét, 's nehélségét, melly abból*

abból következhetik, meg nem gondol-
lyák, hanem csak a' gyönyörűsége,
vagy valami más hofoulóra néznek.

NEGVEDIK TANUSA'G.

1. **A'** ki egyszer a' Házasság-
kivül- valo Tiszta életet
választotta, és már Fogadás-
sal azt Istennek szentelte, tar-
tozik hitit meg-állani : Es
fogadásában, valamely talál-
kozott akadékok-, és nehéssé-
gek-miatt, hátra nem álhat.

2. E' Tanuságnak-is Két Rése vagyő ;
E G G Y I K az ; hogy a' ki magát fogadás-
sal egyſzer Istennek Tiszta életre kötelezte,
tartozik hitinek meg-tartására M Á S I K
az ; hogy, é köteleſség meg nem hűnik,
ha ſinte olykor abbá valamelly nehéssé-
gek találkozándnak-is. Az E L S Ő Rész,
egy-közfőſéges-képpen, véſſük Szent
David-nak ama' mondásából, *Pſal. 75.*
verſ. 12. Tegyetek fogadást, és adgyátok-
meg. Es ama' Moyseséből, *Deut. 23.*
E s verſ.

vers. 21. Mikor Fogadást té^s a' te Uradnak Istenednek, ne késsél meg-adni: mert megkeresi azt a' te Urad Istened. és ha késél, neked bűnnek tulajdoníttatik. NEVEZET-herént pedig, Szent Pál-nak ama' mondásából, 1. Tim. 5. vers. 11. Kárhozattok lévén, hogy az első hitet meg-seg-
ték; Az ifju Özvegy-^ahónyokról hól-
lik, mint oda-fel mondám, Férjök hól-
ta-után magokat esküvésekkel Istennek
Tishta életre kötelezik, és az-után ohtán
Férjhez akarnak menni. Ezekről mon-
gya Szent Pál Apostol, hogy kárhoza-
tyok vagyon. Miért? Mert fogadáso-
kat meg-segték. Melyből következik;
hogy a' ki egyher esküvéssel Tishta életre
kötelezi magát, Házasságra magát kár-
hozat- nélkül nem adhattya. INNÉT
Szent Agoston, a' Szent Dávid 75. Diché-
retit magyarázván, ama' verseitkére,
Tegyetek fogadást. és adgyátok-meg; illyé
írást téhen: Minden, a' mit akar fogad-
ni, fogadgya; arragongya légyen, hogy a'
mi fogadand, meg-adgya. Ha vissza-te-
kint, rossz az. Nem tudom, egy-valamelly
Apátza férhez akart menni. Mit akart?
A' mit akár-melly Szűz leány-is. Mit
akart? A' mit az Anya-is. Valami gon-
nos

most akart-e? Igen-is gonoszt. Miért?
Mert az ő Urának Istenének már fogadási
tett volt. Mert Szent Pál Apostol mi mon-
dott az olyanok-felől, kik Fogadást tettek,
és meg nem adták? Kárhoz attyok lévén,
ugy-mond; hogy az első hitet meg-szegték.

3. Az U T O L S O R É S T, Három fon-
damentomból bizonyíthatni-meg: 1.
Az ígéret részéről. 2. Az elő-találkozó
nehézségek részéről. 3. Az elő-találko-
zó nehézségek orvosságok részéről. Mel-
ből Három Erőlséget formálok. Az
E L S Ő ez: Az Istennek tett ígéretnek kö-
telezése nagyobb, hogyszem-mint a'melly
a'Feleségnek léhen. De, a'Feleségnek tett
ígéretnek kötelezből, az elő-találkozott
nehézségekért senki fel nem szabadúl;
mint oda-fel meg-bizonyítottam. Te-
hát, az Istennek tett ígéretnek kötelezből,
fokkal inkább fel nem szabadúl.

4. A' M A S I K : Több és nagyobb ne-
hézségek szoktak találkozni a' Házasság
állapattyában, hogyszem a'házasság-nél-
kül-valo Tísta élet állapottyában. De,
a' Házasság állapottyában találkozott
nehézségekért, az egyfő végbe-ment
házasságról vissza-térni né szabad. Te-
hát, a' házasság-nélkül-valo Tísta élet
állapot-

állapattyaiban találkozott nehézségekért,
 ettől a Tísta életre Istennek tett fogadás-
 tól vihá-térni sokkal inkább nem sza-
 bad. Ebben, az E L S 8 mondást így
 kell érteni; Nem, hogy a' Házasságban-
 lévő személyeknek mindenkor több ne-
 hézségek, és akadékiok légyenek, hogy-
 sem a' Házasság-kivül-valóknak: (mert
 ez nem mindenkor igaz;) hanem hogy
 több akadékok, és nehézségek támadnak
 a' Házás állapotból, hogy-sem a' Tísta
 élet állapotából. Mert a' Tísta-
 élet állapotából, csak egy támadhat,
 tudni illik, a' testnek kísértése. Mert e'
 kívül többek, ha valamelyek vannak,
 más okokból támadnak. De a' Házás ál-
 lapatból, véghetetlen sok támad. Első;
 a' Testnek kísérteti, ama' Szent Pál mon-
 dása-herént, 1. Cor. 7. vers. 28. *Ha Fele-
 seget ves, nem vétkeztél. Es ha Férjhez-
 mégyen a' Szűz, nem vétkezett: mindaz-
 által e' féleknek testi gyötrelmek lézen.*
 Mint-ha azt mondaná. A' Férfiak, noha
 nem vétkeznek ha Feleséget vesznek; a'
 Szűzek sem vétkeznek ha férjhez men-
 nek; mindazáltal, minek-utánna a' há-
 zas állapotra jutnak, mind-kettőnek tes-
 ti gyötrelme lézen. Miért? Mert, va-
 laki

laki mitől többet enged a' testnek, attúl fajtalambléhen. Es a' kik egyfër a' házasközösülést meg-probálták, hatharóban kísértetnek, hogysem-mint a' kik soha nem próbálták.

5. Ez r a' nehétséget, más nehétségek egy-résént nevelik, 's eg-résént követik:

1. Eggik valamellyik házasközösülék rútvólta. 2. Sokáig távúl-léte. 3. Sokáig-, vagy hóltig-tartó betegsége. 4. Magtalan-sága. 5. A' közösülésnek földtéb-való kívánása. 6. Teste büdös-sége. 7. Szája 's lehellet dohos-vólta. 8. Földtéb-való keménysége, vagy kegyetlensége. 9. Tékozlosága. 10. Engedetlensége. 11. Gyűlölsége, versengő-, haragos-, viszka-vonyo-vólta. EBBŐL ilyen Erősséget chinálok: Ha ezek a' nag, és sok nehétségek akadált né szerzenek, hogy a' Házaságra adott hitet, azok ellen meg ne kellyen tartani: bizony az eggy nehétség, 's az-is nem olly nagy, melly a' Tishta életben találkozhatik, akadékok nem szerez, hogy a' Tishta életre, adott hitet meg ne kellyen tartani.

6. HARMADIK Erősség. A' Tishta élet állapottyában, annak az állapot nehétséginek meg-győzésére, nagyobb és kün-

könnyeb orvosságok vannak, mint-ferő
 a' Házasság-béli állapotban. Az Házasságban-lévők azért, ha tartoznak az ő nehezségeket, a' kisebb segétség- és orvosság-által, mellyek nékiek adattak, meg-győzni: a' Házasság-kivül-valók, a' nagyobb és könnyeb segétség- és orvosság-által, a' mellyek ő-nékiek adattak, ményivel inkább tartoznak azt chelekedni? A' mint mondám; A' házasság-kivül-lévő Tísta élet állapottyábá, az egy nehezség vagyon, tudni illik, az Testnek kísértése: de sok, és könnyen hozzájok-juthato orvosságok vannak az-ellen:
 1. Az Imádság. 2. Az Isteni maláhtyának segétsége. 3. A' testnek fanyargatása. Ezek Szent Pál Apostolban mind meg-voltak. A' Testnek kísérteti volt-benne; mint maga-felől meg-vallja, 2. Cor. 12. vers. 7. mikor így szól: *Adott nékem az én testem őstőne.* Az oda-fel meg-mondott orvóságokkal élt: EL-
 68; Ezért az Urat háromszor kértem. vers. 8. M Á S O D I K; *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engemet meg-erőssít;* Philip. 4. vers. 13. H A R M A D I K; *Verem a' testemet, és szolgálat-alá vetem;* 1. Cor. 9. vers. 27. A' Házás állapotban, ezekhez

ezekhez az orvosságokhoz nem oly könnyen juthatni. Az Elsőhöz nem: mert a' Házasságban-lévők, nem olly könnyen érkeznek az imádsághoz, mint a' házasság-kivül-valók; mint Szent Pál, 1. Cor. 7. vers. 32. mongya: *A' ki Feleségnélkül vagyon, szorgalmatos azokra a' mellyek az Uré: a' ki pedig Feleséggel vagyon, szorgalmatos azokra a' mellyek e' Világé.* A' Másikhoz sem: mert a' Szent Lélek jelen-létele inkább vagyon azokban, a' kik Istentől szorgalmatosbak, hogysen e' Világról. A' Harmadikhoz sem: mert a' Testnek sanyargatása a' Házassággal naponként-valo éléseleggűté nem könnyen marad: a' Tisztá élet állapattyával pedig, szépen meg-marad.

ÖTÖDIK TANUSÁG.

1. **A'** ki a' törvény-szerént-
 valo Házasságból vissz-
 sza-ugrik, magát hitetlenség-
 nek, hamisságnak, parázna-
 ságnak, szentség-törésnek bű-
 nére kötelezi. Azon bűnök-
 re kötelezi magát, de fokkal
 terhelt.

terhesben, a' ki Istennek a' Tiszta életre tett fogadástúl vizsgál-ugrik.

2. E' Tanuságnak Három Rése van. Első az; hogy, a' melly Házasságban-lévő személy, a' házasság szövetéséből vissza-lépik; az, Négy-féle Bűnbe esik; Hitetlenségbe, Hamiságba, Párzinaságba, és Szenttség-törésbe. Másik; A' Tiszta élet fogadásátúl visszaforduló Özvegy, azon bűnökbe esik. Harmadik; hogy ez, terhesben vétkezik, hogysem amaz.

3. Az Első Rést, így mutatom-meg. A' melly Férő el-hadgya Feleségét, a' mellyet törvény-kerént vett magához, és mást veszen; vét Elsőben, az annak adott Hiti-ellen: mert a' mit ígért, meg nem tellyesíti, amazz, tudni illik; A' Férő a' mivel Feleségének tartozik, adgya-meg; 1. Cor. 7. vers. 3. Másodkor; az Igasság-ellen: mert az ő testével-valo bíralt, mellyet Feleségének adott, attúl, bőségszerűságra, meg-vonja. Mért, a' mint Sz. Pál mondja, 1. Cor. 7. vers. 4. A' Férőnek, az ő testén nincs hatalma; hanem az

Abszony-

Afszonnynak. Harmadszor; Paráználkodik, Krisztus Urunknak ama' mondása-herent, *Mar. 10. vers. 11. Valaki el-bo-cháttya Feleségét; és mást véssen, paráználkodik az-ellen.* Negyedszer; Szentlégtörő léhen: mert a' Házasságnak szent-
ségét meg-rontya. Ezt a' *Lutherek és Calvinisták*, igaz hogy tagadgyák; mert a' Házasság hogy Szentség legyen, nem tartják; de azért Szent *Agoston*; és a' több Szent Atyák, mi-velünk tartják.

4. A' M A' S O D I K R É S Z hasonló mó-dó mutatom-meg. Mert a' ki Tishta életet Istennek fogadása-után véssen Feleséget; ELSŐBEN; Hite-len: mert a' mit Isten-nek ígért, meg nem tellyesíti. M A S O D -szor; Hamis: mert testét, mellyet a' Tishta élet fogadásával egyker Istennek ajánlott és kentelt, attúl, nagy bof-fu-ságára, meg-vonka, 's másnak adgya. HARMADSZOR; Parázna: mert Lelki Je-gyesét el-hagyván, más testivel házaso-dik. Melyből nagy jól mongya Szent *Agoston*, in *Psal. 83.* ezt: *Az Apácza ha férjhez menénd, Krisztus paráznájának ítéltetik.* NEGYEDSZER; Szentlégtörő: Mert az Istennek kenteltettét, a' parázna eggyesülés-által meg-keplősíti.

5. A' HARMADIK Ref, azeddig mó-
dottakból következik. Mert egyebek-
ben, egyenlő-voltok-főlött, annyival
terhesben vértkezik valaki, a' menyivel
nagyobb kötelesség-ellen vértkezik. De a'
Nőtelenek, magoknak fogadással a' Tis-
ta életre kötelezések-által, kötelesbék
Istenhez, mint-sem egy Házaság-béli
másikhoz, az egybe-házasulás-által. Ott
azért nagyobb bűn vagyon, hogy sem itt.
Melyből Szent Agoston, in *Lib. de Bono
Viduitatis, Cap. II.* azt tanította; hogy,
A' Tishta élet fogadások-után a' kik Fele-
séget vesznek, a' paráznáknál rosszabbak.
Eggy-általlában merem, úgy-mond-
mondani, hogy a' szent Szűzességűl, mel-
lyet Istennek fogadással kötött valaki, el-
csés, s romlás, a' paráznaságnál rosszabb.
Eszet ilyen-képpen bizonyította: Mert,
hogy-ba az Ur Krisztusnak meg-sértése
vagyon, mikor az ő tagja hitit Férjének
meg nem tartja; menyivel inkább meg-
sértetik, mikor ő-magának nem tartja-
meg hitit valaki, abban, a' mit meg-ki-
vánt, minek-utánna neki meg-ígérték; a'
ki nem kívánta hogy igerjék? Mint-ha azt
mondaná: A' Kereshtyén A'fshonyi-állat,
hameg-sérti Krisztus Urunkat, mikor
Férjé-

Férjének, a' kinek magát házasságra adta,
 hitit meg nem tartya; mentül inkább meg-
 férti, mikor hitit az Ur Kristusnak meg
 nem tartya, a' kinek tiszta életet ígért? Ez
 ezt másutt, a' régi *Romaiak*-nak példá-
 jával állattya; kik magokat a' Szűzesség-
 re kötelezett Leányokat, ha parázna-
 ságban tapasztalták, nehezebb büntetéssel
 büntették, hogysen más parázna *Afko-*
nyokat. Mert, *Lib. 3. de Civitate Dei,*
Cap. 5. ezeket írja: *Mert még a' régi*
Romaiak-is, a' parázna-ságban ért Szűz-
leány papokat, elevenen-is el-temetik vala:
a' parázna Afkondokat pedig, noha valami
sententziával, halállal mindazáltal nő
büntették; úgy-annyira keményben bünte-
rik vala meg, a' mit Isteni rejték helnek,
hogysen-mint a' mit emberi ágyas háznak
tartanak vala.

HATODIK TANUSA'G.

1. **A'** kik hozzájok fogad-
 gyák, óltalmazták, és
 egyet-értnek valakivel, a' ki
 a' Tiszta életre tett foga-

dásában hátra-áll, és Istennek ígért hitit meg nem tartya; nem csak már az elő-ízámlált bűnökbe, de Eretnekségbe-is esnek.

2. E' Tanúságnak Két Rése van: Egyik az; hogy, A' kik hozzájuk fogadgyák, óltalmazták, és egyet-értnek valakivel, a' ki a' Tiszta életre Istennek tett fogadásában hátra áll, azon bűnökbe esnek, a' melyekbe az; az-az, résesek a' Hitetlenségben, Hamiságban, Paráználtságban, és Szenttség-törésben. Másik az; hogy még Eretnekek-is. Az Első Rést, Szent Pál taníttya, *Rom. 1. v. 32.* mikor ezt mongya: A' kik a' féleket chelekefsnek halálra méltók; és nem csak a' kik azokat chelekefsik, de még a' kik a' chelekedőkkel eggyeznek-is. Ennél bizonyosb semmi nincsen. Melyből, Krisztus Urunk az Evangeliomban, *Luc. 11. v. 47.* ezeket mongya: Jaj néktek, kik a' Proféták koporsóit építitek, a' ti Atyáitok ők pedig meg azokat. Valóban bizonyítottátok, hogy eggyeztek a' ti Atyáitok chelekedetivel. Szent Pál-től-is meg-térése.

térése-előtt, illyent olvasunk, *Act. 7. v. 60.* *Saulus pedig annak halálában eggyez-
vala.* Akarja jelenteni, hogy *Saulus* ré-
hes volt a' gyilkosságban: mert ő, noha
nem követte Szent *Istvant*, eggy értel-
men volt mindazáltal a' kövezőkkel.

3. Az Utolsó Rést, így bizonyítom:
Valaki Eretnekséget tanít, Eretnek az.
Valakik pedig azt tanítták, hogy a' Ba-
rátoknak, Istennek a' Tísta élet fogadásá-
után, szabad meg-házásodni, Eretneksé-
get tanítanak; mert azt tanítták, hogy
az Istennek adott hitet nem kell meg-
tartani; melly nem csak Eretnekség, de
még Istentelenség-is. Eretnekek tehát.
Ezt chelekezik pedig, a' kik hozzájuk
fogadgyák, óltalmazták, és eggyet-érte-
nek azokkal a' Barátokkal, kik a' Tísta
életre tett fogadások-után meg-háza-
sodnak. Tehát Eretnekek.

HETEDIK TANUSÁG.

1. **A'** *Lutherek*, és *Calvinisták*;
a' szökött Barátokat
magokhoz vészik; és azoknak
chelekedetőkkel né csak eg-
gyez-

gyeznek, de még azt-is mon-
gyák, hogy jól chelekesznek.
Lásák azért ők, michodálók
légyenek.

2. E' Tanuság, új bizonyítás- vagy
magyarázás-nelkül nem hűködik.
Mert azokból, a' mellyeket eddig mon-
dottam, nyilván, 's világosan követke-
zik. Chak, a' mellyeket eddig mondot-
tam, azokat mondom meg újonnan sum-
mában; és imé Két Chomóba rekeszem:
Az Első imez: Valakik Istennek a' Tis-
ta életre fogadálók-után meg-házasod-
nak, azok Hitetlenek, Hamissak, Szent-
ség-rontók, és a' Paráznáknál rosszab-
bak, a' Szent Agoston mondása-ferént;
vagy, a' mint Sz. Pál hűll, Kárhozátt yok
léven. De Luther, Bucerus, Zvinglius,
Petrus Martyr, Pellicanus, Ochinus, Ot-
tolampadius, és hasonló Predikátorok,
Istennek Tishta életre fogadás-tételek-
után, meg-házasodtak. Hitetlenek te-
hát, Hamissak, Szentlég-rontók, és a'
Paráznáknál rosszabbak, a' Szent Ago-
ston mondása-ferént; vagy, a' mint Sz.
Pál hűll. Kárhozátt yok léven. Ez nyil-
ván-valo,

3. A'MA-

3. A' MASODIK: Valakik magokhoz fogadgyák, óltalmazták, és é féle Hitők-*hegőkkel* egyet-értenek; né csak réféslek azokban a' bűnökben, mellyeket már elő-*hámláltam*; de még a' földött, kivált-képpé-*valo* Eretnekségbe esnek, hogy a' *hitet Istennek meg nem kell tartani*; mint meg vagyon mutatva. A' *Luther*ek és *Calvinisták*, magokhoz vették; óltalmazták, és é féle hitőket-*hegőkkel* egyet-értenek. Az oda-fel elő-*hámlált* latorfágok-földött azért, kivált-képpen-*valo* Eretnekségbe esnek: hogy, *Az Istennek tett hitet meg kell segni*. Figyelmezzenek azért Szent *Pál*-nak ama' módáára: *Nem csak azok halálra méltók, a' kik azokat chelekefűk* (mint a' Hit-*hegők*), de még a' chelekedőkkel a' kik egyet értenek-is.

ELSŐ MENTSE GÖK

az Ellenkezőknek.

I. AZ ELLENKEZŐK, hogy rúttságokat valami módon bé-fűdgyék, magokat, kivált-képpen, Két móddal igyekezik menteni. ELSŐSZÖR; Azt mongyák; hogy a' Fogadás-tételek a' Sídókra tartoznak, nem a' Kezefztyénekre: és az O' Testamentombá kőz, és szabad dolgok

váltak, de az Ujban el-töröltettek ; és ezért nem kell azokat meg-tartani. Így tanít *Petrus Martyr, in Lib. de Vetis & Calibatu.* Es azt, Négy Erősséggel bizonyítja: 1. Mert, az O Testamentomban vagyon emlekezet az Istennek tett Fogadásokról, né az Ujban, a' vagy csak a' Keresztyénekre-nézve-is. 2. Mert a' Keresztyének, a' Hit-által, egészlen és tellyességgel a' Kristushoz chatoltattak. Azért az csak hejába-valo, hog' valaki magát Fogadás-által kötelezze. 3. Mert a' Fogadás-tétel-által, az Evangeliomi szabadság meg-kisbebbítterik : Miért-hogy, a' ki fogadásával kötelezi magát a' Házaságtúl maga-meg-tartóztatásra, a' Felelőség vételre-valo szabadságát el-veszti. 4. Mert, a' ki Tiszta életre tészen fogadást, Istent bűnűvel illeti: Mert a' mit Isten néki szabadnak hagyott, a' felől ő azt akarja, hogy az szűk séges legyen.

2. FELELET. *Petrus Martyr*, magával-is, másokkal-is ellenkezik. Es magával, Két-képpen : ELŐSZÖR; Mert egyfelől azt mongya, hogy azok, a' kik Istennek valamit fogadnak, Istent bűnűvel illetik; más-felől azt, hogy az Istennek Fogadás-tételek a' Sídóknál szabadok, és
köz

köz dolgok voltak. Ezek pedig egy-
mást rontják. Hanem-ha azt mondod,
hogy a' Sídóknak szabad, 's náluk köz
dolog volt, az Istent bőséggel illetni;
melly távúl legyen. MASODSZOR: Egy
szavával azt mongya, hogy chak hejába-
valo magadat fogadással Istenhez köte-
lezned, a' kihez már hittel egészlen kö-
teles vagy; másval azt, hogy a' Fogadás-
tétel a' Keresztyéni szabadságnak ellene-
vagyon. Ezek-is egy-mást rontják.
Mert, ha hit-által szinte úgy kötelezte-
tünk Istenhez, mint a' Fogadás-tétel-
által; a' szabadság hogy álhat-meg a'
hittel, és nem a' fogadás-tétellel?

3. Hogy még másokkal-is ellenkez-
zék, bizonynál bizonyosb. Mert a' régi
Szent Atyák mind, nem chak helyben
hadgyák, de még bizonyitják-is az Új
Testamentomban az Istennek-valo Fo-
gadásokat. Es bizony méltán-is. Mert
Krisztus Urunk-is az Evangeliomban ezt
mondotta: *Vannak ferséjégtalanok, &
kik magokat meg-herélték Mennyeeknek
országáért.* Szent Pal-is kárhoztattya az
isju Özvegyeket, kik a' Tiszta életre Isté-
nek tett fogadásokat meg-szegték.

4. Nem ártanak pedig a' *Martyr* erőf-

1^oégi: ELŐSZÖR; Mert az Új Testamen-
 tumban, az Istennek-vaio Fogadás-té-
 telnek a' Keresztyének-között bár emle-
 kezeti ne légyen-is, névezetire-nézve;
 vagyon mindazáltal a' jegyzett dologra-
 nézve. Mert, *Magát meg-herélni*, egye-
 bet mit téizen, hanem Tiszta életre Isten-
 nek fogadást tenni? Es, *Első hitet meg-
 szegni*, mit egyebet, hanem Fogadása-
 nak meg-szegőjének lenni? MASODSZOR;
 Mert a' Keresztyének, a' Hit-által nem
 úgy kötelesek a' Krisztushoz, hogy tartó-
 zának házasság-kivül magok-meg-túr-
 tetők lenni. Annak meg-tartására azért,
 Istennek tett Fogadás-által kötelezhetik
 magokat. HARMADSZOR; Mert az Evan-
 geliomi szabadság nem áll abban, hogy
 minden azt chelekedgye a' mit akar; ha-
 nem abban, hogy a' Krisztus-által meg-
 szabadítottunk a' Bűnnek szolgálattya-
 tól; *Rom. 6. v. 17. Meg-szabadulván a'
 bűntől, az igazságnak szolgálai lertetek.*
 NEGYEDSZER; Mert a' Sídók, a' Fogá-
 dásokkal Istent ha bőséggel nem illet-
 ték, a' Keresztyének bőséggel mi-kép-
 pen illetik? Krisztus Urunk-is, a' mikor
 minket a' Házasság-nélkül-vaio Tiszta
 életre írt, né írt az Úr Istennek bőséggel
 illéré.

illetésére, hanem a' tekéletességnek alapattyára.

MASODIK MENTSE'GÖK.

I. MASODSZOR, Az Ellenkezők azt mongyák; hogy némelyeknek Istentől ajándékjok vagyon a' Házasság-nélkül el-lehetésre; másoknak nincsen. Az Elsők, tartoznak véle, hogy házasság-nélkül tisztán éllyenek: az Utólsók, kötelesek a' meg-házasulásra. Ezt Krisztus Urunknak ama' mondásából bizonyíttyák, *Matt. 19. vers. 11. Nem mindenek fogják-meg ezt, hanem a' kiknek adatott. Ismét ama' Szent Páléból, 1. Cor. 7. vers. 7. Akarom minnyájakat olyanoknak lenni, mint én-magam: de kinek-kinek tulajdon ajándéka vagyon Istentől; egynek így, másnak amúgy. Ebből hozzák-ki; hogy, ha valakik magokat Istennek, Fogadásokkal, házasság-nélkül-valo Tisztá életre kötelezték volna, és ostan ehek-be vennék, hogy arra nekik ajándékjok nincsen; igen jól chelekednék, ha Fogadásokat meg-fegvén, magokat házasságra adnák; Mert jobb meg-házasodni, hogysen égni, 1. Cor. 7. vers. 9. Luther, Bucerus, és hasonló Hiti-feggők ezt chele-*

chelekedték. Tehát, jól chelekedték.

2. FELELET. Ezek ha igazak, következik, ELSŐBEN; hogy választásra szabadsága sohúlt senkinek ninchen. Mert, vagy az, hogy a' házasság-kivül való Tízta életre, ajándékok vagy on; és így, köteles vagy arra, hogy házasságnélküli títán ely: vagy ninchen ajándékok, és így, köteleztetel a' Házasságra. MASODSZOR következik; hogy a' *Luther* és *Calvinista* Predikátorok, holott mind meg-nőhnek, közzülők chak egynek finch Házasság-kivül maga megtűrtetésre ajándéka: közzülők egynek sem adatott Istentől hog' a' Krisztus mondasát meg-fogják: senkinek sem, hogy úgy legyen, mint Szent *Pál* Apostol. Melly, Istennek illyen választott szolgálban bizony chuda. HARMADSZOR, hogy, a' Házasság-kivül, az Tízta életnek ajándéka, Német és Magyar-országban sohúlt másoknál nem találtaik, hanē chak a' *Catholicusok*-nál, vagy *Pápisták*-nál. Mert a' többi mind, vagy *Lutheranussok*, vagy *Calvinisták*, vagy Ujjonnan-keresztelők, a' vagy *Sidók*. Mind ezeknél, 18 dolog a' meg-nőszés, és ama' Nóta-fúvás: *Nevekedgyetek és sokasodgyatok.*

gyátok. NEGYEDSZER, hogy Hamis az, a' mit *Lutker* tanított, hogy, A' Házasság mindeneknek olly szükséges, mint az étel 's az ital. Mert azoknak, a' kiknek ajándékjok vagyon Házasság-kivül a' magok meg-bíráfára, még csak szabad sem, sokkal inkább nem szükséges.

3. DE, hog' sok e' féle-mellől el-múllyam, ezektől az emberektől azt kérdem; Ha mindenek, a' kiknek ajándékjok vagyon a' Házasság-kivül-valo Tiszta életre, tudgyák-e hogy nékiek vagyon az az ajándékjok; nem tudgyák-e? Itt valóbá különböznek. A' kik merészbek, vallák; mások, tagadgyák. Mind két rend-bé-lit me-ghamisítom. Es az Elsők., értelmöket így adgyák-elő: A' mint ki-ki, a' kibé Hit 's igazság vagyon, bizonynal tudgya, hogy azok ő. benne meg-vannak: úgy minden, a' kinek ajándéka vagyon arra, hogy a' Házasság-nélkül el-lehesen, bizonynal tudgya, hogy az, az ajándéka néki vagyon. De miből tudgya? A' Sz. Léleknek belső izgatásából, amaz-szerént: *Az én juhaim az én szómat halgatták, Joan. 10. vers. 27.* DE, ha így vagyon, való-bizonynal következik, hogy, *Luthert, Bucerust, és hasonló Hit-ti-sze-*

ti-szegőket meg nem menthetni: melyet így mutatok-meg. Mert, a' mikor Istennek házaság-kivül-valo Tiszta életet fogadtak, vagy az, hog' volt ajándék-jok arra a' Tiszta életre, vagy nem volt. Ha volt, miért nősztek-meg? Ha nem volt, magokat arra fogadással Istennek miért kötelezték? Es a' nem-tudást itt nem forgathattyák. Mert az már meg vagyon engedve, hogy, valakiknek ajándék-jok vagyon a' Tiszta életre, tudgyák hogy az ő-bennek meg-vagyon. Melyből, izűkfég annak lenni, hogy, valakiknek ez az ajándék-jok nincsen, tudgyák hogy ő-nékiek nincsen. *Luther-nek* azért, Ha volt ez az ajándék, tudta hogy vagyon neki. Hát miért útálta-meg? a' nőzésre miért ásitott? Ha pedig nem volt, tudta hogy nincsen; Fogadással azért magát Istennek Tiszta életre miért kötelezte?

4. Mások, hogy ezt a' nyugdőt elkerülhessék, igazán meg-vallyák, hogy nem mindenkor tudgya minden, ajándék a' Tiszta életre ha vagyon-e, nincsen-e: Vagy, ha vagyon, nem tudgya ha mindenkor léfzen-e. Melyből azt hozzák-ki, hogy vakmerőn, és magok-gondo-

gondolatlanúl chelekefznek azok, a' kik Fogadáfsal kötelezik magokat házasság-kivűl holtig a' Tiszta életre, holott nem tudgyák arra ha vagyon-e ajándékjok; vagy, ha most vagyon, végig ha léfzen-e. Mert azt az utolsó óra mutattya-meg. Melly ha így vagyon; következik Első-BEN; hogy, *Luther* vakmerőlen, és magga-gondolatlanúl chelekedte, mikor Istennek magát igérésevel Tiszta életre kötelezte. MASODSZOR; hogy azok-is vakmerőlen, és magok-gondolatlanúl chelekefznek, a' kik meg-házafodnak, míg nem tudgyák, Tiszta életre ha vagyon-e ajándékjok, ninchen-e. HARMADSZOR; hogy *Luther*-nek fok esztendő-k-alatt, mellyekbē Kalastromban lakott, ajándéka volt a' Tiszta életre; és ostán, mikor ki-ment, el-vesztette: De mikor vésztette el? A' Menyégző-előtt-e? Mint volt hát dolga? A' test őszönne háborgatását érzette. Azt Szent Pál Apostol-is érzette. Mert magáról ezt írja, 2. Cor. 12. vers. 7. *Adatott nékem a' test őszönne.* Azért mindazáltal, a' Tisztaságnak ajándékát el nem vésztette. De, az őszön izgatása-főlött, *Luther*-hez járult ezzel az eggyezés-is, és a' chelekedetnek végbe.

végbe-vitele. Mert, a' mint *Erasmus* írja, a' *Menyegző öröme-után*, az új *Menyasszony* csak ottan hamar faitjat vetett. 'S úgy-e pedig? *Luther* azt miért nem chelekedte, a' mit *Szent Pál*? *Háromszor* kértem, úgy-mond, az *Ur*at, 2. *Cor.* 12. vers. 8. Azt ha chelekedte volna, a' mi *Szent Pál* Apostolnak mondatott, kétség-nélkül *Luthernek*-is azon mondatott volna; *Elég néked az én malasztom.* vers. 9.

5. DE, hogy nyilvánban meg-tesék; melly hejába-valók; és semmire-kellők az *Ellenkezők* magok mentfégi; a' régi *Szent Atyáknak* bizonyágokat, a' kik e dolog-felől írtak, rövideden ezekhez adom. Így írnak azért.

A' SZENT A TY Á K' B I- ZONYSA' GI.

I. *Epiphánius*, in *Panario*, *Hæresi* 61. Tanítottak az *Istennek* Sz. Apostoli bűnnek lenni, a' *Szüzességre el-tekéllés-után*, a' házasságra vissza-térést. Es alább: Ha melly őz vegy volt, és *Istennek* szenteltetett, 's az-után *Férjhez* ment; néleti és karhozattya léssen, hogy első bitu megvetette; menyivel inkább, a' ki *Istennek* szentel-

zenteltetett Szűz vólt, és férjhez ment, a Krisztus-ellen fajtalankodott; nagyobb hitet-is vetett-meg, nagyobb néleti-is léfzē?

2. Szent Ambrús, ad Virginem devotam: Kötelezted lelkedet mindeneknek el-rontására, a mellyek e világé; mit keresed a világot a melynek ellene mondot-tal? Okádásodra viszsza akarsz-e térni mint az eb, vagy, mint a mosódott diszno ásmég a förtőbe-valo heverésre? Másutt-is, ad Virginem laplam: Az Szűz, mely magát az Ur Krisztusnak igézte, és a szent fátyolt fel-vette, immár meg-házasodott, immár az halhatatlan Férjhez adatott. Ha szinte Férjhez akar-is menni, a házasságnak közönséges törvénye-szerént, paráznaságba esik, halál szolgálójává tétetik.

3. Szent Baklius, in Constitutionibus Monasticis: Mint szinte a testnek tagjai, mellyek a természetnek kötelével egybe vannak foglalva, a testtől el nem szakaszthatarnak; vagy, ha el-szakaszthatnak; a mellyek el-szakaszthatnak, azok, szűkség hog el-hallyanak: Így a Barát-is, valamenyiszer a több Fraternek-testével öszve-foglaltatott, és erősebb egybe-chatlással

tartatik kötözve, hogysen a' természet kötele a' minémű, a' fogadásból tudni illeik, mellyet az, a' Szent Lélekkel tett: semmi-keppen nem kell itélni, hogy azoktól magát el-szakaszíhassa, a' kikkel öszvefoglatatott: mert egyéb-keppen, azt ha chelekeszi, lelkenek-is életit, és azzal-eggyütt, a' Szent Léleknek-is malasztját elveszti; ugy-mint, ki a' magátúl kötött szövetséget fel-bontotta.

4. Azon Szent Basilius, ugyan-ottan mond: Mert ha az Aszszony' embert, melly a' házasságnak törvénye-által, a' Férfinak társaságára emeltetett, és azzal, testiszövetséggel öszve-köttetett, halállal büntetik, ha rajta kapják, hogy annak életére inchelkedett: az, mennyivel nagyobb büntetésre méltó, ha magát el-választja, a' ki Lelki közösüléssel foglatatott-öszve, a' Szent Lélek lévén arra bizottság és köz-biro?

5. Szent Cyprianus, in Epi. ad Pomponium; Ha veletlen oda találkoznak a' Férfin, lá-ángya hogy az ő Meny-aszszonya mással fekszik eggyütt, nem bosszongodik, s nem dúl fúl-e? és buzgósa-gos indulatjának büszkületéből, talám meg fegyeret-is ragadgya? Michodát? Krisztus

a' mi Urunk és Biránk, mikor az ő Szűzét, melly néki szenteltetett, és az ő Szent ségére szánatott, láttya hog' mással fekszik, melly igen boszszonkodik, és haragszik, és a' féle paráznatársaságot minémű büntetéssel nem fenyeget? Es aláb: Az mely Aszszony azt a' gonofságot chelekedte, nem Ferje paráznája, hanem Krisztusé.

6. Szent Hieronymus, Lib. I. contra Jovinianum: Es ha Férjhez megyen a' Szűz, ugy-mond az Apostol, nē vétkezett. Nem az a' Szűz, a' ki magát az Isten tiszteteltire szentelte. Mert ezek-közzül ha valamelly Férjhez menénd, kárhozáttya leszén, mert első hitit meg-szegte. Az Özvegyek-felől-is pedig ha ilyen monda stészen, a' Szűzek-felől mennyivel inkább erőt vészen; mikor még azoknak sem szabad, a' kiknek olykor szabad vólt? Mert, meg-szentelések-után, a' mely Szűzek férjhez menéndnek, nem annyira paráznák, mint vér-szerént- való attyokfiával latorkodók.

7. Gelasius, Epist. I. cap. 22. Vagyontudunkra, hogy némellyek vakmerőden magokat a' szent Szűzekhez adgyák; és ol-tekéllett végezéseknek Istennek szentelések-után, magokat fertelmes és szentség-

törő házasságra adgyák, kiket méltó min-
gyárt a Keresztyéni szent Gyülekezetből
ki-tiltani; es be nem venni, hanem a' kö-
zönseges és jóvágányot penitencia-alta-

8. Concilium Turonense secundum,
cap. 16. ante mille annos celebratum:
Ha kik a' kalasfomban meg-tértek, an-
nak-utánna nekik szabadjagok a' kinn
nyargalásra semmi képpen ne legyen; sem-
melly távúl legyen, hogy valamelly köz-
zülök Feleséget vegyen: es, ha Feleséget ve-
jend, a' Gyülekezetből ki-vertessék, és a'
gonoszúl magának vett Feleség társaságá-
rúl, még Biro segei ségével-is el-választas-
sék. A' Biro segei séget arra ha nem aka-
ránd adni, a' Gyülekezetből ki-vertessék.
A' melly veszett Barát, ki magát ilyen
társasággal meg-úndokította, akár-kinek-
is enyegetése-mellett akarja magát óltal-
mazni: az-is, a' ki e' maga óltalmazásá-
ban általkodólan meg-marad; azok-is, a'
kik annak enyegetését magokra vészik, az
Anyaszentegyházról el-választassanak.

9. Arany-száju Sz. János, ad Theo-
dorum Monachum: Az Házasság sza-
badjagát már neked nem illik követned.
Mert, a' ki magát egyszer az Angyalok
társaságába adta, azt el-hagyni, es Fele-
ség

ség tőrébe kötelezni, paráznaság vétkébe-
esélt részé. Es azt, noha gyakran Házaf-
ságnak nevezed; en mindazáltal azt, pa-
ráznaságnál-is annyival rosszabbnak
mondom, a' mennyivel az Angyal nagyobb
és jobb az embereknél. Es abban mi chuda
vagyon, ha a' fele Házasság, mellyel Isten
meg-bántatik, paráznasághoz hasonlít-
tatik? Sokkal nagyobbai mondok, &c.

10. Szent Agoston, Epi. 137. ad Cle-
rum & populum Hipponensem: Igazán
meg-vallom Szerelmetőknek, a' mi Urunk
Istenünk-előtt, a' kibizonyosság lelke-m-felől;
A' miúta Istennek kezdem szolgálni, a'
mint nehezen találtam jobbakat, mint a'
kik Kalastromokban javúltak; azon-se-
rént nem tudok rosszabbakat, mint a' kik
a' Kalastromokban el-estek (mint Luther,
és e'hez hasonlók;) úgy hogy ebből ítélém
a' Szent János Jelenésében lenni, Apoc. 22.
vers. 11. imez irást: Az igaz légyeniga-
zabb; és a' rusnya, rusnyálljon még
jobban.

11. Szent Gergely, Epist. ad Venan-
tium; Ananias Istennek pénz-adást fo-
gadott velt; mellyet osztán, az Ördög hi-
tetéséből, meg-tartott. De minémű halál-
tal büntettetett, tudod. Azért, halálnak

veszedelmére az ha méltó vólt, a' ki azt a'
pénzt, mellyet adott vólt, Istenül meg-tar-
totta; gondold-meg, az Ur-Istennek itele-
tiben minémű nagy veszedelemre leszen
méltó, ki nem pénz-edet, hanē a' mindenható
Istenül te-magadat vontad-meg, kinek a'
Barát ruhában magadat fogadáf-
sal adtad-vólt.

Tegyetek fogadáft, 's meg-adgyátok.
Psal. 75. vers. 11.

Az nyomtatásban eset vétke-
ket így vid helyre.

Pag. 14. lin. 13. *Hittel*, Olvasd, *Hitnek*.

Pag. 48. lin. 7. *léted*, olvásd, *lételt*.

Pag. 53. lin. 2. *egyöser*, olvasd, *egyser*.

Pag. 85. lin. ult. némellyekbe, *dologok*
olvásd, *dolgok*.

A többi magadtulis el igazitható.

